A. Hebr. 723

Obermeier
Bucheinbande nach RAL-RG 495
Neufahrnerstr 8 - Tel 08781/530
8303 Rottenburg / L.

A. hebr.
423

A. Sheb. 723

דיא אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען וועדטער זינד: [א] הכח המדבר,
דער פֿערשטאנד; [ב] הנפש המדברת, דיא פֿערשטענדיגע זעעלע;
[ג] הדבור הפנימי, דיא גזאנקען; [ד] הדבור החצוני, דיא רעדע;
[ה] ההגיון, דיאלעקטיק, דיא קונסט ריכטיג צו דענקען אונד צו שפרעכען;
[ו] מלאכות עיונית, בעטראכטענדע קינסטע; [ז] מלאכות מעשיות,
מעכאנישע קינסטע; [ח] פֿילאָזאָפֿיא; [ט] פֿילאָזאָפֿיא אנושית, מענש-
ליכע וועלטווייזהייט; [י] החכמה הלימודית, מאטהעמאטיק, גרעסטן
לעהרע; [יא] השמושיות, הילפֿס = וויסענשאפֿטען; [יב] החכמה הטבעית,
נאטורלעהרע, פֿיזיק; [יג] החכמה אלהית, לעהרע פֿאָן גאָטט;
[יד] מה שאחר הטבע, מעטהאפֿיזיק; [טו] חנהגת האדם נפשו, זיט-
טענלעהרע; [טז] הנהגת הבית, ווירטהשאפֿטסקונדע; [יז] הנהגת
המדינה, פֿאָליטייא; [יח] הנהגת האומה, שטאאטסקונדע, פֿאָליטיק;
[יט] חקים, געזעטצע; [כ] נימוסים, געבריכע; [כא] המדות, זיטטען;
[כב] התכונות הנפשיות, דיא זיטטען געוואָהנהייטען; [כג] המדות המעולות,
דיא גוטען זיטטען; [כד] המדות הפחותות, בעזע זיטטען, לאסטער;
[כה] פעולות טובות, גוטע האנדלונגען; [כו] פעולות רעות, בעזע האנד-
לונגען; [כז] מעלות דבודיות, פֿערשטאנדעסקרעפֿטע. — דיא אנצאהל
אללער אין דיעזען קאפיטעלן ערקלעהרטער וועדטער איזט 175.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

מֵהֶם • וְזֶה (נמ) אֵינָנוּ צָרִיךְ בְּאֵלּוּ הַזְּמַנִּים אֶל־כָּל־זֶה •
רֹ֫ל הַחֻקִּים הַדָּתוֹת וְהַנִּמּוּסִים וְהַנְהָגַת הָאֲנָשִׁים בְּעִנְיָנִים
אֱלֹהִיִּים • וְכָל־הַדְּבָרִים שֶׁהִתְבָּאֲרוּ עִנְיָנֵיהֶם בָּזֶה הַשַּׁעַר
שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים שֵׁמוֹת • וְהֵם [א] הַכֹּחַ הַמְדַבֵּר [ב] הַנֶּפֶשׁ
הַמְדַבֶּרֶת [ג] הַדִּבּוּר הַפְּנִימִי [ד] הַדִּבּוּר הַחִיצוֹנִי [ה] הַהִגָּיוֹן
[ו] מְלָאכוֹת עִיּוּנִיּוֹת [ז] מְלָאכִיּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת [ח] פִּילוֹסוֹפְיָא
[ט] פִּילוֹסוֹפְיָא אֱנוֹשִׁית [י] הַחָכְמָה הַלִּמּוּדִית [יא] הַשְּׁמוּשִׁיּוֹת
[יב] הַחָכְמָה הַטִּבְעִית [יג] הַחָכְמָה הָאֱלֹהִית [יד] מַה שֶּׁאַחַר
הַטֶּבַע [טו] הַנְהָגַת הָאָדָם נַפְשׁוֹ [טז] הַנְהָגַת הַבַּיִת
[יז] הַנְהָגַת הַמְּדִינָה [יח] הַנְהָגַת הָאֻמָּה [יט] חֻקִּים [כ] נִמּוּסִים
[כא] הַמִּדּוֹת [כב] הַתְּכוּנוֹת הַנַּפְשִׁיּוֹת [כג] חֻמְּדוֹת הַמַּעֲלוֹת
[כד] הַמִּדּוֹת הַפְּחוּתוֹת [כה] פְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת [כו] פְּעֻלּוֹת
רָעוֹת [כז] מַעֲלוֹת דִּבּוּרִיּוֹת • וְכָל־שַׁעֲרֵי זֶה־הַמַּאֲמָר אַרְבָּעָה
עָשָׂר הֵם • וְכָל־הַשֵּׁמוֹת שֶׁיִּכְלְלוּ אֵלֶּה הַשְּׁעָרִים • קע"ה
הֵמָּה • וְכָל אֵלֶּה הַשֵּׁמוֹת הַכּוֹלְלִים הַנּוֹפְלִים עַל־הַהִגָּיוֹן
וְהֵם ג"כ קְצָת שֵׁמוֹת שֶׁמִּסְבָּמִים עֲלֵיהֶם בַּחָכְמָה הַטִּבְעִית
וְהָאֱלֹהִית וְהַמְּדִינִית • זֶהוּ מַה־שֶּׁרָאִיתִי לְזָכְרוֹ • וְאוּלָם
יֵאוֹת אֶל הַכַּוָּנָה אִם־יִרְצֶה הָאֵל :

פי' הרמב"ן

ולהעתיקם מלשון אל לשון, ומ"כ רמוי לכל מבקיל בלשת שיקון בספריהם:
(לה) מיכנו לריכים בלו הזמנים מ' כי תולה לוה לנו מעה היא המיוחדת
לת דרכינו בעניני המלחים ובדרכי היושר בין במדע לחבירו, ומין לנו כי מס
להבות זה וללמוד ממנה לת המעשה מבל יעשה מותם המדע ומי בהם, ומס
בהנהגת המדינה, גם היא לנו ללא עזר וללא תועלת כל עוד שזה יתלמל פזורה
בין המומות, ומין מלתנו מכויב בלומה ומושל במדינה כי מס כלנו כלמן תעינו
למבל יהי' שמה לוח הדורף ללבת:

תם ונשלם

דיא קעננטנים דער זיטטענלעהרע האבען דיא פֿילאָזאָפֿען מעהרערע ביכער געשריעבען · — אויסער דיעזען זיטטען גיבט עס נאָך איינע ארט זיטטע, דיא מאן חק, געזעטץ נעננעט; דאז עבענפֿאלס צור לייטונג אונד צום וואָהל דער מענשען דיענעט ·

דיא קונסט דער עקאָנאָמיע, אָדער הויזהאלטונג בעשטעהט דארין, דאז מאן וויססע, וויא אייניגס דעם אנדערן בייאצושטעהען, נאך צייט, ארט, אומשטענדע אונד פֿערמעגען, דען בעדארף אונד דיא פֿער-פֿלעגונג, אייניצוריכטען האבע: **דיא** קונסט דער פאָליציי, איזט אייניג וויססענשאפֿט דיא צור וואהרען גליקזעליגקייט פֿיהרעט, אינדעם דיעזע דיא מענשען דאז וואהרע גוטע אונד וואהרע בעזע קעננען לעהרעט, אונד איהנען צוגלייך דיא גוטען פֿאָלגען צייגעט וועלכע אוים דער אין אבט-נעהמונג פֿאָר דעם וואהרען בעזען, אונד דער הינטאנזעטצונג דעם אייניגעבילדעטען גוטען, ענטשפרינגען, דערגעשטאללט, דאס זיא נונ-מעהר נאך דעם אייניגעבילדעטען גוטען קיין פֿערלאנגען האבען, קיינען פֿערזעהנליכען פֿאָרטהייל דאפֿאָן זוכען; אונד וויעדער אויך דאז אייניגע-בילדעטע בעזע פֿיר קיין איבעל האלטען, אונד, דעם דארוים ענטשפרינ-גענדעם גוטען האלבער דאזועלבע ניכט שייען: זיא לעגעט אויך גוטע גמבריכע אונד זיטטען צום גרונדע, וואָדורך דיא מענשליכע גזעזעללשאפֿט אין גוטער אונד שענער אָרדנונג אונד אייניגקייט צוזאממען לעבען: אויך גלייכער וויזע האבען דיא וויזען יעדעם פֿאלירטען פֿאָלקעם איממער גע-בריכע אונד זיטטען אייניגפֿיהרעט, וואָדורך זיא איהרע אונטערגעבענען לייטעטען אונד אין גוטער אָרדנונג הילטען; מאן נעננעט דערגלייכען אייני-גפֿיהרטע זיטטען נימוסים, גבריכע· דיא פֿילאָזאָפֿען האבען אין דיעזעם פֿאכע פֿילע ביכער גשריעבען, נאך וועלכען דיא פֿערשיעדענען פֿעלקער זיך אין איהרען גבריכען אונד זיטטען ריכטען, דיא אבער וויל בי גרעסטען טהיילס ניכט בעדארפֿען, אינדעם דאז גטטליכע גזעצ-בוך תורת משה דיא הויזאמסטען גזעזעצע אונד גבריכע, זואָוואָהל אין הינזיכט גגען גאָטט אלס דעם גזעללשאפֿטליכען לעבענס, אונס גענוא אונד בעשטימטט פֿאָרצייכנעט, אונד צור אויסאיבונג דערזעלבען שטרענג פֿערפֿליכטעט: —

ז״א

פי׳ הרמב״ן

מה שכתבו המחברים בלשון הערב מדברים הללו שמוע הוא מתס· מתת ספרי מדיסט״ו היובי ולא חקבו בהס דבר, כי ידעו לנפשס להוסיף או לגרוע שבדות היובי הזה, כאלו דוח ה׳ דבר בו ומלתו על לשונו, וכמעט שלא בקו מחל טעגותיו כלל, וכל חקילתס והשתבלותס לא היו׳ כי אס להבין את דבריו

וְלַפִּילוֹסוֹפִי סְפָרִים רַבִּים בַּמִּדּוֹת • וְכָל־הַנֶּהֱנֶה יִנָּהֵג־בָּהּ
הָאָדָם זוּלָתוֹ נִקְרָאָה (נט) חֹק • וְאוּלָם הַנֶּהֱנֵת הַבַּיִת הִיא •
שֶׁיֵּדַע אֵיךְ־יַעֲזְרוּ קְצָתָם אֶת קְצָתָם וּבַמֶּה יִסְתַּפְּקוּ עַד
שֶׁיִּכְשַׁר תִּקּוּן עִנְיָנָם לְפִי הַיְכֹלֶת וּלְפִי הָעִנְיָנִים הָרְאוּיִם
בַּזְּמַן הַהוּא וּבַמָּקוֹם הַהוּא • וְאוּלָם הַנֶּהֱנֵת הַמְּדִינָה • הִנֵּה
הִיא־חָכְמָה תַּקִּנָה בָּעָלֶיהָ יְדִיעַת (ס) הַהַצְלָחָה הָאֲמִתִּית •
וְתַרְאֶה לָהֶם (סא) הַהִתְפַּשְׁטוּת בְּהַנְעָתָהּ וִידִיעַת הָרָעָה
הָאֲמִתִּית • וְתַרְאֶה לָהֶם הַהִתְפַּשְׁטוּת בִּשְׁמִירָה מִמֶּנָּה
וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּמְהוֹתֵיהֶם בַּעֲזִיבַת הַהַצְלָחָה הַמְדֻמָּה • (סב) עַד
שֶׁלֹּא־יִתְאַוּוּ אוֹתָהּ • וְלֹא־יֶחְיוּ נַפְשָׁם בָּהּ • וְתָבִאר לָהֶם
הָרָעָה הַמְדֻמָּה עַד אֲשֶׁר לֹא יִכָּאבוּ בָּהּ וְלֹא יַעֲזְבוּ אוֹתָהּ •
וְכֵן תָּנִיחַ (סג) דַּרְכֵי הַיֹּשֶׁר (סד) יְסַדְּרוּ־בָם קְבוּצֵיהֶם סִדּוּר
נָאֶה וְכֵן חַכְמֵי הָאֻמּוֹת הַשְּׁלֵמוֹת יָנִיחוּ הַנֶּהֱנוֹת וְדַרְכִים
לְפִי שְׁלֵמוּת כָּל־אִישׁ מֵהֶם • יְנַהֲגוּ בָהֶם עַבְדֵיהֶם הַסָּרִים
לְמִשְׁמַעְתָּם • וְיִקְרְאוּ אוֹתָם נְמוּסִים • וְהָיוּ הָאֻמּוֹת מִתְנַהֲגִים
בַּנְּמוּסִים הָהֵם • וְלַפִּילוֹסוֹפִים בְּכָל־אֵלּוּ הַדְּבָרִים סְפָרִים
הַרְבֵּה שֶׁכָּבָר יָצְאוּ בִּלְשׁוֹן הָעֲרָב (סה) וְאוּלַי לֹא יֵצְאוּ יוֹתֵר
מהם

כלומר לף קניני השכל והדעות הפנימי קנתם מעולים וקנתם פחותים, כי
המדות שזכר הנה הם מזיגי הכלות המשכיים מל הנפשית ומולם המעלות
הדעותיות הם מזיגי השכל והחשבה: (לא) חק' הוא כל מלוה שלוה המנהיג
לת הסר למשמעתו, וניחוך מס יעוה החלס המנהיג לשמור המלוה מעלי שידע
שנתה כי מס לעשות רלון המנהיג כעניך שאמרו חז"ל חקה חקקתי כו': (לב) הסלחה
החמתית' יש לך טוב לחתי ורע לחתי וטוב מדומה וגס רע מדומה, והנה
ג"י הטוב החתי והרע המדום' נגיע חל הסלחה החמתית, וע"י הטוב
המדומה והרע החתי נחדל דרך הסלחה החמתית: (לג) ההתפשטות' מס
שיקרה לותס ע"י הנעת הסלחה הוא: (לד) עד שלא יתאוו לותה, לחרי
שידעו ויאמינו כמה מן הרע החמתית תגוע להם מן הסלחה ההיא המדומה:
(לה) דרכי היושר' דרכים שניך חלס לחנילו למיך יצאו מכחי המדינה ונהשק
ונעוך ויעזבו קנתם לת קנתם כפי שחפצר: (לו) יסודרו גס קבוציהם סדור
כזה, שניניכי כל חיש וחיש, ושעניכי קבוציהם, ולא יתנגדו קנתם לקנתם,
ולא קנתם לקבוציהם, כי מס כל חיש על מקומו יגוע בשלום, וגס הקבוץ יהי'
בגון וקיים: (לז) ואולי לא יצאו יותר' כי להג הרבה יגיעת בשר, ונפתח כל

אָדער שטאאטסקונדע צערפֿעללט אויך אין פֿיער אבטהיילונגען, נעהמליך
[ה] הנהגת נפשות, זיטטען = לעהרע, עטיקא, (ד"ה, דיא
קעננטנים דעס ניטצליכען אונד שעדליכען, דיא אנגעוועהנונג אונד אוים-
איבונג דעס גוטען אונר ניטצליכען, אונד דיא פֿעראבשייאונג דעס לאס-
שערהאפֿטען אונר שעדליכען).[ו] הנהגת הבית, ווירטהשאפֿטסקונדע,
עקאָנאָמיע, (ד"ה דיא וויסענשאפֿט דעס ניטצליכען אונד שעדליכען אים
הייזליכען, דאז גוטע איינפֿערשטענדניס אונד דיא איינטראכט דער גע-
זאמטען פֿאמיליע איינעס הויזעס), [ז] הנהגת המדינה, פּאָלי-
צייא, (ד"ה דיא וויסענשאפֿט דעס ניטצליכען אונד שעדליכען דער גאנצען
געזאללשאפֿט איינעס לאנדעס), [ח] הנהגת האומות, שטאאטס-
קונדע, פּאָליטיק, (ד"א, דיא וויסענשאפֿט אונד קעננטנים דעס ניטצ-
ליכען אונד שעדליכען אין בעציהונג דער לענדער אונר פֿעלקער גענענ-
איינאנדער) · דיא זיטטענלעהרע בעשטעהט, ויא געזאגט, אין דער בע-
שטרעבונג גוטער אונד עהרבארער זיטטען אונד האנדלונגען, אונד דיא
עוטפֿערנונג אונד אבשאפֿונג דער בעזטען דיא מאן עטוא שאהן אנגע-
נאָמענען האט · — אונטער דעם וואָרטע מרות, זיטטען, ווירד פֿער-
שטאנדען, דאז וואָללען אונד שטרעבען דער זעעלע נאך געוויססען
האנרלונגען, אונד דיא עפֿטערע אויסאיבונג דערזעלבען, כיז זיא צור גע-
וואָהנהייט אונד אייגענשאפֿט ווערדען, נאך דענען דיא האנדלונגען איהרע
בעשטענדיגע דיכטונג נעהמען · — דיא פֿילאָזאָפֿען נענענען דיא עהר-
בארען זיטטען, מעלות המדות, טוגענדען; אונד דיא נידריגען,
פחיתות המדות, לאסטער · דיא האנדלונגען דער טוגענדען נענ-
נעט מאן גוטע, אונד דיא דער לאסטער, בעזע האנדלונגען · אויף
גלייכער ווייזע ווערדען דיא פֿאָרשטעללונגען דעם פֿערשטאנדעם (דבור)
אָדער דיא בעגריפֿע. אין ערהאבענע אונד נידריגע אייגענטהיילעש, זאָ
דאז מאן זאגעט מעלות דבוריות, גוטע פֿערשטאנדעסקרעפֿטע,
אונד פחיתות דבוריות שלעכטע פֿערשטאנדעסקרעפֿטע · — איבער
דיא

פי' הרמב"מן

זיטיק), והיא ידיעת הטוב והרע המועיל והמזיק ממדיניה למדיניה ומחומה
לחומה, מתי יעזדו ומתי יעזרו אלו את אלו, מתי ישמיעו קול תרועת מלחמה
ומתי ישכנו בשלום יחדיו וכדומה: (כז) התכונות הנפשיות כל"ל· כלומר ההכנה
בנפש ובדלון, והשקידה והתמדה על ההכנה ההיא, על שתזיד להיות קנין
בנפש ורגילות לסדר המנהגים והפעולות על ידיה, אם לבחור בטוב ובנאה, או
בדע ובמגונה: (כח) תעלות המדות· והן התכונות הנפשיות והקניניים לחטוב
את הטוב והנאה ולדבקה בו: (כט) פחיתות המדות· והם התכונות והקניניים
ההפך על ידם יתאם החדם בטוב ויבחיל בדע לעשות אותו: (ל) הדבור ג"כ·
פלומל

כְּלִי לֶחָכְמָה • אָמְרוּ שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁר לִלְמוֹד אוֹ־לְלַמֵּד (כח) עַל־
חֶדֶר כִּי־אִם בְּמֶלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן • כִּי־הִיא (כט) הַכְּלִי לְכָל־דָּבָר
וְלֹא מִן־הַדָּבָר • וְאוּלָם הַחָכְמָה הַמִּדִּינִית תֵּחָלֵק לְאַרְבָּעָה
חֲלָקִים • הָרִאשׁוֹן הוּא (ל) הַנְהָגַת הָאָדָם נַפְשׁוֹ • וְהַשֵּׁנִי
(לא) הַנְהָגַת הַבַּיִת • וְהַשְּׁלִישִׁי (לב) הַנְהָגַת הַמְּדִינָה • וְהָרְבִיעִי
(לג) הַנְהָגַת הָאַמָּה הַגְּדוֹלָה אוֹ הָאֻמּוֹת • אָמְנָם הַנְהָגַת
הָאָדָם נַפְשׁוֹ • הִיא שֶׁיַּפְנֶה אוֹתָהּ אֶל הַמִּדּוֹת הַנִּכְבָּדוֹת •
וְיָסִיר מִמֶּנָּה הַפְּחִיתִיּוֹת • אִם הָיָה שֶׁנִּבְרָא הִנִּיעוֹהָ • וְהַמִּדּוֹת
הֵן (לד) הַתְּכוּנוֹת הַנַּפְשִׁיּוֹת שֶׁתַּנְעֶנָּה בְּנֶפֶשׁ עַד־שֶׁעוֹר הֱיוֹתָם
לְקִנְיָן וְתַסַּדְּרֶנָּה מֵהֶן הַפְּעֻלּוֹת • וְהַפִּילוֹסוֹפִים יְתָאֲרוּ הַמִּדּוֹת
בְּמַעֲלוֹת וּבְפְחִיתִיּוֹת • וְתִקָּרֶאנָה הַמִּדּוֹת הַחֲשׁוּבוֹת
(לה) מַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת • וְהַמִּדּוֹת הַמְּגֻנּוֹת (לו) פְּחִיתוּת
הַמִּדּוֹת • וְהַפְּעֻלּוֹת הַבָּאוֹת מֵהַמִּדּוֹת הַחֲשׁוּבוֹת תִּקָּרֶאנָה־
טוֹבוֹת • וְהַבָּאוֹת מֵהַמִּדּוֹת הַמְּגֻנּוֹת תִּקָּרֶאנָה רָעוֹת • וְכֵן
יְתָאֲרוּ (ז) הַדִּבּוּר גַּ״כ • וְהִיא צִיּוּר הַמְּשֻׁבָּלוֹת בְּמַעֲלוֹת
וּבְפְחִיתִיּוֹת וְנֹאמַר מַעֲלוֹת דִּבּוּרִיּוֹת וּפְחִיתִיּוֹת דִּבּוּרִיּוֹת •
ולפילוסופי

פי׳ הרמב״ן

החקירה נטעם החמלים הנמלחים ומזיגיהם: (כא) על חדר • ג״ל דבר, ומפזר
שנית תלמוד החכמות נקרא חדר נערכי: (כב) הכלי לכל דבר ולא מן הדבר •
ר״ל כי מלאכת ההגיון היא הכלי לכל חכמה, ולכן אינה מכלל החכמות, כמו
שהכלי לכל דבר אינו מן הדבר נעלמו: (כג) הנהגת האדם נפשו • (ויטטענ-
זעהרע) גל״ם, עטיקא • והיא ידיעה המועיל והמזיק הטוב והרע למדם מלך
היותו מדם מורכב מחומר עכור ונפש שכלית, כולל מלת יולר הכל ומקבל מאתו
שכל עת ובכל דבר חסרים טובים למין מספר, ולא די בידיעת הדברים הללו כי
אם צריך שילמוד וירגיל את עצמו לבחור בטוב בלי עללות ורפיון ולמאוס ברע
בכל לבבו (ג״ח עד שיהוב במוטבע מללו): (כד) הנהגת הבית • (ווירטהשאפטא-
קונדע, עקאנאמיע), והיא ידיעת הטוב והרע והמועיל והמזיק למדם מלך
היותו בחברת בני ביתו העיקרי׳ קלתם את קלתם להגיע אל הטוב והמועיל,
ולהרחיק את הרע והמזיק מהם, והם חובות המדם מלך היותו בעל או מזה,
אב או בן, אח ואחות, אדון או עבד, כי זהו הנהגת המדם את ביתו: (כה) הנהגת
המדינה • (פאליטיק) • והיא ידיעת הטוב והרע המועיל והמזיק לחברת בני
מדם במדינה, ואיך יתנהגו אלו בנלך אלו בנלך וביחד, ואיך יבדו בעת מילחמת
אויב, והדומה לזה: (כו) הנהגת האומה הגדולה • (שטאאטסקונדע, פא-
ליטיק

שעפֿטיגעט זיך וויעדער מיט דעם ווירקליכען וועזען דער נאטורקערפֿער מיט אללען אן דענזעלבען בעפֿינדליכען אייגענשאפֿטען, דיא איהנען פֿאָן נאטור (אבער ניכט דורך מענשענקונסט) מיטגעטהיילעט זינד, וויא צ"ב דער פֿערשיעדענען ארטען מינעראליען, אָדער וואסערקוועללען, דער פֿערשיעדענען ארטען געווכסע אונד טהירע, דערען צופֿעלליגעס, אויי־ גענטהימליכעס, אורזאכען א. ד' ג. אלס, צייט, ארט, כעווועגונג א. ז. וו. דיא פֿיזיק נאכפֿאָרשעט אונד אונטערזוכעט. — [ג] האלהית, דיא לעהרע פֿאָן גאָטט, דיעזע האט אויך וויעדער צווייא אב־ טהיילונגען, נעהמליך [6] דיא בעטראכטונג איבער בלאָס אונקערפערלי־ כען וועזען, (ר"ה, ניכט זאָלכע גייסטיגע וועזען וויא דאז שפֿראכפֿער־ מעגען אָדער דיא זעעלע אים מענשליכען קערפער דיא צוגלייך גייסטיגעס אונד קערפערליכעס פֿערמעגען איזט, זאָנדערן בלאָס אונד איינציג אונד אלליין איבער גייסטיגע וועזען דיא פֿאָן אללעס קערפערליכען וויייט ענט־ פֿערנעט אונד ערהאבען זינד) וויא דאז וועזען דעס אללערהעכסטען גאָט־ טעס אונד דעססען אייגענשאפֿטען, אין יאָווייט דער מענשליכע פֿער־ שטאנד זיא ערפֿאָרשען אונד בעגרייפֿען קאן, אונד דאז וועזען דער ענגעל, דיא, נאך דער מיינונג אייניגער פֿילאָזאָפֿען, עבענפֿאלס גאנץ גייסטיגע, פֿאָן אללעס קערפערליכען ענטפֿערנטע וועזען זינד. [3] דיא בעטראכטונג אונד ערפֿאָרשונג דער אייגענשאפֿטען, דער וועזען איבערהויפט אונד אים אללגעמיינען אנטאָלאָגי אלז ערשטע אורזאכע אונד גרונדווייסען־ שאפֿט אללער וויסענשאפֿטען. — מאן נענעט אויך דיא לעהרע פֿאָן גאָטט (חכמה אלהית) מה שאחר הטבע, מעטהאפֿיזיק, (ד"ה, אייגע וויסענשאפֿט, דיא וויייט אומפֿאסענדער, וויייט ערהאבענער אלס אללע נאטור־ וויסענשאפֿט איזט). — דיעזעס זינד נון דיא פֿאָרציגליכ־ סטען וויסענשאפֿטען; דיא לאָגיק אבער ווירד ניכט אונטער דען ווים־ פענשאפֿטען אלס אייגע אייגענע וויסענשאפֿט, זאָנדערן אלס אינשטרו־ מענט אללער אנדערן וויסענשאפֿטען בעטראכטעט, דערגעשטאללט, דאס דיא גלעהרטען בעהויפטען, עס זייא אונגעשיקט אונד אונצווועק־ מעסיג אירגענד אייגע וויסענשאפֿט צו לערנען אָדער צו לעהרען, וועז מאן ניכט צופֿאָר דיא לאָגיק שטודירעט האט. — דיא חכמה המדינית,

אָדער

פ' הרמב"ן

הנה יל, מגל חלקו נגליהם לוג החכמים ומתרו שנפשות המלאכים נבדלות מכל חומר וקרוסם הנכלים הנפרדים: (יט) החכמות המחלות. ר"ל שתעיין בתמיני הנמלא נכלל נעניין שתכלול הסנות הלחוקות והידיעות הכוללות לכל חכמה ולכל מדע: (כ) מה שאמר הטנע. ר"ל מה שהוא יותר כולל ויותר כסנד מן

החקילה

ומיני הצמחים ומיני בעלי חיים • הנה החכמה הטבעית
תעיין בכל־אלו ובכל מה־שימצא בהם • ר"ל במקריהם
כלם וסגולותיהם • וסבותם • ובכל־מה שימצאו הם בו •
בזמן והמקום והתנועה • והחכמה האלהית תחלק לשני
חלקים • אחד מהם הוא העיון בכל נמצא שאינו גשם
ולא־(ט"ז) כח בגשם והוא הדפור (י"ז) במה שנחלה באל
יתעלה שמו • ובמלאכים גם־כן לפי דעתם • כי־הם לא
יסברו (י"ח) שהמלאכים גשמיים אבל יקראו אותם השכלים
הנפרדים • ירצו בזה שהם נבדלים מן־החמר • והחלק
השני בחכמת האלהית העיון בסבות הרחוקות מאד •
מכל־מה שינללו עליו שאר (י"ט) החכמות האחרות •
ויקראו גם־כן את החכמה האלהית (כ) מה־שאחר הטבע •
הנה כל־אלו הן החכמות הראשונות • ואולם מלאכת
ההגיון • הנה אינה אצלם מכלל החכמות • אבל־היא
כלי

פי' הרמב"ן

פעולת השכל העיוני, והנה זה החלק מהשכל אין כמו לעיין כי אם נדברים ההכרחיים (ר"ל אשר מעשי המלאים המה ואין כח ביד האדם לשנות גם קצת) ולהכריע בהם האמת מן השקר, כמו שלשכל המעשי אין כח להשכיל כי אם נדברים האפשריים להעשות ולהשתנות ע"י אדם ולהכריע גו הטוב מהרע, כמ"ש החוקר (בראשון לנזקי), וכ"כ הרב המורה (בחלי לראשון) ז"ל ואין בהכרחי טוב ורע כלל, ר"ל בדברי ההכרחיים אשר מעשה מלאים המה אין כח בשכל המעשי לעיין גם להרע או להטיב כפי טבעו אשר הטבע עליו, ולפ"ז מ"כ הנה מבוכת הרב בשאר מעל, אבל כפי אשר בארתי פמ"פ עם הרב ז"ל אין בפשוט אל החלוקה אשר חלק החוקר את השכל לשתי מחלקות שהם השכל המעשי והשכל העיוני, ושהמעשי מעשהו בהפשריים וכל מושכלותיו יתולדו בטוב ורע, והעיוני מעשהו בהכרחיים ומושכלותיו יתולדו באמת והשקר, עכ"ז לא הסכים הרב ז"ל, ומפי השמועה למדתי כי לא העמיק הרב ז"ל לעיין בספר המלות אשר מצא בדבר החלוקה הזאת ע"כ לא עמד בטעמו זו ומכי כבר הכרעתי מלימות זאת החלוקה בשופתים בלמנים יעוין מה שכתבנו בהקדמה הסמיכה לזמירות משפ, ובנ"ה: (טו) כח בגשם· כמו הנפש המשכלת בשלם כל עוד שהיא דבוקה עם החומר, כי מחלי הפרדה ממנו תשוב להיות עצם נבדל: (י"ז) במה שנתלה· ר"ל היליעה בתשיבי החל בפי המפשל למשל, מה שנתלה בחל, בל"ח (וואס גאטט מנלאנגט, מדער אנהענגט): (י"ח) שהמלאכים בשמיים· כלומר שלעצת קלת החכמים מלאכי מלהים אינם נבדלים מכל בשם, והם בעלי בשם זך ובהיר ונקי מכל חסרון, ולדעתם הנפש המשכלת אשר למלאכים היא כח בגשם הטוב

נזעשית , מעכאנישע קונסט , (ד"א , יעדע קונסטארבייט דיא פֿערמיט־
טעלסט דער מענשליכען גלידער פֿערריכטעט וועדען , אלס בילדהויער ־אונד
ציממערמאן ־ארבייט) • יעדע פֿילאָזאָפֿישע וויסענשאפֿט הייסט אלזאָ
(מלאכה עיונית) שפעקולאטיפֿע קונסט אונד יעדע ציממער ־אָדער בילד־
הויער ־ארבייט (מלאכה מעשית) מעכאנישע קונסט • — דער נאמע
פֿילאָזאָפֿיא איזט גלייכפֿאלס (משתף) גלייכלויטענד , דען , אָפֿטמאהלס
ווירד דארונטער פֿערשטאנדען : דיא וויסענשאפֿטען איבערהויפט , אונד
אָפֿט ווידער דיא בעווייזקונסט אינסבעזאָנדערע • וויעדער וועדען צווייא
וויסענשאפֿטען מיט דעם וואָרטע פֿילאָזאָפֿיא בענענעט , נעהמליך ,
פֿילאָזאָפֿיא ע י ו נ י ת בעטראכטענדע פֿילאָזאָפֿיא, אונד פֿילאָזאָפֿיא מ ע ש י ת
אָדער א נ ו ש י ת , מענשליכע וועלטווייזהייט : אויך דיא שטאאטסקלוג־
הייט , ווירד דארונטער פֿערשטאנדען • — דיא פֿילאָזאָפֿיא עיונית ,
אָדער שפעקולאטיפֿע וועלטווייזהייט , האט דריא אבטהיילונגען , נעהמ־
ליך : [א] למודית , גרעסטען לעהרע , מאטהעמאטיק ; דיעזע בעשעפֿטיגעט
זיך ניכט מיט דען קערפערז נאך איהרען נאטור ־בעשאפֿענהייטען , אלס
צוזאממענזעטצונג דער טהיילע , בעווענגונג , שווערע א• ד• ג• זאָנדערן
בלאָס מיט איהרען אבשטראקטען אייגענשאפֿטען , וויא לענגע , בריייטע ,
העהע , דיא צוואר אָהנע אירגענד אייניעם בעפֿינדליכען קערפער קיין אייג־
נעס אונד ווירקליכעס דאזיין האבען ; אבער דיעזע וויסענשאפֿט , נעהמליך
דיא גרעסטען־לעהרע , בעטראכטעט אונד בעהאנדעלט זיא אלס ווען זיא
פֿיר זיך זעלבכט בעפֿינדליך ווערען • — דיעזע וויסענשאפֿט צערפֿעללט
ווידער אין פֿיער אבטהיילונגען , נעהמליך : [ב] חכמת המספר , רעכענ־
קונסט , אריטמעטהיק • [ג] חכמת השעור , מעטקונסט , גאָמעטריא ,
[ג] חכמת הכוכבים , שטערנקונדע , אסטראָנאָמיע , [ד] חכמת הנגון ,
מוזיק , אונד ווערדען אינסגעזאמט , חכמות שמושיות , הילפֿסווייסענ־
שאפֿטען גענאננט • [ה] ה ט ב ע י ת , נאטור־לעהרע , פֿיזיק , דיעזע בע־
שעפֿטי־

פי' הרמב"ן

מצוללים מחמדיהם בדלון המלם , כמו־ החכמ' הלמודית , כי הם נחמדים בפי
מה שהם נוגע עם כל תלמידיהם בכבדות וקלות ; תנועה וממהה , קול ומוס ,
ובדומה , היה הנקראת פיזוק , (פיזיק־עהרע) • ובדרך מחדיים לפרש לה בדלון
המלם , ר"ל שהנעית תעין בגשמים טבעיות לא בגשמים הנעשים במלאכת
בדלון המלם , וזה הדרך מקובל ומכיים עם המלות מבל לא עם הטעמים , כי
מצוע לא תעין החכמה גם על הגשמים המלאכתיים , כאשר עשו המחברים ,
וייחדו חלק מחלקי החכמה הטבעית על הגשמים הטבעיים כפי מה שאמרו בדלון
המלם ומלאכת ידיו • *) (הגהה) נאום המביה זו מבוכת הדב המפרש ז"ל כפלמת
היה בעיניו כי הנה הרמ"ם דבר ידבר הוא בזה מהפילסופיה העיונית כמו
שהתנה ואמר והפילסופיה העיונית נחלקת לב' חלקים ולפ"ז בהכלה כוונתו על

פעולת

הַמַּלְאָכִתִּים • וְיִקָּרְאוּ כָּל־חָכְמָה מֵחָכְמַת הַפִּילוֹסוֹפְיָא
מְלָאכָה עִיוּנִית • וְיִקָּרְאוּ כָּל־אַחַת מֵהַנְּגָרוֹת וְהַחַצָּבוּת וּמַה־
שָּׁדּוֹמֶה לָהֶן • (ח) מְלָאכָה מַעֲשִׂית • וְשֵׁם (ט) הַפִּילוֹסוֹפְיָא
שֵׁם מְשֻׁתָּף • פְּעָמִים יִקָּרְאוּ־בוֹ מְלָאכֶת הַמּוּפֶת • וּפְעָמִים
יִקָּרְאוּ־בוֹ הַחָכְמוֹת • וְיִפּוֹל אָצְלָם הַשֵּׁם הַזֶּה עַל־שְׁתֵּי
חָכְמוֹת • יִקָּרְאוּ אַחַת מִב' הַחָכְמוֹת • הַפִּילוֹסוֹפְיָא
הָעִיוּנִית • וְהַחָכְמָה הָאַחֶרֶת הַפִּילוֹסוֹפְיָא הַמַּעֲשִׂית •
וְתִקָּרֵא גַּם־כֵּן פִּילוֹסוֹפְיָא אֱנוֹשִׁית • וְתִקָּרֵא גַּם־כֵּן הַחָכְמָה
הַמְּדִינִית • וְהַפִּילוֹסוֹפְיָא הָעִיוּנִית נֶחֱלֶקֶת לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים •
הַחֵלֶק הָאֶחָד הַלִּמּוּדִית • וְהַטִּבְעִית • וְהָאֱלֹהִית • אָמְנָם
הַחָכְמָה הַלִּמּוּדִית • לֹא תֵעָיֵן בַּנִּשְׁמִים בַּמָּה שֶׁהֵם עָלָיו •
אֲבָל תֵּעָיֵן בְּעִנְיָנִים מְשֻׁלָּלִים • (י) מֵחֳמָרֵיהֶם • עִם־הֱיוֹת
הָעִנְיָנִים הָהֵם בְּלֻתִּי נִמְצָאִים (יא) כִּי אִם בַּחֹמֶר וְחֵלֶק
הַחָכְמָה אֲשֶׁר־הֵם שָׁרְשֶׁיהָ • אַרְבָּעָה הֵם • וְהֵם (יב) הָרְמָת
הַמִּסְפָּר (יג) וְחָכְמַת הַשְּׁעוּרִים (יד) וְחָכְמַת הַכּוֹכָבִים וְחָכְמַת
חִבּוּר הַנְּגוּנִים וְהוּא הַמּוּסִיקָא • וְיִקָּרְאוּ כָּל־אֵלּוּ הַחֲלָקִים
הַחָכְמָה הַשְּׁמוּשִׁית וְהַחָכְמָה הַטִּבְעִית תֵּעָיֵן בַּנִּשְׁמִים
הַנִּמְצָאִים בַּטֶּבַע (טו) לֹא בְּרָצוֹן הָאָדָם כְּמִינֵי הַמְּקוֹרִים •

ומיני

נמופת לת כל מסל כלל למת נחכמה מן החכמות: (ח) מלאכה מעזית • היא
ההזמנה נמנרי המלם לתקן מעזי הנגרות מו החלנות וכלומה: (ט) הפילוסופיא
מלה יונית, ונמורה מהנת החכמה, וילא להם השם הזה מחכם מחל שהיו תלמידיו
קולמים מותו זופום ר״ל מכם, והשיב מין חכם כי מם השם לנדו, מבל קדון
מחומר מין דמוי לקדותו כי מם (פילוסופום) ר״ל מוהב החכמה וחפן להשיבה:
(י) מחמליהם • כלומל שהלמודית לא תחקור על הנשמים נמה שהם מורכנים,
מתנועעים, נדלים מו קלים, לחים מו יבשים, כי מם נמה שהם נעלי שעיל
מוגבלים מחודך ודוחב וגובה, דהייגו חתשלול התחדים הללו מן החומר ותעין
נהם: (יא) כי מם נחומר • ר״ל לף שבעגן הכמלות לא ימלא דבר מוגבל נעל
שעור כי מם חומר מורכב מתנועע, והוא קל מו כבד, קל מו לח וכו', מ״מ
הלמודית לא תעין בנשמים לפי מה שהם נמלמים כי מם בעניני השעור לנדם:
(יב) חכמת המספר • (רעכענקונסט, מריטאיטיקא): (יג) חכמת השעורים •
(מעסקונסט גימאיטריא): (יד) חכמת הכוכבים • (מסטרונאמיע, סטערנ-
קונדע): (טו) לא נדנון הלדם • כלומר שהחכמה הטבעית לא תעין בעניני
מזוללים

דען מאן אויך נפש המשכלת, דיא פֿערשטענדיגע זעעלע נעננעט. דיזעס איזט ראזיעניגע פֿערמיעגען אים מענשען וואָרורך ער אים שטאנדע איזט בעגריפֿפֿע אויפֿצופֿאסטען, פֿערנינפֿטיגע פֿאָרשטעללונגען זיך צו מאכען, אונד דאז אנשטענדיגע אונד אונאנשטענדיגע וואָהל אייניצוזעהינן אונד צו אונטערשיידען. (ג) דער דבור הפנימי, דער גערעדנקע זעלבסט, ד"ה דיא אויזגעכילדעטע פֿארשטעללונג, דיא שאָן דייף צום אויזשפרעכען איזט. (ג) דער דבור החיצוני, דיא רעדע, ד"ה דיא מיטטהיילונג אָדער אייסערונג דער אינגערן גערעדנקען דורך הערבארע לויטע אָדער וואָרטע. — דיזעז וויסענשאפֿט (מלאכת הגיון) דיא קונסט דער דיאלעקטיג, אָדער, דיא קונסט ריכטיג צו דענקען אונד צו שפרעכען, וועלכע פֿאָן אריסטאָטעלעס געגרינדעט, אונד אין אכט ביכער פֿערפֿאסטעט וואורדע, האט דארום דיזעזן גלייכלויטענדען נאמען (הגיון) דיאלעקטיק דענקען אונד שפרעכען, ווייל זיא אויך ווירקליך ביידעם צוגלייך לעהרעט; זיא גיבט דעם מענשליכען פֿערשטאנדע איינע גראלע ריכטונג, לעהרעט איהם ריכטיג שליסען אונד דאז וואהרע פֿאָם פֿאלשען גענוא אונטערשיידען; אונד לעהרעט אויך דיא געמיינשאפֿטליכע קונסט אללער שפראכען, פֿערמעגע וועלכער מאן דאז אין דער זעעלע גערעכטע אונד פֿאָרגעשטעללטע, דורך גענוע אנפאסענדע וואָרטע אונד אויסדריקקע גענוא צו בעצייכנען וויים, אונד צוואר זאָ, דאם דורך דיע-זעם וואָרטע אָדער אויסדרוקקע וועדער מעהר נאָך וועניגער אלז דער גערעכטע זעלבסט, בעצייכנעט וויירד. — מאן זאגעט אויך אינסגעמיין, דיא לאָגיק זייא דעם פֿערשטאנדע דאז, וואס דיא גראמאטיק דען שפראכען איזט; ד"ה, זאָ וויא גראמאטיק צור ריכטיגקייט דער שפראכע דיהנעט, עבען זאָ דיא לאָגיק צור ריכטיגקייט דעם דענקענס אונד דעם אויסדרוק-קעס. — דער נאמע אָדער אויסדרוק מלאכה (קונסט) ווירד בייא דען אלטען עבענפֿאלס אלס שם נושתף (גלייכלויטענדעם וואָרט) געברויכט, דען ער בעגריפֿט: [6] יערע חכמה עיונית, שפעקולאטיפֿע, אָדער, בעטראכטענדע קונסט, (אונד דער נאמע מלאכה אויף יענער פֿעהיג-קייט דער זעעלע, וואָרורך זיא פֿאָרשען, בעגריפֿען אונד בעוויזגרינדע אנגעבען קאן, אנפאסענד איזט), אונד וויערער אויך [3] יערע מלאכה מעשית

פי' הרמב"מן

יוסיף עליו ולא יגרע ממנו עד סיפין הסומג את כוונת המדבר מבלי תוספת וחסרון: (ו) מן הלשון. כמו שתיזד מלאכת הדקדוק בלשון מיוחד את כל אשר יבעה הלשון בספתיו, כן תיזד מלאכת ההגיון פעולות השכל אם בדבור הפנימי ואם בדבור החיצוני בלופן כולל לכל הלשונות כאשר אמרנו, מלאכה בל"א קונסט: (ז) חכמה עיונית. ולז יפול שם מלאכה על ההזמנה בנפש לחקור להשיג ולבחר

עִנְיָנִים • הָרִאשׁוֹן הוּא הַכֹּחַ אֲשֶׁר יָחַד בּוֹ הָאָדָם • אֲשֶׁר־
בּוֹ יַשְׂכִּיל הַמְּשָׂכָלוֹת וְיִלְמוֹד הַמְּלָאכוֹת וְיַכִּיר הַמְּגֻנֶּה וְהַנָּאֶה •
וְיִקָּרֵא זֶה הַכֹּחַ הַדִּבּוּר • וְיִקָּרֵא גַּם־כֵּן (ג) הַנֶּפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת •
וְהָעִנְיָן הַשֵּׁנִי הוּא הַמְּשָׂכֵל עַצְמוֹ • אֲשֶׁר בְּכֹחַ הִשְׂכִּילָהוּ
הָאָדָם • וְיִקָּרֵא זֶה הָעִנְיָן גַּם־כֵּן (ג) הַדִּבּוּר הַפְּנִימִי • וְהָעִנְיָן
הַשְּׁלִישִׁי הוּא הַמְּלִיצָה בַּלָּשׁוֹן מֵהָעִנְיָן הָהוּא הַנִּרְשָׁם בַּנֶּפֶשׁ •
וְיִקָּרֵא זֶה הָעִנְיָן ג״כ (ד) הַדִּבּוּר הַחִיצוֹנִי • וּבָעִבּוּר שְׁוֹאֶרֶת
הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־הִנִּיחָה אֲרִיסְטוֹטְלוֹס וְהַשְּׁלִים חֲלָקֶיהָ
בְּשִׁמְנָה סְפָרִים • תִּתֵּן לַכֹּחַ הַמְדַבֵּר • וְהוּא הַדִּבּוּר הַפְּנִימִי •
דְּרָכִים בַּמְּשָׂכָלוֹת • עַד שֶׁתִּשְׁמְרֵהוּ מִן־הַטָּעוּת • וְתַדְרִיכֵהוּ
אֶל־הַיָּשָׁר • עַד שֶׁתַּגִּיעַ לוֹ הָאֱמֶת • בְּכָל מַה־שֶּׁבְּכֹחַ הָאָדָם
שֶׁתַּגִּיעַ לוֹ הָאֱמֶת בּוֹ • וְתִתֵּן זֹאת הַמְּלָאכָה גַּ״כ דְּרָכִים
מְשֻׁתָּפִים לְכָל הַלְּשׁוֹנוֹת • יַדְרִיכוּ בָּהֶם הַדִּבּוּר הַחִיצוֹנִי
אֶל הַיָּשָׁר • וְיִשְׁמְרוּהוּ מִן־הַטָּעוּת עַד שֶׁיִּהְיֶה מַה־שֶּׁתִּלְיִין
בּוֹ הַלָּשׁוֹן נָאוֹת לְמַה־שֶּׁבַּנֶּפֶשׁ וּמְשֻׁתָּוֶה לוֹ • עַד שֶׁלֹּא־
תּוֹסִיף הַמְּלִיצָה עַל־הָעִנְיָן אֲשֶׁר־בַּנֶּפֶשׁ • וְלֹא־תֶחְסַר מִמֶּנּוּ •
הִנֵּה בַּעֲבוּר אֵלּוּ הָעִנְיָנִים אֲשֶׁר תּוֹעִיל זֹאת הַמְּלָאכָה •
קְרָאוּהָ מְלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן • אָמְרוּ מְדֻרָגֶת (ה) מְלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן
מִן־הַהַשְׂכֵּל • כְּמַדְרֵגַת מְלֶאכֶת הַדִּקְדּוּק (ו) מִן־הַלָּשׁוֹן •
וְהַשֵּׁם מְלָאכָה אֵצֶל הַקּוֹדְמִים שֵׁם מְשֻׁתָּף • יְפִילוּהוּ עַל־
כָּל (ז) חָכְמָה עִיּוּנִית וְיַפִּילוּהוּ גַּם־כֵּן עַל־כָּל הַמַּעֲשִׂים
המלאכתים

פי׳ הרמב״ן

פֿעלקער) : (כ) הנפש המדגדת • (פֿערשטענדיגע זעעלע) : (ג) הדבור הפנימי • הוא מחזקת הנפש המדגדת טרם יולידנה הלדם נשפתיו על החוץ : (ד) הדבור החילוני • והוא הנעוי נשפתים לשר על ידו ידין השומע מה שגלג המדבר : (ה) תלמכת ההגיון • (דיא קונסט דער דיאלעקטיק), והיא מורכבת משני חלקים, חלק א׳ ממנה תיקר הנפש המשכלת והדבור הפנימי, ותורה דרכי הלדם והמופת ותדמיה כמו שקדם, ותלמד להלדם להבחין בין האמת והשקר, הטוב והרע, והנאה והמגונה, כפי מה שצכנו הלדם להבחין • וחלק ב׳ ממנה תיקר הדבור החילוני שעניין נולל לכל הלשונות כלם, ותורה לנעוך נשפתים מחזקת השכל ושיוכיו נעניין שיסכים הדבור החילוני והנעוי עם הדבור הפנימי, ולא

[ו] משל ראשון, מקור, דיא אונבעשטימטע ארט, [ז] הנסתרים, פֿיריוערטער, פּריאָנאמינא, [ח] הכנוים, [ט] נרדפים, זינאָנימע, גלייכ־ בעריטענדע, [י] נבדלים, פֿערשידען בעדייטיזנדע וועדטער, [יא] משתף במחלט, גלייכלויטענדעס וואָרט, [יב] מאמר הרכב וכו׳ באור ותני, איינע ערקלעהרונגסווייז וכו׳, [יג] מאמר הרכב הרכבת ספור, איינע אויטהיילסווייז אויסגעדריקטע רעדענסארט, [יד] שם מסכם, גלייך צוקאָממענדעס, [טו] שם מספק, צווייפֿעלחאפֿטעס וואָרט, [טז] השם הנאמר בכלל ויחוד, איין אללגעמייגעס אונד צוגלייך בעזאָנדערעס וואָרט, [יז] שם משאל, פֿערכלימטעס, אללעגארישעס, [יח] שם נעתק, איין אבגעלייטעטעס וואָרט, דעריוואטום.

שער יד

דער נאמע דכור (שפראכע) איזט, נאך דער איבעראיינשטימונג דער געלעהרטען, דער אלטען פּאָלירטען פֿעלקער, איין שם משתף, אָרער גלייכלויטענדער אויזדרוק, אינדעם דרייא בעגריפֿען מיט דעמזעל־ בען בעצייכנעט וועדען: (ט) דער כח הדבור, דער פֿערשטאנד, דען

פי׳ הרמב״ן

פועל עומל: (כג) והעלים והידיעה. כלומדם הטעם למעלה או למטה תולי בלבון הערך הועתק על מופן מחר, מלא שדי בזה לכוונת המאמר:

פתיחת הרמב״ן שער יד

בשער הזה יגיע הדב גדול וחכל חכמים וחכמה ונושאיהם, כפי מחל היו הלמודים ההם בימיו, ולא דבר מהם כי אם בחול המלות לבד כלחל הקדים בפתיחתו לספר הזה, שלא היתה כוונתו כי אם להוליע לבל מחך הבדלה בחלות לחל ישתמשו בהם בעלי העיון לבד ולא לגלול בים החכמות ולהביע על עקודם. ואתם הקולא אם כלתה כפתך לדעת בדל כל חכמה וחכמה ועניינה כפי מה שנוסיפו לחדוכי החכמים וחדשו דברים יקדים ונחמדים מימות הדב ז״ל עד עתה, לך בא אל מאמר המדע, לחל חברו הדב החכם הכולל הדופא מהור״ל מהרן עמדיך, ודעת לנפתך יגעם, ומתחלה אתדתי להעתיק לך פה את כל הנאמד בם לוף דבר אחרי כועם, כי הקיבודם היא קטן הכמות ויקל הליכות, ולא כדפסו ממכו כי אם מעט, אלא שלא רציתי להדחיק את עצמי מפווכת הדב ז״ל יותר מן הדמוי, לחרי שלא בחתי כי אם לפדם את דבריו:

פי׳ הרמב״ן שער יד

(א) השלמות. בחכמות ובהנהגה, כי הודאת הדבוד ענין דק ובבוד מפיון המומות הפחות׳ת, מומות השלימות בל״ם (פאָרטע פֿעלע

הַנְּדִיבִים • וְכֵמוֹ־אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת אֲצֶל הַמְּשֹׁרְרִים הַרְבֵּה •
וּמֵהֶם הַשֵּׁם הַנָּעְתָּק וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנָּחָתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ
הַלָּשׁוֹן יוֹרֶה עַל־עִנְיָן מָה • וַאֲחֵרִי כֵן יִקָּרֵא בָּעָבוּר דִּמְיוֹן
מַה בֵּין־שֶׁנִּי הָעִנְיָנִים אוֹ־בְלָתִי דִּמְיוֹן וְיִרְכַּב הַשֵּׁם עַל אֲשֶׁר־
נָעְתַּק מִמֶּנּוּ וַאֲשֶׁר־נָעְתַּק אֵלָיו יָחַד • כְּהַשֵּׁם תְּפִלָּה • אֲשֶׁר־
הוּא בְּשֹׁרֶשׁ הַלָּשׁוֹן (כ) שֵׁם הַבַּקָּשָׁה • וְאַחַ"כ נָעְתַּק אֶל
(כא) עִנְיָן מְיֻחָד בְּצוּרָה מְיֻחֶדֶת • וְכֵמוֹ שֵׁם (כב) הָעֲמִידָה
(כג) וְהָעֲלִיָּה וְהַיְרִידָה וְהַצֵּרוּף וְהַמִּשְׁקָל וְהַחִתּוּךְ וְהַהַבְדֵּל
וְהַנַּח וְהַנִּרְאָה וּמַה שֶׁהוֹמֶה לָאֵלּוּ • אֲשֶׁר כָּל־אֶחָד מֵהֶם
יוֹרֶה בְּשֹׁרֶשׁ הַנָּחַת הַלָּשׁוֹן עַל־עִנְיָן • זוּלַת הָעִנְיָן אֲשֶׁר יוֹרֶה
עָלָיו אֵצֶל הַמְדֻקְדְּקִים • כִּי־הֵם הָעִתִּיקוּ אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת לְעִנְיָן
אַחֵר • הִנֵּה־כְּלָל הַשֵּׁמוֹת שֶׁעִנְיָנֵיהֶם מְפֹרָשִׁים בָּזֶה הַשַּׁעַר •
י"ח שְׁמוֹת הֵם • וְהֵם [א] הָעֲצָמוֹת [ב] הַיָּשָׁר [ג] הַשֵּׁם
הַנּוֹטֶה [ד] הַשֵּׁם הַבְּלָתִי מַגִּיעַ [ה] הַשֵּׁם הַנִּגְזָר [ו] הַמָּשָׁל
הָרִאשׁוֹן [ז] הַנִּסְתָּרִים [ח] הַכִּנּוּיִם [ט] הַשֵּׁמוֹת הַנִּרְדָּפִים
[י] הַנִּבְדָּלִים [יא] הַשֵּׁם הַמְּשֻׁתָּף בְּמֻחְלָט [יב] הַמַּאֲמָר
אֲשֶׁר־הָרִכְּבַת הַרְכָּבַת בֵּאוּר וּתְנִי [יג] הַשֵּׁם הַנֶּאֱמַר בְּהַסְכָּמָה •
[יד] הַשֵּׁם הַמְסֻפָּק [טו] הַשֵּׁם הַנֶּאֱמָר בִּכְלָל וְיִחוּד [טז] הַשֵּׁם
הַמְּשֻׁאָל [יז] הַשֵּׁם הַנֶּעְתָּק :

שער יד

הַשֵּׁם דִּבּוּר • מֵהַסְּכֵמַת הַקַּדְמוֹנִים מֵחַכְמֵי הָאֻמּוֹת
(א) הַשְּׁלֵמוֹת • הוּא שֵׁם מְשֻׁתָּף • יִפּוֹל עַל־ג'
ענינים

פי' הרמב"ן

שהם נדיבי עם ה' והם קדמו לגבורי ישראל כמו שהוא שם מושאל כמוד
גוד מריה יהודה (דמזי מ"ט), כן גוד מריה (דנדי ל"ג), עכ"ה: (כ) שם
הבקשה. כמו ולא על נורה מיוחלת ולא למענה מיוחל: (כא) ענין מיוחד.
על הבקשה מאת המל ית' כנורת י"ח נדנות כי כ"מ שאמרו תפלה שהם כיוצו
של י"ח הנדנות: (כב) העמידה. העתקה מהמדקדקים על ענין הפועל כלומר
פועל

שפראכע אירגענד איינעם דינגע אלס איממער בלייבענדער נאמע בייא־
געלעגט ווירד, וויא צ"ב דער נאמע אריה, לעווע, מיט דעם מאן
איין געוויססעם בעקאננטעם טהיר פֿיר איממער בענענעט; צווייליען
אבער אויך איין מענש, דער איין העלד איזט, מיט עבען דיעזען נאמען
ארי' בענענעט ווירד. עבען זאָ דער אויסדרוק: דאז הויפט, אָדער דיא
הייפטער, וואָמיט מאן דיא פֿאָרנעהמען אונד ווֹדלען דעס פֿאָלקעס בע־
נענעט, איזט איין אללעגאָרישער אָדער פֿערבלימטער אויסדרוק, ווייל
דאז הויפט אָדער דער קאָפֿף דער פֿאָרציגליכסטע טהייל אם מענשען
איזט. — דערגלייכען ווערטער אונד אויסדריקע זינד כייא דען דיכטערן
זערהר געווענהנליך. [ו] השם נעתק, אבגעליטעטס וואָרט,
דיזעם איזט וויעדער איין וואָרט דאם אורשפרינגליך אונד אייגענטליך
בלאָס צור בענענונג אייגער גווויססען זאכע אין דער שפראכע גענרינדעט
וואָרדען, וויא צ"ב דאז וואָרט תפלה געבעט, וועלכעם אייגענטליך
בלאָס דאז בעטען צו גאָטט בעדייטעט; הערנאך אבער אויך אייגער גע־
ווִיססען געבעטעם. פֿאָרמעל בייאגעלעגט וואָרדען; (דען דער אונבעשטימ־
טע אויסדרוק תפלה אים תלמור בעדייטעט תפלת י"ח ברכות). דיעזע
אבלייטונג דעס וואָרטעס תפלה אויף תפלת י"ח קעננטע: מאן גלויבען
זיא געשאה וועגען דער גווויססען עהנליכקייט מיט דער גרונדבעדייטונג;
אבער אויך וואָ דיעזעם ניכט דער פֿאלל איזט פֿינדעט דיא אבלייטונג
שטאטט, וויא צ"ב דיא בעקאננטען אויסדריקקע דער עברעאישען גדא־
מאטיקער עמידה (פעל עומד), עליה, יריד, (מלעיל אָדער מלרע),
משקל, נח אונד נסתר א' ז' וו' דיא אללע אבגעלייטעטע וועדטער
זינד, אהנע דאם זיא מיט דער גרונדבעדייטונג אים פֿערהעלטנים שטי־
דען. — דיא אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען וועדטער זינד: [ח]
הקנין, דאז צייטוואָרט, וועדבום, [ז] הישר, דיא פֿלשטע ענדונג, [ג]
הנוטה, דער בייגעפֿאלל, דיא אבענדערונגען, (ד) הבלתי מגיע, נאמען
פֿריוואטיפֿום, דאז ענטצאָגענע, ניכט צוקאממענדע, [ה] הנגזר,
אקטיפֿום אונד רעציפראקום, טהעטיגע אונד צוריקקעהרענדע וועדטער,
[ו] משל

פי' הרמב"ן

הללו כי שם מושלים הנמותים לפי הענין. אבל אין לומר בשביל כך שלוך אתה
שמם או שלוך אתם אלי', וכן אין לומ' לקלות השמים למי שעשה שמשלים
למי מונק: (יש) קדמס הנדיגים. משל כאן השם המושל, ומולי היה כתוב
קדמס הנדיגים למני העם. כי הדמס עקר הנחתו על אבל מאבני הגוף והושבל
על הדבר הקודם שמעלה או שמקו, וכן הגבל הוכח על גבל החי והושבל על
גבל המעה והבקע. וכלומה, שעשה שלומה לגבל המלם שהיותו השפל שנחלקו
כמוהו וכושל החלקי' העליונים: *) (הגהה) קדמס הנדיגים. רומז ליעקב ומשפ

שם

אוֹ־בְּמִין מִטִּיט הַצָּרוֹר • הִנֵּה זֶה־הַשֵּׁם הַנֶּאֱמָר עֲלֵיהֶם •
הוּא בַּעֲבוּר הִשְׁתַּתְּפוּתָם בְּעִנְיָן אֶחָד • וְהוּא תְּמוּנַת הָאָדָם
וְתָאָרוֹ • וְאֵין הַתְּמוּנָה וְהַתֹּאַר מַעֲמִיד לַאֱמִתּוּת הָאָדָם •
וְהִנֵּה בַּאֲשֶׁר יִדְמֶה בְּשֵׁם הַנֶּאֱמָר בְּהַסְכָּמָה • שֶׁהָלֹא בַּעֲבוּר
שִׁתּוּף עִנְיַן־מַה בְּשֶׁתֵּי הָעַצְמִיּוֹת יַחַד נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם אָדָם •
וְיִדְמֶה גַּם כֵּן בְּשִׁתּוּף גָּמוּר • בַּעֲבוּר כִּי־אֱמִתּוּת עַצְמוּת זֶה •
זוּלַת אֱמִתּוּת זֶה הָאַחֵר • עַל כֵּן בַּעֲבוּר זֶה (ט) נִקְרָא
מְסֻפָּק • וְהַשֵּׁם הַנֶּאֱמָר בְּכָלָל וְיִחוּד • הוּא שֶׁיִּקָּרֵא מִין מִן
הַמִּינִים בְּשֵׁם סוּגוֹ • כְּאָמְרֵנוּ כּוֹכָב • הַנֶּאֱמָר בִּכְלָלוֹ עַל כָּל־
כּוֹכָב מִכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם • וּבְיִחוּד הוּא־שֵׁם לְאֶחָד מִשִּׁבְעָה
(י) כּוֹכְבֵי הַלֶּכֶת • וְבַשֵּׁם הַשִּׁשָּׁה בַּעֲרָב • הַנֶּאֱמָר עַל כָּל־
מִין מִמִּינֵי הָעֲשַׂבִּים • וְעַל הַפֶּרַח הַצָּהוֹב אֲשֶׁר יִצְבְּעוּ בּוֹ
הַצּוֹבְעִים • וְהַשֵּׁם הַמְשֻׁאָל • הוּא־הַשֵּׁם הַמּוֹרֶה עַל עַצְמוּת
מָה שֶׁבְּשֹׁרֶשׁ הָנָחוּת הַלָּשׁוֹן הוּא קַיָּם עַל־הָעַצְמוּת הַהִיא •
וְאַחַ"כ תִּקָּרֵא בּוֹ עַצְמוּת אַחֶרֶת בְּקִצַּת הָעִתִּים • וְלֹא יִהְיֶה
הַשֵּׁם הַהוּא קַיָּם תָּמִיד עַל (יא) הָעַצְמוּת הַהִיא הַשֵּׁנִית •
כְּשֵׁם אַרְיֵה הַמּוּנָח עַל־מִין מִמִּינֵי הַחַי • וּפְעָמִים יִקָּרֵא
בָּזֶה־הַשֵּׁם • הַגִּבּוֹר מִמִּינֵי הָאָדָם • וְדִמְיוֹן זֶה (יב *) קְרָאָם
הנדיבים

פי' הרמב"מן

מוה לדומס ולנומח וגו', ועניו הלמיחה שהוא ההנדל המיני משותף לכל מיני הלומח • ועניו העדר הלמיחה שהוא ההנדל המיני לדומס שוה לכל מיני הדוי ס ולזה יפול עליכס שם המין תו הסוג בהסכמה: (נז) נקרא מסופק • להיותו ז ה לשם המשותף הגמור מלך ולעוסקם מלך, כי מחרי שלשני הדגדים מחל עליהס יפול בשם המסופק דגר משופף, גמו המלס החי והפסל הנעשה מעץ, שלשניהס תנניח המלס בשתוף, כגר ידמה עניניס לעניו המוסכמיס • ומולס מחרי שהדגר ההוא המשותף לשניהס מינגו לא מעמיד הסוג ולא מעמיד ההנדל ומחמת הדגר המחד ועלמיתו מצלתי למחות הדגר המחד ועלמותן כגר יתלמו מל משותפיס בשתוף גמור: (יז) כוכבי הלכת • וכן תיבת מלס תורה על מין המלס בגלל, וביחוד על מלס הרמזון: (יח) העלמות ההיח הסניח • מלא שלפעמיס לפי העניו יסתמס גו הגותב לייפות המלינה, כמחגר נקרא המלס הגדול מרי' להורות שלגו כלב המרי' ולא מפני זה יהי' השם קיס עליו עד שנקרחהו כן בכל עת, וכדומה לזה כתב הרמב"ע בפרושו למגלת קהלת שקרחו תגר על מיסדי הפיוטיס (קהלת ה' ג'), שלף שכתלו שמקרא שמס ומגן ה', ה' כמרי' יסתג מין השמות

הלט

צ"ב דער נאמען גשם וואָרונטער דומם אונד צומח, איבערהויפט
אללעס קערפערליכע בעגריפֿען איזט, גשם, אונד אויך יעדער בעזאָנ-
דערע נאמען דער דעם סוג אונטערגעאָרדנעטען ארטען, וויא דער נאמע
צומח אלם אונטערשיידונגם-מערקמאהל דעסזעלבען פֿאָן דעם גאנצען
סוג, זינד עבענפֿאלס, וועגען דעס געמיינשאפֿטליכען וועזענטליכען דער-
זעלבען שמות מסכמים (גלייכצוקאָממענדיג נאמען). [ג] מספק
צוויי־פֿעלהאפֿטער נאמען; דאז איזט, איין נאמע דער צווייען
דינגען, וועגען איינער געמיינשאפֿטליכקייט צווישען ביידען, צוגלייך בייא-
זעלעגעט וויירד, דיעזעם געמיינשאפֿטליכע אבער, בייא קיינעם דיעזער
דינגע וועזענטליך איזט, וויא צ"ב דער נאמע אדם מענש, דער
דעם לעבענדען ראובן אונד דעם פֿערשטאָרבענען, אלס אויך דער פֿאָן
שטיין, האָלץ אָדער טאָן געבילדעטען מענשען-פֿיגור וועגען דער געמיינ-
שאפֿטליכקייט דער אייסערן פֿאָרם אונד פֿיגור דערזעלבען, צוגלייך בייא-
גזעלעגעט וויירד; זאָ הייפֿט דיעזעם מספק, אינדעם דיעזיג צוואר אין
אנזעהונג דער אייסערן פֿאָרם זיך עהנליך זינד, אונד אין דיעזער הינזיכט
אלם מסכמים בעטראכטעט וועירדען קעננען; דיעזעם געמיינשאפֿטלי-
כע דער עהנליכקייט אבער בייא קיינעם דערזעלבען וועזענטליך איזט,
אונד ווידער אין דיעזער הינזיכט אלם שתוף גמור, עכטע משתפים צו
בעטראכטען זינד: דעסוועגען איהנען דער נאמע מספק בייאנעלעגעט
ווירד. [ד] השם הנאמר בכלל ויחוד, איין אללגעמיינעס אונד
צוגלייך בעזאָנדערעס וואָרט, דאז איזט איין נאמע, מיט דעם מאן
איינע גאנצע גאטטונג, אונד וויערער אויך איינע בעזאָנדערע ארט דער-
זעלבען גאטטונג צוגלייך בענענעט, וויא דער עברעאישע נאמע כוכב
וועלכער אלס גאטטונגסנאמען אללער געשטירנע דעם הימעלס, אונד
אויך אלס דער נאמען איינעם בעזאָנדערן שטערנס דער זיעבען פלאנע-
טען געברויכעט וירד; אָדער דער נאמע שׁישה אים אראבישען, וועל-
כער איינע גאנצע גאטטונג קרייטער, אונד אויך איין בעזאָנדערעס געלב-
פֿערבענדעס קרויט בעדייטעט. [ה] השם משאל, פֿערבלימטעס,
אללעגאָריישעס וואָרט, דאז איזט איין נאמע, וועלכער אין איינער

שפראכע

פי' הרמב"ן

כופל גס על עזב מה, ועס כל זה עי יתן וחלע מה כוכב מלבדי לו חמי,
מלמ זמין נזה לורך להבנת המאמר: (יד) המיכיס ומעמידס' וזה לך המות,
הנס הנופל בהסכמה' כמחתו זוה נכל הלמוכות מחלי שהלבל ההוא משותף
בעבעו לבדים זוכים ומשתיך עלמותם מזח"כ בנס המשותף הבמול: (טו) מאל
תחתיו בהסכמה' כי עכין הסוג משותף לכל המיכי' מאל תחתיו, כן עכין המין
שהוא מולכב מסוג והבלל טוה לכל החיים שתחת המין ההוא' ל"מ הבזמות

מְסֻבָּבִים · וּמֵהֶם מְסֻפָּקִים · וּמֵהֶם שֶׁיֹּאמְרוּ בְּכֻלָּל וּבִיחוּד · וּמֵהֶם מְשֻׁאָלִים · וּמֵהֶם מְעֻתָּקִים · וְהַשֵּׁם הַמְּשֻׁתָּף הַנָּמוּר · הוּא־הַנֶּאֱמָר עַל־שְׁנֵי־עַצְמִיּוֹת אֵין־שִׁתּוּף בֵּינֵיהֶם בְּעִנְיָן מִן הָעִנְיָנִים כְּלָל · אֲשֶׁר־בַּעֲבוּרוֹ יִשְׁתַּתְּפוּ בַּשֵּׁם הַזֶּה · בְּשֵׁם עַיִן · אֲשֶׁר־נֶאֱמַר עַל־חוּשׁ הָרְאוּת (יו) וְעַל־מַבּוּעַ הַמַּיִם · וּבְשֵׁם הַכּוֹכָב הַנֶּאֱמָר (יז) עַל־הַכּוֹכָב וְעַל־בַּ"ח · ר"ל עַל־הַכּוֹכָב (יח) הַמְדַבְּרִי וְהַכּוֹכָב הַחַמִּי וְהַכּוֹכָב הַשַּׁמְיְמִי · וְשֵׁם הַכּוֹכָב הַנֶּאֱמָר עַל־הַכּוֹכָב וְעַל־הָעֶשֶׂב · וְהַשֵּׁם הַנֶּאֱמָר בְּהַסְכָּמָה · הוּא שֶׁיִּהְיֶה עִנְיָן מַעֲמִיד לִשְׁנֵי עַצְמִיּוֹת אוֹ־יוֹתֵר · וּבַשֵּׁם הַהוּא רָאָיָה עַל־כָּל־אַחַת מֵהָעַצְמִיּוֹת הָהֵן · בַּעֲבוּר הָעִנְיָן אֲשֶׁר תִּשְׁתַּתֵּפְנָה בּוֹ הָעַצְמִיּוֹת הָהֵן לָאָשׁוּר הָעִנְיָן הַהוּא מַעֲמִיד עַצְמוּת כָּל־אֶחָד מֵהֶם · כְּשֵׁם חַי הַנֶּאֱמָר עַל־הָאָדָם וְהַסּוּס וְהָעַקְרָב וְהַדָּג · כִּי עִנְיַן הַחַיּוּת אֲשֶׁר־הִיא הַהֶזְנָה וְהַהַרְגֵּשׁ · נִמְצָא בְּכָל אֵלּוּ (יט) הַמִּינִים וּמַעֲמִידָם · וְכֵן כָּל־הַכְּלָלִים נֶאֱמָר עַל־אִישִׁי הַמִּינִים (טו) אֲשֶׁר תַּחְתָּיו בְּהַסְכָּמָה · וְכֵן שֵׁם כָּל־סוּג נֶאֱמָר עַל הַמִּינִים אֲשֶׁר תַּחְתָּיו בְּהַסְכָּמָה · וְאוּלָם הַשֵּׁם הַמְּסֻפָּק הוּא אֲשֶׁר נֶאֱמָר עַל־שְׁתֵּי עַצְמִיּוֹת אוֹ־יוֹתֵר · בַּעֲבוּר שֶׁנִּסְתַּפֵּק הִשְׁתַּתְּפוּ־בוֹ · וְאֵין הָעִנְיָן הַהוּא מַעֲמִיד לַאֲמִתּוּת כָּל־אֶחָד מֵהֶם · כְּמוֹ זֶה הַשֵּׁם אָדָם הַנֶּאֱמָר עַל רְאוּבֵן הַחַי הַמְדַבֵּר · וְעַל־אִישׁ אֲשֶׁר מֵת · וְעַל צוּרַת אָדָם נַעֲשָׂה מִן־הָעֵץ אוֹ־מִן־הָאֶבֶן

אוֹ־

פי' הרמב"מן

מחק כן השמות הללו המוזכרים להשיג עגם מחק, עכ"ה: (יא) ועל מבוע המים · כי מין לך דבר מסוכף לעין הדומה ולמבוע המים עד שיפול על שניהם שם מחק ולא היתה כי אם הסכמה מוחלטת מן מניח הלשון לשתף שני העניינים הללו בשם מחד: *) (הגהה) מבוע המים · מין מניח הלשון חסר דעה להניח שם מחק על עצמים שונים ובדולמי יש שם משותף בלתי מוסכל בתחלת ההשקפה, ובשם פה השיתוף היה נזילת המים כי המבוע הוא מקור מים חיים ועין הדומה הוא מקור נוזלי דמע וכוח דומה קלת בשם מסופק לך השיתוף בעלם בתחלת ההשקפה, ובחבורנו שפה מסת בתבנו טעמים לכל המשותפי' ושם כאחד טעם מחל בזה השיתוף, עכ"ה: (יב) על הכוכב ועל ב"ח · מפסל שכונתו על כוכב הכלב: (יג) המדברי וכו'. עד העשב לפ יקעתי סידושו' ולולי בלשון הערב שם כוכב

גופל

(משתפים) גלייך לויטענדע וועדטער׳ — דיא ערקלעהרונג דיעזער דרייא גאטטונגען לער וועדטער איזט וויא פֿאלגט: קאן מאן אירגענד איין דינג, עס זייא איין לעבענדיגעס אָדער לעבלאָזעס מיט מעהרערען נאמען בעצייכנען אונד בענענגען, וויא צ״ב מענש דען מאן אים עברעאישען מיט אדם אָדער אנוש; אונד מעססער מיט סכין אָדער מאכלת בענענגען אונד בעצייכנען קאן; זאָ הייסען דיעזע וועדטער נרדפים׳ — ראז עברעאישע וואָרט עין וואָמיט מאן ראז אויגע אונד אויך איינע וואססערקוועללע בעצייכנעט אונד בענענגעט, הייסט מאן משתף אָדער משתפים; (דיא משתפים זינד גלייכבעדייטענד אים אויסדרוק אונד פֿערשירען אים זין, דיא נרדפים זינד וויעדער גלייכבעדייטענד אים זין אונד פֿערשיערען אים אויסדרוק)׳ — דיא וועדטער מים וואססער, אש פֿייער, זינד נבדלים, (אינדעם זיא זאָוואָהל אים אויסדרוק אלס אין דער בעדייטונג פֿערשיערען זינד)׳ — דיא (משתפים) גלייכלויטענדע וועדטער וועדען וויעדער אין זעכס קלאססען געטהיילעט, נעהמליך: [6] משתף גמור, עכטער משתף, וועלכעס מענש, פֿערד אונד פֿיש א׳ז׳ו׳ פֿערשטאנדינען וויעד, וויל דאז לעבען, וועלכעס זא פֿיל אלס נעהרענד אונד פֿילענד בעדייטעט, אללען דיעזען ארטען אייגען אונד דאז וועזענט-ליכע מערזעלבען איזט׳ עבען זאָ יעדער גאטטונגסנאמען (סוג), וויא

צ״ב

פי׳ הרמב״ן

לשון כי אם מעט מזעיר, וכ״ש בלשוניו הקדוסה אין ספק שלא הוכחו בו שמות מתחלפי׳ לכוכב אחת לגמרי ובוקאי יש בהם מן החלוף אם בחוזק ולפיון, שבהם האומר יחזק הכוכב והמלך בו יותר מן השני, או במקום אחת מן המקרים מלוקי לכוכב העלמי׳ בשם האחד ולא מלוקי אליו בשם הנרדף, אלא שהכוכב העלמית בכלם אחת, אחרי שיקרא שהבדל בחוזק ולפיון וכן בשאר המקרי׳ לא יחייב עלמות הדבר ואחתתו׳ ובזאתיו כתעורר חכם אחד ה״ה הרב תהול״ר נפתלי הירץ וויזל לקדוש על כל הסדות הנרדפים בלשוניו סקדוזה שמה יבללו אחלו מ׳זלו, ותלוע הזאת הכתוב פעם בשם האחד ופעם באחיהו, והעמיק בעניין הזה בדלוסים נאמנים: *) (הגה״ה) נרדפים, כמו הלוקים הרגים להסיג הנרדף

וְכֵן הַשֵּׁם הַסָּמוּךְ וַאֲשֶׁר הוּא נִסְמָךְ אֵלָיו • אֵלֶּה הַסְּמִיכִיּוֹת
בְּדִקְדּוּק • נִקְרָאִים גַּם כֵּן מַאֲמָר הָרֵכֶב הַרְכָּבַת בֵּאוּר וּתְנִי •
וְאוּלָם אֶת־הַמַּאֲמָר הַחוֹתֵךְ • נִקְרָא אֲנַחְנוּ מַאֲמָר הָרֵכֶב
הַרְכָּבַת סְפוּר • וְהַשֵּׁמוֹת בְּכָל־לָשׁוֹן יֵחָלְקוּ חֲלוּקָה הַכָּרְחִית
אֶל־שְׁלֹשָׁה סוּגִים • אִם־נִבְדָּלִים אִם נִרְדָּפִים • וְאִם מְשֻׁתָּפִים •
וְזֶה כִּי־הָעִנְיָן הָאֶחָד כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ־לוֹ שֵׁמוֹת רַבִּים הֵם־
נִרְדָּפִים • וְכַאֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם אֶחָד לְעִנְיָנִים רַבִּים • הִנֵּה הוּא־
שֵׁם מְשֻׁתָּף • וְכַאֲשֶׁר יִהְיוּ שֵׁמוֹת מְשֻׁנִּים לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים
שֶׁכָּל־אֶחָד יֶשׁ־לוֹ שֵׁם מְיֻחָד • הִנֵּה אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת נִבְדָּלִים •
מָשָׁל לָעִנְיָן הַנִּרְדָּפִים • דִּמְיוֹן זֶה בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִי אָדָם אִישׁ
אֱנוֹשׁ לָזֶה הַמִּין מִן הֶחָי • סַכִּין מַאֲכֶלֶת לָזֶה הַמִּין מִן הַכֶּלִי •
אֵלֶּה הֵם שֵׁמוֹת (י) *) נִרְדָּפִים וֶהֱיוֹתָם קוֹרְאִים עַיִן • אֶת־
הָעַיִן הָרוֹאָה • וְאֶת־מַבּוּעַ הַמָּיִם *) הִנֵּה אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת
מְשֻׁתָּפִים • וְאָמְנָם הַמַּיִם וְהָאֵשׁ וְהָאֵילָן • הֵנָּם שֵׁמוֹת
נִבְדָּלִים • וְכֵן כָּל־הַשֵּׁמוֹת הַדּוֹמִים לָאֵלּוּ • וְהַשֵּׁמוֹת הַמְּשֻׁתָּפִים
יֵחָלְקוּ לְשִׁשָּׁה חֲלָקִים • מֵהֶם מְשֻׁתָּפִים שִׁתּוּף גָּמוּר • וּמֵהֶם

מסכמים

פי' הרמב"מן

הוא שם מוכח על מאמר מחודר משם עצם ושם כתואר, ודתנאי שלא יהיה כל
המאמר כלו כי אם כוונת לבד, כי אם יהיה מחודר מכוונת ומכוונת, לא
יקרא עוד הרכב גמור ותכלי, כי אם מורכב הרכבה ספור, והוא המאמר הפוסק,
ויקרא ג"כ המאמר החותך או מצפע או גזרה, והמשל למונח הכותב, מורכב
הרכב גמור ותכלי, למונח הוא כותב מורכב הרכבת ספור, (ונאות לכתיבה,
הניח הרב המפרש שם למאמר הרכב הרכבת גמור ותכלי בשם תואר גלילה, ר"ל
שילוה התואר אל המתואר בלי גזרת כח הפועל, ולא יהיה התואר אז כוונת
המאמר כ"א חלק מחלקי הכוונת או הכוונת, כמו העיר הקדושה, הבית הזקן,
שלות הקדושה, הזקן, הם תוארים לבד ואינן כוונת המאמר, וכן שם שניהם
בלתי מודעים, כמו בית יפה, קיר קטנה, אבל שם יהיה התואר כוונת המאמר,
לא יודע התואר לעולם לף שם יחודר אל העצם הנודע, כמו הנה גם העיר
קדושה, והבית בימי שאול זקן, וזהו מה שקרא הרמב"ם הרכבת גמור וספור):
(י) וכבה בשמחה ובהלל בחשך זכרו חז"ל לפעמים שמות לדברים לענין אחד, כגון
שמחה, חדוה, לילה, שחון גילה, הלל, שבח, פאר, קלום וכו' • וידוע תדע
שלף שם מאלו שהשמות הללו ודומיהם הם שמות נרדפים, אין כוונתינו שיהיה
הגדלה בהם דבר אחד לגמרי, ושלא יהיה שום הבדל בין הוראות השם האחד
לשם הנרדף עמו, עד שלא יוכל המשתמש בהם להגיד מדוע בשום פנים השתמש
פעם בשם אחד, ופעם בשם הנרדף, כי שמות נרדפים בשלה לא ימלאו בשום

לשון

איין הויפטוואָרט, וועלכעם פֿאן דיר אבוועזענהייט אונד אנוועזענהייט
אירגענד איינער אייגענשאפֿט, צוגלייך צוואממען געזעצט אייז, וויא
צ"ב, לא רואה איין ניכט־זעהענדער, לא חכם ניכט ווייזער,
אונווייזער' — דיאיניגע הויפטווערטער, דיא דער אראבישע גרא־
מאטיקער, פועלים אונד מתפֿיולים נייננעט, נענגען וויר הנגזרים,
אבגעליטעטע ווערטער; דאז, וואס יענער מקוד אונבעשטימטע ארט
נענגט, נענגען וויר משל ראשון (יעצט אבער אויך מקור): דיא־
יניגע ווערטער, וועלכע יענער נסתרים נענגט, אלס אני, אתה, הוא
א"ד"ו נענגען וויר אויך נסתרים, (פראנאמינא, פֿירווערטער), אויך דיא
איינצעלנען כוכשטאבען הכנויים דיא אלס פראנאמינא געברויכט ווער־
דען, וויא אין עבדה, עבדך, עבדו כו' נענגט־מאן אויך נסתרים,
פֿירווערטער' — דיא אייגענשאפֿט מיט זאמט דעם סוביעקטע דעם
זיא בייאגעלעגט וירד, היימט מאמר הרכב הרכבת באור ותני (איינע
ערקלעהרונגסווייזע אויסגעדרוקטע רעדענסארט), וויא צ"ב, דער שרי־
בענדע ראובן, דער ווייזע שמעון; עבען זאָ נענגט מאן אויך
דען סמוך מיט דעם נסמך מאמר הרכב כו', (ווייל היר עבענפֿאלס
איינעס דורך דאז אנדערע ערקלעהרט וירד). — וואס יענער אבער
מאמר חותך נענגט, דאז נענגען וויר מאמר הרכב הרכבת כפור
ג איינע אורטהיילסווייזע אויסגעדרוקטע רעדענסארט), וויא צ"ב, ראובן
איזט שרייבענד. — דיא ווערטער מיסען פֿערנערם אין יעדער שפראכע
נאָטהוונדיג אין דרייא גאטטונגען געטהיילט ווערדען, נעהמליך (נכדלים)
פֿערשידענבעדייטענדע, (נרדפים) זינאנימא, גלייך בעדייטענדע; אונד
(משתפים)

פי' הרמב"ן

נקלע המשל הלמטון יען לו לחזית הכוכה במשלי מלינת הבנין ועל כן בהתחלו
עם שאל חלקי הבנין לו משפט הקליפה כמו פקוד פקדתי, פקוד יפקוד:
*) (הגהה) הנסתרים, המלות המודות על גופי הפועלים וכן לותזיות הכנויים נקראים
נסתרים יען על ידם נסתרים ומכוסים גם שמות גופי הפועלים כמו נרלותך
לומר לחמו של שמעון הבניע את לוי, תאמר בהסתר השמות לחמו הבניע
וזולתם עכ"ה: (ה) ועבדך. וכן הנו"ן והמ"ם כמו עבדם, עבדן, ולכן יקראו
הכנויים, לחדי שהם לותיות ה"א, כ"ף, נו"ן, יו"ד, מ"ם, ונקראים בל"א
(פרונאמינא) תחת השם, כי כלם יבאו במקום השם. (והנה לא זכר הרב
כ"א כנויי הנוף (פרונאמינא פערזונאלי) כמו אני, אתם, הוא, אנחנו, אתן,
הן, הם, שהם תחת שם הפועל, או שיהיו במקום הפעול, כמו לויתיך, במקום
המבל לוה את הנוכח, תשמיעני, במקום הנוכח משמע את המבל, וכנויי
הקנין (פאסעסיפֿא) איין, דיין, שלו, כמו עבדך, עבדי, עבדו, והולותם
הולמות הסמיכו', והמעיין בהקדמת ס' נתיבות השלום, ידאה מה שהרחיב
הרב המפרש בענין הכנויים, ולבאר ההבדל בין מאד יקראו בל"ה הק הכנויים,
ובין מאד יקראו בל"ע (פרונאמינא): (ט) מלת הרכב הרבה בשלו ותני:

הוא

פְּרָאבִי • כֶּבֶר קָרָה בְּלָשׁוֹן הָעָרָב • שֶׁכָּל־שֵׁם (ה) שֶׁנְּקוּדוֹ
חוֹלָם • הוּא אֲשֶׁר יִקָּרְאוּהוּ אַנְשֵׁי מְלֶאכֶת הַהֶגְיוֹן • הַשֵּׁם
הַיָּשָׁר • וְהַשֵּׁם *) שֶׁנְּקוּדוֹ חִירִק אוֹ־פַּתַח • הוּא אֲשֶׁר־
יִקָּרְאֵהוּ בַּעַל מְלֶאכֶת הַהֶגְיוֹן הַשֵּׁם הַנּוֹטָה • הִנֵּה זֶה דָּבָר
אַבוּנָצַר • וְאוּלָם (ו) הַשֵּׁם אֲשֶׁר נִקְרָאֵהוּ *) בִּלְתִּי מַגִּיעַ
הוּא־שֶׁם מֻרְכָּב מִמַּת לֹא וְהַקְּנְיָן • כַּאֲמָרְךָ לֹא־רוֹאֶה •
וְלֹא־חָכָם • וְלֹא מְדַבֵּר • וְהַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר־יִקָּרְאֵם מְדַקְדֵּק
הָעֲרָב שֵׁמוֹת *) הַפּוֹעֲלִים וְהַמִּתְפָּעֲלִים • הֵם אֲשֶׁר־נִקָּרְאֵם
אֲנַחְנוּ הַשֵּׁמוֹת הַנִּגְזָרִים • וַאֲשֶׁר־יִקָּרְאוּ הַמְדַקְדֵּק (ז) הַמָּקוֹר
נִקָּרְאֵהוּ אֲנַחְנוּ הַמָּשָׁל הָרִאשׁוֹן • וְהַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר־יִקָּרְאֵם *)
הַנִּסְתָּרִים • כְּמוֹ אֲנִי וְאַתָּה • וְה"ה וְהַכ"ף וְהַו"ו וְהַיו"ד
בְּעַבְדּוֹ וְעַבְדָּה וְעַבְדִּי (ח) וְעַבְדְּךָ הִנֵּה אֲנַחְנוּ נִקְרָאֵם כֻּלָּם
הַנִּסְתָּרִים • וְנִקְרָא ג"כ הָאוֹתִיּוֹת הַמְּבָאֲרוֹת הַכְּנוּיִם • וְנִקְרָא
אֶת הַתֹּאַר וְהַמִּתְאַר (ט) מַאֲמָר הָרַכָּב הָרְכָּבַת בְּאוּר וּתְנִי •
פְּרוּשׁ חִבּוּר וּתְנִי • כְּאָמְרֵנוּ רָאוּבֵן הַכּוֹתֵב • וְשִׁמְעוֹן הַלָּבָן •

וכן

פי' הרמב"ן

טוס, נאוילאטיק, נעננעפֿאל, ערמטע ענדיגונג): (ה) שנקודו חולם • זהו מקום מיוסד לנסון הערב ולין למו עסק בו: *) (הגהה) שנקודו חירק, כגון קרה זה בלה"ק ב"כ כי מן דגרים נאמר בנעיה ר"ל בסמיכות דַּגֵּי ילמי', ומן דגר נאמר דַּגַּי ה' עכ"ה: (ו) השם אשר נקראהו בלתי מגיע • הוראתו הרחקת
וסלילת הקנין מהנושא, ושם מורכבים מסלילה וקנין, ואחרי שסלילת הקנין ההוא לא יפול על שום דבר ניחוך, כי אם על (ג"ח המוסגר נמחק) (כל דבר חוץ ה') בעל הקנין ההוא, לכן קראו השמות ההם הבלתי מגיעים • והנה בלה"ע כללו הסלילה והקנין בתיב' אחת ל"א (אונטוגענג, אונפֿערנונפֿט, אורעכט), וכדומה וכן בלה"ק כתוב יזכרו לשלים לא אלוה (דברים ל"ג י"ז) הם קנאוני בלא אל (שם ל"ב כ"א) ואחי אקניאם בלא עם (שם) כאלם המומר בל"א, (איין אונגאטט איין אונפֿאוק): *) (הגהה) בלתי מגיע, בלתי מגיע לתאר הנושל והוא כעשם בלתי משיג: (ו) הפועלים, כמו בונה, בנין, שהם נבזרים מן פעל בנה עכ"ה: (ז) המקור • (הוראתו משפט הנפש לבדו בחיוב או בשלילה, בלי שמוי הגוף, והמין והמספר והזמן, כי לפעמים יהיה הצורך להשתמש בפעל לבד בלי שום הוראה נכללת עמו, כגון אם תרצה לקרוא על כתוב המאמר לעשותו כותב ולבזור עליו כתוב שמי, אזי תשתמש במקור, שיין בהקדמה חול לכתיבה) • כמו שמוע, הלוך, כתוב, בל"א (הערען, גיהען, ליהען:
*) (הגהה) המקור, הוא חלק הבנין הנקרא גם היום מקור ובימי הרמב"ם נקרא

שיין אונד טאג גלייכצייטיג; ווייל אבער דיא זאננע דיא אורזאכע דעס טאגזיינס איזט, זאָ הייסט דיא זאננע דיא אורזאכע, אונד דער טאג דאז פֿעראורזאכטע׳ — זינד צווייא דינגע אין איינער צייט פֿאָרהאנדען, זא הייסען זיא גלייכצייטיג; בעפֿינדען זיך צווייא דינגע אן איינעם אָרטע, זא זינד זיא גלייך אן אָרט; זינד זיא פֿאָן גלייכער ענטפֿערנונג, זא זינד זיא גלייך אים גראדע דער ענטפֿערנונג; זינד צווייא דינגע זיך זעלבסט גענוג אים דאזיין, אָהנע דאם דאז איינע דיא אורזאכע דעס אנדערן ווערע, וויא צ״ב, דאז האלבע אונד דאז דאָפּפעלטע, זאָ הייסען זיא אויך גלייך בעפֿינדליך אין נאטור, עבען זא דיא זיך אויף איינאנדער שטיצענדע (סמוכים) זינד, וועגען דיזעם אויף איינאנדער ששיצען. אלס גלייך בעפֿינדליכע דינגע צו בעשראכטען׳ — דיא אין דיזעם קאפיטעל ערקלעהרטע ווערטער זינד: [א] קודם בזמן, פֿריהער אין דער צייט, [ב] קודם כמדרגה, העהער אים גראדע, אָדער דעם שטאנדע נאך, [ג] קודם כטבע, פֿריהער פֿאָן נאטור, [ד] קודם במעלה, בעספֿעל אן אייגענשאפֿט, [ה] קודם בסבה, פֿריהער אן אורזאכע, [ו] יחד בזמן, אין

איינער צייט א׳ ז׳ וו׳

שער יג

דאז וואָרט, וועלכעס דער אראבישע גראמאטיקער פעל צייטוואָרט, נעננעט, נעננען וויר קנ׳ין, ערווערבונג, (ערוואָרבענע האנדלונג); אונד דאז, וואס ער אות, צייכען נענגעט, נעננען וויר מלה בעשטיממונגם וואָרט; אונד דאז, וואס יענער איבערהויפט נעננעט אָדער הויפטוואָרט (שם) נעננעט, נעננען וויר אויך זאָ, אונד טהיילען עס וויעדער, אין (שם ישר) אונפֿערענדערטעס הויפטוואָרט, ערשטע ענדונג; אונד (שם נוטה) געבייגטעס, אבגעענדערטעס הויפטוואָרט איין׳ — דער אבונעצר ווילל בעהויפטען, דאס דיאיניגע הויפטווערטער דיא אים אראבישען מיט חולם פונקטירט זינד, פֿאָן דען לאָגיקערן שם ישר; אונד דיא, וועלכע מיט חירק אָדער פתח פונקטירט זינד, שם נוטה גענענגעט ווערדען׳ — דאז נענגוואָרט, וועלכעם ווייר (בלתי מגיע) דאז ניכט אנווענדע, נעננען, איזט אייגענטליך

איין

פ׳ הרמב״ן

על מי העגל הזה, תציג עגל מגדנס הוא, ויש בזה הגדל בין לה״ק ללשונות העמים, שלה״ק שונה הנס הנסתר, ושלה״ע אשר לנו דרוש ביניהם שונה הנס אשר הוא נסתר מהיו, כי שלה״ק יהיה ל״מ הנפרד בניס, הוא שנסתר בני אל, ושלה״ע הנפרד (גמטט) ושנסתר (קינדער גמטטעס)׳ (וכבר זכרתי בזולתו גדל הנס הנוטה ודרכי נטיותיו לעיל שער י״ח׳ וחמנס הנס הישר הוא כל שם שהוא משא המשפע מן הנשוא במשפטים השלימיים, יגוא תמיד ניוסד׳ (קמוזם רעק-

טום

הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיֶּרַח קִדָּמַת מֵאוֹר הַיּוֹם · וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם כְּלָם
יַחַד כְּ־עֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ הִיא־סִבָּה לְמְצִיאוּת הַיּוֹם · וַאֲנַחְנוּ
נֹאמַר בִּשְׁנֵי־דְבָרִים שֶׁהֵם יַחַד בִּזְמָן · כְּשֶׁיִּהְיוּ נִמְצָאִים בְּעֵת
אֶחָד · וְנֹאמַר שֶׁהֵם יַחַד בְּמָקוֹם · כַּאֲשֶׁר יִהְיוּ נִמְצָאִים
בְּמָקוֹם אֶחָת · וְכֵן כָּל־שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁיִּהְיֶה מֻרְחָקִם יַחַד
מֵהַתְחָלָה אַחֵרֶת מֻרְחָק אֶחָד · הִנֵּה נֹאמַר שֶׁהֵם יַחַד
בְּמַדְרֵגָה · וְכָל־שְׁנֵי דְבָרִים הַמִּסְתַּפְּקִים בְּחִיּוּב הַמְּצִיאוּת
וְלֹא־יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם סִבָּה לָאַחֵר · הִנֵּה נֹאמַר בָּהֶם שֶׁהֵם
יַחַד בְּטֶבַע · כַּכֻּפֶל וְהַחֵצִי · וְכֵן נֹאמַר עַל הַסְּמוּכִים · שֶׁהֵם
יַחַד מִצַּד הַסְּמִיכוּת · הִנֵּה כָּלָל הַשְּׁמוֹת אֲשֶׁר הִתְבָּאֵר
עִנְיָנָם בָּזֶה הַשַּׁעַר · תִּשְׁעָה שֵׁמוֹת הֵם · וְהֵם [א] הַקּוֹדֵם
בִּזְמָן · [ב] הַקּוֹדֵם בְּמַדְרֵגָה · [ג] הַקּוֹדֵם בְּטֶבַע · [ד] הַקּוֹדֵם
בְּמַעֲלָה · [ה] הַקּוֹדֵם בְּסִבָּה · [ו] יַחַד בִּזְמָן · [ז] יַחַד בְּמָקוֹם ·
[ח] יַחַד בְּמַדְרֵגָה · [ט] יַחַד בְּטֶבַע :

שער יג

הַהֶבְדָּה אֲשֶׁר יִקָּרֵאָה מְדַקְדֵּק הָעֲרָב (א) הַפְּעַל הִיא אֲשֶׁר
נִקְרָאָה אֲנַחְנוּ הַקְּנָיָן *) · וּכְבָר זְכַרְנוּ זֶה · וְנִקְרָא
הָאוֹת (ב) מִלָּה (ג) וְהַשֵּׁם מִמֶּנּוּ מַה־שֶּׁנִּקְרָאֵהוּ שֵׁם יָשָׁר ·
וּמִמֶּנּוּ אֲשֶׁר נִקְרָאֵהוּ (ד) שֵׁם נוֹטֶה · וְאָמַר אַבּוּנָצַר אַל־

פי' הרמב"ן שער יג

(א) **הפועל** נמוד מלת פועל עיין למעלה שער ג': *) (הנהה) הקנין,
מה שאנו קוראים בעת שם פעל מלה, קראו בימי הרמב"ם שם
קנין לחות, וזה כי כל פועל קנה פעולתו במעשהו, וכמו שהאות מאד על הדגל
מייאד הליכת הנגד כי אל מאד יפנה נוסף האות שמה יבאו הנגד בכה המלה
תייאד הבנת המאמר עכ"ה: (ב) מלה או האות · היא תיבה שלא תוכן בהיותה
לבדה והיא מועלת להבנת לבי הפועל או השם ותנאיו, כאמרך בו, ממנו, למען,
כי, מאד: (ג) והשם · הוא תיבה שתוכן לבדה כמו הפועל אלא שאין בה אחד
תנאי הפועל שזכרנו למעלה שער ג'· כאמרך גבוד, אחות, חכמה וכדומה:
(ד) שם הנוטה · יקרא למדקדק הערבי השם הנסמך, וזה הכלל, על שאלתך מי
הוא, תהיה המענה בשם היאד באמר תשיב לשואל מי עשה זאת, ותאמר
העבד, ועל שאלתך של מי, תהיה המענה בשם הנוטה, כי אם ישאל השואל
של

וויא דאז לעבען אָדער לעבענדיגע, שאהן פֿריהער אלס דער מענש
וואר; צום בעווייזע, ווילל מאן דען בעגריף לעבען אונד דעסטען ד א־
זיין וועגשאפֿען, זאָ מוס אויך דער מענש אויפֿהערען; אומגעקעהרט
אבער, ווילל מאן דען בעגריף מענש אונד דעסטען דאזיין וועגשאפֿען,
זא הערעט דעסווענען דער בעגריף (חי) לעבען ניכט אויף. דאז דאזיין
פֿאָס לעבען מוס אלזאָ פֿאן נאטור פֿריהער, אונד דער מענש שפעטער
זיין. (ג) קדימה במרגה, העהער דעם גראדע, אָדער, דעם
שטאנדע נאך, וויא צ"ב, צווייא שטאטסמענער, פֿאָן וועלכען
אייגער דעם רעגענטען נעהער אלס דער אנדערע איזט; זאָ איזט דער
נעהערע דעם גראדע אָדער דעם שטאנדע נאך העהער אלס דער ענט־
פֿערנטע. (ד) קדימה במעלה, פֿריהער, אָדער בעסער אן אייגע־
שאפֿט; אונד דאז אויף אייגע צווייאפֿאכע ארט: [ס] ענטוועדער איזט
אייגער בעסער אָדער פֿאָללקאָמענער אין אייגער אונד דערזעלבען
קונסט אלס דער אנדערע, וויא צ"ב, צווייא ערצטע, צווייא שפראכ־
קונדיגע, פֿאן וועלכען דער אייגע זין דיעזער קונסט מעהר געשיקליכקייט
בעזיצעט אלס דער אנדערע; זא זאגעט מאן פֿאָן דעם געשיקטערן, ער
זייא בעסער אונד פֿאָרציגליכער אן אייגענשאפֿט אין דיעזער קונסט אלס
דער אנדערע, אָדער [3] אין צווייא פֿערשיעדענע קינסטע, וויא צ"ב,
אייגער ווערע איין געלעהרטער (ווען אויך ניכט זעהר געלעהרט), איין
אנדערער אבער איין זעהר געשיקטער מענצער, זא זאגען ווייר דאָך
פֿאָן דעם מינדער געלעהרטען, ער זייא בעסער אונד פֿאָרציגליכער אן
אייגענשאפֿט אלס דער זעהר געשיכטע מענצער. (ה) קדימה בסבה,
פֿריהער אן אורזאכע, נעהמליך, צווייא דינגע דערען דאזיין פֿאָן נאטור
צווער גלייכצייטיג איזט, אונד אייגעס אָהנע דען אנדערן ניכט זיין ווירדע,
נור דאס דאז אייגע דיא אורזאכע דעם אנדערן איזט; זאָ זאגען ווייר דאָך
דיא אורזאכע זייא פֿריהער אלס דאז פֿעראורזאכטע: זא זינד צ"ב, זאָ נענע־

שיין

יתר באור מהמתרגם

מכי דברים יחד בזמן ויתחלפו ביחס אל המקום, והוא כדל מקומי (דיא מרד־
נונג מין בעליהונג מויך דעס מרטע) והוא מ"כ ג"כ הלטלפות; וכן הסבה
והמסובב (דיא מורזאכע מונד דאז פֿערמורזאכטע) שהסבה קודמת תמיד
להמסובב ומין מסובב בלי סבה, והוא מ"כ יחס הלטלפות; אז כגון הענין
היותר פרטי שלא יובן כ"א אחרי הבנת הכלליות שבו, ל"א ענין מוסב המשולש
היטל, שהוא מוסב פרטי, ולא יובן (למי שלא רגיל משולש) כ"א אחרי שנאמרו
לו ענין הכללות שבו, והוא: תמונה מגבלת מכל לך מג' נלעות ישרות וכו';
וכן כשמת אדם, הוא עלם מרגיש ומדיב, נוחל ומוסם וכו', אשר כל אלה והדומים
להם, דברים מתחלפים הם, כי הסבה איגה המסובב, ואבדהם אינו אדם
הראשון, והלבשה תחלף מהשבה והשבה מבחילה וכו', וכל"ג יחס הלשלשה
ביניהם בחמור וק"ל.

כְּי־אִם תִּרְצֶה לְסַלֵּק הַחַי • (ג) תְּבַטֵּל מְצִיאוּת הָאָדָם •
וְאִם־תִּרְצֶה לְסַלֵּק הָאָדָם • לֹא־תְבַטֵּל מְצִיאוּת הֶחָי • הִנֵּה
נֹאמַר כְּי־הַחַי הוּא יוֹתֵר קֹדֶם מִן־הָאָדָם בְּטֶבַע • וְהָאָדָם
מְתְאַחֵר מִן־הַחַי בְּטֶבַע • וְהַשְּׁלִישִׁי (ג) הַקְּדִימָה בְּמַדְרֵגָה •
כְּשֶׁנֵּי אֲנָשִׁים דְּ"מ שֶׁאֶחָד מֵהֶם יוֹשֵׁב קָרוֹב אֶל־הַשִּׁלְטוֹן
וְהָאַחֵר רָחוֹק מִמֶּנּוּ • הִנֵּה יֵאָמֵר שֶׁזֶּה קֹדֶם לָזֶה בְּמַדְרֵגָה •
וְהָרְבִיעִי הַקְּדִימָה בְּמַעֲלָה • וְהוּא הַיּוֹתֵר שָׁלֵם שֶׁבִּשְׁנֵי דְבָרִים
וְהַנִּכְבָּד שֶׁבָּהֶם בְּמִין אֶחָד בְּעֵינוֹ אוֹ־בִּשְׁנֵי מִינִים מִתְחַלְּפִים •
דְּמְיוֹן־זֶה מִשְּׁנֵי רוֹפְאִים • וּשְׁנֵי מְדַקְדְּקִים • אֲשֶׁר־אֶחָד
מֵהֶם יוֹתֵר חָכָם מִן־הָאַחֵר • הִנֵּה נֹאמַר בְּיוֹתֵר חָכָם שֶׁבָּהֶם •
שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר קֹדֶם בַּמְּלָאכָה הַהִיא • וְכֵן אִם־יִתְחַלְּפוּ
הַמְּלָאכוֹת • בְּמוֹ־שֶׁיִּהְיֶה אָדָם חָכָם • וְאִם לֹא־יִהְיֶה מְפֻלָּג
בֶּחָכְמָה • וְאָדָם אַחֵר מְרַקֵּד מָהִיר בִּרְקוּד • הִנֵּה נֹאמַר
בְּחָכָם הַהוּא שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר־קֹדֶם מִן הַמְרַקֵּד בְּמַעֲלָה •
הַחֲמִישִׁי הַקְּדִימָה בְּסִבָּה וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי דְבָרִים (ד) מַסְפִּיקִים
בְּמְצִיאוּת • וְלֹא־יִמָּצֵא הָאֶחָד מֵהֶם בְּלִתִּי הָאַחֵר • זוֹלַת
כְּי־הָאֶחָד מֵהֶם סִבָּה לְמְצִיאוּת הָאַחֵר • הִנֵּה נֹאמַר בַּסִּבָּה
שֶׁהִיא יוֹתֵר קְרוֹבָה מִן־הַמֻּסָּב • כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר שֶׁעֲלִיַּת
השמש

פי' הרמב"ן

וגגל אין מהם קודם ומתאחר במקום, כי אם בערך אל המגדר בלבד הוא שם
ואם יהיה אדם אחד לירושלים יהיה בעדנו ירושלים קודם ואם יהיה אחוך
לגגל יקרא אללו גגל קודם וירושלים מתאחר. ואולם במקום עצמו אחרי שהאחרים
המיוחסים אל המקום הם יחד אין מהם קודם ומתאחר בשלוח כי אם בהקשה אל
המגדר כפי קירוב או רחוק האחרים זאחרי שיגיע אל האחד בעדם יגיע אל השני
ולזה יהיה האחרים יחד במקום על סדר, אלא שלא יאול בהם קודם ומתאחר:
(ב) תגעל מציאות האדם. כל"ל ואולם בגעול האדם אינו מן האחרים שלא יגעל
החי ולכן עניין החי קודם בגעל, כי הוא יותר עצמותי מעניין האדם ועניין
האדם קודם לסגולת הצחוק, והסגולה קודמת למקרה אף שכלם שוים בזמן:
(ג) הקדימה במדריגה. ומזה יקרא השני למלך משנה כי המלך במדריגה הראשון
במדריגה, ומזה יקרא השני לו משנה והשלישי יקרא שלים בל"פק כמ"ש הרד"ק
כי הוא תחת המשנה, וזהו הסדר המדיני: (ד) מספיקים במציאות. כלומר
שאין מהם קודם בגעל לאחר, ד"מ מציאות האור ומציאות השמש מספיקות
במציאות כי אם תסלק האחד אינו מן האחרים שלא יגעל השני:

(א) הפועל

זאָ רעאליטעט אונד פריוואטיאָן, אדער פאָזיטיף אונד נעגאטיף;
אונד אויך דיא רעלאטיוון בעגריפֿפֿע, זינד אייגאנדער ענטגעגען געזעצט.
דיא אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען ווערטער זינד: [א] בעצמות,
דאז ווועזענטליכע, [ב] במקרה, דאז צופֿעלליגע, [ג] העניניים העצמותיים,
זועזענטליכע דינגע, [ל] העניניים המקריים, צופֿעלליגע דינגע, [ה] מה שבכח,
וואס אים פֿערמעגען איזט, פאָטענץ, [ו] מה שבפועל, וואס ווירקליך אין
דער פיהאט איזט, [ז] הכח הקרוב, דאז נעכסטע, [ח] הכח הרחוק,
דאז ענטפֿערנטע פֿערמעגען, [ט] ההפכיים אשר ביניהם אמצעי, דיא
מיטטעלבאר ענטגעגען געזעצטע דינגע, [י] ההפכים אשר אין בהם
אמצעי, דיא אונמיטטעלבאר ענטגעגען געזעצטע דינגע, [יא] הקנין,
דאז ווירקליכע, [יב] ההעדר, דער מאנגעל, [יג] ההצטרפות, געגענ-
אייגאנדער האלטונג, [טו] המצטרפים, געגענאייגאנדער געהאלטענע
דינגע, [טז] המתנגדים, דיא ענטגעגען געזעצטע דינגע.

שער יב

דאז פֿאָרציגליכע אָדער פֿריהערע אייגענער זאכע פֿאר דער אנדערן, אדער
(קירצער אונד דייטליכער) דיא אָרדנונג דער דינגע איזט פֿינף פֿאך:
(א) קדימה בזמן, דאז פֿריהערע אין דער צייט, ווי"א צ"כ אדם ואר
פֿריהער אלס אברהם: (ב) קדימה בטבע, דאז פֿריהערע אין דער נאטור,
וי"א

פתיחת הרמב"מן

והמקובל, אז טלמ יוכן המחל כי אם מחלי הנחת הסכי, כגון העניין היותל
פרטי טלמ יוכן כי אם מחלי הנחת הכללויות שבו, ובכל המופנים הללו יש דברים
מתחלפים וביניהם יחס בחלויות שחלויות המחל כמשך ממלויות הסכי והם מ"כ
על הסדר והמחל קודם והסכי מתמחל כמשל יבמל הדב ולא זכל הדב קודם במקום
כמשל מבמל:

פי' הרמב"מן שער יב

(א) הקדימה בזמן. כלומר בדברים הנמצאים על סדר הזמן כגון ימלא
המחל בסוד המחל והיה הדבר הסר קודם והשווה מתמחר,
ומולם בדברי הנמצאים על סדר המהה והמקום, אין מהם קודם ומתאחר במקום
כי אם בערך אל המדבר, ד"מ מבדהם קודם ומזה מתאחר בזמן, אבל יוכלים
ובבל

יתר באור מהמתרגם שער יב

בפתיחת הרמב"מן, בשעל הזה וכו' תוכן וכוונת לשניו כך הוא: הקדימה
בדברים (דאז פֿריהערע מונד שפעטערע, מדער, דאז
בעטערע מונד נידרערע) נקלאים סדר (אָרדנונג) ומוסג מלת סדר, הוא
ענין מלטלף, (דער בעגריף אָרדנונג מיזט רעלאטיף), כי כן יש בין שני
דברים שהם על הסדר בזמן, דהיינו שהמחל במלא בעת שבבר של השני, יהם
הלטלפות בזמן (כמו מבדהם שהי' במלא בעת שבבל של מלם) — או שיהיו
שני

הַהוּא (ט״ז) נוֹטָה · וְכָמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשׁוֹלֶלֶת וּמְחַיֶּבֶת מִתְנַגְּדִים
כְּמוֹ שֶׁקָּדַם · כֵּן־נֶאֱמַר בְּכָל־הָעֵדֶר וְקִנְיָן · וּבְכָל־שְׁנֵי הַפָּנִים
וּבְכָל הַמִּצְטָרְפִים שֶׁהֵם מִתְנַגְּדִים · הִנֵּה כְּלָל הַשֵּׁמוֹת
שֶׁעִנְיָנֵיהֶם מְפֹרָשִׁים בַּזֶּה הַשַּׁעַר · שִׁשָּׁה עָשָׂר הֵם · וְהֵם
[א] מַה שֶּׁבָּעֲצָמוּת · [ב] מַה־שֶּׁבְּמִקְרֶה · [ג] הָעִנְיָנִים
הָעַצְמוּתִיִּים · [ד] הָעִנְיָנִים הַמִּקְרִיִּים · [ה] מַה־שֶּׁבְּכֹחַ ·
[ו] מַה־שֶּׁבְּפוֹעַל · [ז] הַכֹּחַ הַקָּרוֹב · [ח] הַכֹּחַ הָרָחוֹק ·
[ט] הַהֶפְכִּיִּים אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם אֶמְצָעִי · [י] הַהֶפְכִּיִּים אֲשֶׁר
אֵין־בֵּינֵיהֶם אֶמְצָעִי · [יא] הַקִּנְיָן · [יב] הָעֵדֶר ·
[יג] הַהִצְטָרְפוּת · [יד] הַמִּצְטָרֵף · [טו] הַמִּצְטָרְפִים ·
[טז] הַמִּתְנַגְּדִים ׃

שער יב

יֵאָמֵר אֲצָלֵנוּ עַל־דָּבָר מַה שֶּׁהוּא־קוֹדֶם לְדָבָר אַחֵר ·
עַל־ה׳ פָּנִים · אֶחָד מֵהֶם הוּא (ו) הַקְּדִימָה בִּזְמָן ·
פְּאָמְרֵנוּ קָדַם לְאַבְרָהָם · וְהַשֵּׁנִי קְדִימָה בְּטֶבַע · כַּחַי לָאָדָם ·

פי׳ הרמב״מן

מצד הוא שונא לו: (טז) נוטה · והמלקקים העגלים אף הם קלחוהו הסס
הסמוך · (ובהקלמה שור לכתיבה הרביב הלב המפלס לצאל גלל הסס הנוטה
ההוא, וזה: כל סס שמיכו לא נוסא ולא נסוא המשפט, כ״א מתיחס אל חלק
מחלקי המממל יחס מה, יצא נטייה, ויקלא הסס הנוטה (קאזום מבליקוחוק,
דיא מיברינגען עגדיגונגען) · והנטייה הזאת תהיה [ח] ע״י תיבת לת, ונקלא
(מקוואטיף) [ט] ע״י לותיות נבל״ם [י] על ידי סמיכות הענין, והיא הנטייה
שזכל הלמב״ם כנער למונן, ופנוף הבית, וענין הסמיכות הוא שיהיה היחס
בין שני שמות ממממל המנטרף, שאין מלילותו צאחד מהם כלל כ״א בהצטרפות
והקשה בין שניהם, כגון יחס הלדון אל העבד, ואב אל הבן, וכלומה, ותקלא
(געניטיוס, ציגענשאפט), עי״ש):

פתיחת הרמב״מן שער יב

בשער הזה זכל הלב מאלות הסלל (מרדנונג) ובכמה לופנים נאמל מלבלים
המשמשים על הסלל שהאחל קולם והאחל מתאחל, והנה הסלל הוא
הענין מלטרף נאמל על שני דברים או לברים רבים אם הי׳ ביניהם יחס שלילות
כגון שיהיה אחל שלול השני, ויקלא הסלל הזמני, או שיהיו יחל ויתחלפו ויקלא
הסלל המקומי, או שיתחייב האחל מן השני בענין העילה והעלול, הסבה
והמוגב

זיא בעצייכנעז, זאָגלייך אהנע אללען פֿערגלייך, פֿאָן זעלבסט איינלייכטענד
אייזט, וויא צ"ב דיא וועלטער ציין, קופּפֿער, שפּייז, טראנק אי ד' ג';
ווירער גיבט עס וועלטער, דערען אינהאלט אונד בעדייטונג אונם ניכט
עהער איינלייכטענד איזט, ביז וויר ניכט צווישען דיעזעם אונד איינעם
אנדערן דינגע איינע פֿערגלייכונג געמאכט, וויא צ"ב דיא וועלטער לאנג,
קורץ אי ד' ג', דערען בעגריף אונר בעדייטונג אונם ניכט עהער פֿער-
שטענדליך ווירד, ביז ווירד צווייא דינגע פֿאָן אונגלייכער לענגע פֿאָר אונס
האבען, אונד דורך דיא אנשויליכקייט דיעזער ביידען דינגע אונזערם פֿער-
שטאנדע בעגרייפֿליך ווירד, וואם לאנג אונד וואם קורץ הייסט. —
דאז פֿערהעלטנים זאלכער דינגע, דיא איינעם אהנע דעם אנדערן ניכט
פֿערשטאנדען ווערדען קאן, וויא לאנג אונד קורץ אי ד' ג', נעננעט
מאן (יחס ההצטרפות) דיא דעלאטיאָן, דאז זיך בעציהענדע פֿערהעלט-
ניס, אָדער, דיא נעגענאיינאנדער האלטונג יעדעם וואָרט, דיזער וועלטער
פֿיר, זיך הייסט (המצטרף) לאז דעלאטיוט, אינד ביידע וועלטער צוואממען
(המצטרפים) דיא דעלאטיוען, אָדער, דיא זיך אויף אינאנדער בעציהענ-
דע דינגע. — עבען זא דיא וועלטער אָבען, אונטען; דיא העלפֿטע,
דאָפּפעלט; פֿריהער, שפּעטער; דאז (פֿאָן איינעם אנדערן דינגע) פֿערשיעדענע;
אונד דאז (צו איינעם אנדערן דינגע) גלייכע; פֿרייַנד אונד פֿיינד; פֿאטער אונד
זאָהן; דיענער אונד הערר; אי ד' ג', דיא מאן אויך אָהנע פֿערגלייכונג
איינעם נעגען דעם אנדערן ניכט פֿערשטעהען קאָן, דאהער איין יעדעם
דערזעלבען (המצטרף) דאז דעלאטיוט, אונד דאז פֿערהעלטנים צווישען
ביידען (ההצטרפות) דיא דעלאטיאָן, אָדער בעציהונג נעננעט
ווירד. — דאזיניגע אבער, וואם דער אראבישע שפּראכפֿאָרשער
(הסמוך, סמיכות) דאז נעשטיצט, דיא שטיצונג נעננעט, וויא
צ"ב דאובען קנאבע, דיא טהירע דעם הויזעם, דאז נעננען וויר
(הנושׂה) דיא בייגונג איבערהויפּט, אונד אינסבעזאָנדערע, דער נע-
נישף, צוויישע ענדונג, (אונד אים עברעאישען אויך סמוך אָדער סמיכות).
— שליסליך אונד איבערהויפּט אייזט צו מערקען, דאס, זאָ וויא בע-
האונג אונד פֿערניגונג זיך אינאנדער ענטגעגענגעזעצעט, עבען

זאָ

פי' הרמב"ן

שמליחות המחל מהם יסתלק השני, וכן המהנה והשנאה הם מן ההפכים (גי"ח
ההעדרים), כי מין המהנה כי מם השמחה נעוד מאד יניע לנאהב והענוג
נרעתו, והשנאה כפך המהנה, מחרי שהיא העלנון נעוד השנוא והשמחה
נרעתו (גי"ח נדע והשנוא והשמחה נעוגו), ומדוע לא נכין אח המלות הללו
בלי הקשה ונדוף לזולתם, אלא ודאי שכוונת הרב שמתחלף מנטרף לדבר אשר
הוא מתחלף לו, והשוה לנשוא, המוכן למהות השונא לשנוא: (טו) והשוה
גם הוא מנטרף אל הנשוא, וכמו כן המוכן אל הנאהב והשונא עם המלש
אשר

וּבֵין דָּבָר אַחֵר • כְּאָמְרֵנוּ הַבְּדִיל וְהַנַּחֲשֶׁת וְהַמַּאֲכָל
וְהַמִּשְׁתֶּה וְהָעֲמִידָה וּמַה־שֶּׁהוּמָה לָהֶם • וְיֵשׁ מִן־הַשֵּׁמוֹת
שֶׁלֹּא־יַגִּיעַ לְךָ הָעִנְיָן הַהוּא שָׁוֶרֶת עָלָיו הַשֵּׁם הַהוּא • כִּי
אִם בְּהַקְשָׁה בֵּינוֹ וּבֵין־דָּבָר אַחֵר כְּאָמְרֵנוּ הָאָרוֹךְ וְהַקָּצָר
וּמַה־שֶּׁהוּמָה לָהֶם • הִנֵּה לֹא־יַגִּיעַ בַּשָּׂכֶל עִנְיַן הֱיוֹת־זֶה
אָרוֹךְ • כִּי־אִם בְּהַקֵּשׁ בְּמַה־שֶּׁהוּא יוֹתֵר קָצָר מִמֶּנּוּ • וְלֹא־
יָצֵיר שֶׁזֶּה קָצָר עַד שֶׁיַּגִּיעַ בְּשִׂכְלֵנוּ יוֹתֵר אָרוֹךְ מִמֶּנּוּ וְהִנֵּה
זֶה־הַיַּחַס בֵּין הָאָרוֹךְ וְהַקָּצָר • וּמַה שֶּׁהוּמָה לָהֶם נִקְרָא
(יג) הַהִצְטָרְפוּת • וְנִקְרָא כָּל־אֶחָד מֵהֶם הַמִּצְטָרֵף • וְנִקְרָא
שְׁנֵיהֶם יַחַד הַמִּצְטָרְפִים • וְכֵן הַמַּעֲלָה וְהַמַּטָּה: (יג) וְהַחֲצִי
וְהַכֶּפֶל • וְהַקֹּדֶם וְהַמְּאֻחָר • (יד) וְהַמִּתְחַלֵּף • (טו) וְהַשָּׁוֶה
וְהָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא • וְהָאָב וְהַבֵּן • וְהָעֶבֶד וְהָאָדוֹן • כִּי־אֵלּוּ
וְהַדּוֹמָה לָהֶם נִקְרָא כָּל־אֶחָד מֵהֶם הַמִּצְטָרֵף • כִּי הוּא
לֹא־יַגִּיעַ עִנְיָנוֹ בַּשֵּׂכֶל כִּי־אִם בְּשִׁעוּר וְהַקְשָׁה בֵּינוֹ וּבֵין־דָּבָר
אַחֵר • וְהַיַּחַס הַהוּא אֲשֶׁר בֵּינֵיהֶם הוּא אֲשֶׁר נִקְרָא
הַהִצְטָרְפוּת • וְאוּלָם הָעִנְיָן אֲשֶׁר יִקְרָא אוֹתוֹ מְדַקְדֵּק הָעֲרֵב
הַסָּמוּךְ • כְּנַעַר רָאוּבֵן • וּפֶתַח הַבַּיִת • הִנֵּה נִקְרָא הַשֵּׁם
ההוא

(יב) הלטרפות • כשתדקדק תמלא סגס הקול והחוס הס מהמלטרפים, כי נגד
תמלא דגר מחד קל לרעוזן וחס לשמעון מו קל לימין וחס לשמאלו, כי אתה
מס תקדג מת ידך הימנית ד"מ ותחמס השמאלית ומח"כ תוציט מת שתיהן לתוך
מים פושלים, יהיו קלים לידך השמאלית וחמים לידך הימנית • ושמת לב
תוכנה המלות קל וחס, כי מס נהקשה מל גוף המדבר, כי נאמת כל גשס
קל מלך וחס מלך, קל נערך ונהקשה מל חס ממנו, ומ"כ גס קול וחוס
מהמלטרפים: *) (הגהה) מש"כ הרב המפרש שלא תוכנה קל וחס כ"מ נהקשה
מל המדגים וע"כ הוא ממאמר המלטרף שמחילה מכוונו משגה הוא כי יגויר גלי
ערך המדגים כי מס נקח מן המים העולים שרתיחה מגל האש מרה מחת ונקח
מרה מחת מים צוננים זה לנד וזה לנד ומחר נקח מרה דותויים ונשרגס עס
מרה צוננים הנה נוסיף על הגלתי מעורגים שהס הפנויים זה לזה ועל המעורגים
שהס פושלים וכל זה לא נשחינת ההלטרפות מל המדגים, חולף מס ישחנו נערך
מל המדגים מז יעלו תחת המלטרף ג"כ, עכ"ה: (יג) החלי והכפל • כלומר חלי
המספר עס המספר שהוא כפלו: (יד) המתחלף • מלטרף לנדר מסר הוא מתחלף
לו, גל"ח (דא: פערשידענע בעלייהט זיך מויך דא: וואנען עס מונטער-
שידען מיוט), כי המתחלף עס הסוה הס מן הפנויים (גי"ס ההערך), מחלי
שמליות

אונגראד זיין. — זינד עס אבער צווייא דינגע דערען גלייכצייטיגע עקס־
סטענץ דארום ניכט שטאטט פֿינדעט, וויל דאז איינע איין דאזיין, דאז
אנדערע אבער דיא אבווענהייט אָדער דער מאנגעל עבען דיעזעם
דאזיינס איזט, וויא זהען אונד בלינדהייט; זא הייסט דאז
זהען (קנין) דאז ווירקליכע, פאָזיטיפֿע, רייללע) אונד דיא בלינד־
הייט (העדר) דער מאנגעל (דאז נעגאָטיפֿע, פֿריפֿאטיאן). — דער־
גלייכען דינגע מום מאן אבער ניכט פֿיר (הפכים) ענטגעגען געזעצטע
געהמען, וויא קעלטע אונד היטצע, דען דיעזע זינד דאך ציר צייט איה־
דעם דאזיינס, פֿאן גלייכעם גראדע אונד גלייכער שטערקע, אונד זעלבסט
דאז דאזיין דער קעלטע איזט ניכט מעהר אין דער מעגליכקייט אלס דאז
דאזיין דער היטצע, אונד אוך אומגעקעהרט; ניכט זא אבער דאז
זהען אונד דיא בלינדהייט, (דא דאז זהען נאטירליכער אונד
מעהר דאזיין אלס דאז ניכטזהען האט). הירדורך קאן מאן אלזא דען
גענויען אונטערשיד צווישען דעם ענטגעגען געזעצטען, אונד דעם ווירקלי־
כען אונד מאנגעלנדען פֿעסט זעטצען. — עבען זא פֿערהעלט עס זיך
מיט דען בעגריפֿען קלוגהייט אונד טאָרהייט; קלוגהייט הייסט
דאז ווירקליכע אדער פאָזיטיפֿע, אונד טאָרהייט, דער מאנגעל, אדער
נעגאטיפֿע, פריוואטיפֿע; זא פֿערהעלטס זיך אוך מיט רייכטהום
אונד ארמוט, בעהאארטער אונד קאהלקאָפֿף, בעצאהנטער
אדער צאהנלאָזער מונד, רעדענד אונד שטום: אללע דיעזע
דינגע זינד (קנין והעדר) ווירקליכקייט אונד מאנגעל: מאן קאן
אבער ניכט פֿאן איינעם דינגע זאגען עס מאנגלע איהם דיעזע אייגען־
שאפֿט ווען איהם דיאזעלבע פֿאן נאטור צו בעזיצען ניכט צוקאממט, זא קאן
מאן פֿאָן איינער מויער ניכט זאגען דאס זיא איינע טהארין, בלינד אדער שטום
זיא. — דיעס איזט נון דיא ערלייטרונג אונד דער איבעראיינשטיממענדע
אינהאלט פֿאן (קנין והעדר) אדער ווירקליכעם אונד מאנגעל. — עס
גיבט פֿערנער ווערטער אונד אויסדריקקע (אין יערער שפראכע), דיא, זא־
באלד מאן זיא נור הערעט, איהר אינהאלט, אָדער דען בעגריף דען

זיא

פי׳ הרמב״ן

זולת בו ית׳ תכל כל השלימיות הם בו בג״ת ובחלות, ומ״כ תש כחמר שיש
בשלימות בכל שתין בו העדר בעכין מחך ילמוז זה על עלמותו ית׳ ויחויב מזה
שלא יהי׳ בוס העדר מיזה שלימות, ובחכמת ותבע שכל המבעעות הם העדר
השלימיות שבשבדם לכן העדר ההעדר יחייב מיבות השלימות הבג״ת ע״כ נדקו
בדברי הרב המפרש שתין בכח הבג״ת בוס העדר, עכ״ה: וחבין מזה ענין הכמות
בבלתי מתפשט שזכרנו למעלה שער יו״ד שהיא כופלת על כל קנין בעלי תכלית,
לחלי שיש מקום לשתול כמה מן הקנין הגיע לו, ובמיזו יחס של ההעדר המחודל
עמו כחייב לו הקנין, חבל לקנין בלי תכלית אין לה לא כמה ולא שעור:

(יב) הלטדפות

וְהָעוֹרוֹן הָעֵדֶר • וְלֹא־נֶאֱמַר בָּהֶם שֶׁהֵם הָפְכִּיִים • כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בַּחוֹם וּבַקּוֹר • כִּי־הַחוֹם וְהַקּוֹר חֻלָּקִם (ולעני"ן כללה להגיה
חָזָקִם) בַּמְּצִיאוּת שָׁוֶה • וְאֵין־הַחוֹם אֶפְשָׁר הַמְּצִיאוּת יוֹתֵר
מִן־הַקּוֹר • וְלֹא הַקּוֹר אֶפְשָׁר הַמְּצִיאוּת (י) יוֹתֵר מִן־הַחוֹם •
וְאֵין־כֵּן הָרָאוֹת וְהָעֹרוֹן • וְכָזֶה יִבָּדֵל בֵּין הָעֵדֶר וְהַקִּנְיָן •
וּבֵין שְׁנֵי הַהֲפָכִיִּים • וְכֵן בְּהָחָכְמָה וְהַסִּכְלוּת נֶאֱמַר הָחָכְמָה
קִנְיָן • וְהָעֵדֶר הַקִּנְיָן הָהוּא סִכְלוּת • וְכֵן הָעֹשֶׁר וְהָעֹנִי •
וּמְצִיאוּת הַשַּׁעַר בְּרֹאשׁ וְהַקִּרְחַת וּמְצִיאוּת הַשִּׁנַּיִם בְּפֶה
וְהָעֵדֶר • וְהַדִּבּוּר וְהָאִלְּמוּת • כָּל־אֵלֶּה נִקְרָאִים קִנְיָן וְהָעֵדֶר
(יא) וְלֹא יֵאָמֵר בְּשֵׁם־הָעֵדֶר • כִּי־אִם אֲשֶׁר מִטִּבְעוֹ שֶׁיִּמָּצֵא־
לוֹ הַקִּנְיָן הָהוּא הֻנְכְּחִי לָהָעֵדֶר הָהוּא • כִּי־אֲנַחְנוּ לֹא נֶאֱמַר
בַּכּוֹתֶל שֶׁהוּא סֵכֶל • וְלֹא עִוֵּר וְלֹא־אִלֵּם • הִנֵּה זֶה עִנְיָן
הַקִּנְיָן וְהָעֵדֶר בְּהֶסְפֵּדֵנוּ • וּמִן־הַשֵּׁמוֹת יֵשׁ שֶׁהֵם מְפֹרָשִׁים
שֶׁבַּאֲשֶׁר תִּשְׁמַע אוֹתָם יוּבְנוּ לְךָ עִנְיָנֵיהֶם אֲשֶׁר־יוּרוּ עָלָיו
בַּלָּשׁוֹן הָהוּא • מִבְּלִי שֶׁתִּצְטָרֵךְ אֶל־הַקְּשָׁה בֵּין הָעִנְיָן הָהוּא

ובין

פי' הרמב"ן

סלוק ההגנה הכיח והעדלה: (י) יותר מן החוס, זהו לדעת הלד ז"ל. ואתה
דע לך שרבים מחכמי זמננו חלקו על הדעת הזאת, ואמרו שגם החוס קנין
והקול העדר החוס יולד מתנועת חלקי האויר בשוך נגוף והקול העדר החלקים
ההם הוא העדר תנועותיהם, ומהם הודו לדעת הלד ז"ל לאמרו שגם הקול קנין,
והעיד הנסיון על דבריהם, שאם תעתיק נימות החורף אחר התנור זכוכית מלאה
מים תוך קערה מלאה שלג מעורב עם מלח שקורין זאלפעט"ר, כמעט רגע יתקדרו
המים ויהפכו לקרח, ומבטן אמי ילמד הקדמון הזה, לולי ימלא כמלח ענין מקדר
כמעשה, ולו מ"ב הקול קנין ולדעת החולקים אין מהם דמיה, ואולם אין כאן
מקומו: (יא) קנין והעדר • רמוי להעיר את אוזן הקורא שאין חוס קנין כעל
תכלית בלי העדר, ואולם הקנין הבלתי כעל תכלית הוא כשגב ומרומה מן הפעדר
ל"מ ההשגה קנין, ואם היה המשיג כעל תכלית ישיג קלת הדברים כהכלם שלימה
ומיוחדת וקלתם כהבל' חסידה וחלושה וקלתם יכלו לגמרי, ומ"כ יש להשגתו
גבול, ומן הגבול ההוא ומילך יפול תחת ההעדר, וכן הענין כרמות ובשמל
העניים • ואולם ההשגה בלי תכלית אין לה לא גבול ולא קלה, ולזה לחוק
ממנה כל ההעדר והלילות, ויהי' הדבר הבלתי כעל תפלינו שלא נשיג אותו חוס
העדר, כי אם הקנין הנמחי או בלי קלה ובלי גבול • (הגהה) כוונת הלד
המפרש שלא ישיב הס בענין הבח ההוא מאד הוא כעל בלי תכלית וז אך בעניני'
מחרים יתכן שישיגהו ההעדר, ל"מ מי שהוא כעל יכולת בב"ת לא ישיגהו העדר
היכולת שהוא הלילות אבל יתכן שישיגהו העדר החמים או החכמה כהיותו כשלמה
העניני' כעל תכלית, אבל כבר התבאר כשלמות שאין חוס לבר כמלילות בב"ת

זולת

דיא פֿיגור איינעס ווירקליכען שוועדטעס, עבען זאָ וויא דעס בליאָסען שטיק לערער נאך מאנגעלט, אונד דאז אייזען עבען זאָ וועניג יעצט נאך איין שווערדט איזט אלס דאז בליאָסע שטיק לערער; זא ליגטס דאך בייא יענעס אין דער פֿאטענץ, אָדער פֿערמעגען אייגעס צו ווערדען, בייא דיעזעס אבער ניכט. — ווען ווייר אבער צ"ב ענטוועדער פֿאָן אייגעס קינדע דאז ערשט געבאהרען ווירד, אָדער ערוואכסענעס דער שאָהן צום לערנען רייף אבער נאָך ניכט אנגעפֿאנגען האט, אָדער אויך פֿאָן אייגעס ערוואכסענען דער שאָהן צו שרייבען פֿערשטעהט, דאך אבער עבען צור צייט דא ער שלעפֿט זאגטען, ער האבע דיא אייגענשאפֿט צו שרייבען; זא היסע דיעס בייס ערשטען, איינע אייגענשאפֿט אים ענטפֿערנטען; בייס צווייטען אים נעהמען; בייס דריטטען אים נאָך נעהערן פֿערמעגען. יא, זעלבסט בייא אייגעס דער וואכעט, פֿעדער, דינטע אונד פאפיר צום שרייבען פֿאָר זיך האט, קעננטע מאן אויך בליאָם זאגען, ער בעזיטצע דיא אייגענשאפֿט צו שרייבען אים פֿערמעגען, נעהמליך, אים נעכסטען פֿערמעגען. דאס זיך אבער דיעזע אייגענשאפֿט אן איהם ווירקליך בעפֿינדע, לעסט זיך ניכט עהער זאגען, אלס ביז ער ווירקליך שרייבעט. — איך האבע מיך איבער דיעע גענענשטענדע דארום מעהר אלס גענוענהנליך אויסגעדעהנעט, ווייל דיא פֿיליאָפֿען בעהויפטטען, דאס, ווער צוויישען פֿערמעגען אונד ווירקליכקייט, צווישען וועזענטליכעם אונד צופֿעלליגעם, צווישען קונסט. אונד נאטוראלצייגניס, דאז אללגעמיינע פֿאָן דעם איינעם צעלנען ניכט צו אונטערשיידען פֿערשטעהט; דער בעזיטצעט אויך קיין שפראכפֿערמעגען. — זינד צווייא דינגע פֿאָן זאָלכער בעשאפֿענהייט, דאס זיא בייד צוגלייך ניכט עקסיסטירען קעננען, זאָנדערן וען איינעם דא איזט, זאָ מוס דאז אנדערע אבווועזענד זיין, וויא היטצע אונד קעלטע, פֿייכטע אונד טראָקנים; זאָ נעננעט מאן דיעס (ההפכים) ענטגעגענגע-
גען. דאס זיך אבער דיעזע אייגענשאפֿט אן איהם ווירקליך בעפֿינדע, לעסט זיך ניכט עהער זאגען, אלס ביז ער ווירקליך שרייבעט. — איך האבע מיך איבער דיעע גענענשטענדע דארום מעהר אלס גענוענהנליך אויסגעדעהנעט, ווייל דיא פֿיליאָפֿען בעהויפטטען, דאס, ווער צוויישען פֿערמעגען אונד ווירקליכקייט, צווישען וועזענטליכעם אונד צופֿעלליגעם, צווישען קונסט. אונד נאטוראלצייגניס, דאז אללגעמיינע פֿאָן דעם איינעם צעלנען ניכט צו אונטערשיידען פֿערשטעהט; דער בעזיטצעט אויך קיין שפראכפֿערמעגען. — זינד צווייא דינגע פֿאָן זאָלכער בעשאפֿענהייט, דאס זיא בייד צוגלייך ניכט עקסיסטירען קעננען, זאָנדערן וען איינעם דא איזט, זאָ מוס דאז אנדערע אבווועזענד זיין, וויא היטצע אונד קעלטע, פֿייכטע אונד טראָקנים; זאָ נעננעט מאן דיעס (ההפכים) ענטגעגענגע-
עצטע דינגע. — בייא מאנכען דער ענטגעגענגעזעצטען דינגע גיבט עס דאך מיטטעלדינגע, וויא צ"ב דאז לוי, וואָרם, וועלכעם אין מיטטעל-
דינג צווישען קאלט אונד וואָרם איזט. בייא אנדערן ענטגעגענגעזעצטען דינגען לעסט זיך גאר קיין מיטטעלדינג דענקען, וויא צ"ב בייא גראד אונד אונגראד; דען, איינע צאהל קאן ניכט אנדערס אלס גראד אָדער

אונ-

פי' הרמב"ן

דמחילה מכוון הלב המפלס הגוזל והקנוות מיכנו לבל ובפוכו כי גדל בבל והפיכו הוא מליחות ג' עלמיים טוניס כמו היובם והליחות שזכר הלמד"ס מבל הגוזל והקוטן יאמר על עלס מחל ומינס המוכיס זה לזה מבל הס שמות מלטלפיס כמו המעלה והיטה הכוגב מח"ז ונכ"ה: (ט) והעדרו. כלומר שהשני מיכנו מליחות כי אס השדד מליחות וסלוקו, כעיין העוזון, שאיבו בבל נמלא נאמת, כי אס על"ת הלאות שהוא הפנה להסיג הלבדיס המוחזים בחמלעות הלוד, והעוזון

עִנְיָנוֹ שֶׁהוּא כּוֹתֵב בְּכֹחַ רָחוֹק • וְאָמְרוּ בְּנַעַר קוֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל
בְּלִמּוּד שֶׁהוּא כּוֹתֵב בְּכֹחַ • הִנֵּה הַכֹּחַ הַזֶּה יוֹתֵר קָרוֹב
מִשֶּׁלְּפָנָיו • וְאָמְרוּ כַּמִּי שֶׁיִּתְעַסֵּק בִּכְתִיבָה בָּעֵת שֶׁהוּא
יָשֵׁן שֶׁהוּא כּוֹתֵב בְּכֹחַ • הִנֵּה־זֶה גַּ"כְ יוֹתֵר קָרוֹב מִן־
הָרִאשׁוֹנִים • וְאָמְרוּ כְּמִי שֶׁהוּא־עֵר וְלִפָּנָיו הַקַּלְמוֹס וְהַדְיוֹ
וְהַקְלָף שֶׁהוּא כּוֹתֵב בְּכֹחַ • אֲבָל הוּא כֹּחַ קָרוֹב מְאֹד •
וְלֹא נִקְרָאֵהוּ כּוֹתֵב בְּפֹעַל • כִּי־אִם בָּעֵת שֶׁיִּכְתּוֹב • וְכֵן כָּל
מַה שֶּׁדּוֹמֶה לָזֶה • וְאוּלָם הֶאֱרַכְנוּ לְבָאֵר זֶה־הָעִנְיָן • בַּעֲבוּר
שֶׁהַפִּילוֹסוֹפִים אָמְרוּ כִּי־כָל מַה (ג"ח מִי) שֶׁלֹּא יַבְדִּיל בֵּין
מַה־שֶּׁבְּכֹחַ • וּבֵין מַה שֶּׁבְּפֹעַל וּמַה־שֶּׁבְּעַצְמוּת וּמַה
שֶּׁבְּמִקְרֶה • וּבֵין (ה) הָעִנְיָנִים הַמַּלְאָכְתִּים • וּבֵין הָעִנְיָנִים
(ו) הַטִּבְעִיִּים • וּבֵין הָעִנְיָן הַכּוֹלֵל וְהַפְּרָטִי • הִנֵּה־הוּא בִּלְתִּי
יוֹדֵעַ לְדַבֵּר • וְכָל שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן שֶׁבַּאֲשֶׁר נִמְצָא
אֶחָד מֵהֶם (ז) הַסְתַּלְּקָה מְצִיאוּת הָאַחֵר • נִקְרָאִים הַהֲפָכִים •
בְּחֹם וְקֹר • וְלַחוּת וְיֹבֶשׁ • מִן־הַדְּבָרִים הַהֲפָכִים מֵהֶם מַה־
שֶּׁבֵּינָם אֶמְצָעִים • כַּחֹם וְהַקֹּר • כִּי בֵּינֵיהֶם (ח) הַפֹּשֶׁר •
וּמֵהֶם מַה־שֶּׁאֵין אֶמְצָעִי בֵּינֵיהֶם • כָּזוּג וְנִפְרָד • כִּי בַּל־מִסְפָּר
אִם זוּג וְאִם נִפְרָד • וְכַאֲשֶׁר יִהְיוּ שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁאִי־אֶפְשָׁר
הִתְחַבְּרָם יַחַד בְּמָקוֹם אֶחָד • לְפִי שֶׁהָאֶחָד מֵהֶם הוּא־
מְצִיאוּת דָּבָר־מָה • וְהָאֶחָד הוּא הִסְתַּלְּקוּת הַמְּצִיאוּת הַהוּא
(ט) וְהַעֲדֵרוֹ • כָּעוֹרֶן וְהָרְאוֹת • הִנֵּה נֹאמַר שֶׁהָרְאוֹת קְנְיָן •
והעורון

פי' הרמב"ן

ויש הבדל גדול בין העדר ענין הסיף מחתיכת הבדזל, ובין העדרו מחתיכת
העור כלומר לף שיעדר ענין הסיף מחתיכת הבדזל, מ"ת מזומן הוא להיות
סיף, משא"כ בחתיכת העור: (ה) העניינים המלאכתיים · הם הנעשים בתלאכה
מבני אדם: (ו) הטבעיים · הם העניינים הסווים ע"י הכחות מאד הטביע יוצר
הדמיות בינודים אנדלי נורך אל פועל אדם בחירי: (ז) הסתלקה מציאות האחד ·
בענין שהאחד מחייב הדר והאחד מחייב סותדו: (ח) הפושר · ובגלל אם יתואד
הדר בגודל ובקטנות, הדא אז נמעט יהי' בינו ובין הפוכו הדר אחדעי, כענין
הקור והחום, אחרי שיתואר ביותר חס וביותר קד, הנה יהי' ביניהם הפושר ·
ואולם אם לא יתואר הדבר בכמות, כענין הזוג והנפרד, אחין לך יותר זוג מזוג
ואין לך יותר נפרד מנפרד, הנה אין ביניהם אחדעי: *) (הגהה) כאשר הגיה
במחילה

פֿאָן נאטור גרעסטענטהיילס פֿאַרהאנדענע אייגענשאפֿטען זינד עבענ־
פֿאלס אלס ווירקליך וועזענטליך (בעצמות) צו בעטראכטען; —
איזטס אבער איינע זאכע דיא נור זעלטען איינטריפֿט אונד צו פֿינדען
איזט, וויא צ"ב דאז פֿינדען איינעם שאטצעס כיים גרונד גראבען, זאָ
וויא איבערהויפט אללע דינגע דיא, וועלכע בייא אָדער פֿאָן דעם מענשען
אָדער איינעם וועזען אויסער איהם (אלס ענגעל) בעאבזיכטיגעט, זאָנ־
דערן פֿילמעהר אונאבזיכטליך אונד אונפֿערמוטהעט צום פֿאָרשיין קאָמ־
מען; זאָ נענעט מאן דיעזעס (מקרה) צופֿאלל, צופֿעלליג· —
דיעזעס איזט נון דיא ערלייטרונג אונד דער אינהאלט פֿאָן דעם וואס מאן
(בעצמות) וועזענטליך, אונד פֿאָן דעם וואס מאן (במקרה) צופֿעל־
ליג נענעט· — איינע אייגענשאפֿט (תאר) דיא מאן אירגענד איינעם
דינגע בייאלעגעט, אונד צוגלייך בייא דעם דינגע ווירקליך צו פֿינדען איזט,
נענעט מאן ריעללע, פאָזיטיפֿע, אָדער ווירקליך פֿאָרהאנ־
דענע אייגענשאפֿט (תאר נמצא בפועל); איזטס אבער איינע איי־
גענשאפֿט, דיא בייא דעם דינגע דעם זיא בייאגעלעגעט, צוואר ניכט
יעצט ווירקליך פֿאָרהאנדען, דאָך אבער פֿעהיג דיאזעלבע צו האבען,
זאָ נענעט מאן דיעזעס, פאָטענץ, אָדער, איינע אייגענשאפֿט
אים פֿערמעגען (תאר בכח)· זאָ וועלע, צ"ב וען וויר פֿאָן איינעם
שטיקע אייזען זאגטען, עס האבע דיא אייגענשאפֿט איין שווערדט צו
זיין, איינע אייגענשאפֿט אים פֿערמעגען; פֿאָן איינעם שטיקע הויט אבער
לעסט זיך דאז ניכט זאגען; דען, אָב צוואר דעם בלאָסען שטיקע אייזען

דיא

יתר באור מהמתרגם

ולון (רחם זיע פֿרייען ווילען החט) וכדומה מעלמיות הנפש; ויהי' מ"כ נמצא הגדל „שהיא עלם מלגיש" המוצג המחייב והמסיג (דער קויזאל־בעגריף) מת המוצג הסני „שהיא נלתי מלכנת וכו' ושיש לה נחילה ולון" והוא המוצג המסוגג והמתחייב (דער פֿאלגע־בעגריף)· ומס נדלה נהפוך הדנריס ונעשה המסוגג הזה לגדל ונלמד: נשמת האדם הוא עצם שיש לו בהירה ורצון; יתחייב מ"כ מזה, שהיא מלגיש ומזיג, ונלתי נתפס נמקום וכו'· — והנה המוצגים המחייבים יקראו עצם מו עצמות (וועזען) והמוצגים המתחייבים מהם נהכרח, יקראו בעצמות (וועזענטליכע מיינעניאפֿטען); מולס הדנריס מו המוצגים מצד לא יתחייבו נהכרח כ"א נאפשרית, ר"ל נידיעה והנדה מסופקת, כמו שאנו רואים שהנפש עשה ופעמיה יכנה, ואנחנו לא נוכל להכריח נחיוב גמור מתוך עלמות הנפש שתהי' עתה יכנה או עשה, לזה יקרא מקרה (זופֿעלליגע מיינעניאפֿטען) *):

בפתיחת

*) ותפסתי המשל הזה כמו שהוא נדנרי הרמנ"ן, לאמת לא ידעתי למה תפס הנושא הנפש למקרים, הלא נמהלך החפוש ע"כ נגזור שהנושא והמרגוע נעלמות הנפש הוא לאחרי הכון הזה נשוגע כל חדש לישן? —

שֶׁאֵינָם מְכֻוָּנִים׳ הָיוּ מִן־הָאָדָם (ג) אוֹ מִזּוֹלַת הָאָדָם׳ נֹאמַר
עַל כָּל מַה שֶּׁיִּמָּצֵא מֵהֶם שֶׁהוּא הָיָה בְּמִקְרֶה׳ הִנֵּה־זֶה
עִנְיַן מַה־שֶּׁבָּעֲצָמוּת׳ וְעִנְיַן מַה־שֶּׁבְּמִקְרֶה׳ וְכָל־תֹּאַר
יִתָּאֵר־בּוֹ דָּבָר מָה׳ וְהַתֹּאַר הַהוּא נִמְצָא בַּדָּבָר הַהוּא בָּעֵת
שֶׁיִּתָּאֵר בּוֹ׳ הִנֵּה נֹאמַר בַּתֹּאַר הַהוּא שֶׁהוּא נִמְצָא בְּפֹעַל׳
וְכַאֲשֶׁר יִתָּאֵר הַדָּבָר בְּתֹאַר בִּלְתִּי נִמְצָא־בּוֹ עָתָּה׳ אֲבָל־
הוּא מוּכָן וּמְזֻמָּן שֶׁיַּגִּיעַ לוֹ הַתֹּאַר הַהוּא הִנֵּה אָנַחְנוּ נֹאמַר
כִּי־הַתֹּאַר הַהוּא בְּכֹחַ הַמָּשָׁל אָמְרֵנוּ בַּחֻתִּיכַת הַבַּרְזֶל שֶׁהוּא
סַיָּף כִּי הוּא מְזֻמָּן שֶׁיִּהְיֶה סַיָּף׳ הִנֵּה־הוּא סַיָּף בְּכֹחַ׳ וְאֵין
הַחֻתִּיכָה בִּלְבַד (ד) מֵהָעוֹר כֵּן׳ וְיֵשׁ הַבְדֵּל גָּדוֹל בֵּין־הָעֵדֶר
עִנְיַן הַסַּיָּף מֵחֻתִּיכַת הַבַּרְזֶל׳ וּבֵין הָעֵדֶר עִנְיַן הַסַּיָּף
מֵחֻתִּיכַת הָעוֹר׳ וְכֵן אָמְרֵנוּ בְּיֶלֶד אֲשֶׁר־נוֹלַד זֶה כּוֹתֵב׳

ענינו

פי' הרמב"ן

בלתי מכוון, ויקרא גם כוח מקרה: (ג) או מזולת האדם לע"ל כיון הדבר הזה
אל השכלים הנפלדים, כי דערך אל האדם יתעלה אין שום ענין בלתי ידוע מובן
ומכוון מאתו מלך עלמו, אם יהי' הענין ההוא טוב ואם יהי' רע כפי יהי'
מכוון מאתו מלך הטוב אשר יולך ממנו, ועל כל פניס אין מקרה כי אם ערך
אל ידיעתנו הקלרה והכרתנו החלושה כי הנה האדם יתעלה מחדי שהוא יודע
תכיב בהשגתו הנשגבה שאין לה לא גבול ולא תכלית את כל הדברים הנפרדים
והנפלאים, תוכיותם ועלמותם ומהותם מבלתי דיעלם ממנו שום מציב מהציגיהם,
הנה ידעת (בי"ח ידעת) שהם נדמו אותם את כל מציגיהם והתולדות המתחייבים
מהם, בהוליאם מן הפעם המוחלט אל המציאות היא, וכן על מציגיהם המקריי'
אשר אמרנו שהפשר שיהיו ואפשר שלא יהיו, כפי ידעת את אופן הוויותם מעולם
ועד עולם וגזר עליהם מיזו ימלאו ומתי ימלאו, ויתור אומר ויקס׳ ומ"ב אין
לך מקרה ומאורע ותואר בלי רצון הבורא וכוונתו המיוחדת: ומולם עם כל זה
אין רע יורד מן השמים, כאשר אמרו חז"ל, וכאשר נאר הרב את כוונתם בזולה
חלק ג' ושם תזכה תבחין הבחינה הזאת העמוקה איך אפי עליון יצוו הטובות
בעולם בכוונה מיוחדת מאת הבורא יתב', ויבא גם הרע להתיצב בתוכם מפאת
ההדר' (בי"ח ההעדר) והשלילה הכלול בעצם כל קנין בעל תכלית, ועם כל זה
לא נתן המרחם רשות למשחית כי אם בעבור הטוב הנמשך ממנו והקשור עמו
בקשר אמיץ לא יכתק, ושלזה ילרק האומר שאין שום ענין בלתי ידוע מושג ומכוון
מאת היולד ית' שמו, הטוב מלך עלמו, והרע מלך הטוב אשר יולד ממנו,
ושאין שום מקרה גרידא והזדמן בעולם כי אם בערך אל כוונת שוכני בתי חומר,
ושם חפר אדם יסוד ומלא מעמון, והנה הי' מקרה בערך אל כוונת האומר,
ועולם הגיע לו הטוב הזה בכוונה מאת מסבב כל הסבות הלופה ומציב סוף לכל
מלאכיתו, ולי נזה לשמרך מן הטעות: (ד) מהעור כן׳ כפל טעות בספרי הרב
ז"ל וכל"ל ומין החתיכה נלבד מהעור כן נלומר שחתיכת העור לא תקרא סיף,

דעם שטיינעם, דאז נאטירליכע שטערבען דעם געטעדטעטען פֿיהעם, נע־
נעט מאן (בעצמות) וועזענטליכע׳ אייגענשאפֿט׳ אונד, איזט
אויך אירגענד איינע אייגענשאפֿט ניכט זאָ גאנץ דורכגענגיג בייא יעדעם
אינדיוידיאום אייגער ארט, דאָך אבער בייא דעם גרעסטען טהיילע דער־
זעלבען נאטירליך אונד פֿיר איממער צו פֿינדען, וויא צ״ב דיא פֿאָן נאטור
בעשטימטע צאהל דער 5 פֿינגער, דיא צוואר ניכט גאנץ דורכגענגיג
איזט, דען עם גיבט צוויילען מענשען דיא דערען זעכס האבען, דער
גרעסטע טהיל אבער איממער נור 5 האבען; אָדער אייגענשאפֿט,
דיא צוואר ניכט פֿיר איממער אונד דורכגענגיג אין דער צייט, דאך אבער
גרעסטען טהיילס צו געוויססען צייטען בעשטימטע אייגנטריפֿט אונד פֿאָר־
האנדען איזט, וויא דיא קעלטע צור ווינטערם־אונד דיא היצע צור
זאָממערסצייט; דערגלייכען אייגענשאפֿטען, זא וויא איבערהויפט אללע
פֿאָן

פי׳ הרמב״ן

מיך הי׳ הדבר נתולות הטבע שהיו למלכ חמש חלבעות לא פחות ולא יותר,
ומי יגיד לנו מיך יהוינו חמש המלבעות ממזיגי הגוף הטבעי׳, חלא מחלי שמלמנו
שילדע המספר הזה על הדוב כאמר עליו שהוא בעלמות ועל כל מומי בני המלכ
כאמר שהוא בפקוח, והי׳ בעלמות תולדת המלכ שיהי׳ תמיס כאחל מלאכות על
הדוב: (ב) בפקדה: הדבר הוא בקרי והזדמן מבלתי שיחויב מטבע הדבל ומלמותו;
ויהיו מימי המקר׳ שניס, כי אם יחפוד יסוד וימלא מעמון, מבלי הובל לו
ממעמון הטמון שם הבה אף אם כיון למלוא מעמון מ״מ לא תהיה מליאותו כי
אם מקדה, אחרי שאינו מחויב מטבע היסוד להמלא תחתיו מעמון והי׳ זה על
המעט׳ ואם ידע שים שם מעמון אלא שהוא לא כיון עתה למלוא, והי׳ העכין
בלתי

יתר באור מהמתרגם

מיני המוזגים והבלליהם; הנה מהלוך שבעלה בכח בחינתנו לחקול עול בחינה
אחרת, (ווייר אויסמען כון ווידער נו מיינער אנדערען בעטראכטונג מיבער־
בעהען), וזה שים עיניים כללים שיחויבו אלו אלת אלו, ר״ל שים מוזגים אמתיים
(הנקראים ג״כ הכחות, מקאמיאט) שמחייבים ומסבבים בהכרח מוזגים אחרים
אמתיים כמוהם. (עם גיבט וואהרהייטם־אנדערע עבען וואלכע וואהרהייטבעגריפֿען
כאטהוועגדיג פאלגען) ונקרא האחד, מוזג המחייב והמסבב (קויזאל, פֿערי־
אורזאכענדער בעגריף) והשני, מוזג המתחייב והמסובב, (פאלגע בעי־
גריף, וועהר בעגריף). וכח הבן בכח האב, ר״ל מעיתת שניהם אחוזוקוק
ג״כ על שכמו שיחויב המסובב מהמסבב והמחייב, כן בהפך יחויב המסבב
מהמסובב, בחופן שנוכל להפך המסובב למזומן תסבב, וממנו יחויב המסובב
שהי׳ הוא תחילה המסבב; ל״מ המוזג מכשמת ונעם מלם, מאל גדלו: נשמת
אדם היא עלם מלגים ומזיג (דיא דעפֿיניטיאן דיועס בעגריפֿפעס איזט, דיא
זענעס איזט מיין וועזען דאס פֿיהלעט מונד בעגריפֿפעט) מזה יתחייב, שהיא
בלתי מלבנת, ולא תתפס במקום (זיא ניאט קיינען רוים מיין) ושיהלה בחילה
ולעון

שֶׁיִּמָּצֵא עַל הָרוֹב • נֹאמַר עָלָיו גַּם־כֵּן שֶׁהוּא בְּעַצְמוּת בְּאָמְרֵנוּ
כָּל־אָדָם בַּעַל־חָמֵשׁ אֶצְבָּעוֹת • וְאַף־עַל־פִּי־שֶׁיִּמָּצֵא בַּעַל־
שֵׁשׁ אֶצְבָּעוֹת • וְכֵן כָּל מַה שֶׁיִּמָּצֵא עַל הָרוֹב בִּזְמָן •
כְּמְצִיאוֹת הַקּוֹר בִּזְמַן הַסְּתָו וְהַחוֹם בִּזְמַן הַקַּיִץ • הִנֵּה גַּם־
כֵּן יֵאָמַר עָלָיו שֶׁהוּא בְּעַצְמוּת • וּבְכְלָל הָעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים
כֻּלָּם • אִם יִהְיוּ עַל־הָרוֹב הִנֵּה־הֵם עַצְמוּתִים • וְכָל־מַה
שֶּׁמְּצִיאוּתוֹ עַל הַמִּעַט יֵאָמֵר עָלָיו שֶׁהוּא (ג) בְּמִקָּרֶה כְּמִי
שֶׁיַּחְפּוֹר יְסוֹד וְיִמְצָא מַטְמוֹן וּבְכְלָל הָעִנְיָנִים הַמִּקְרִים כֻּלָּם •

שאינם

פי' הרמב"ן

החיים נטעם והחיות לגוף וסוג, והיא סבת ההלבשה והסבה, וזה כי כל הלבשה
נתבעה בו יסבה תנועתו לטעתו וזה בכל לידני כגוף כי כמו המבן סנזדק לנחל
גיס ציעשה עגולים זה תוך זה ע"פ המים מהנגד אל העבר כן תנועת הסלבשה
בדם תעשה רוסס סוה בכל המבדים, יערב למרגים בחיות תנועת הדם ותנועת
ההלבשה טוי' נערך לחך וילטעל בזינוי הערך והחפן והמיתון כווה ב"כ ע"י
תנועות זוכות ההוות בדם ובמין הגידים מעדין (זחפט) בלע"ז שהתחלתם בזוח
ומסם מתפזטת התמונה הניא בכל מבדי הגוף ובפי מיכות התנועה יוליך בלבדים
יקיעת החפן לטוב והמיתון לרע המדומה בדמיון כפי זכרון המורגזים שקבלו
בהלבשה טוגים לו רעים ובלם סנתם זינוי תנועות הדם שהוא הנפש ומין בם
עלם רוחני בנפש כלל, כן יוכל החולק לומר לף כי הנה מקום לתו לחזוק דעתו
ממה שהנפש מוגבלת במקום ל"ל בגוף לף כי תחלם הסבה והלבשה בחולשת
הגוף וזה כי הדם יתפעל מהגוף והגוף יתפעל מהדם משמ"ז בעלם רוחני עם
בגשם, והנה סתימת הלשון נותנת מקום לטעות, ולף כי מלרכי המשל להמשיל
הנעלם בנגלה והנה הדג המפרש עשה כפך זה כי ניאל העמוק ניותר עמוק
ממנו ועל כיולף זו יאמר המושל ערבך ערבף לריך וכעין זה כתב הדג המולה
(ג' לרשזון) עכ"ה: מעתה העניניס הגלוי' המחייבים לשל מהם יחייבו כל תזיבי'
דבר יקרא עלמות (וועזען) הדבר ולמתתו, לפי שעל ידם הי' הדבר מה שהוא,
והם מעמידי' לותו הדבר, וללו יבוייב הסתלקם לף הי' הדבר מה שהוא,
והדברים המחייבים מהם יקראו בעלמות (וועזענטליך) שהם יחייבו מעלם הדבר
ויקראו תוארי הדבר (מייגענשאפטען), והדברים המקריי' הם המזיגים שלא
יתחייבו מעלם הדבר בחיוב גמור, כי אם בהפשרות על היותם ועל הסתלקם,
בעניין היות שעה המשולם לבן או שחור, או היות הנפש יושבה או בדמת או
עדה וכדומה, כל אלו יקראהו מקריים, לפי שלא יחייבו מעלמות הדבר בחיוב
גמור, כי אם בהפשרות על היותם ועל בלתי היותם • והנה בחלוקות העניני'
הבעני' המורכבים, לחדי שאין לבן יודעי' מתוכיותם תלומה, ואין לבו מזיגים
ומכילים מהם כי אם הפעולות אשר הם פועלים • בחושים בחלעות התנועה,
מעמים שלא נדע מזיגיהם העלמות מהותם וחמיתם על נכון, ולא נדע מיזה
מהם המחייבים ואיזה מהם המתחייבים, ולכן יצטרך החוקר ללכת מהלך החפוש
ולבזור לותר על כל אין שיחלש לדבר מה תמ"ל הם בעלמות • ופעמים שלא יחלש
לו כי אם על הדוב לעפ"כ יאמר עליו שהוא בעלמות, אף כי הוא הולאים מן הכלל
מעטי' עד למאוד, כעניין חלישות חמש החלבעות לאדם, הנה אחדו לא נדע

איך

ווילל מאן יעמאנדען אירגענד איינע ארט דער בעמעלדטען ארטען, אָדער בעסער, ווילל מאן יעמאנדען איינען נידערן בעגריף ערקלעהרען, אונד דיעזע ערקלעהרונג געשיהט, דאס מאן דען אָבערן בעגריף אין זיינע אונטערגעאָרדנעטע בעגריפֿֿע אויפֿֿלעזעט, אונד דאבייא דיא אבזאָלוטע אונטערשיידונגסמערקמאהלע אנגיבט; זאָ הייסט דיעזעס (גדר) איינע לאָגישע דעפֿֿיניטיאָן׳ זאָ איזט צ״ב פֿאָלגענדע ערקלעהרונג: איין מענש איזט איין לעבענדעס מיט שפראכפֿֿערמעגען בעגאבטעס וועזען, איינע לאָגישע דעפֿֿיניטיאָן, ווייל היר דער אונטערע בעגריף מענש דורך דעססען אבזאָלוטעס מערקמאהל שפראכפֿֿערמעגען, פֿֿאָן דער אָבערן גאטטונג לעבענדעס גענוי׳א אונטערשיעדען אונד קענבאר געמאכט וואָרדען׳ געשיהט אבער דיא ערקלעהרונג ענטוועדער דורך דאז אייגענטהימליכע (סגולה) אָדער צופֿֿעלליגע (מקרה), צ״ב: איין מענש איזט איין לעבענדעס וועזען מיט בריטער אונד פֿלאכער בוסט, אָדער איין לעבענדעס וועזען דאז אויפֿֿרעכט גהט, דאז לאכט; אָדער, איין וועזען דאז שרייבט, דאז האנרעל אונד וואנרעל טרייבט, — לויטער ניכט אבזאָלוטע, זאָנדערן אייגענהייטען אָדער צופֿֿעלליגע מערקמאהלע; — זאָ נענעט מאן דיעזע ערקלעהרונג (רושם, חק), איינע בלאָסע בעצייכנונג, דיסטינגטיאָן׳ — דער אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען ווערטער זינד: [א] הסוג, גאטטונג, [ב] המין, דיא ארט, [ג] האיש, דאז איינצעלנע דינג, אינדיווידואום, [ד] ההכרל, דאז אונטערשיידענרע מערקמאהל, (ה) הסגולה, דאז אייגענטהימליכע, [ו] מקרה קים, בעשטענדיגע, בלייבענדע צופֿֿעלליגקייט, [ז] מקרה נפרד, אונבעשטענדיגע צופֿֿעלליגקייט, [ח] הסוג העליון, אָבערע גאטטונג, אָבערע בעגריף, [ט] המין האחרון, נידערע ארט, נידערער בעגריף, [י] מינים אמצעים, מיטטעל ארטען, [יא] סוגים אמצעים, מיטטעל גאטטונגען, [יב] סוגים חלקיים, טהיילענדע גאטטונגען, [יג] סוגים עליונים, אָבערע גאטטונגען, [יד] מאמרות, בעגריפֿֿע, אויסדריקקע, [טו] העצם, דאז וועזען, זובסטאנץ, [טז] הגדר, דעפֿֿיניטיאָן, ערקלעהרונג, [יז] הרושם, בעצייכנונג, דיסטינגטיאָן׳

שער יא

יעדע אייגענשאפֿֿט דיא מאן, אים גאנגע דער נאטור, בייא איינער זאכע פֿֿיר איממער פֿֿינדעט, וויא דאז נאָטהווענדיגע נידערפֿֿאללען דעס

יתר באור מהמתרגם שער יא

בבחי׳חת הרמב״ן: אמר המפרש אחרי וכו׳, זאול ותוכן דבריו כך הוא: אחרי שידענו מעתה, מהשער הקדוש, העניינים הכלליים ר״ל מיני.

הָאֲמָצָעִים׃ [יכ] הַסּוּגִים הַחֲלָקִים׃ [יג] הַסּוּגִים הָעֶלְיוֹנִים׃
[יד] הַמַּאֲמָרוֹת׃ [טו] הָעֶצֶם׃ [טי] הַגֶּדֶר׃ [יי] הָרֹשֶׁם׃
וְזָכַרְנוּ עֶשְׂרָה הַמַּאֲמָרוֹת וְלֹא־בֵאַרְנוּ מֵהֶם זוּלַת עִנְיַן מַאֲמַר
הָעֶצֶם׃ כִּי־בֵּאוּר מַה שֶּׁנִּשְׁאַר קָשֶׁה עַל־הַמַּתְחִיל׃ וְיַאֲרִיךְ׃
אֲרִיכוּת׃ אֲפָשָׁר שֶׁלֹּא־יוּבַן מִמֶּנּוּ דָּבָר כִּי־אִם בְּהִתְבּוֹנְנוּת
וְלִמּוּד מְפֻלָּג׃ וְהִנֵּה הַפַּוָּנָה בָּאֵלּוּ הַשְּׁעָרִים׃ שֶׁיָּבִין פָּל־מִי
שֶׁיִּקְרָא אוֹתָם׃ בֵּאוּר עִנְיְנֵי הַדְּבָרִים הַמְפֹרָשִׁים בָּהֶם׃

שער יא

כָּל־מַה שֶּׁיִּמָּצֵא לְדָבָר מָה׃ כְּיִרִידַת הָאָבָן לְמַטָּה׃ וְחִיּוּב
מָוֶת לְבַ"ח בְּזְבִיחָתוֹ׃ נִקְרָאֵהוּ (א) בְּעַצְמוּת׃ וְכֵן כָּל־
שיכיצא

פי' הרמב"ן

(א) **בעצמות**׃ לשד המפרש לחרי לשר רמית והתבוננת לרכי העניני' הכללים
והבדליהם, תדע ותבחין עוד זחינה לחדת, והוא שים עניינים
כללים שיחייבו לנו לת לנו זחיוב גמור, על שלם תכיח העניינים המחייבים,
לי לפשר מנלתי שתורה גם זמתחייבים׃ ר"ל שלום הללעות זתמונה יתחייב
שלום הזויות וכן כל משיגי התמונות שבהכרסה יחייבו מהנחת לינו עניינים כללים,
וההנחה הזיא תקרא גדר, והמשיגים המחוייבים מהם יקרא למודים, והם ג"כ
עניינים כללי׃ ר"ת גדר המשולש היינו שהוא שטח מוגבל משלשה קוים ישרים,
ויחויב מזה שכל זויותיו שוות לשתי נלבות, ויחוייב שמלת שטחו כמלת חלי המלוגע
שתוכלתו וגבהו שוה לתוכלת וגובה המשולש, *) (הגהה) ר"ל שזוקי שניהם
שוים: ומזה יחויב שמלת שטח שני משולשי' שוה לם תוכלתם וגובהם שוה,
ומזה יחויב שערך מלת שני משולשים מורכב מערך תוכלתם וגובהם, ולזו לנית
היית לומר גדר המשולש שהוא שטח מוגבל מקוים ישרים ומלת שטחו חלי המלוגע
המוכח על תוכלתו ומגיע עד לשרו, והיית מחייב מזה שהמשולש שטח מוגבל
משלשה נלעות ישרות, ושכל זויותיו שוות לשתי נלבות וכו' ותדע מזה שעניני'
הכללי' לשד זכרנו שים מהם מחייבים ויש מתחייבים, פעמים שיהיו המתחייבי'
מחייבי' והמחייבי' מתחייבי' כלשד הלשיתין שמשיגי המשולשים׃ וכן הדין בעניינים
מחלים ר"ת כשמת המלם היא עלם מלגיש ומשיג, יחויב מזה שלא תהי' מורכבת
מחלקים, ולא תתפס בשקום, ושלין לה לא מלמה ולא תמונה ושהי' עלם נפלד
לא תקבל החלוקה וההתגה, ושיש לה גבילה ולון, ושהיא מוכנת ושוגלת,
חפילה וקלה, חומלת וממשכת, קולפת ומרחמת וכו', ולזו הנהת כשמת המלם
היא עלם בעל גבילה ולון, היית מחייב מזה שהי' מלגיש ומשיג, בלתי מורכב
וכו': *) (הגהה) עיין המשל שהניא הרב המפרש מהנפש לריך ביאור, וזה כי
עם היות הנפש עלם מלגיש ומשיג חפץ וממלן ע"כ לא יחייב מזה היות הנפש
עלם דוחני בלי הרכבה כפי המובן בזה מדברי הרב ז"ל וזה כי יוכל החולק לומר
כי הלם הוא הנפש לשד תנועתו (נירקוואנימן) בלע"ז המועלעת היא שנת

המיים

דע, געגען עטוואס אנדערס געהאלטען, [ה] המתי, דאז וואן, [ו] האנה, דאז וויֶ, [ז] המצב, דיא לאגע, [ח] לו, דיא בעקלייִדונג, [ט] שיפעל, דאז עס וויִרקט. [י] שיתפעל, דאז עס ליידעט. — פַֿאן דיעזען 10 סוגים אָדער בעגריפֿען איזט כלאָס דער ערשטע נעהמליך הַעצם, זובסטאנטיוויש, אָדער פַֿיר זיך זעלבסט בעשטעהענד, דיא איבריגען אבער זינד כלאָס מקריים, צופֿעלליג, ד"ה זיא קעננען פַֿיר זיך זעלבסט ניכט בעשטעהען, זאָנדערן מיססען איממער איינע זובסטאנץ אלס סוביעקט האבען אן וועלכעם זיא זיך בעפֿינדען. (זיהע ביאר הרמב"ן דיא וויטלייפֿיגערע ערקלעהרונג דיעזער 10 סוגים). — יעדעס דיעזער צעהן סוגים אָדער בעגריפֿע, האט וויעדער מיטטעלארטען, אונטער ארטען, אונטערשידע אָדער מערקמאהלע אונד אייגענטהימליכקייטען — דאז וויטערע אונד דיא נעהערע קעננטנים דיעזער 10 סוגים אָדער מאמרים, דיא אייגענטליכע איינטהיילונג אונד אָרדנונג דער מיטטעלגאטטונגען, ארטען אונד אינדיווידוען, געהערעט ניכט צו אונזרער אבזיכט אין דיעזעם וועדקע, אבער דאז ערשטע כוך דער אריסטאָטעלישען לאָגיק ענטהעלט דיעזעם אללעם, זאָ וויא דעסטען צווייטעם בוך, וועלכעם ספר המליצה, דאז בוך דער בערעדזאמקייט הייסט, פַֿאן דער צוזאממענזעטצונג דער אקזיאָמע אונד לעמאָנשטראטיוען זעטצען האנדעלט; אונד וויערער איין דריטטעם ספר ההקש, דאז בוך דער זילאָגיסטיג, פַֿאן דען פַֿערנונפַֿט־ שליססען האנדעלט, דערען ערוועהנונג שאָהן היר (שער ז') פַֿאָרגע־ קאָממען אונד ערלייטערט וואָרדען. — דיעזע זאָ עבען ערוועהנטע דרייא ביכער דעס אריסטאָטעלעס, ענטהאלטען דאז וועזענטליכע דער נאך איבריגען פַֿינף אריסטאָטעלישען ביכער, פַֿאן וועלכען דאז ערשטע, אייגענטליך דאז פַֿירטע ספר המופת, דאז בוך דער בעווייזקונסט, דאז פַֿינפַֿטע ספר הנצוח, דאז בוך דער בעשעהמונג, אָדער איבערווינדונג, דאז זעכסטע ספר הלצה, דאז בוך דער אויטאָריטעט, אָדער, איבערר־ דונג, דאז זיבענטע ספר הטעיה, דאז בוך דער זאָפֿיסטעריי, דאז אכטע ספר השיר, דאז בוך דער פּאָעזיא הייסט. —

ווילל

יתר באור מהמתרגם

להזהיר בכל מעה ומעת מלבי מישהו המלה, כי יכול להיות שהשהה מלבו כגון שעמד ועתה יושב, או מישב ועתה שוכב או מישב, וכ"ז לא השהה המלה, כי עודנו בלותו בית ובלותו מקום שהי' בו מתחילה. —

בסוף השער בדברי הרמב"ם: וזכרנו יו"ל מלמדות וכו', פי' מהעשרה סוגים הנקראים ג"כ מלמדים שזכר בזה השער לא הזכיר בלשון כ"א מהסוב הראשון והוא העצם, כמו שהתחיל בראש השער: העניין הכולל וכו' עצמות וכו' כי כל עצם וכו'; וכן כל העניין שמוסיף והולך לבאר הוא רק מהשבי ומשיבי העצם, אבל מ"ש סוגים הנשארים, לא הזכיר בלשון כ"א זכירת שמם לבד מעשה שקדים על המתחיל ומנקדים מליכות הדבה וכו'. —

בפתיחת

מלות הגיון שער׳

או חק׳ הַמְיוּחָד אָמְרוּ בְּגֶדֶר הָאָדָם חַי מְדַבֵּר׳ הִנֵּה חַי׳ סוּגוֹ׳ וּמְדַבֵּר הַבְדֵּלוֹ׳ וּפְעָמִים נִגְזוֹר הָאָדָם גַּ״כְּ כְּשֶׁהוּא חַי מְדַבֵּר מֵת׳ וַיְהִי הַבְּאוּר מֵת הַהוּא׳ הַבְדֵּלוֹ הָאַחֲרוֹן אֲשֶׁר־יַבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הַמַּלְאָכִים׳ וְאִם־בֵּאַרְנוּ שֵׁם הָאָדָם כְּשֶׁנֹּאמַר שֶׁהוּא חַי רְחַב הַחָזֶה׳ אוֹ־שֶׁנֹּאמַר הוּא חַי נָצָב הַקּוֹמָה׳ אוֹ חַי צוֹרֵק (ג״ח צוֹחֵק)׳ הִנֵּה לָאֵלּוּ נִקְרָא רְשָׁמִים׳ וְכֵן כְּפָעָמִים נָבָאר הַשֵּׁם וְנַזְכִּירֵהוּ בְּסוּגוֹ וּמְקָרָיו׳ כְּאָמְרֵנוּ בְּבֵאוּר שֵׁם־הָאָדָם׳ הוּא יְכֻתּוֹב׳ הוּא חַי׳ יְמֻכּוֹר וְיִקָּנֶה וְזֶה גַּ״כְּ נִקְרָא רִשֵּׁם׳ (טו) הִנֵּה כָּלָל אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר־הִתְבָּאֵר עִנְיָנָם בָּזֶה הַשַּׁעַר׳ שִׁבְעָה עָשָׂר שֵׁמוֹת הֵם׳ וְהֵם [א] הַסּוּג׳ [ב] הַמִּין׳ [ג] הָאִישׁ׳ [ד] הַהַבְדֵּל׳ [ה] הַסְּגֻלָּה׳ [ו] מְקָרֶה קַיָּם׳ [ז] מְקָרֶה נִפְרָד׳ [ח] הַסּוּג הָעֶלְיוֹן׳ [ט] הַמִּין הָאַחֲרוֹן׳ [י] הַמִּינִים הָאֶמְצָעִים׳ [יא] הַסּוּגִים האמצעים

פי׳ הרמב״ן

מו חק (בעלי־כנוגן)׳ חק מדרש חקק׳ מלשון נחקו חוג על פני תהום: (ו) ונס הנמול הזה יספיק לנו להכיר גו׳ את המין ההוא מזולתו, כי המקרי׳ הנם פעמים שהם מיוחדים למיני מין אחד, או למיני אחד לגדו, כגון שם נאמר על העלי׳ שבעלי הכלה שהם הנשמים היותר ידוקים שבאילנות, ועל המלך שהוא הלבש שהכל מתאחדים לפניו, ועל דמונן שהוא הלבש הלך בנית הזה, והיתן נאחד הזה וכו׳ הנה כל אלו דמי׳ אשר בהן נבדיל המין או המיני ההוא מזולתו, אבל לא נדע על ידם עצמות הדבר ההוא ומהותו:

(א) בעצמות

יתר באור כהמתרגם

ומעמיק העלמות נאלם הוא הכח הדבור, כי אך בו הי׳ אתה שהוא, ובו יבדל משאר החי׳ — **להלן** נדברי הרמב״ן נד״ה: גדל הכאה וכו׳ שאי אפשר שיועל כלו וכו׳ הכוונה בתוספת נאור: ד״א אם תשאל על אלם שהוא סגול ונסתל מעיניך, כאה הוא גדול, וירחה לך ידו או רגלו או אחד מאבריו ולא כל גופו, בזה לא תדע עוד שיעור וכמות כל גופו: לא כן הוא באילנות, כי הוא יועל בהלק ממנו: כ״א תשאל על טעם פרי או עצ אין הוא? אר אז מתוק, ומעשה מעט ממנו, אז תדע כי כלו אר אז מתוק: —

להלן נדברי הרמב״ן נד״ה: הצדיעי המג וכו׳ כענין העמידה וכו׳ שאינם ממשאר המינים וכו׳: יתר באור הדבר כמשאל בדוח אן פ״י: המינים תוליע המקום שהוא שם, כגון בעית, בגן; והמג תוליע מנגו שם, ר״ל המעמיק שהוא בו (רימ זאגט מין דער יער זיך דאזעלבסט בעפינדעט) שם עומד או יושב או שוכב שם: ויש הבדל גדול בין המינים והמג: כי המיני יכול להשתנות

זעלבען, אלס, ראובן, שמעון, א׳ז׳וו׳ אין זיך בעגרייפֿען; דען אויסדרוק (החי) דאז לעבענדיגע, נעגענען וויר (סוג אמצעי) מיטטעל גאטטונג, אויך (מין אמצעי) מיטטעל ארט, (ד״ח, מיטטעל בעגריף); דען, אין בעציהונג דער אין זיך פֿאססענדען ארטען איזט ער איין (סוג) גאטטונג אונד ווירער אין בעציהונג אויף דען בעגריף (נשם נזון) אין וועלכעם חי אונד צמח בעגריפֿפֿען איזט, איזט חי בלאָס אלס איינע אדט (מין) צו בעטראכטען; — עבען זא דער בעגריף (צמח) געווענקס, איזט אין בעציהונג דער איהם אונטערגעאָרדנעטען ארטען, איין מיטטעל בעגריף (סוג אמצעי), אונד ווידער איינע מיטטעלארט (מין אמצעי) אין בעציהונג אויף דעם איבער איהם שטעהענדען בעגריפֿפֿע (נשם נזון) דער ביידען ארטען, נעהמליך חי אונד צמח אין זיך בעגרייפֿעט: — דיא אנצאהל דער אָבערן בעגריפֿפֿע אינסגעואמט אונטער וועלכען דער מענש, אללע דינגע אונד אללעם דענקבארע זיך פֿאָרשטעללעט, זינד, נאך דער מיינונג דעם אריסטאָטעלעס, צעהען, נעהמליך: [א] העצם, דאז וועזען, אָדער, זובסטאנץ, [ב] הכמה, אָדער, כמות, דאז וויא פֿיל, קוואנטיטעט, [ג] האיך או האוכות, דאז וויא, פֿאָן וועלכער בעשאפֿפֿענהייט, קוואליטעט, [ד] המצטרף, דאז רעלאטיוע, אָדער זיך בעציהענ-

דע

פי׳ הרמב״ן

היט, קוואליטאט): המצטרף: (געגען עטוואס מנדערס גענומטען, ריאלניס): המתי: (דאס וועז, קוואנדו): המקום: (דאס וואו, מובי): המצב: (דיא לאגי, זיטוס): לו, (דיא בעקליידונג, האביטוס): זיפעול: (דאס עס וירקט, מקניס): זיתפעל: (דאס עס ליידעט, פאסיס): (יג) מספר ההגיון, למדיסט״ו: (יד) כלומר הרוצה לנתח את הדברים צעל יקח יבדל מין אחד מהנידו, פעמים זיבחור להזכיר זאת הסוג אשר יכלול המין ההוא ועל ידו יבדל המין ההוא ממיני סוג אחד, וכדי להבדילו ממיני׳ אחרי׳ הנכללים תחת הסוג ההוא יוסיף עליהם ההבדל המיוחד למין ההוא. ד״מ השם הוא המלות היותר גדול שבכל הכוכבים, הנה היותו אחד מן הכוכבים הוא סוגו, והיותו המלות היותר גדול הוא הבדלו מצין שאר הכוכבים. החוקה הם המנות אשר לנו השם ז״ה מצלי להודיענו השנה והתועלת בהם, הנה מנות השם ז״ה הם הסוג. והעלם התועלת הבדלם, הנאות היה יקרא גדר, (ערקלעהרונג, דעפֿיניציאָן). והוי הגדר השמת אחרי שע״י נשאר עצמות המין ומהותו. כי הסוג וההבדל מעמידים עצמות המין, משא״כ אם נשאר המין ע״י סגולתו, אז יספיק לנו הנאות ההוא להכיר ולהפליד בין המין ההוא לזולתו, אלא שלא נדע זאת מהותו. כי הסגול׳ מיננה העמדת עצמות המין, והנאות ההוא יקרא רושם,

מו

יתר באור מהמתרגם

בדברי הרמב״ם: ויהי׳ מעמיד להם וכו׳, פי׳ מעמיד שתם אבל לא מעמיד עצמות לכולם, כי החיות הוא מעמיד משותף לכל חי, והוא מעמיד עצמות לבהמה, ומעמיד שתם למלם, ר״ל שסלולי החיות גם המלם לא ימנע, אולם עיקר

ומעמיד

מלות הגיון שער׳

אֲנַחְנוּ נַתְחִיל בּוֹ׳ וְהוּא הַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן (יג) מִסֵּפֶר הַהִגָּיוֹן׳
וְהַשֵּׁנִי יִכָּלוֹל עַל־הַמְּשָׁכָלוֹת הַמְּרֻכָּבוֹת׳ וְהוּא־סֵפֶר
הַמְּלִיצָה׳ וְהַסֵּפֶר הַשְּׁלִישִׁי הוּא־סֵפֶר הַהֵקֵשׁ׳ וּכְבָר קָדַם
זִכָּרוֹן עִנְיַן הַהֵקֵשׁ וּמִינָיו וּתְמוּנוֹתָיו׳ וְאֵלּוּ שְׁלֹשָׁה הַסְּפָרִים׳
כּוֹלְלִים מַה־שֶּׁבָּא אַחֲרֵיהֶם בַּסְּפָרִים הַחֲמִשָּׁה הַנִּשְׁאָרִים׳
וְהָרִאשׁוֹן מִן הַסְּפָרִים הַחֲמִשָּׁה וְהוּא הַסֵּפֶר הָרְבִיעִי הוּא
סֵפֶר הַמּוֹפֵת׳ וְהַסֵּפֶר הַחֲמִשִּׁי הוּא סֵפֶר הַנִּצּוּחַ׳ וְהַשִּׁשִּׁי
הוּא סֵפֶר הַהַלָּצָה וְהַשְּׁבִיעִי הוּא־סֵפֶר־הַהַטְעָיָה וְהַסֵּפֶר
הַשְּׁמִינִי הוּא־סֵפֶר הַשִּׁיר׳ וְכַאֲשֶׁר נִבְאַר כַּוָּנַת מִין מֵאֵלּוּ
הַמִּינִים׳ הִנֵּה כְּשֶׁנַּזְכִּירֵהוּ בְּסוּגוֹ וְהַבְדֵּלוֹ (יד) נְקָרֵאֵהוּ
גֶּדֶר׳ וְאִם־נְבָאֲרֵהוּ בְּסוּגוֹ וְסֻגְלָה מְסֻגְלוֹתָיו נְקָרֵאֵהוּ רֹשֶׁם

או

פי׳ הרמב"ן

הזה, וגדרו יחס הדבר הנמנה אל הזמן המגדיל תחלתו וקצו, מתי כמי׳ ומתי כעבד:
הסיפי הלכה׳ היא התשובה׳ על שאלת השואל לכה, וגדרו יחס הדבר הנמנה אל המקום
כאשר תענה לשואל לכה רצונך, ותאמר בבית או בעיר או במקום פלוני׳ והנה הזמן
והמקום הם מיני כמות המתפשט והמתדבק כאשר נאמרו למעלה, אלא שיחס הנמנים
אל הזמן והמקום אינו כמות, כי הלכה אינו הבית והעיר, רק מה שיושבין באותו בית
בעיר, וכן הענין בזמן, המתי אינו לא היום ולא הלילה לא חמול ולא שלטוס כי אם
מה שיושבין באותו יום ולילה וכו׳: הסביעי המלג׳ ויקרא ג"כ ההכמ׳ והוא יחס הדבר
קלתס אל קלתס בערך אל המקום, כענין העמידה והישיב׳ הסביב׳ ובדומ׳ להם
ממאמר הלכה, כי במקום אחד יעמוד האדם או ישב או יסבוב כפי יחס קלת אבריו אל
קלתס בערך אל המקום: הסמיני לו׳ ויקרא ג"כ הקנין, ענינו הדבר אשר יקיף
את הגוף מכל צד ויוחק בהשתקתו כמלבוש האדם, ומעליו, וכקליפת האילנות
ועור הבהמה: הסעיני סיפעל׳ העשירי סיתפעל׳ אם ישתנה דבר בב׳ וסבת
השני בא׳ אז יקרא א׳ הפועל וב׳ המתפעל, והתחלפות המקר׳ והשני הקרא
הפעולה, וכל זמן שהפעול בבח אחי׳ ממאמר הלוך, אלא שבעת סיפעול בפועל
אתם אז יהי׳ הענין בהתחלפו בתפעל ממאמר סיתפעל, והענין אשר בפועל סבת
הפעול׳ היות יהי׳ ממאמר סיפעול׳ ומיני הפעולה שנים, הפעול בחומל, והוא
הכוי׳ וההפסד והתנועה הכוללת הגמיח׳ וההתוך, וההשחנות, העתקה ממקום
אל מקום, והפעולה בנגדל המשול תמומד, ועניני הנדימה מלין, והעדר חיש
למין, והשתנות ההשגה, ליוד המושגלות וקנין המדות וכדומה, כי גם עליהם
יפול שם פעולה והפעלות׳ ודע שמחדושי החכמים מלאו מספר העשרה לאו דוקא
שלין בטבע הדברים ענין לשלש החלוקה הזאת אשר בה מיסע"ו, ויש מי
שהעמידם על תרגעה, ויש מי שהוסיף עליהם ממורים עד שהגיעם בחרו שלא לדקדק
בשפרם כלל כי אם להעיד על חופני העיון בהם ולעמוד על התועלת אשר יועיל
הדקדוק בכל עניניהם ובזולי ליחך לבלשם שפוים׳ ובאור המאמרים בלה"ע
בזה: העלם׳ (רמז פאר זיך בעשטעהענדע, סובסטאנציא): הנמה׳ (רמז וויא
פיל, וויא גרוס, קוואנטיטאם): הזיך׳ (רמז זיא, פאן וועלכער בעשאפענהייט

(גשם) קערפער, אונד צוואר גענעהרטער קערפער (גשם נזון) דער ביידע פֿאַרוועהנטע סוגים, נעהמליך, פּפֿלאנצען אונד לעבענדע קערפער אין זיך בעגרייפֿעט, הייסט (סוג גדול) גראָסער, אָדער, זוייטער בעגריף; — דער בעגריף (גשם כלתי נזון) אונגענעהרטער קערפער, וועלכער היממעל, שטערנע, אונד דיא אורשפרינגליכע עלעמענטע אין זיך בעגרייפֿעט, הייסט (סוג ראשון) אָבערע, ארער, ערשטע בעגריף; — זאגעט מאן אבער (גשם במחלט, עצם) איין וועזען, זא איזט עס שאן דער אללער העכסטע אונד וויטעסטע בעגריף; (ווייל אין דעם בעגריפֿפֿע וועזען, אללע פֿאַרהאנדענע דינגע, זאָוואָהל קערפערליכע אלס גייסטיגע, מיט בעגריפֿפֿען זינד). — ווייר נעהמען דעמנאך דיא אויסדריקקע: מענש, פֿפֿערד, אי' ז' וו' פֿיר אונטערע ארטען (ד"ה נידערע בעגריפֿפֿע) אינדעם דיעזע ניכט מעהר אלס דיא איינצעלנע טהיילע אָדער אינדיווידוען דער-

זעלבען

פ"י הרמב"ן

כמות, כי כגד תוכל לשמל כמה מן המדילות אז מן המתיקות וכו', יש גדגד מן הדגדים, וכגד גאמרתי לך שהמתדמים הם הדגדים מסד לא ידעלו כי אם גבמ', ויהיו מ"כ א' וב' מהדמיים אם לא יהי' שום הגדל גין חיכות הא' לחיכות הב': ד"מ שני משולשים שווי הזוויות דומים, לפי שחיכות שניהם אחד שהוא מדחק מוגבל משלש' קויים ישרי' שוים, ומולם מפסד שהם נבדלים נבמה, ויהי' האחד גדול והשני קטן, ואם יהי' המשולש האחד שוה הזוויות והב' גלא הזויות אז ידעלו גחיכות שאין המשולש שוה הזוויות גלא הזויות. ומפסד שהם שוים נבמ'. ודע שלכל הדקדוקים האלו תועלת גדול בענין לחוק התורים מהם יתעל'. ובאזהם לא תבין מה שכתב הרב ז"ל בפרו' פ' כ"ג, הדגישי המעטרף. הוא יהם גין שני דגדים שאין מציאותו אלא אחד מהם כי אם גין שניהם, כגון יהם האדון והעבד, האב והבן, המוהב והנאהב, וכדומ': *) (הגהה) גדר השמות המעטרפים הוא שלא יהי' הגדל עצמות גין המעטרפים, ד"מ אדון עבד, אב בן, אם שניהם עצם אחד רק יבדלו זה מזה בבחינת ההעטרפות, זה אדון וזה עבד ואין הגדל עצמי גיניהם זולתו, ובזה תבין עוד טעם ודעת למה נאמר בת"ג ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ולא נאמר יו' לשון בשם המעטרף כמו יום שני, יום שלישי האמור אל אחריו, אגל תדע ובחנת כי מדאם הערב והבקר האמור בת"ג הוא גדול זמן שעצמותו עתה המובדלת בעתה לפניה ועתה לאחריה אגל הוא זה גדר עצם הזמן ערב הווה ועתיד, והנה בקרו של יום אשון לא הי' עתה לפניו כי הוא זה התחלת הזמן עכ"ה: החמישי האתי' הוא הדגר אשר בשיג על שאלת השואל מתי נהי' הגדל

הזה

יתר באור מהמתרגם

הי' מה שהוא, ובו נכד ובגדל הגדל לאמיתי מכל זולתו' — [ב] סימן בלתי הנראי (ניכט וואַהרנעהמבאר) כגון הלחוק, (דאָס וואַהרע) , ובלב הקומם, (דאָס וויסענטהאפֿטליכע) נאלם, ובקלקים בלשון הרמב"ם מקריים (צופֿעליגע-אערקאָמענדע) : זה תוכן דברי הרמב"ן ובוונת הרמב"ט בזעד הזם, והשאל קלא נפיך ובין מעלתך בי לא יכבד עליך מעתה. —

בדברי

אֲרִיסְטוֹ יו"ד מִינִים · הַסּוּג הָרִאשׁוֹן הָעֵצֶם הַסּוּג הַשֵּׁנִי הַכַּמָּה · הַסּוּג הַשְּׁלִישִׁי הָאֵיךְ · הַסּוּג הָרְבִיעִי הַמְּצָטָרֵף · הַסּוּג הַחֲמִישִׁי הַמָּתַי · הַסּוּג הַשִּׁשִּׁי הָאָנָה · הַסּוּג הַשְּׁבִיעִי הַמַּצָּב · הַסּוּג הַשְּׁמִינִי לוֹ · הַסּוּג הַתְּשִׁיעִי שֶׁיִּפְעָל · הַסּוּג הָעֲשִׂירִי שֶׁיִּתְפָּעֵל · וְאֵלּוּ עֲשָׂרָה הַסּוּגִים הָאֶחָד מֵהֶם וְהוּא הָרִאשׁוֹן · הוּא עֶצֶם · וְהַתִּשְׁעָה הֵם מִקְרִים · וּלְכָל אֶחָד מֵהֶם מִינִים אֲמִצָּעִים וּמִינִים אַחֲרוֹנִים וְהַבְּדֵלִים וּסְגֻלּוֹת · וְאֵלּוּ יו"ד הַסּוּגִים הָעֶלְיוֹנִים · אֲשֶׁר יִקָּרְאוּם מַאֲמָרוֹת · וְיִדִּיעַת אֵלּוּ הַמַּאֲמָרוֹת · וְכָל־מַשִּׂיגֵיהֶם וְדִמְיוֹנֵי סוּגֵיהֶם הָאֲמִצָּעִים וּמִינֵיהֶם וְאִישֵׁיהֶם · מַהֲשָׁאֵינוֹ רָאוּי בְּזֶה הַמַּאֲמָר אֲשֶׁר

אנחנו

פי' הרמב"ן

כתב המורה ח"ל פרק כ"ו וז"ל ודע כי כל שני דברים שהם תחת מין אחד ר"ל שתהי' תהות שניהם אחת אלא שהם מתחלפים בגודל ובקטנות או בחוזק ובחולשה או כיולא בזה, הנה שניהם מחלקים בהכרח ומע"פ שהם מתחלפים זה המין מן החלוף, והמשל בזה כי בגדיר החדל והגלגל הכוכבים הקיימים מתלמים בלחקים השלשה ומע"פ זה בתכלית הגודל וזה בתכלית הקטנות עכין אלילת הלחקים בהם אחד · וכן הטעוה הנתכת בשמש ויסוד האש מתלמים בחוס, ומע"פ שהחוס האוש בתכלית החוזק וזה החוס בתכלית מן החולשה שאי שהעכין הראות זה הליכות בשניהם יחד אחד עכ"ל · הוא הדבר אשר דברתי שהכמה הבדל המתלמים בליכות, כי הבדל והחלוף שבין בדיר החדל לגלגל הכוכבים ל"מ, יהי' הכמה המתפשט, והוא מה שקרא הרב ז"ל הגודל והקטנות, והחלוף שבין חוס הטעוה הנתכת בשמש ליסוד האש יהי' הכמה הבלתי מתפשט, והוא מה שקרא הרב ז"ל החוזק והחולשה · ועיין בזה עוד שהרי שהביג עכין הכמה הבלתי מתפשט, ומבד שהחלוף בלך החוזק והחולשה יהי' הבדל בליכות, ולכן · כי בדר הכמה יכלול המתפשט והבלתי מתפשט, הגודל והקטנות, והחוזק והחלושה : *) (הגהה) נמוס המגיה החוזק והחולשה לכנו עכ"פ בדל ושם הכמה הבלתי מתפשט ביחוד כי הנה חוס השמש או האש המתפשט סביב להם בחויר הסובב הוא נחלש כל מה שירחק והנה חלקי האויר הקיימ בבדלים זה מזה בחוזק ובחולשה ועכ"ז הוא כמה מתפשט בריחוק מקום, ונראה שבדר הכמ' המתפשט הוא מלין הבדל בין החלקים בבחינת הליכות כ"מ ריחוק המקום או הזמן יבדיל ביניהם, והבלתי מתפשט הוא הבדל בליכות בבחינת החוזק החולש' מאפס בחינה בחלק, עכ"ה :

וכיני הכמ' מתפשט ב"כ שניים, הכמ' המתדבק, כגון הקו, השטח, הגוף, הזמן, והמקום, שכל חלקיו מדובקים כל כך עד שתכלית החלק האחד הוא בעצמו תחלת החלק השני, וכל גבול משותף לכל החלקים שסביבו · והכמ' הבלתי מתדבק, והוא המספר, שתכלית האחד בבדל מהתחלת השני ואין ביניהם גבול משותף : השליבי האיך, ויקרא ב"כ הליכות, והוא התשוב' על שאלת מיך, ובדרו כל מציג מחשיבי העולם שיושיל כלו בחלק ממנו ובלתי נלוף לזולתו, כגון יבד משעות חכם, שכל, שחור, לבן, גד, מתוק, נבלום' · ודע שאין לך ליכות מבלתי

כמות

ארט מעהר בעשרענקט, וויא צ"ב דיא שוועריגע, דיא נור אן איינצעל-
נען אונד ניכט בייא אללען מענשען צו פֿינדען איזט, יעדאָך וויעדיער פֿאָן
מעהרערער אללגעמיינהייט, אינדעם זיא אויך בייא אנדערן ארטען אונד
וועזען, זאָוואָהל לעבענדיגען אלס לעבלאָזען צו פֿינדען איזט: זאָ נענען
ווייר דיעזע אייגענשאפֿטען, נעהמליך, דיא בעווועגונג, דיא שווערצע
(המקרה) דאז צופֿעלליגע. — דאז צופֿעלליגע איזט פֿאָן צווייאפֿאכער
ארט: (ם) מקרה קים, דאס כלייבענדע צופֿעלליגע, דאז זיך פֿאָן זיינעם
סוביעקטע ניאמאהלס טרענעט, וויא דיא שווערצע דעס פעכעס, דיא ווייסע
דעס שנעעס אונד ווערמע דעס פֿייערס; אונד (ז) מקרה נפרד, דאז
ניכט כלייבענדע, אָדער, זיך טרעננענדע צופֿעלליגע, וויא דאז שטעהען
אָדער זיטצען בייא ראובן. אונד דיא היטצע אם גליהענדען אייזען אָדער
שטיינע. — עס עדהעללעט נון פֿאָן זעלבסט דאז, זאָ וויא דער בע-
גריף (החי) דאז לעבענדיגע, וויל ער מעהרערע ארטען אין זיך בעגרי-
פֿען, (סוג) אָדער גאטטונג חייסען; עבען זאָ דער בעגריף (צמח) גע-
וועקס, ווועלכער גלייכפֿאללס אללע ארטען געווועקסען אין זיך בענרי-
פֿען, עבענפֿאלס איין (פֿוג) אָדער גאטטונג הייסען. — דער בעגריף
(גשם)

פי' הרמב"ן

והיא התשוב' על שאלת השואל כמה, גדל הכמה שהוא כל דבר שאי אפשר
שיושער כלו בחלק ממנו לפי שמספר כל החלקים משערים הכמ', לכן אם יחסר
אחד מהם אין לשער מהנשארים כמות הכל: וקלת החכמים גדולתו שהוא הגדל
התדמים, כי כבר ימצאו שני דברים שהם תחת מין אחד, והם מ"כ דומים
אבל לד, כגון בית עשוי כתבנית היכל המלך ואין הגדל ביניהם זולת שהאחד
קטן והשני גדול ממנו, וכן חכמת שלמ' ד"מ דומ' אבל לך לחכמת שאר שני
אדם שהם תחת מין אחד, ולכן יחול על שניהם שם חכמ', אלא שהשווה
בגדלת מהשני בכמה ונאמר ויחסר שלמה מכל אדם, שמוד המ"ס בשקוס הזה
להורות על היתר, כלומר שהי' חכם יותר מכל אדם, והית' כמות חכמתו יותר
בגדול מן כמות חכמת זולתו. ויהי' מ"כ הכמה הגדל הדברים המתדמים לפי שהני
דברים דומי' יבדלו בשעור גדלם וקטנם, ומיני הכמה שניים, כמה מתפשט
בגון המספר, הקו, השטח, הגוף, הזמן, המקום, שמציאות כולם מורכבת
מחלקים. וכמה בלתי מתפשט כגון כמות החוש והקול, החוזק והחלושה,
החכמה והסכלות:

כתב

יותר באור מהמתרגם

והסימנים הם שני מינים [א] סימן והגדל מוכחק והכלח, (מבמלוטעם נאטה-
וועדיגעם אערקאמהל) ויקרא בלשון הרמב"ם עצמות, או מעמיד, הבדל
הדבר (דאס וועזענטליכע מונד מבמלוט מונטערשיידענדעם אערקאמהל דער
זאכע) כגון פחח הדבור בחלם, הוא הנקרא עצמות או מעמיד החלם, והוא
הסימן המוכחק והכלח בחלם להבינו ולהבדילו מכל מיני החי, ומך נזה הכח

הי'

וְאֵין שֶׁם־סוּג יוֹתֵר־כּוֹלֵל מִמֶּנּוּ · (יא) וַאֲנַחְנוּ נְקָרְאֵהוּ גַּ״כ
הָעֶצֶם · נִקְרָא הַנֶּפֶשׁ הַמֻּחְלָט הַסּוּג הָעֶלְיוֹן וְנִקְרָא הָאָדָם
וְהַסּוּס וְהָעַקְרָב וְהַחֹמֶר וְהַבַּרְזֶל וְחַיּוֹתִים לָהֶם · הַמִּינִים
הָאַחֲרוֹנִים · בַּעֲבוּר כִּי־אֵין תַּחַת־כָּל־מִין מֵהֶם זוּלַת אִישִׁי
הַמִּין רַ״ל פְּרָטִים · כְּמוֹ אָדָם שֶׁכּוֹלֵל רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן · וְנִקְרָא
הַחַי הַסּוּג הָאֶמְצָעִי · אוֹ־הַמִּין הָאֶמְצָעִי · כִּי־הוּא סוּג
בְּסִמִיכוּת אֶל־מַה שֶּׁתַּחְתָּיו מִמִּינֵי הַחַי · וְהוּא־מִין בְּסִמִיכוּת
אֶל הַנֶּפֶשׁ הַנָּזוֹן אֲשֶׁר עָלָיו · אֲשֶׁר יִכְלְלֵהוּ וְיִכְלוֹל הַצֶּמַח ·
וְכֵן הַצֶּמַח גַּם כֵּן סוּג אֶמְצָעִי לְמָה שֶּׁתַּחְתָּיו · וּמִין אֶמְצָעִי
לַאֲשֶׁר עָלָיו · וְנִקְרָא הַחַי וְהַצֶּמַח הַמִּינִים הַחֲלָקִים · כִּי
הַסּוּג הַנָּזוֹן יֶחֱלֵק לַחַי וְלַצֶּמַח לֹא־זוּלַת זֶה · וְדַע כִּי־
(יג) הַסּוּגִים הָעֶלְיוֹנִים לְכָל הַנִּמְצָאוֹת לְפִי מַה־שֶּׁבֵּאֵר

אריסטו

פי׳ הרמב״ן

למינים רבים, כבר תמצא הסגולה הביא גם לחיבי מין אחד, ר״מ השחוק למדם לקולר הסגתנו מפבר שמין ענין להכח השכלי המעמיך ינלמות המדם, ולכן נקלאהו סגולה · אבל אין ספק שלתכלית מה נתן הסס יתעלה השחוק למדם, ופנת התכלית הביא ע״כ הית נכח הרבור, כי אלו תחי׳ בחיות או בהרגשה, כבר יזותף גם לבהמות מרן ולעוף השמים, ומ״כ אחרי שקלרה יד שכלנו מהשיג ענס נוצח מן הפעלחים על מכוונו ולמיתו על שלח נסבל ממנו דבר, אין ספק שתמצא לכל מין סגולה אחת או סגולות רבות קטורות נהקבר נעלם תאתנו, עס הבבל המין, עד שאנחנו לא נרע מרוע תמצא הסגולה הביא למין ההוא: (יא) ואנחנו נקלאהו ג״כ הענס · למה שהפלח שלעת הרב אין זוס ענין כולל הנפס והשכלי הנפרבי׳, ולעתי החלוטה אף לס לא יהי׳ מצותף לשניהם נאבר זכרתי למעל׳ נשער ט׳ נפס הרב ז״לת״ת יש ענין כללי המצותף להם והוא העלמו׳ שבר יפול על גוף ועל נפש ועל הנרתי׳ השתיי׳ נשתוף ומ״כ כבר יש סוג יותר כולל מן הנפס, ומפבר שסגה המעתיק זה, ולא הי׳ לו לכנות הענס נפס הנפס המחלט, לחרי שכבר עלה נהסכמה נין מכתי החכמה נל״ק שלא לקרות נפס כי אם לגוף, ולחרי שהרב ז״ל לחמר שנקלאהו ג״כ הענס, וולתי שלא כיון כי אם אל ענין כולל המורכב והכללתי מורכב, והוא הענס, או הבמצא, או נחבר תצוכב לחרת לענין הכללי ההוא, אבל לא נכנה נפס נפס, שלא ליתן מקום לטועים: (יב) הסוגים העליונים · מריסט״ו נזר ומחר שכל הרעיונים העולים על לוח החוסב כבר יפרבו לעשרה רמזים, והם הסוגים העליונים הכוללים כל דבר נמצא, ונקראים ג״כ המחמרים, לחרי שעליהם יסוב כל מחמר וכל מוצא שפתי נכי מדס: הרחבון הענס, כמחרך סוס, מדס, נית, וכלום׳ לזה, ובדך הענס הוא הדבר הנמצא בעלמו ולא בנושא מחר · כגון הסום והאדם שהין מציאותם בזולתם, כי אם בהם · ולא כן מציאות התבע׳ מקריס, שהם נמצאי בזולת הענס, כי הענס נושא לכל המקריס, כאשר אבאר: והשני הכמה, ויקרא ג״כ הכמות, ר״ל תשיגי הענס מצד הגודל והקטנות, החוזק והחלושה,

והית

אָדער דען אויסדרוק (אדם), מענש, אָדער (עקרב) שקאָרביאָן;
דא נון דער אויסדרוק אָדער בעגריף מענש מהערערע אייגצעלנע דינגע,
אלס ראובן, שמעון אי זי וי אין זיך ענטהעלט, זאָ הייסט דיזער בע-
גריף מענש, איינע ארט. — דער אויסדרוק אָדער בעגריף (החי)
דאז לעבענדע, הייסט (סוג) גאטטונג, אינדעם דיזער וויעדער
מהערערע ארטען, אלס מענש, פֿערד, שקאָרפיאָן אי ד גי, אין זיך
בעגרייפֿט. דער בעגריף אָדער אויסדרוק (רבור) שפראכפֿערמעגען דעס
מענשען הייסט (חבדל) אונטערשיידונגס מערקמאהל, אינדעם דער
מענש דאדורך פֿאָן אללען אנדערן וועזען קענענבאר אונד אונטערשיעדען
איזט. דיזעס שפראכפֿערמעגען דעס מענשען נעהמליך, דאז פֿערמע-
גען דער פֿערנינפֿטיגען פֿאָרשטעללונגען איזט אויך דאז אייגענטהימליכע אונד
וועזענטליכע דעסזעלבען — וועסוועגען עס אויך דאז אבזאָלוטע, אָדער
נאָטהוועגדיגע מערקמאהל דעס מענשען הייסט. — נאך עהנליכער וויזע,
איזט עס נאָטהוועגדיג דאס ווער דיא ארטען דער וועזען נאכפֿאָרשען, אונ-
טערזוכען, ביז ווער דאז וועזענטליכע אלס אונטערשיידענדעס אונד אב-
זאָלוטעס מערקמאהל דערזעלבען דייטליך ערקענגען אונד צו בעשטיממען
וויסען. — דאז לאכען, דיא פֿלאכע בריטע ברוסט, דאז אויפֿרעכט-
שטעהען אונד בריטע נעגעל ביים מענשען, זינד צוואר קיינע וועזענטליכע
בעשטימונגען דעסזעלבען, דאָך אבער פֿאָן נאטור אללגעמיין אונד בייא
יעדעם מענשען צו פֿינדען, דאהער דיזע דען נאמען (סגולה, סגולות)
דאז אייגענטהימליכע, אייגענטהימליכקייטען האבען. — דערגלייכען אי-
גענטהימליכקייטען קענגען צוואר אלס אונטערשיידענדע אונד בעשטימענ-
דע מערקמאהלע בעטראכטעט ווערדען, אינדעם זיא אללגעמיין אונד
גראדע בייא דיזער אונד קיינער אנדערן ארט צו פֿינדען זינד; יעדאָך
איזט עס אונבעקאנגט אָב זיא אויך וועזענטליך זינד. — איזט אבער
איינע אייגענשאפֿט דיא בייא מעהר אלס איינער ארט צו פֿינדען איזט,
וויא דיא בעווענגג, דיא דעם מענשען אונד נאָך מעהרערען לעבענדען
וועזען אייגען איזט; אָדער, דיא אייגענשאפֿט איזט צוואר בייא דער איינען

ארט

יתר באור מהמתרגם

מתיקים ופלטים. — וכן הענין בעניכים ומוסגים מפזטים, (אבגיגמגעגע
בעגריפֿפֿע) כגון מוסג הלמיחה, (דער בעגריף, וואכסטום) ומוסג החיות
(דער בעגריף לעבען), כל מחל מוסג גדול יקלח. כי מוסג הלמיחה כולל כל
הלמחים מהחזק עד המזוג; ומוסג החיות כולל כל מיני החי מהתנין הגדול עד
התולעה הקטנה (אילבע). וכנח הלעה והכינה נכפֿ הסדס, יפריל ויבדיל בין
כל מין ומין, ופרט ופרט הכלולים בהמוסג הגדול והוא הסוג. והנה כחסל
יפריל הנפֿ ויבדיל בין המינים והפלטים, ע"כ סיכיל ויבין מימן מה בחחל
מה שמינו בהחל, ובזה המימן יוכל ויבדל המין מן הפלט החחל מרעהו.

וְמִין עַד שֶׁנֵּדַע (ט) הַבְּדֹלוֹ הַמַּעְמִיד אוֹתוֹ · וְנִקְרָא הַשְּׁחוֹק סְגֻלָּה לָאָדָם · בַּעֲבוּר שֶׁהוּא יִמָּצֵא לְכָל־אִישִׁיו תָּמִיד · וְלֹא יִמָּצֵא לְמִין אַחֵר זוּלַת מִין־הָאָדָם · אֲלָא שֶׁאֵינוֹ מַעֲמִיד · וְכֵן רֹחַב הָחָזֶה · וְהֵיוֹתוֹ נְצָב הַקּוֹמָה וְרֹחַב הַצִּפָּרְנַיִם · כָּל־אֶחָד מֵאֵלּוּ נִקְרָא סְגֻלָּה לָאָדָם · בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא יִמָּצֵא כִּי־אִם לְמִין הָאָדָם לְבַדּוֹ · וְיִמָּצֵא לְכָל אִישִׁיו בַּטָּבַע · וְכֵן יִמָּצֵא (י) לְכָל־מִן בְּהַבְרַח סְגֻלָּה אַחַת אוֹ־מִסְפַּר סְגֻלּוֹת · וְהָעִנְיָן הַכּוֹלֵל אֲשֶׁר נִמְצָאֵהוּ יוֹתֵר כּוֹלֵל מִן הַמִּין · כַּתְּנוּעָה לָאָדָם · אוֹ הַשְּׂחָרוּת בּוֹ שֶׁהִיא יוֹתֵר מְיֻחֶדֶת מִמֶּנּוּ · כִּי־אֵין כֵּלּוֹ שָׁחוֹר · וַאֲשֶׁר תִּמָּצֵא הַשְּׂחָרוּת גַּם לְזוּלַת הָאָדָם · הִיא גַּ"כ יוֹתֵר כּוֹלֶלֶת מִמֶּנּוּ · הִנֵּה נִקְרָא אֶת הַשְּׂחָרוּת וְהַתְּנוּעָה וּמַה־שֶּׁדּוֹמֶה לָהֶן מִקְרָה · וְהַמִּקְרֶה שְׁנֵי מִינִים מִמֶּנּוּ מִקְרֶה קַיָּם בְּנוֹשֵׁא בִּלְתִּי נִפְרָד מִמֶּנּוּ · כַּשְּׂחֹרֶת לַזֶּפֶת · וְהַלּוֹבֶן לַשֶּׁלֶג · וְהַחוֹם לָאֵשׁ · וּמִמֶּנּוּ מִקְרֶה שֶׁהוּא נִפְרָד · כַּעֲמִידָה וְיֹשִׁיבָה לְרָאוּבֵן · אוֹ־הַחוֹם לַבַּרְזֶל וְלָאָבָן · וּמְכֹאָר · כִּי־כָמוֹ שֶׁהַחַי יִכְלוֹל מִינֵי בַּעֲלֵי חַיִּים כֻּלָּם · וְהוּא כּוּג · כֵּן הַצֶּמַח שֶׁיִּכְלוֹל מִינֵי הַצְּמָחִים כֻּלָּם · הִנֵּה הַצֶּמַח גַּם כֵּן סוּג · וְכֵן הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִכְלוֹל הַצְּמָחִים וּבַ"ח · וְחוּא הַגֶּשֶׁם · נִקְרָאֵהוּ סוּג · וְכָמוֹ שֶׁהַגֶּשֶׁם הַנָּזוֹן · יִכְלוֹל הַחַי וְהַצֶּמַח וְהוּא סוּג גָּדוֹל · כֵּן הַגֶּשֶׁם הַבִּלְתִּי־נָזוֹן שֶׁיִּכְלוֹל הַשָּׁמַיִם וְהַכּוֹכָבִים וְהַיְסוֹדוֹת הַמְקֻרִיִּים · הוּא גַּ"כ סוּג רִאשׁוֹן · וְכַאֲשֶׁר אָמַרְנוּ הַגֶּשֶׁם בַּמֻּחְלָט · הִנֵּה הוּא יִכְלוֹל הַכֹּל ·

ואין

פי' הרמב"ן

הטוב, נדר ילא מכלל נדי מלם: (ט) הבדלו המעמיד לאותו, שאמה אם תדע הסוג והבדל נבר תדע המין ל"מ תמונה בעלת שלשה קווי' תהי' משולש, וזהו סוג והבדל, בשם כזון הוא לומח, וזהו הסוג גשם, והזאה הבדל הלומח, וכן מזון ותנועה לגונית הוא חי, יהי' מזון הסוג, והתנועה הלגונית הבדל המין וכן כולם: (י) לכל מין מהברח סגולה לאחת · הנדאה לענינות דעתי טעם נדבר, כי לף לאחנו לקונר הפגאנו לא נדע מה ענין הסגולה למין, ומדוע תמנא הסגולה לכל לישי מין אחד, ולא לאישי מין לאחר, מ"מ אין ספק שלתגלית מה יאך הבולאית הסגול' ההיא למין ההוא, וקנת התגלית מוכרחת להמנא שהבדלו, כי אלו היתה נדבר המשותף

למינים

בעגריפֿפֿע אלס איינעס אויפֿגעפֿאסטעט אונד פֿאַרגעשטעללעט ווירד, נענגעט מאן איינע אדט, ד"ה איין בעגריף פֿאַן איינער גאנצען ארט. (אונטער דעם אויסדרוקקע עצמות וועזענטליכעם, איזט צו פֿערשטעהען, דאז יעניגע וואָרורך דיא זאכע געוואָרדען איזט וואם זיא יעצט ווירקליך איזט); דאזיעניגע, וואס וויעדער מעהרערען ארטען אייגען אונד צוגלייך דאז וועזענטליכע דערזעלבען איזט, אונד אין איינעם אייגענציגען בעגריפֿפֿע אלס איינעם אויפֿגעפֿאסטעט אונד פֿאַרגעשטעללעט, ווירד, הייסט גאטטונג, ד"ה איין בעגריף פֿאַן איינער גאנצען גאטטונג. — דאז יעניגע, וואס וויעדער יעדער ארט אינס בעזאָנדערע אייגען אונד דאז וועזענטליכע דערזעלבען איזט, אונד וואָרורך איינע ארט פֿאַן דער אנדערן קענבאר אונד אונטערשיידענד איזט, נענגעט מאן (הכרל) אונטערשיידענדעם מערקמאהל. — דאזיעניגע הינגעגען, וואס צוואר אללען איינצעלנען דינגען איינער ארט אייגען, אבער ניכט דאז וועזענטליכע דערזעלבען ארט איזט, נענגעט מאן (סגולה) דאז אייגענטימליכע. — דאזיעניגע וויעדער, וואס בייא דער גאנצען ארט וועדער וועזענטליך נאָך אללגעמיין, זאָנדערן בלאָס בייא דעם גרעסערן אָדער קליינערן טהיילע דער זעלבען ארט צו פֿינדען איזט, נענגעט מאן (מקרה) צופֿעלליגעם מערקמאהל: דיעס זינד נון דיא 5 אללגעמיינע בעגריפֿפֿע, וויא זיא פֿאַן דען אלטען מעטאפֿיזיקערן בערעכנעט אונד דאר-געשטעללעט וואָרדען. — פֿאַלגענדעם זאָלל דאז ביזהער גענאגטע בעסער פֿערדייטליכען אונד ערקלעהרען. — ווייר נעהמען צ"ב דען בעגריף

אָדער

יתר באור שער י

בפתיחת הרמב"ן ז"ל: לדעת על וכו' ושם חקו: הנפש וכו' ע"כ, מלות חקויי הנפש, יתולנס, (בעלייכנונגען מונד פֿאַרשטעלונגען דער זעעלע). ותוכן כוונת הענין דדברי הרמב"ן כך הוא: כבר נתלתי לעיל ענין סוג, מין ופרט, ושלם מלה יקדמו מוסגים (בעגריפֿפֿע), הסוג יקרא מוסב גדול או מוסב למסגן (דער מבערע, ווייטערע, מויך ערשטע בעגרין) הוא גדול, ידע כי כולל תחתיו סוגים תחתונים, מינים ופרטים; והוא הרמסגן, כי זה רמזית מלאכת הסבל לחוק ולגייך נפש תחילה כללות הענין מהנדים והכוללים, נצת מחת, (דאז ערשטע גאטטפֿט דעם פֿערשטאנדעם איזט חלוגעאיינע בעגריפֿפֿע, מדער דאז חלוגעאיינע דער דינגע, הלם מיינען נעמן מונד מויך מיינעם אמהלע מויפֿלופֿאטסען מונד זיך פֿאַרלוסטעלען) כגון המוסב מען, (דער בעגרין פֿאַן מיינעם בויאע) הנה רמזית המוסב הזה הוא הסקפת הנפש בשלין בכלל כמות שהוא, בלי תדוך והבדל חלקיו; ואחרי הסקפה הכללית האת, יתבונן ויעיין הנפש בכח התבונה והדעה שבו, להסקיף ולהביט על כל חלק וחלק ממנו, ולגייך ולהבדיל החלק מהאחר עפ"י סימניו והכמלאים בו, ויספור וימנה: הענן הזה יש בו גזע, וחוער, ענפים ועלים וכלומה, כל אחד ואחד בתוכנה וגילה ומלאה מיוחלת, וכלומה. ולכן נקרא מוסב השלין מוסב גדול מלאסון, ומוסב חלקיו, מוסגים תחתונים או קטנים

שֶׁהָיָה מִתְחַלָּה · כִּי כָּל עָצֶם לָשׁוֹן בְּעַצְמוֹ הוּא · כְּלוֹמַר
כְּמוֹ שֶׁהוּא · וְהָעִנְיָן הַכּוֹלֵל אֲשֶׁר־יִכְלוֹל שְׁנֵי מִינִים אוֹ יוֹתֵר ·
וְיִהְיֶה מַעֲמִיד לָהֶם נִקְרָאֵהוּ (ג) סוּג · וְהָעִנְיָן אֲשֶׁר־בּוֹ יִבָּדֵל
וְיִבָּדֵל הַמִּין מִזּוּלָתוֹ · (ד) וְיִהְיֶה הָעִנְיָן הַהוּא מַעֲמִיד לוֹ
(ה) נִקְרָא הַבְדֵּל וְכֹל מַה־שֶּׁיִּמָּצֵא לְכָל־אִישִׁי הַמִּין תָּמִיד ·
וְלֹא יִהְיֶה מַעֲמִיד לַמִּין הַהוּא · נִקְרָאֵהוּ (ו) סְגֻלָּה · וְהָעִנְיָן
אֲשֶׁר יִמָּצֵא בְּרוֹב הַמִּין הַהוּא אוֹ לְמֵעֵט מִמֶּנּוּ · וְלֹא־יִהְיֶה
(ז) מַעֲמִידוֹ · נִקְרָאֵהוּ מִקֶּרֶה · הִנֵּה אֵלּוּ הֵן חֲמִשָּׁה הָעִנְיָנִים
הַכּוֹלְלִים · לְפִי מַה־שָּׁמְנוּ אוֹתָם הַקּוֹדְמִים · דִּמְיוֹן זֶה אָמְרֵנוּ
הָאָדָם אוֹ הָעַקְרָב · הִנֵּה כָּל־אֶחָד מֵאֵלּוּ נִקְרָא מִין וְכָל־
אֶחָד מֵהֶם · יִכְלוֹל אִישֵׁי הַמִּין הַהוּא · כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן
אִישֵׁי הָאָדָם · וְיִקָּרֵא הַחַי סוּג · לִהְיוֹתוֹ כּוֹלֵל מִסְפַּר מִינִים ·
כָּאָדָם · וְכַסּוּס וְכָעַקְרָב · וְזוּלָתָם · וְיִקָּרֵא הַדִּבּוּר · הַמַּבְדִּיל
לָאָדָם · כִּי־הוּא יַבְדִּיל מִן־הָאָדָם וַיּוֹצִיאֵהוּ מִזּוּלָתוֹ · וְזֶה
הַדִּבּוּר · רְ"ל הַכֹּחַ אֲשֶׁר־בּוֹ תֵּצֵירָנָה הַמִּשְׁכָּלוֹת · (ח) הוּא־
מַעֲמִיד לַאֲמִתּוּת הָאָדָם · וְכֵן רָאוּי שֶׁנַּחְקוֹר עַל־כָּל־מִין
ומין

פי' הרמב"ן

(ג) סוג הוא הכלל המצוטף למינים רבים, כמו הגשם הנזון שהוא כולל למין האדם,
לחי ולגומא: (ד) ויהי' העניין ההוא מעמיד לו, ר"ל שעל ידו יהי' המין שהוא למה שהוא
בגון שחייס לחי שהוא הבדלו ואלו יכולת לסלק ממנו החיות לא יהי' עוד מה שהוא הי'
כי אם יסוג אל גדר הגומא שהוא ענין יותר כללי כולל החי והבלתי חי: (ה) נקרא
הבדל, כמו הרגשה לחי והבדוד: (ו) ענין הסגולה הוא שתהי' מיוחדת לפעליו
מין מחד ולא תמצא לזולתו, גם לא ימצא שום מיני המין ההוא נעדר הסגולה
ההיא, אלא שאיננה מעמדת עצמות הבדל וממהותו, ולא נדע אם בהסתלק יסולק
המין אם לא, לכן ניחד לה שם ונקראה סגולה כגון הנחוק לאדם שזכר הדב, והיות
הענבים עוה קודיה, ועשית הדבש עם בני החלדי' בתבנית המשושה לדבורה, ומשיכת
מגן המג"ניט את הברזל וכהכה לבות, שמנחנו רומי' כל מיני המין ההוא בעלי הסגולה
ההיא, אלא שלא נדע אם היא מעצמו הבדל, ואם תפסקק"מ הדבורה להיות מה
שהיא אם יסולק ממנה ענין עשית הדבש: (ז) הוא הבדל אשר דברתי· שים עיניך
פעם יהיו ופעם יסודו מאיש המין, וימצאו בקצתם או בדומם ופעמים שלא ימצאו ומ"כ
בודאי הם בלתי מעמידי' עצמות המין ההוא, ואם לפעמים יותר כוללי' מן המין,
והוא אם ימצאו גם לחיי' אחרי' שאינם מן המין ההוא, ופעמים שהם יותר כוללים
ויותר מיוחדים דהיינו שימצאו לחיי מין אחר, ולא ימצאו בקצת חיי המין ההוא,
כמו שיזכור הדב ז"ל, כחוש לבדזל, שימצאו לחיי מין אחר, ויש בדזל שלא יהי'
אם: (ח) הוא מעמיד לאמתות האדם· ר"ל שאלו הי' אפשר להפיל ממנו הכח

ההוא

שער י׳

דאזיעניגע, וואס מזהדערען איינצעלנען דינגען אייגען אונד צוגלייך
דאז וועזענטליכע דערזעלבען איזט, אונד אין איינעם איינציגען
בעגריפֿפֿע

פתיחת הרמב"ן

והנה יש בדברים הפלטיים ענינים קימי׳ עליהם ולא יסודו מהם כל עוד שהדברים הם מה שהם ועל ידם יתבאר מתותם להיותם מה שהם כגון ענין המדבר לנפש, הלמידה למילכות, החיות לחי, והדבור למדם, שלשה נלעות למשולש, וכהנה דבות, אשר אלו הייתי יכולי׳ לשלק בענין ההוא מעל הדבר ההוא, יפסק מלהיות הדבר ההוא אשר הי׳, והם יקראו עלמיות הדבר (דיא וועזענטליכע בעטטיאונג), ויש דברים משתני׳ עליהם פעם יהי׳ ופעם יסודו בגוף התמוכ לנפש, הפרחי׳ למילכות, המדמה לחי ולמדם, שהם יסודו הענינים ההם מעל נושאיהם אז יתבאר לא יסודו עם כל זה מהיות מה שהיו, ולא תסור הפרוחה, ותשתנה המדמה, עם כל זה יהי׳ מילן או חי או מדם, אחרי שאין הענינים ההם מאותות הדברים ההם ועלמותם, ויקראו מקרי׳, קרה לדבר ויהיו זו, וכמו כן מפעל שיקרה שיתבאר, וכל"מ (זופעלליגקייטען) ועתה אעירך על יחוס הדברים למיניהם וסוגיהם העליונים והתחתונים אחרי אשר הקדמתיך ענין הדברים הכללי׳ אשר בם יתלמו הדברים ויבלו אלו מאלו, כדי ידעת שיש דברים יותר כללים ויש דברים יותר פרטיים, והדברים הכללי׳ אשר בם יתלמו הפרטיי׳ יקרא מיני׳, והדברים היותר כללים אשר בם יתלמו המיניים יקראו סוגים, והדברים היותר כללים אשר בם יתלמו הסוגים יקראו הסוגים העליונים. ל"מ למשל הוא ענין אחד אישי ואם תפשיע במחשבתך ותסיר ממנו כל הדברים המיוחדים, אשר בם יובדל ויוכר מצין שאר אישי בני אדם ישאר לך ענין כללי והוא מין האדם: והנה ליוד האדם כולל ענינים כלליים מתחלפי׳ ואלו הם, עצם נמצא, גוף, נזון, מתנועע תנועה רצונית, מציג, ואם תפשיע במחשבתך ענין ההצנה ישאר לך ענין יותר כללי והוא סוג החי ענין כללי כולל המציגים והבלתי מציגים ותשי׳ ההצנה הבדל מיני החי, אח"כ תפשיע במחשבתך ענין התנועה הרצונית ישאר לך ענין יותר כללי מן הקודם והוא סוג עליון, כולל החי והבלתי חי וזהו הגומח, כי הגומח עצם נמצא, גוף, נזון, הסר ענין הזנה וישאר סוג יותר עליון, כולל הגומח והנוצצים והמצן והבדזל וכו׳ לפי שכולם נמלאים גופות, הסר ענין הגוף וישאר עצם נמצא הכולל הדברים הגופניים והלוחני׳, וכגון המלאכי׳ ונשמת בני אדם, הסר ענין המילות וישאר עצם הכולל הנמצאים והאפשרים. ומשיל לך עוד משל אחר לתוספת בחול, המשולש נלד הזויות היא תמונה מוגבלת משלשה קוים ישרי׳ שאחת מזויותיה נלבת, הפשט במחשבתך ענין הנלבת ישאר בידך ענין כולל כל המשלשי׳ וישרי הקוים, שהם תמונות מגבלות משלשה קוים ישרים, הסר יושר הקוי׳ וישאר ענין הכולל גם המשולשים הכדוריי׳ ודומיהם שקוויהם נלתי ישרים, הסר ממין הקוים וישאר לך ענין כולל כל התמונות ישרי הקוים, משולשי׳ מרובעי׳ מחומשים וכו׳, הסר ענין הקוים וישאר לך תמונה והיא כוללת גם את הגופים ועתה תבין נקל את דברי הרב ז"ל:

(א) **והוא** מעמיד׳ כלומר אם יהי׳ הענין ההוא הכולל והמשותף למיניים רבים, דבר המעמיד העלמות יקרא מין: (ב) כמו שהי׳ מתחלה׳ זהו בחול מלות עלמות, ר"ל שעל ידו הי׳ הדבר מה שהוא כמו הדבור לבני אדם והחיות להי:

(ג) סוג

שער י

הָעִנְיָן הַכּוֹלֵל אֲשֶׁר־יִכָּלוֹל מִסְפַּר אִישִׁים (ו) וְהוּא מַעֲמִיד עַצְמוּת כָּל־אֶחָד מֵהֶם, נִקְרָאֵהוּ מִין, ר״ל (ג) כְּמוֹ שהיה

פתיחת הרמב״מן

ובמקום לומדן מלמ, חברת עניין כללי עם נוף מיוחי, וכן מלינו המשולש היה תמוכ׳ בעלת שלש נלעות, כוונתו שליול המשולש מחובר מעניין התמוכה הכוללת כל שטח נבדל עם מספל הנלעות המיוחל לתמוכה הזאת, והוא הנללה, וכן כל השמות בין שמות העלמי׳ ובין שמות התלוי׳ חוץ מן שמות הפרטי׳, הוללותיהם על עניניס כלליס מאל בם יתלמו ויתחלפו הלבלים המוסגיס, כגון חכם, מי גבול, זקן, מילן, עשב, מל, מתוק, ולומיהם, ושהו כי כל המוחזי׳ כלם הם עניניס פרטיים, אלא שהחלם המציג יעיין בתציגיהם אחל אחל, כגון הללותו עץ הנללה, יצייל בנפשו ליול אחל פרטי הכולל כל חלקי המילן ההוא, אח״כ ישלח עיונו על כל חלקים אחל אחל, ויצייל שרשיו, וענפיו, ועליו, פרחיו ופילותיו, ויצייל שעור כל אחל מחלקיו בגובל ובקנוטת ותלמו ותבניתו ומלאכתו, וליחו, וטעמו, ועניין הלמית׳ והכולל׳ בלומה ויתף לכל אחל מס מיותל מאל יקלא לו, ואז יחבר מהם מספטים כמספל העניניס מאל הציג בעיוני, ויאמל ל״מ זה המילן שרשו על תאל ושעור כך וכך. פילותיו, מתוקים, עליו ירוקים וכלומה כל אלו עניניס כוללים מאל בם יתלמה המילן לבדלי אחלי׳ ויבדל מהם, וכן האלם הלואה תמוכה מלוצע׳ הנה בהשקפ׳ הלאוכה יצייל בנפשו ליול אחל פרטי, אח״כ יספול הנלעות וילע שהן אלבע ויעיין על שעורם בהם שוות זו לזו, ויעיין על הזויות שהן כלן נלבות, או יחבר המספטים ויאמל התמוכה הזאת בעלת נלעות, מאל מספל נלעותיה אלבעה, נלעותיה שוות זו לזו, זויותיה נלבות, כל אלו עניניס כללי׳ כמאל אמלנו ומצואל א״כ יתרון הבדול וההסבה מאל לאלם לבעת העניניס הכללים ועניני הבדל׳ ביניהם, ודע שים הסבות חוסיות שאין בהם לא דמה ולא הבדלה, כי אם הבנה בלילה דהייגו שקלבה יל הסבותינו להבין בהם דבר מבדד, ולהבחין בין קלת מציגיהם לקלפם כגון המלאות, מי שים לו עיניס לראות יוכל להבדיל בין מלאה האולם למלאה הילקות, ואולם אין בינלתנו להגיד במה יבדלו, ובמה יתלמו, וכן הדיח אף אם יבדיל האלם בין אפני הדיח האוניס. א״א מי יגיד את הבדלי׳ הכלליים מאל בהלבסותיהם, על ידם יתלמו ויובדלו, וככה בענין הטעם, כי מרגישים אנחנו שים הבדלה בין טעם המל לטעם המתוק, אלא שלא יוכל להגיד את הסימנים אשל בם אנו מבדילין בין טעם לטעם, ולזה אם יבוא לאדם אחל מן האוזים לי אפשל בשום פנים להולישו את המוסג בחוש האוזן. ואם כל היום ילבוש האורם לא ישיג העור ולא ילמוד ענין מלאה האולם, או האדם ענין הקול. ובאשל אמלנו שכל תיבות הלשון יוכרו על עניניס פרטיים או על עניניס כלליי׳ אשל בהם, והם סימניהם שעל ידם יוכרו ויבדלו אלו מאלו, ואמנם אם לא ראה אדם תבני׳ המשולש או הבית או החילן מעולם, א״א נוכל להעמידו על הבדלי׳ הכלליי׳ אשל בהם יכירו כלליהם והבדליהם, ואז יצייל בנפשו הליול האוזן המחובר מהם, והוא דבר פרטי נוסף הבדלים הכלליים האם, אבל ההסבות הנזכלות כגון המלאה והקול והטעם ודומיהם, לא ידענו מהם כי אם פלשיהם כמו שהם מבלי שנבדיל בהם ענין כללי. ולכן מי שלא הרגישם מעולם אין נכח הלשון להעיד בנפשו הליול האוזן, אחלי שא״א לאמין לו הבדלים המתחלפים אשל בהם:

והנה

אויס דער פֿעראייניגונג דער 4 עלעמענטע (יסודות), וואסער, לופֿט, פֿייער אונד ערדע ענטשטאנדען, זאָ זינד דיעזע וויערער דער נאָך ענט־ פֿערנטערע שטאָף דעם ראובן· דא מאן נון פֿערנער דיא איבערציִגונג האט, דאס דיעזע 4 עלעמענטע זיך איינעס אין דאז אנדערע פֿערענדערן, איינעם אויס דעם אנדערן ענטשטעהעט; זאָ מוס מאן נאָטהוועניג דאַרויס שליסען, דאס עס נאך איינען נעמיינשאפֿטליכען שטאָף נעבען מוס, וועלכער מיט דען 4 עלעמענטען אין דענזעלבען פֿערהעלטנים שטעהט, וויא דאז וואקס מיט דען אויס וואקס, אָדער וויא דאז גאָלד מיט דען אויס גאָלד פֿערפֿערטיגטען דינגען, אונד, זאָ וויא דאז וואקס אָדער גאָלד דער שטאָף דער אויס דענזעלבען פֿערפֿערטיגטען דינגען איזט, עבען זאָ איזט דיעזער נעמיינשאפֿטליכע שטאָף דער גרונדשטאָף אויס וועלכעם דיא 4 עלעמענטע ענטשטאנדען, אונד דיעזער גרונדשטאָף איזט אלזאָ וויעדער דער ענטפֿערנטעסטע אָדער אללער ערשטע שטאָף דעס ראובן· — דיעזער ערשטע שטאָף, דען דיא גריכען אונד מעהרערע פֿילאָזאפֿען היולי, אלעגצאר, (גרונדמאטעריע) נענענען, איזט, זאָ וויא דער שטאָף דער היממעלסקערפער, איינע גאנץ אינפֿאכע פֿיגור· אונד פֿאָרמלאָזע מאטעריע· — עבען דיעזע איינטהיילונג פֿינדעט אויך בייא דען בידען איבריגען הויפּטאורזאכען נעהמליך, דער פֿאָרם אונד דען ענטצוועק, שטאטט; מאן זאגט נעהמליך: דיעזעס זיא דער נע־ הערע, יענעס דער ענטפֿערנטערע ענטצוועק; דיעזעס דיא נעכסטע אָדער ערשטע, יענעס דיא ענטפֿערנטע אָדער לעצטע פֿאָרם· זאָ איזט דער נעכסטע ענטצוועק דער מענשען גליעדער, דאז הערבייאשאפֿען זייגער בעדירפֿניסס; דער ענטפֿערנטערע, דיא עהאלטונג דעס לעבענס, דאן, דאז פֿערנינפֿטיג דענקען אונד אורטהיילען; אונד ענדליך דער לעצטע אונד ענטפֿערנטעסטע ענטצוועק, דיא ערקענטנים גאָטטעס· — דיא נעכסטע פֿאָרם דעס מענשען איזט דאז שפראכפֿערמעגען; דיא איינערע פֿאָרם דער עללעמענטע דיא ענטפֿערנטע, א· ז· וו· — דיא אין דיע־ זעם קאפּיטעל ערקלעהרטען וועדטער זינד: (א) החומר, שטאָף, מא־ טעריע, (ב) הפועל, דער וועדקער, (ג) הצורה, דיא פֿאָרם, (ד) התכלית, ענטצוועק, אבזיכט, (ה) סבות קרובות, נאהע אורזאכען, (ו) סבות רחקות, ענטפֿערנטע אורזאכען, (ז) יסודות, עללעמענטע, (ח) חומר ראשון, היולי, גרונד מאטעריע· —

דאז

פתיחת הרמב"ן

הכלליים מצד מה שימלמו הקדרים, ותיבות מיוחדות להבדליהם וחלופיהם, ומצד הענין הכללי עם הפרטי יולדו דוב המשפטים, כי בזמנך כל מדם חי: הנה חגדת ענין החיות הכולל מינים רבי' עם תיבת המדם המיוחד למין פרטי,

ובזמנך

(נג) הַמַּכְלִית הַקְרוֹבָה מִן הַתַּכְלִית הָרְחוֹקָה · וְכֵן הַצוּרָה הָרִאשׁוֹנָה וְהָאַחֲרוֹנָה · כְּלָל הַשֵּׁמוֹת שֶׁעִנְיְנֵיהֶם מְפֹרָשִׁים בָּזֶה הַשַּׁעַר · עֲשָׂרָה שֵׁמוֹת הֵם · וְהֵם [א] הַחֹמֶר (ב) וְהַפֹּעַל [ג] וְהַצוּרָה [ד] וְהַתַּכְלִית [ה] הַסִּבּוֹת הַקְרוֹבוֹת [ו] הַסִּבּוֹת הָרְחוֹקוֹת [ז] הַיְסוֹדוֹת [ח] הַחֹמֶר הָרִאשׁוֹן [ט] אֵל הִיוֹלִי [י] אֵל עֲנָצָאר :

העניין

פי' הרמב"ן

הנסיונות נמה שתחת גלגל הירח וההנעות בסיבוי מנע הכוכבי' והחקירות העלומות שנתוספו על ידיעו בימיו, מין ספק שהשליך מנגד סגדות מריסט"ו הקות והרקות ולא המין בגזילותיו, ונאמת כנד אמר שלקעתו לא ידע מריסט"ו מלומה מכל מה שלמעלה מגלגל הירח, ומכל מה שלנד בגדמי' השמימי' מזדתי אל הנסבגי' גם לבדי' מסופקים עד מאוד ומריסט"ו בעצמו הכיר והבין חולשת דליונין (עיין פרק י"ט מהחלק השני) · אבל הוא ז"ל לא טען כי אם על הלבדים המתנבדים לתורתינו הקדוש' ובידוע שלא הניח מריסט"ו עליהם מופת כלל, ומפשר להסתפק בהאמריו, ומזין לנו המאמינים כי אם להאמין בה' ובתורתו ולילך בעקבות הדועי' בעלי הקבל' האמיתית · ואולם בכל הלבדים הבלתי סותרים או מתנבדים לתורתינו שבכתב ושבעל פה נמשך אחר מריסט"ו יתר מן הראוי והסכים לבדריו אף לא הניח עליהם לא מופת שכלי ולא עדות החושים כי אם רמזי' גרידא מסבדת או שקול הדעת, וכן עשו כל החוקרים בזמים הסם, אין מהם פונה פה לחלוק על מריסט"ו, והי' בעיניהם עזות עצח ומדי עלות להדי' דאם נגד היוצי הזה, בחלו לא נתן ה' עיניים לדאות כי אם למריסט"ו ולא לדעת כי אם בזן ניקומאכו"ס :

(נג) התכלית הקרובה מן התכלית הרחוקה · ר"ל שהלם תכלית מבדיו הית השמוש שהם לבדבו, תכלית השמוש לשמור החיות ותכלית החיות השגת המושכלות ותכליתם הכרת הבורא יתעלה, ותהי' מ"כ הכרת הבורא התכלית הרחוקה למבדי הלם ותכלית קרוב להשגת המושכלים, וכן הדין בשאר' כי לורות היסודות לורה רחוקה למבדי הגוף וקרובה להויות היסודות :

פתיחת הרמב"ן שער י

כונת הדב בשער הזה לדבוק על הענינים הכוללים והם חקויי הנפש המיוחסים לבדבי' דבים מתחלפים, ומושאיהם המשיגים והתלדים מאד שהם יתלמו המלמדים אלו מל אלו, כגון ענין הלמיחה שבו יתלמה המילן לעשב, והמבן מאד בלבנון מל המוב מאד בקיל, וענין החיות שבו יתלמה החתול לאבי', ודמה המלמה מל עוף השמים, וכן ענין הבשמות שהוא המודך והגובה והבומב, שבהם יתלמו כל הבשמים יהיו על מיזה תמונה שתהי', כלודיי', מיזודבי', מעוקבי', או בלתי מסודבים, וענין הבדוי שבהם יתלמו כל המספבים והבנה לבות עלמו מספב, כי כל הבדבים מתבמי' מלך ומתחלפים מלך, וה' מלהיש חבן למאם דעת להבדיל הבמיון מן החלוף, והענין הכולל דברים דבים מן ההבדל מאד בם יובדלו אלו מאלו, וכבר אמרו בז"ל אם אין דעה הבדלה מבין, וזהו יתרון האדם מן הבהמה, כי ע"י ההבדל הזאת יוכל האדם להשתמש בדבור האלוקי ולבעת בספתיו את דעיוני לבבו, שהתיאר תיבות מיוחדות לעניינים הכלליים

מאס אויך פֿאַן אללען פֿילאָזאָפֿען איינגעשטאנדען ווירד, מיט דער אוים־
נאהמע דאס דיעזע בעהויפטען, גאָטט זייא בלאָס דער ענטפֿערנטעסטע
ווערקער, אָדער, דיא ערשטע אורזאכע דער ערשאפֿענען דינגע, דיא
יעדאָך וויעדער נעהערע ווערקער אָדער אורזאכען האבען, (ד"ה ער בע־
דיענע זיך דער מיטטעלבארען אורזאכען): זאָ ווערדען אויך דיא פֿאָרבע־
מעלדטען 4 הויפט אורזאכען אָדער בעשטימונגען אין נאהע אונד ענט־
פֿערנטע, אָדער, אין אונמיטטעלבארע אונד מיטטעלבארע איינגעטהיי־
לעט — דער טהעטער אָדער ווערקער (הפועל) קאן ענטוועדער דער
נעהערע אָדער ענטפֿערנטערע זיין, וויא אין פֿאָלגענדעם בייאשפילע:
אין דונסט שטיג אוים דער ערדע אויף, דער דיא לופֿט העפֿטיג בע־
ווגטע וואָדורך אין אונגעמיין שטארקער ווינד ענטשטאנד; דיעזער צער־
בראך דען שטאם איינעס פֿאלמבוימס, ווועלכער אויף איינע מויער
שפּירצטע אונד זיא צערטריממערטע, פֿאָן דער אין שטיין אויף ראובן
פֿיל אונד איהן דען ארם צערבראך. אין דיעזעם ב"ש איזט דער שטיין,
ווועלכער ראובנס ארם צערשלוג, דער נעכסטע ווערקער, אָדער דיא
נעכסטע אונד אונמיטטעלבארע אורזאכע; דער ענטפֿערנטעסטע אָדער
מיטטעלבארע ווערקער, איזט דער אויפֿגעשטיגענע דונסט; דער ווינד
אונד דער שטאם דעס בוימעס זינד עבענפֿאלס מיטטעלבארע אורזאכען
אָדער טהעטער, נור דאס דער איינע נעהער אלס דער אנדערע איזט. —
דיאזעלבע אינטהיילונג פֿינדעט אויך בייס שטאָפֿפֿע, אָדער, דער מא־
טעריע שטאטט; זאָ זאגען ווייר צ"ב דיעזעס: ראובן זיין נעכסטער
שטאָף, זינד דיא גליעדער זיינעס קערפערס; דיא זעפֿטע אָדער דער
קלעבער, אויף ווועלכעם דיא גליעדער ענטשטאנדען, איזט דער ענט־
פֿערנטערע; אונד, דא דיעזע זעפֿטע אוים דען פֿלאנצען, דיעזע ווירד

אוים

פי' הרמב"ן

זו נח על ההדבקה כמו חומר היסודות, וכבר מלתינו תמוד' שחומר הגלגלים
הוא לויד מתפולן החלקים כמו המויך שלמו וגו יעופפו הכוכבים בתקלותיהם
כלפרים עפות, ובמ"ר ז"ל תמר רבב": מין מהו יכולי' לדעת מס סוגני' הס
בגלגליהם או מס טעים הס בתויל וכו' עכ"ה: ולדעתם החומר התחתון מוכן
לקבל צורות ולפשטם ולבגוד צורות מחלות ושלזה הגופות הוות ונפסדות, ואולם
החומר העליון והוא המיוחד לגלגלים מיכנו מוכן כי אס אל צורה אחת מיוחדת
ושלזה אין עמו הבערך, ולא יפשוט צור' מעולם ולזה גל גלגל נלתי משתנה
ונלתי נפסד, ולא תעדיהך עוד נחלה העיונים הנלתי מועילי' שהם לא נתיסדו
לא על הקשי' מופתי' ולא על עדו' החושי', ואף שלא יתנגדו אל דברי תורתינו
הקדוש' ומאמרי חז"ל אי"נ מיכס מיוסדי' על הקבל' והאמונ' כי אס על העולה
על רוח מדיסט"ו וסברתו. וכבר הור' הרב ז"ל בעלמו שהלמודיית לא כשלמו
בימי חדיסט"ו ושהוא לא ידע מעומק מחקירות התוכניי' ע"י ההבטה בתלכי
הכוכבים, ומלו לפה הרב ז"ל בעלמו הנסיונו' וההבטות שנעשו מימיו עד עתה
הנסיונות

הַיְסוֹרוֹת הַד׳ אֲשֶׁר (נח) נַשְׂכִּילֵהוּ בְּהַכָּרֵחַ • הוּא אֲשֶׁר נִקְרָא
אוֹתוֹ הַחוֹמֶר הָרִאשׁוֹן • וּשְׁמוֹ בִּלְשׁוֹן הַיְוָנִים הִיוּלִי • וְכָמוֹהוּ
חֹמֶר הַגַּלְגַּלִּים נָעֳדָר (נט) מִכָּל צוּרָה וְנִקְרָא חֹמֶר פָּשׁוּט וְכֵן
רַבִּים מֵהַפִּילוֹסוֹפִים וְהָרוֹפְאִים יְקָרְאוּהוּ אֵל עַנְצָאר • וְעַל
זֶה הַסֵּדֶר בְּעַצְמוֹ יֵעָשֶׂה בַּצּוּרָה וּבַהַתְכָּלִית • עַד תִּתְבָּרֵר

(נג) התכלית

פי׳ הרמב״ן

נסתפקו מלוך נמספר ומהות היסודות, קלתס למדו שהמיס הס היסוך המשותף לכל גשס, וקלתס למדו שהוא האש, ויש מהס העמידן על שני׳ ולמדו שהיסודות הס המיס והש וכו׳ עד כי נמדו נמספר המדענה, ולמדו שכל גשס מורכב מעפר ממיס מדוח ומאש, והיסודות הללו לדיעתס ישתנו קלתס אל קלתס כי אך יעלה מן האדץ והי׳ למיס, והמיס נעלותס למעלה מן האוכן ישתנו לנורת האויר, והאויר הממימי שהוא הקיטורי׳ הוא שנקרא להס יסוך אש, וכן נסבוב, כי האש יסוב לקיטור ותמרות עשן שהוא האויר לפי דעת הקדמונים ומן האויר יורד הגשס והשלג שהס מיס, ומשס יתהוו הלמחים ויתפרכס נעל החי ויהיו מח״כ עפר, ומזה הוכיח הרב שלמדענתן חומר משותף עלול לקבל כל הנורות הללו, והוא נעלמו נלתי מוכדע לא לנורת העפר ולא לנורת המיס וכו׳. ודע שכל זה לדעת הקדמונים, ואולס המחדונים, הורו ולא נודו לאמר שהס לא ידעו מספר היסודות השלם הס אס חמש, ולדמדה כפי הנדלה להס אין למו שום חומר או יסוך פשוט ונלתי מורכב, ואין אתנו יודע עד היכן כחה של הדכב׳ זו ואיה קלה וגדולה, כי נכל הנסיונות אשר נסו את הטבע זה כמה מאות מן השנים, אין לנוא עד תכלית החלוקה, ותמיד חלקי כל גשס דומי׳ אלך ומשתני׳ אלך וא״כ עדין לא נאתו עד יסודי הדברים הפשוטים לדעת את מתכונתס ולהודיע נמספר לגשס, וגס לא יודו נמה שזכר הרב שהאדץ מיס רוח אש יתהוו קלתס מקלתס ויתאו קלתס אל קלתס ולא אחריך נזה: (כא) נסכילהו נהכרח׳ כלומל אף שלא יודגש נהוש׳ מ״מ השכל יחייב שימלא והוא הנקלא החומל הלאשון, או המשותף או הפשוט, וליווניש ההיולי: (כב) תמה אני אס יאתו הדברים האלו מפי הרב ז״ל שהי׳ חומל הגלגלים הוא החומל ההיולי, ונספל המורה כתב נמה מקומות שלגלגל חומל מיוחל כשגב ונעלה׳ מעל החומל התחתון, והאלין לנאל שיש חומל משותף לכל מה שתחת גלגל הילח וחומל משותף לכל הגדמי׳ השמימיש עיין פלק י״ט ופלק כ״ל לחלק השני, ונאמת הי׳ זה לדעת אלישט״ו שלכל הגשמיש המקבלים השינוי וההפסל חומל א׳ משותף, והשחומל ההוא לא יקבל כי אס התנועה היסדה, אין המדכז או אל המדכז, ואלו הס היסודות האלבע׳. ואולס שיש חומל אחל מיוחל לכל הגדמי׳ השמימיש והוא לא יקבל ההפסל ולא השינוי ותנועתו הסבובית והיא התנועה היותל שלמה והיותל נכבדת, מחלי שכל גלתי שלס וכל עגולה שלמה עיין נספלו מהשמיש חלק רחשון פלק ג׳. ומפשל שלא היתה כונת הרב נזה כי אס להודיענו שחומל הגלגליש גס הוא נעלמו נשאל מכל צולה אף שהוא נכבל הנדל עצום מחומל ההיולי השפל מאוד נעיני כת אלישט״ו. *) (סגהה) נאות המגיה אין זה מפשל אבל מחויב כפי המובן מלבלי הרמב״ם ז״ל שלא כלל חומל הגלגליש עם חומל היסודו׳ נשאל אחת אבל עשתש ג׳ נשות ואחל וכמוהו חומל הגלגלי׳ וכו׳, אף כי יקלא לחומל היסודות נשם חומל הרחשון והיולי, ולחומל הגלגלי׳ יקלא חומל פשוט נהיות שזה המחדון אין

בריט אונד געשערפטע זייטען; דער ענטצוועק? אום מיט דעמזעלבען צו טעטיגען. — דיעס זינד נון דיא 4 הויפט אורזאכען אָדער בעשטיממונגען, דיא בייא אללען דורך קונסטארבייט פֿערפֿערטיגטען דינגען, דייטליך צו ערקענען זינד אונד זיך בעשטיממען לאססען; דען, וואָהל מום דאָך יעדעס פֿערפֿערטיגטע דינג, זיינען וועדקער, זיינע פֿאָרם, זיינען שטאָף (ער זייא היאָלין, אייזען, קופֿפֿער, וואקס אָדער גלאז) אונד זיינע געוויססע אבזיכט האבען. — זאָ וויא בייא דען דינגען דורך קונסטארבייט, עבען זאָ בייא דען דורך דיא נאטור ענטשטאנדענען דינגען, לאססען זיך דיעזע 4 אורזאכען אָדער בעשטיממונגען, בעצייכנען אונד פֿעסטזעטצען; יעדאָך מיט דעם אונטערשיעדע, דאס דיא נאטור דינגע אויסער דער אייסערן בלאָס דורך דיא זיננע וואהרנעהמענדע פֿיגור, נאָך אייגע אינערע בלאָס דורך דען פֿערשטאנד וואהרנעהמענדע פֿאָרם האבען, וועלכע דען וועזענטליכען בעשטאנדטהייל דערזעלבען זאכע אויסמאכט, ד"ה, וואָדורך זיא געוואָרדען איזט, דאס, וואס זיא וירקליך איזט, אונד, העטטע זיא דיעזע אינערע פֿאָרם ניכט, אָדער, וויערע מאן איהר דיעזעלבע ענטציהען קעננען; זאָ ווערע זיא אויך ניכט, אָדער זיא מיסטע אויפֿהערען דיא זעלבע זאכע אונד פֿאָן דיעזער ארט צו זיין. (מאן אונטערשיידעט אים עברעאישען דיא אינערע פֿאָן דער אייסערן פֿאָרם, דורך תמונה אונד תאר, דיא בלאָס דיא אייפֿערע; דאז וואָרט צורה אבער אויך דיא אינערע, אונד דאז וואָרט צלם בייים מענשען בלאָס דיא אינערע פֿאָרם, אָדער דאז וועזענטליכע דעסזעלבען בעדייטעט). — וויר זאגען דעמנאך פֿאָם מענשען, אלס איין נאטור וועזען, זיינע 4 אורזאכען אָדער בעשטיממונגען זינד דיעזע: נעהמליך, זיין שטאָף איזט דאז לעבען; זיינע אינערע פֿאָרם, דאז שפראך, פֿערכעגען; דעססען ענטצוועק, בעגריפֿפֿע בילדען אונד פֿערנינפֿמיג שליססען; זיין וועדקער, דער איהם דיעזע אינערע פֿאָרם אונד דענקקראפֿט געגעבען אונד צו געטהיילעט האט; — דען, נור דערייניגע, דער יעדעם וועזען, יעדעם שטאָפֿפֿע זיינע אינערע פֿאָרם גענעבען, איזט דעססען אייגענטליכע אונד וואהרע וועדקער, וועלכער דער אללמעכטיגע גאָטטעם גייסט איזט,

וואם

פי' הרמב"ן

וסס יתנה לולתו וילבוש לולת הכזל והעול והגילין והעלמות, ומסס יכנס לבוף המלס, וילבוש עול לולה מחלת, ולנת מחלקי הלמח היו למחכל מלס ניל, ובוף המלס כמותו ופגל כהמה יצוגו והיו לעפל, לו ללחות ומסס יזן הלמח, וחוזל חלילה. ומפזל שמה שמתל הלד ז"ל טולם כל גזב הוא למח המלמה לה כיוון כי חס חל החי המדבר לח על הלומס: (יט) יחס הסעוה לכל מה סיעשה וכו' כלומל כמו שהסעוה משותף לכל דבל הנעשה ממנו, כן ימלח בהכלח דבל מה משותף לכל היסולות כלס: (כ) קלתס מקלתס' דע שלשטונים החוקלים

נקתפקו

יאמרו כי הוא (יג) הפועל הרחוק · ויבקשו לכל נמצא
מחדש את־(יג) פועלו הקרוב · כי אלו הסבות הארבע ·
מהן קרובות ומהן רחוקות הימין זה (יד) בפועל · כי־אד
עלה מן־הארץ והניע האויר תנועה חזקה וחדשה רוחות
חזקות · ועם נשיבת הרוח ההיא החזקה שברה גזע התמרה
ונפל על הפותל ושבר הפותל · ונפלה מן־הפותל ההוא
בהתנועו · אבן על זרוע ראובן ושברתו · הנה הפועל
הקרוב המשבר זרוע ראובן (טו) הוא האבן · והפועל הרחוק
(טז) עלית האד · והרוח וגזע התמרה הם ג״כ פועלים
לשבר הזרוע אלא שהאחד מהם יותר קרוב מן האחר ·
הימין זה (יז) בחומר · הנה זה ראובן חמרו הקרוב אברי
הגוף · והחומר אשר הוא רחוק ממנו הלחות וארבעה
היסודות אשר־מהם התהוו האברים · וידוע כי שרש כל
גשם הוא (יח) צמח האדמה · והחומר אשר הוא רחוק
ממנו הוא המים והאויר והאש והארץ · אשר מחבורם
יהיו הצמחים · ואלו הד׳ הם אשר נקראם יסודות · והחומר
אשר הוא רחוק מהיסודות האלו הוא הדבר המשתף
באלו הד׳ אשר יחסו אליהם (יט) יחס השעוה לכל מה
שיעשה מן השעוה או יחס הזהב לכל מה שיצורף מן־
הזהב כי התבאר במופת שאלו הד׳ היסודות ישתנו קצתם
אל קצתם ויתהוו קצתם מקצתם · (כ) א״כ ישׁ־לדם בלי
ספק דבר משתף הוא חמרם · וזה הדבר המשתף אל
היסודות

פי׳ הרמב״ן

יהי׳ דו ומ״כ החומר בלי הכלעה מל מחת מן הגולות, מו עס העדל כל הגולות מדומד הגטול בעלמו, ומן התימה על חכמים גדולים כמלה מיך עלה על רוחס שימלמ שום נמלמ בלתי מוגדע מיוחל מל דבר מו מל סותלו: (יב) הפועל הלחוק · כלומל הפועל בחמלעות סבות מחלות: (יג) פועלו הקלוב · הוי הסבה הפועלת בלי חמלעי: (יד) בפועל · כלומל יש פועל קלוב ויש פועל לחוק: (טו) הוא האבן · שהי׳ שבלה את הזלוע בלי חמלעי: (טז) עלית האד · שהיא פועלת קלוב׳ לתנועת האויל ולחוקה לשבילת הזלוע: (יז) בחומל · כלומל יש ג״כ חומל קלוב ויש חומל לחוק: (יח) נמוח האלמה · כי הוא מאכל לבהמה,

ושם

דיא זאכע ענטשטאנדען, אָדער פֿערפֿערטיגעט וואָרדען? (ב) דיא פֿאָרם אָדער פֿיגור; אלס בעשטיממטע אנטוואָרט אויף דער פֿראגע: וויא, אין וועלכער געשטאלט איזט דאז דינג געמאכט? (ג) דער ווערקער, אָדער קינסטלער; צור בעשטיממענדען אנטוואָרט אויף דער פֿראגע: ווער האט עס פֿערפֿערטיגעט, אָדער געמאכט? (ד) דער ענטצווועק, דיא אבזיכט; אלס בעאנטוואָרטונג דער פֿראגע: וואָצו, וועסווענען איזט דאז דינג געמאכט וואָרדען? — וויר זעהען צ"ב איינען דורך קונסטאדבייט פֿערפֿערטיגטען שטוהל, זאָ דרינגען זיך אונס גלייך פֿאָלגענדע 4 פֿראגען אויף: (ה) וואם איזט דער שטאָף אוים דעם ער געמאכט וואורדע? דאז האָלץ, איזט דיא אנטוואָרט. (ב) ווער איזט דער ווערקער אָדער קינסטלער? (אנטוואָרט) דער ציממערמאן, טשלער. (ג) וויא איזט דיא פֿאָרם אָדער פֿיגור דעם שטוהלס? (אנטוואָרט) פֿיערעקיכט, דרייאעקיכט אָדער רונד, יע נאכדעם זיינע פֿאָרם וויירקליך איזט. (ד) וואם דער ענטצווועק, צו וועלכער אבזיכט איזט ער געמאכט וואָרדען? (אנטוואָרט) צום זיטצען. — אויף ליעזע וויזע וועדען אויך דיא נעהמליכע פֿראגען כיים געואהר וועדען אייניגע שווערדטעם, בעי אנטוואָרטעט, נעהמליך: דער שטאָף? איזט דאז אייזען; דעספען וועלקער? איזט דער צייגשמיד; דיא פֿאָרם? איזט לענגליבט, אין וועניג

בריט

פי' הרמב"ן

המיוחד למיזה מין מן כדגל הנכנס תחת המין ההוא, שוב לא יהי' מן המין ההוא מו מן הסוג, כי אם תמין מחד ד"מ שאם מפול הלמיחה מן המילן שוב לא יהי' נגדל הלומח ויטוב דומס: (י) החיות. שהוא נושא הדגול (ביתרון נפול ל"ל הנושא הקדוש של הדגול): (יא) ממלים הלוחות נחמדים. כלומר מין לכו פועל מלא מי יתן הלוח' לחומד, ד"מ נמלא מי יתן הכח המדגל, והוא המל ית', ורע שעל דעתנו המחמיכים נדת משה יהי' המל ית' לא לגדל ממלים הלוחות נחמדים, כי אם נורא החמדים תן המין וממלים נהם הלוחות, כי זולת הנס מי מפגר זימלא שוב דגל מס לא חלטו ית' והולימו מתין. ומולם הדג ז"ל יגדל לפי דעת קלת החוקרים הקדמונים ממלימות חומד קדוש מאז והנס המלים נו נורה וזהו דעת מפלטון וסיעתו וגס רבים מחכמי ינתינו, ומהם בדולים ועוגים הלכו בזה הדרך, אלא שהיה דעה נפסדת ומגוחכת הנעול ומיכנה נכנית לא על יסודי התורה ולא על יסודי החקירה האמתית כאשר הודיעו בזה החוקרים המחדושים, ואיך יהי' החומד קדוש בלי נורה והלא מי מפגר זימלא חומד כעדר מכל נורה ועם היות שחקחיו בחשבתנו בפגיע החומד מכל נורה אחרי שרמיכוה עלול ומוכן לקבל נדות רבות כנדלות, אין הנס רמי' על מלימות אלו מפגדות הדגל כן הוא למחשבתנו, ומלבד זמופת שלא יעלה שוב דגל כי אם על נור' מיוחדת, כאשר החוקר כל נמלא מיוחד מכל נד, ועם שיהי' דגל עלול למקריס שונים מ"מ אי מפגר זימלאו מגלתי שיחול בו אחד מן המקרי' הללו, ד"מ חתיכת הברזל היא מוכנת להיות מרוכה או קלרה, אחודה או רחבת הקלות, מ"מ אי מפגר שתמלא מגלתי שתהי' אחת ממלה כי גדל המלימות, שכל דגל שנמלא ההוא, בגד הוא שנגדע אם יהי' אם לא

יהי'

מְבֹאָרִים נִרְאִים בָּעִנְיָנִים הַמַּלְאָכְתִּים כֻּלָּם • כִּי כָּל אֻמָּן
אָמְנָם יְצַיֵּר הַצּוּרָה אֲשֶׁר יְצַיְּרֶהוּ בְּחֹמֶר מָה • (ד) יִהְיֶה עֵץ
אוֹ בַּרְזֶל אוֹ נְחֹשֶׁת אוֹ שַׁעֲוָה אוֹ זְכוּכִית בַּעֲבוּר כַּוָּנָה יְכַוֵּן
אוֹתָהּ בַּכְּלִי הַהוּא • וְכֵן הוּא הָעִנְיָן בַּנִּמְצָאוֹת הַטִּבְעִיּוֹת
רָאוּי שֶׁנְּבַקֵּשׁ בָּהֶם אֵלּוּ הַסִּבּוֹת בְּעַצְמָן • וְזוֹלַת זֶה יָדַע •
(ה) כִּי אֲנַחְנוּ לֹא נִקְרָא הַתְּמוּנָה וְהַתֹּאַר בָּעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים
צוּרָה שֶׁלְּשׁוֹן הַתְּמוּנָה וְהַתֹּאַר נוֹפֵל בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִי עַל
(ו) הַצּוּרָה הַמּוּחָשֶׁת בַּחוּשִׁים בֵּין שֶׁתִּהְיֶה מְלַאכְתִּית אוֹ
בִּלְתִּי מְלַאכְתִּית • (ז) רַק נִבְרֵאת בְּתֹאַר בְּנֵי אָדָם • אֲבָל
נִקְרָא בָּעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים צוּרָה אֶת־ (ח) הָעִנְיָן הַמַּעֲמִיד
לַהַמִּין הַמְיוּחָד בּוֹ • אֲשֶׁר אִלּוּ יְכוֹלֶת לְסַלְּקוֹ מִן הַדָּבָר
הַהוּא לֹא יִהְיֶה הַדָּבָר הַהוּא (ט) מֵאִישֵׁי הַמִּין הַהוּא הְמִיוֹן
זֶה הָאָדָם מִן הָעִנְיָנִים הַטִּבְעִיִּים • חָמְרוֹ הוּא • (י) הַחַיּוֹת
וְצוּרָתוֹ הִיא הַכֹּחַ הַמְדַבֵּר וְתַכְלִיתוֹ הִיא הַשָּׂגָתוֹ הַמְשָׂכָלוֹת •
וּפְעָלוֹ הוּא אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הַצּוּרָה רִ"ל אֶת הַכֹּחַ הַהוּא • כִּי
עִנְיַן הַפֹּעַל אֲצָלֵנוּ • (יא) מַמְצִיא הַצּוּרוֹת בֶּחֳמָרִים וְהוּא
הָאֵל יִתְבָּרֵךְ אָפִילוּ לְפִי־דַעַת הַפִּילוֹסוֹפִים • זוֹלַת שֶׁהֵם
יאמרו

פי' הרמב"ן

הקלר, ולחך הוחב, ותמונה היא יחי' הדבר המלוכות מה שהוא, כי הסיף
ד"מ לולי שתחי' תמונתו למעט הוחב עם חלוך הקלוות, לא יחי' סיף •
וכן הכסא שזכר הלג לכן תקרא התמונה לשל זה יתאר הנגר את חמרו, לורת
הדבר ההוא המלוכתי', לא כן נדברים הטבעיים, ד"מ הלומח לא יחי' מה שהוא
בתמונתו לבדה כי אם ע"י הרכבת חלקים הפנימיים ומזגם, וכן לורת האדם
מיכנה התמונה הנמוע או החלוך או העגול, כי אם הכוחך והמלאה וכלומה,
ולזה לורת הדברים הטבעיים נבדלת מן תמונתו וכאשר יבאר הוא: (ד) יהיה
עץ • כלומר בין שהיה עץ או ברזל וכו': (ה) כי אנחנו לא נקרא וכו' • כלומר
בדברים הטבעיים יש עוד לורה בלתי התמונה והתאר: (ו) הלורה המוחשת
בחושים, בל"ח (פיגור), כי אחרי שכל גשם מוגבל באורך ורוחב ועמוק והגבול
ההוא מוזג בחושים, יחי' כל גשם בעל לורה מוחשת בחושים: (ז) רק נבדלת •
בן הוא הנוסחא היאנה שהיא נבדלת ונפרדת מהלכת האומן, כתמונת בני
אדם • ויותר נלאה להגיה נבדלת כאשר הגהתי בפנים: (ח) העניין המעמיד • כי
לכל מין ומין דבר מיוחד לאשר בו יבדל מכל מיניס זולתו, והדבר ההוא יקרא
לורה, כי הלורה נושא התכלית, ומבלתי הדבר המיוחד למין ההוא, לא תמלא
התכלית המיוחדת: (ט) מאישי המין ההוא • כלומר אם היה מפשר לסלק הדבר
המיוחד

שטעקען אָדער פֿערבערגען, אונד לים נעננעט מאן הנסתר, אבגעקירצט
טער שלום׳ — דיא צאהל דער אין דיזעם קאפיטעל א׳ ז׳ וו׳ זינד:
[ס] דיא זינגליכע עמפֿינדונגען, [ע] גרונד אונד הויפּטזעטצע, אָדער,
זעטצע פֿאָן אונמיטעלבארער איינזיכט, [ב] ערווייזליכע זעטצע, [ג] דאז
אנשטענדיגע אונד אונאנשטענדיגע, [ה] דאז אויף גלויבען אנגענאָמענע,
[ו] זואהרער זאטץ, [ז] דעמאָנשטראטיוער שלום, [ח] בעווייזקונסט,
[ט] איין שלוס דורך דיא בעשעהמונג, [י] איין שלוס דורך דיא אויטאָ-
ריטעט, [יא] דיא קונסט דער בערעדזאמקייט דורך אויטאָריטעט, [יב] איין
זאָפיזמא, אָדער טרוג שלוס, [יג] זאָפיסטעריא, [יד] פאָעטישער שלוס,
[טו] פאָעזיא, [טז] אבגעקירצטער שלוס׳ —

שער ט

דיא אורזאכען אללער פֿאָרהאנדענען וועזען זינד 4, אָדער (מיט אנ-
דערן וואָרטען אונד דייטליכער צו רעדען) בייא יעדעם וועזען,
בייא יעדער זאכע דיא ווייר וואהרנעהמען, לאסטען זיך, פֿערנינפֿטיגער-
ווייזע, פֿאָלגענדע 4 דינגע בעצייכנען אונד בעשטיממען, דערען איין יעדעס
צור בעאנטוואָרטונג געווישסער פֿאָן זעלבסט זיך אויפֿדרינגענדער פֿראגען,
דיהנעט: (ס) דער שטאָף אָדער דיא מאטעריע; צור בעשטימטען
אנטוואָרט אויף דער פֿראגע: וואָפֿאָן, פֿאָן וואס, איזט דאז דינג אָדער

דיא

פי׳ הרמב״ן

תסודה נעולם, כי הנה חלות מי חקטו ע״כ טיש עליה תסודה מחני טאין לדל
נוסה מת עלמו׳ ומחני סהדל מחודש כמסד הנחנו ע״כ טיחלה לו מחקט׳ וכן
חלות מדוע חקטו מחני טכל הלדלים הטנעיים הס נכונה מיוחלת ממת הנולה
יתנדך לתבלית מיוחל, והלדלים הנעזיים מנני מלס הס לתבלית מכוון ממת
המומן מסל פעלו׳ ומ״כ מין לך דבל מחודש חלה חודש למיזה תבלית וכונה,
ולדקה מ״כ הסחלה מדוע חקטו׳ וחלות מיך חקטו תוליע לנו מהות הלדל
המיחודש ונולתו, כי מס תסחל ל״מ מיך חודש הקו ותהיה התסודה ע״י תנועת
נקודה חל נקודה, כבל ידעת מהות הקו ונולתו, ומדע חמין לו לא עומק ולא לוחב׳
וכן מס ידעת מיך נעזה הנגל (גי״ח הנפח) מת המרב מו מת הלומח כנל
ידעת מהותו ונולתו׳ ומולס חלות ממה חקטו, לא תפול כי מס על פויגל נעל
תבלית, *) (הנהה) יש נזה מקום עיון כי הנה גם נפעולות הנ״נת יתי׳ חמול
חחל ל״מ הגדול חמיס מהיכן נדרמו וגו׳, וכבא העיל הדב המורה זה ( )
ותהי הערתו לחלפות למו הזילוהו כל נושאי פניס נתורה, ופה אפס מקום
להאריך נפילוס לדברי ל״מ הגדול, עכ״ה׳ מחני חנות לא תמניח מת הלדלים
מן המפס, ויעטיך מס כן חל חומל כגון עץ מו מתכות ולומיהס, כלי לעשות
מת נולותיהס, כגון למבל מו להפליך, לקנך, להרחיב, לנסוך ולהתך ולומיהס,
ותלק מ״כ נבל פועל נדרך חלות ממה חקטו, ומלו הן תרגע הסנות מחל זבל
הדב: (ב) המלחתים׳ כלומל הנעזים ע״י מחשנות (גי״ח מלחכת) נכי מלס:
(ג) הדנוע מס הוא מדוגע כו׳: בלדלים המלחתים הלוחה והתוכה לחת כי
בל חכוי הנעזה נילי נלס חינו חלא חכוי התתוכה, ל״מ לדגע המחלס, להחזיק
הקלד

מִלות הגיון שער ח

[א] הַמוּחָשִׁים • [ב] הַמְשֻׁבָּלות הָרִאשונות • [ג] הַמְשֻׁבָּלות הַשְׁנִיות • [ד] הַמְפֹרָסָמות • [ה] הַמְקֻבָּלות • [ו] מִשְׁפָּט אֱמִתִּי • [ז] הַהֵקֵשׁ הַמּוּפְתִּי • [ח] מְלָאכֶת הַמּוּפֶת • [ט] הַקֵּשׁ הַנִּצּוּחַ • [י] הַקֵּשׁ הַהֲלָצָה • [יא] מְלָאכֶת הַהֲלָצָה • [יב] הַקֵּשׁ מַטָּעָה • [יג] מְלֶאכֶת הַהַטְעָיָה • [יד] הַהֵקֵשׁ הַשִּׁירִי • [טו] מְלֶאכֶת הַשִּׁיר • [טז] הַנִּסְתָּר :

שער ט

(א) **סִבּות** הַנִּמְצָאות אַרְבַּע • הַחֹמֶר וְהַצּוּרָה הַפּועֵל וְהַתַּכְלִית • דְּמָיון זֶה בְּעִנְיָנִים (ב) הַמַּלְאכְתִּים בְּנִסְיָא דְּ"מָ חָמְרוֹ הָעֵץ • וּפוֹעֲלוֹ הַנַּגָּר • וְהַצּוּרָה • (ג) הָרִבּוּעַ אִם־הוּא מְרֻבָּע • אוֹ הַשְׁלוּשׁ אִם־הוּא מְשֻׁלָּשׁ • אוֹ־הָעִגּוּל אִם הוּא עָגוּל וְתַכְלִיתוֹ • הֱיוֹתָהּ עָלָיו • וְכֵן הַסַּיָּף דְּ"מָ חָמְרוֹ הַבַּרְזֶל • וּפֹעֲלוֹ הַנַּפָּח • וְצוּרָתוֹ הָאוֹרֶךְ וּמַעֲט־הָרוֹחַב וְחִדּוּד הַקְּצָווֹת • וְתַכְלִיתוֹ שֶׁיַּחְרֹג־בּוֹ • וְאֵלּוּ אַרְבַּע הַסִּבּות הֵם מְבֹאָרִים

פתיחת הרמב"ן שער ט

אחרי אשר נתבררו דיני ההקש ואיך תולד התולדה אם נגדק ואם נהטעיה, או על דרך המלינה והסיר וכו', כפי הצורך להבנת צורת ההקש והמופת, יצוד עתה לחקור על חומר ההקש ואם הכללים ההכרחיים, והעיונים אשר כל צית החקירה נשען עליהם והכללים הללו נתפקפה ראשונה ידעו כאלו הם נעדרי התועלת, מחדי שהם נדרים פשוטים וקלים, וכמעט לא יסכל אותם עולל ויונק • ואולם אל יהיו הדרכים הקלים הללו נבזים בעיניך, כתנש על לוח לנך כי מהם תולמת כל חכמה, ובלעדם כמשך כעור נתפלה נטבעות ומלהיות, נמלות ונלמודיות וכל מדה יקרה :

פי' הרמב"ן שער ט

(א) **סבות** • אם יהיה דבר מ' אשר על ידו נשיג ג' יקרא מ' הסבה, ג' המסובב • ל"ת מיל עלה מן הארץ והניע המויל תנועה מזקה, והי' גוזז שערה, תהיה עלית המיל סבה, ונשיגת הרוח מסובב • וכן אם קחתי ממוסבי כדי לקבל פני הגדול ההולך לקראתי תהיה הדרת פני זקן סבה, וקומי ממוסבי מסובב • וכן נתתי לת הדברים המלה על ספר, מהיה מני הכותב הסבה, והספר המסובב, וכן הנייר והדיו והקולמוס סבה אל הכתב כי בלעדם לא תמלא הכתיבה • והנה בכל תאורם, כבר ישאל השואל מדעתה שאלות [א] מי חדשו [ב] מדוע חדשו [ג] מיך חדשו [ד] ממה חדשו, ולכל השאלות הללו ים תשובה נכונה • אלא שלפעמים נשכל אותה לקונל דעתנו • ואולם עכ"פ יש שליהם

תשובה

אָרער טרוג • שליסע • דיא וויסענשאַפט דערגלייכען הקשים צו בילרען הייסט (מלאכת הטעיה) זאָפיסטעריא • (3) דער הקש השירי, פּאָעטישער שלוס, דייע ארט הקשים ענטהאלטען צוואר קיינע וואהר• הייטען, זאָנדערן וועדען בלאָס דורך פיגירליכע אונד בילדערייכע אויס• דריקקע אלס ערהאבענע שלוסרעדען געברויכט, אום דאדורך איינע זאכע צו ערהעבען אונד צו פערשענערן, אָדער פיינערכטליך צו מאכען; אונד דיא וויסענשאַפט דערגלייכען הקשים צו בילדען הייסט מלאכת השיר, פאָעזיא • פערנער איזט פאָן דען הקשים מופתיים צו בעמערקען, דאס זיא צוואר מעהרע־ע בעדינגניסע אונד רעגעל האבען, פאָן וועלכער בלאָס דאז גענייגנשאפטליכע דערזעלבען צו ערוועהנען הייר רעד שיקליכ• קייט פלאץ איזט, דאס זיא נעהעליך וועדער פאָן דען אנאלאָגישען נאך דען אינדוקטיאָנס זעטצען געבויך מאכען קעננען, דאָך אבער פאָן דען בעדינגטען זעטצען • הינגעגען דיא מלאכת הנצוח בעריהנעט זיך יא דער אינדוקטיאָנס זעטצע, אונד דיא מלאכת הלצה דער אנאלאָגישען זעטצע • — פאָן דען הקשי הלצה איזט פערנערס צו בעמערקען, דאס זיא אָפט אינע פרעמיססע, גענויסער אורזאכען האלבער, פער•

שטע•

פי' הרמב"ן

לגיל מלל המלינ' המזרע' מת המומח מו מת המוסל למלחמה מו לשלום לכנות ולהרום, לפזר מו לכנום המפוזל כידוע, ולפעמי' ימתו דבריהם ע"י משל וכל הדברים הללו יש בהם הקש הדמיון: (יט) לסנות • כלומל לפעמים יסתיל בעל הקש ההללה הקדמה מחת מהקדמות הקש • ולא יזניל ב"מ הסניה, מס למהבת הקילול • מו מתוך סנה מחרת, כגון מס נאמל המלס הוא חי מ"כ הוא מלגיש ונסתל הגדולה שהיא כל חי מלגיש מו מס תאמל כל ישלאל יש להם חלק לע"ה, ולזה למוזן יש לו חלק לע"ה, ותעזוב הקטנה שהיא למוזן הוא מעלת ישלאל, והלל הזה לגיל לכל כותבי הספלים שאינה הגיוניים כי כל קולא בעינו השתבלות יבין מעלמו מת ההקלמ' ומין לולך לזכלה ביחוד, ובעלי המלילה ישתמשו בו תמיל, כי כוונתם להעניל מת נפש השומע מו הקולא מת דבריהם ולזה יניחו מקום לזכלו להתגדל בו, ולא יחליבו בדבלים יותל מדאי:

אחרי

יתר באור מהמתרגם

הלשון, ופעוד אני מבח התנאי; ואם ינליקוני, הנה בבח הדין והחילת המשפח פעדתי • — בכה התווכחו עד שהסופטים לא ילעו בין ימין ושמאל ובדין עם מי? — מולם אם נעיין בישודי ההקש והוויכוח אשל בשעבו עליהם הרב והתלמיל יחדיו, הנם המה שני חלקי, [א] מבח התנאי (דער שפערטראג) אשל ביניהם, [ב] מבח חדילת המשפט, (דער ריכטערליכע חויטשפרוך), ושני חלקי מתנגדים וסותלים זה לזה בשמע והקש זה, כי אם יקויס התנאי בעל הדין, ואם יקויס הדין בעל התנאי כגלולה בשעע התבוננות, והמה בבח ערמתם הסתילו הדבר, ובקשו להרניח ולקשל שני חלקי אשל לא יתאחדו ולא יגיח מהם משפט נקי מעולם • —

וישקרו תקרא מלאכת הטעיה · והוה יפו הדברים וינוו
בדמיון ובחקוי (ט) לזולת הדברים · וכן כל־הקש תהיה
בו הקדמה לקוחה על צד הדמיון והחקוי הנה אנחנו
נקראהו הקש השירי · והמלאכה אשר תעשה אלו
הקשים ותודיע דרכי החקוים והמשלים אשר תעשה
אותם · תקרא מלאכת השיר · וידע כי לקשים המופתיים
תנים אין־פנים לזכרם בזה המאמר · אבל לזכור אותם
בכלל אומר שהקשים המופתיים · לא יעשו המשל
בשום פנים · ולא החקירה בחפוש כי־אם בתנים · ואולם
מלאכת הנצוח הנה היא תעשה (י) חפוש מחלט ·
ומלאכת ההלצה תעשה (יא) הקש הדמיון · וכן תראה
בהקשי ההלצה הקדמה ותסתיר אחרת (יב) לסבות ·
ויקרא אצלנו זה הענין הנסתר · וכלל אלו השמות
שעניניהם מפרשים בזה השער ט"ז שמות הם · והם ·

[א] המוחשים

פי' הרמב"ן

דנגליהן כמלו כן מחתיות, וכשיעיין בהם המשכיל ימלמון שקל מו שתיהן מו
מחת מהן, והמין הסני שיהיו הקדמותיהן מחתיות מך מין חמורן נגון נמופן
שתולד מהן תולדה, וזה יטעה מי שלא עיין היטב ומי שמינו זקו נתניי ההקש
כלם, ויקרא המין הרמשון הטע נחומר ההקש, והמין הסני הטעמה נלורת ההקש
דמיון להטעמה נחומר ההקש, מס תמחר כל חי נעל חמשה חושים, המומע
חי' מ"כ הוא נעל חמשה חושים · וזה מינו כי הגדולה כוזנת, ומס תקיש ותמחר
כל מדם מדגים, הנשר מדגים מ"כ הנשר מדם, תהיה ההטעמה נלורת ההקש ·
כי מחר שכוזב הגדולה הוא נעלמו כשוא הקטנה וכשר יהי' ההקש מן התמונה
הסנית, וממה שקדם ידעת כי נתמונה הסנית הקטנה תמיד הפך הגדולה
נחיכות, מבל מס שתיהן שוללות מו שתיהן מחיבות לא תולד' מלומה: (טז) לזולת
הדברים · כלומר לפעמים יהי' המשפט נלתי מחתי נעלמו ולפי פשוטו, מלא שהוא
ליפות מו לגבות דבר מה, כמו שנחמר יעדוף כמטר לקחי · הנה דמה לקחו
למטר, כדי ליפות דבריו · ונעל המלינה נמה עליו ההקש, והוסיף ואמר כשעירים
וכו' · זהו ההקש השידי: (יז) חפוש מחלט · מבואר למעלה בשער ז' · כי מחדי
שמלאכת הנלוח הקדמותיה מו הקדמה מחת ממנה מהמפורסמות, כבר תקיש
מהסבמת רוב בני האדם על התחמת הדבר מבל כלם, כי החקירה בחפוש על
בלם נמנע, וזהו הקש החפוש: (יח) הקש הדמיון · בחורו בשער ז', כי מלאכת
ההלצה תשתתף בחקובלות, והדבר המקובל לא תתבדר למתותו מל כל חומה
ולשון, ולא מל רובם, כי אם מל קלת בני אדם, כי דרך בעלי המלינה לזרז את
בני האדם ולומר יעשו כך וכך, כאשר עשה פלוני והצליח, או כאשר לוה פלוני
הנבבד, או השמרו מעשות כך וכך, כי פלוני לא בשם' מזה ובשנם והדבר הזה

שלום), אונר, דיא וויסענשאפט דערגלייכען הקשים צו בילדען הייסט, מלאכת המופת, (דיא בעווייזקונסט); זינד דיא פרעמיססען, אָדער אויך נור איינע פרעמיססע דעס הקש פֿאָן דען מפרסמות, זאָ הייסט ער הקש הנצוח, (איין שלוס דורך דיא בעשעהמונג, אָדער, איין שלום פֿערמעגע דער קאָנווענינין), אונד דיא וויסענשאפֿט דערגלייכען הקשים צו בילדען הייסט מלאכת הנצוח, (דיא בעשעהמונגסקונסט). זינד בייד אָדער נור איינע פרעמיססע דעס הקש פֿאָן דען מקבלות, זאָ הייסט ער הקש הלצה, (איין שלום דורך דיא אנימאָריטעט אונד בעדעוּאמקייט), אונד, דיא וויסענשאפֿט דערגלייכען פֿערנונפֿטשליססע צו מאכען, הייסט מלאכת הלצה, (דיא קונפֿט דער בערעדוּאמקייט דורך אויטאָריטעט). — עם גיבט פֿערנער נאָך אייניגע אַרטען דער הקשים נעהמליך: (ו) הקש הטעה (דער פֿעהל. אָדער טרוגשלוט), דיוער איזט פֿאָן צווייאפֿאכער ארט, ענטוועדער זינד דיא פרעמיססען פֿאלש, אונד דיס הייסט, פֿאלש אין דער מאטעריא; אָדער עם איזט דיא פֿיגור פֿאלש, אונד דיס הייסט, פֿאלש אין דער פֿאָרם, (זיהע יתר באור), אין ביידען פֿעללען הייסען זיא (הקשים משעים) פֿעהל.

אָדער

יתר באור מהמתרגם

קונג פֿיר וואהר גענאמאען ווירד) למיומו: את אשר לא אבדת יש לך, (וואט דוא ניכט פֿערלוהרען האסט, דאס האסט דוא נאך) עוד לא אבדת קרנים; (נון האסט דוא קיינע הערנער פֿערלוהרען) מ"כ יש לך קרנים, (מזה האסט דוא זיא נאך) ההטעה בהקש זה בהקדמה הלאמונה כי למנס היא אמת מלך לא מבל לך וק"ל. —

עוד מין אחד מהקשי הטעה מזכיר אחד יסוד בהטעה נסתר בהם ומתעים אחוז וכסות פני הצופטים מבלי לדעת בין ימין ושמאל, והוא מין הקש אחד יכניס ויאחז שני דברים למלאה עין והמר מתנגדים בעלמותם (וועון אמן דאס פֿערבינדעט, וואס נור גענדעט וואהר איזט) והא לך הקש כפול מוטעה (מיין אמפֿיסטיטעם דילעמא) בין תלמיד ומורה מביא במלאכת הטעה. התלמיד, ושמו עפֿאטלום, קנה למודו פראָטאגאָרום ערך כסף רב בשכל סיוקהו מלאכת הטעה, החלי האחד מחכר הקנוב נתן לו ויד, ועל החלי האחד עשה תנאי עם רבו לבלתי תת אותו לו עד שידע להתווכח ולנון מעלמו כאלין (ביי נור פראקטיס אום מדוואקאט) ועד המשפט הראשון שיוליך בוויכוח לזכותו ולטובתו, (מונד ער דען ערשטען פרעלעם געווינגען ווירדע) ויאות המורה ע"ז. אמנם בינותיים עפאטלום נהפכו באומיו להיות אלין, ויעזוב את המורה וילך לו מבלי לבלס החלי האחד. ויועל אותו המורה אל השער וידון עמו לעיני הצופטים ויאמר לו: אמנם נער אחר אך! הלא בכל אופן אחד יקוב הצופטים ויחרצו המשפט לבלס לי; כי אם יחרצו המשפט נגדי, (ווידער מיך) הנה זה יהי' המשפט הראשון שזיכת אתה בו, ועליך לבלס לי כתי התנאי ביניגו; ואם יחרצו המשפט לצדקני, הנה עליך לבלס לי עפ"י הדין וחלילת המשפט. ויען התלמיד, אמנם אין חכם! נהפוך הוא, בכל אופן שילונו אין עלי לבלס דבר, כי אם ירשיעוני, הנה לא זכיתי במשפט

וְאַחַר אֵלּוּ הַהַצָּעוֹת תֵּדַע שֶׁכָּל הַקֵּשׁ אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה שְׁתֵּי הַקְּדָמוֹתָיו יַחַד אֲמִתִּיוֹת • הִנֵּה נִקְרָאֵהוּ הַקֵּשׁ מוֹפְתִי • וַעֲשִׂית אֵלּוּ הַהַקֵּשִׁים וִידִיעַת תְּנָיֵיהֶם הִיא אֲשֶׁר נִקְרָאֶת מְלֶאכֶת הַמּוֹפֵת • וְכַאֲשֶׁר תִּהְיֶינָה הַקְּדָמוֹת הַקֵּשׁ אוֹ אַחַת מֵהֶן מֵהַמְּפוֹרָסָמוֹת נִקְרָאֵהוּ הַקֵּשׁ (יג) הַנִּצּוֹחַ וַעֲשִׂית אֵלּוּ הַהַקֵּשִׁים וִידִיעַת תְּנָיֵיהֶם הִיא מְלֶאכֶת הַנִּצּוֹחַ *) • וְאִם תִּהְיֶינָה הַקְּדָמוֹת הַקֵּשׁ אוֹ אַחַת מֵהֶן מֵהַמְּקֻבָּלוֹת נִקְרָאֵהוּ הַקֵּשׁ (יד) הַהַלָּצָה • וַעֲשִׂית אֵלּוּ הַהַקֵּשִׁים וִידִיעַת תְּנָיֵיהֶם הִיא *) מְלֶאכֶת הַהַלָּצָה • וּבְכֵן מִין אַחֵר מִן־הַהַקֵּשׁ תֵּעָשֶׂה בָּהֶם הַטְעָיָה וְשֶׁקֶר • וְהַהַקֵּשִׁים הָהֵם אֲשֶׁר קָרָה בְּהַקְדָּמוֹתֵיהֶם אוֹ־בְּאַחַת מֵהֶן • שֶׁטָּעָה עִמָּהּ אוֹ־טָעָה בָּהּ אוֹ־שִׁקַּר בָּהּ בְּמִין מִמִּינֵי הַהַקֵּשִׁים אֵלּוּ יִקָּרְאוּ (טו) הַקֵּשִׁים מַטְעִים וַעֲשִׂית אֵלּוּ הַדְּרָכִים אֲשֶׁר בָּהֶם יַטְעוּ וישקרו

פי׳ הרמב״ן

זאת היא כפלאת כי הרמב״ם ז״ל פתח בד׳ דברי׳ וסיים בה׳ סכם מוחזים, מוכללות דמסוכות, מפורסמות, מקובלות, כסיוכיות, ובפלע מכה ב׳, לכן תלע ובחכת שהכסיון כללו הרב תחת מין מהמקובלות שזכיהם יתאמתו בכסיון וזה לאמרו וכן כל מה שהוליח בכסיון, מה שלא הזכיר בשאר בעות מלת וכן, ומה שאמר בלחל מלאו ב׳ הדברי׳ כוונתו על המוחזים. והמוכללות הלחסוכות, והכסיון, הולם משפע המפורסמות והמקובלות עוד יכלול לח״ז עכ״ה: (יג) הנלוח. וזהו דרך בלתי מופתי, כי לא כל הנאה והעדר טוב ולא כל הטוב ערב נאה ובן לא כל הרע נחעב ומגונה ולא כל המגונה רע, ואם יקבימו דוב בני האדם על דבר לחל אין זה מופת אל יהיה אמתי, ובבל ימלאו מפורסמות אלל אומה אחת, או אלל כת מכתות בני האדם ואינן מפורסמות לזולתן, כמו שזכר הרב למעלה, כי אף אם האל יתברך שם בנפש האדם אהבת המלות המעולות והההנהגה המיושרת מ״מ יתאלפו דעות בני האדם אלך המזג והאלמוד והדת ושאר המקרי׳ אשר עלמו מספר, ואי״כ ההקדמות המפורסמות אלך עלמן אינו מופתיות ואולם תמשך על ידיהן לב בני האדם להגיע אל המבוקש ולכוח בו בהשקט ובלי מבוכה, אלא שעם כל זה תשאר אפשרית הסתילה: *) (הגהה) מלאכת הנלוח, ירצה היות המפורסמות נעניינים נאים ומגונים ע״כ נקראו מיני הקשיו בשם נלוח כי האיש יתגאה והמולח יגונה עכ״ה: (יד) ההלצה. וגם זה דרך בלתי מופתי, ואולם יספיק לנטוע האמונה בלב השומע, ובזה המין מן המאמרים ומן ההקשי׳ יקראו המליצי׳ על בני האדם לעשות דבר או להרחיק מעשות דבר או לקבוע בלבותם אהבת דבר להתקרב אליו או שנאת דבר להתרחק ממנו: *) (הגהה) מלאכת ההלצה. ענינו דבר מעשה כי האיש בינותם וזה בעבור שהמקובלות יגיע אלינו בדיבור ר״ל בסיפור והגדה ע״כ נקראו הקשיו בשם מלאכת ההלצה, עכ״ה: (טו) הקשים מטעים. והם שני מינים האחד שהקדמותיהן מטעות בנגליהן

פֿאָן מאנכען פֿעלקערן אונד נאטיאָנען. ניכט אבער פֿאָן אללען מענשען צוגלייך פֿיר וואהר אנערקאננט; הינגעגען דיא מוחשים אונד משכלות וועדרען אללגעמיין פֿאָן אללען מענשען צוגלייך אלס דיכטיג אונד וואהר אנערקאננט אונד אנגענאָממען. — עס קאָמט בייא דיעזען ניכט אויף פֿיינ־ הייט דעם זינגעס אָדער גרעסע דעם שטאנדעס אָדער קאראקטערס אן, זאָנדערן נור אויף געזונדעם זינן אונד אונפֿערדאָרבענעם געפֿיהלע; — זאָ וויא משכלות ראשונות פֿאָן אללגעמיינער וואהרהייט, זאָ זינד עס אויך דיא משכלות שניות (דעמאָנשטראטיוע, ערווייזליכע זעטצע), וויא צ"ב דיא געאָמעטרישע, מאטהעמאטישע אונד אסטראָנאָמישע זעטצע, דיא אללע אוים אקזיאָמע, אָדער, אין־ריכטיגקייט לען משכלות ראשונות עהנליכען פרעמיססען געפֿאָלגערט זינד. — צו דען אללגעמיינען וואהר־ הייטס זעטצען ווירד אויך נאך דער נסיון (ערפֿאהרונגס זאטץ) גערעכ־ נעט. ערפֿאהרונגס זעטצע זינד, זעטצע, דערען ריכטיגקייט אונד וואהר־ הייט מאן דורך בעאָבאכטונג אָדער פֿערזוך אין ערפֿאהרונג געבראכט אונד בעווערט געפֿונדען; וויא צ"ב דיא אבפֿיהרונגס־אָדער אנהאלטונגס־ קראפֿט גענויסער וואורצעלן אונד קרייטער אין דער מעדיצין אונד דער גלייכען. — אין הינזיכט דער מאנכערלייא ארטען דער ביזהער ערקלעהר־ טען וואהרהייטס זעטצע, ווערדען אויך דיא אויס דענזעלבען גענילדעטען הקשים (פֿערנונפֿטשליססע) פֿערשידענטליך בענענגעט; דען, זינד דיא פרעמיססען דעס הקש מוחשים, אָדער משכלות ראשנות ושניות, אָדער נסיונות, זאָ הייסט ער הקש מופתי (דעמאָנשטראטיווער שלום)

יתר באור מהמתרגם

זאת). — ודע כי יש עוד בהקשי הטעה מינים ופרטים רבים, ומהבנת הקילוד תך שנים ממינים תביגה הנה, כדי להודות כח הטענה ועוצמה כי גדולה היא וכי תלוד בתסתרים להטעות ולהדיח, ומיך יבין זה המבקיל להשמר ממנה. — המין הראשון, מוטעים בתלות (וועדבאו וחפֿיזאטן) ר"ל שהטעה היא בכוונת והולמות המלות (וחפֿיזאטן דער פֿילדייטיגקייט דער וחרטע) למיונו: כל בני אדם יש להם תבונה, (מען מעגטען האבען פֿערנונפֿט) הנסיונים אין להם תבונה, (דיא נאדרען האבען קיינען פֿערנונפֿט) ר"ל הנסיונים אינם בני אדם (דיא נאדרען זינד אלזא קיינע מענטען); ההטעה בהקש זה היא בכוונת והולמת המלה תבונה שהיא הגדול המתעתע בו; כי בהקדמה הראשונה הכוונה אך על הכח, (דאס פֿערמעגען, דיא מלחגע) ר"ל שאלהים נתן בח התבונה בנפש, ולא על הפעולות שה (דען גענברויך דיעזעם פֿערמעגענס); ובפרטיה הכוונה אך על הפעולות שה ולא על הכח, ור"ל אין בגדול המתעתי הזה שתוף בלל בין הקדמות המלה שיולידו מתת. — המין השני הטעה בְּדָבָר (אין דער וחכמה, רעדען וחפֿיזאטן) ר"ל, אם תקבל שהוא מתת מלך ולא מכל אדם, תעשה הקדמה כמיתית מכל אדם, (וועדן דאס, וואס נור מונטער מיינער מיינערענקונג וואהר מיוט, אויך מוסער דער מיינערענ־ קונג

הָרִאשׁוֹנוֹת וְהַשְּׁנִיּוֹת אָמְתִּיּוֹת • ר"ל • (יח) בַּמִּשְׁפָּלוֹת
הַשְּׁנִיּוֹת • כְּתְמוּנוֹת הַהַנְדְּסִים וְחִשְׁבּוֹנוֹת מֵהַתְּכוּנָה • הִנֵּה־
זֶה כְּלוֹ מִשְׁפָּל אָמְתִּי • כִּי־הוּא יִתְבָּאֵר בְּהַקְדָּמוֹת קְרוֹבוֹת
רָבָּן לַמִּשְׁפָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וְכֵן כָּל מַה שֶּׁהוֹצִיא (יט) בְּנִסָּיוֹן
בְּשִׁלְשׁוּל הָאַשְׁקְמוֹנְיָא לַבָּטָן • וַעֲצוֹר לַבָּטָן הָעֲפָצִים הַיְרוּעִים
זֶה גַּם כֵּן וְכָל מַה שֶּׁדּוֹמֶה לוֹ אֱמֶת • וְכָל מַה שֶּׁתַּגִּיעַ יְדִיעָתוֹ
בְּאֶחָד מֵאֵלּוּ הַדְּרָכִים אָמְתִּיִּים • וְאַנְשֵׁי הַהֶגְיוֹן יִקְרְאוּ אֶת־
הַמִּשְׁפָּטִים הַמַּגִּיעִים בְּאֶחָד *) מֵאֵלּוּ ג' הַדְּרָכִים אָמְתִּיִּים •

ואחר

פי' הרמב"ן

תצטרך עוד להתבונן לחריס כגון שיהיה המוחש על מקום לאוי וכן המציג לריק
שיהיה על מעמד לאוי ולריק שלא יהיה בין המציג למוחש דוס מסך מבדיל, לו
גוף לחל מבלבל הסגת החוש, ובלעדי הדברים הללו לא יוכל להשתמר מן הטעות.
ובמורה ח"ל פרק ע"ג בהקדמה י"ב זכר הדב בעלמו טעות החוזי' חשר חין להס
תקון כלל בשלמו' החוש לגד, כי חל' שלש הלחות ל"מ ילח' הלבר הגדול קטן,
והמחודד ילחה גדול ממנו, וילחה הקטן גדול כחשר יהיה שמים, והגדול קטן
(ג"ח והיסל מעוקס) כחשר יהי' קלתו שמים וקלתו חוץ למים, וכלחה הסגיחות
עלמו מספל וח"כ הדולה שיסמוך על הסגת החושים לריך שיסמוך לת נפשו מכל
דרכי הטעו' שזכרנו, ושם כללה נוכל לקחת מהס התחלו' המופת שחופן שזכרנו
למעלה, דהיינו שלא נחמין בהגדותיהם בערך חל החוש החילוניים כי שם בערך
חל ההסגה בעלמה כמנוחל, והחקירה זאת עמוקה עד מאוד חלא שלא אחריך
לך: (יא) בחושלות הסניות • הס המשפטים הנולדים מן המושכלות הראשונות
ע"י הקשיס לחתי' כתמונות ההנדסיס, הנקסה מלה ערבית ופירושו חכמת
הגימטריא או המדידה, והחשונות התכונה הס ההשונות חשר על ידס נדע
מהלך השמש והירח והכוכבים וכל אלו הלחוי' יושגו בחמלעות הקשיס משניים
חשר התחלותיהן לקוחות מן המושכלות הראשונות עד שהלחוק היותר עומק בספרי
חקלי"דו וחרכימי"דו לא יפול הספק עליו, כחשר לא יפול הספק על חמיתות
המושכל הראשון, כי כל לחוי ההנקסה לחוזי' ולדוקי' זה בטבעות השלשת
והחשס מגיע לל המושכלות הראשונות בחופן שהמכחים לחוד לחד מלחוי ההנקסה
לריך שיכחים כלס: (יב) בנסיון • המתבונן בחושיו על פעולת הדברים הטבעיים
ורואה שלישי מין ידוע פועלים תמיד פעולה לחת כגון שהיין משמח הלב, שהשמן
סורף, שעשב ידוע משלשל הבטן וכלומה חזי נאמר שנתחמת לו המשפט הזה
בנסיון בל"ח (ערפאהרונגטן, עקספּעריענץ), וכבר ימלחן שני מיני הנסיון •
פעמים שיתחמת לנו המשפט ע"י ההשקפה והתבוננות לבד בדברי הטוען, חלו
שנוסף לו בגדע חמנו דבר, כענין ההשקפה בחלבי הכוכבי', בדברי הסשגחה
בחמות בני הלדס וכלומה, ותקלת הבעה (בעחבחלטונג, חבסערוילוח) ופעמים
חחלטרך להוסיף פעולה בחירית על פעולות הטבע, להוסיף עליהם חו לגרוע
מהס לשנות חת מקומס להרכיבס ולהפרידס וכלומה כדי לעמוד על חמתת
החקירה, כענין תקון העבנים לרפואה, והולקת הלויר מן הכלי, כדרך שעשו
בחלבונים, כדי לעמוד על פעולות רבות יפעל הטבע בחמלעות הלויר, ויקרא
נסיון בירור, בל"ח (עפּרויוך, עקספּעריאענט): *) (הגהה) חלנו ג' כדרכים,

זלת

זואהר אָרעד פֿאלש זייען, זאָנדערן דיס זייא אנשטענדיג אונד לעבליך, יענעס אבער אונלעבליך אונד אונאנשטענדיג, אונד ווייר, פֿערמעגע איינעס איננערן געפֿיהלעס, אן יענען איין וואָהלגעפֿאללען, אן דיעזען אבער איין מיספֿאללען פֿינדען; זאָ זאגט אונס צ"ב אונזער אייגענעס געפֿיהל, דאס דיא אונקיישהייט, אונאנשטענדיג אונד פֿעראכשיאונגס ווירדיג; דיא וואָהלטהעטיגקייט אבער, בייא יערעס אונד געגען יערען, שעהן אונד לאָבענסווערטה איזט. — (ך) המקובלות, דאס אויף גלויבען אנגענאָממען, וויא צ"ב דיא געזעטצגעבונג (קבלת התורה), איבערליפֿערונגען אָרער ערצעהלונגען אי ד' ג' רינגע, דיא אונס פֿאָן אייגעס אָרער מעהרערען אויסגעצייכנעטען אונד גלויבווירדיגען מענגערן מיטגעטהיילעט וואורדען; ווערדען אלס ריכטיג אונד וואהר בעטראכטעט, אונד, אינדעם ווייר שאָן איבערהויפט פֿאָן דעם קאראקטער, דער רעדליכקייט אונד בידערקייט דעס מיטטהיילערס, איבערליפֿערערס אָרער ערצעהלערס איבערצייגט זינד; זאָ בעראַפֿען יענע מיטטהיילונגען אָרער ערצעהלונגען קיינעס פֿערנערן בעווייזעס מעהר, זאָנדערן ווערדען אונד מיססען בלאָס אויף גלויבען אלס וואהר אנגענאָממען אונד בעטראכטעט ווערדען. — דיעזעס זינד נון דיא 4 אונבעצווייפֿעלטען וואהרהייטס זעטצע — יעדאָך אונטערשיידען זיך דיא צווייא ערשטערן (מוחשים, ומשכלות) פֿאָן דען ביידען לעצטערן (מפרסמות, ומקבלות) דאס דיעזע ניכט זאָ אללגעמיין אלס יענע זינד; דען דיא מפרסמות אונד מקובלות ווערדען בלאָס פֿאָן

יתר באור מהמתרגם

שכל יותר גדול מהחלק; שהרי מכל הקס והקס מוכח שכל חלק וחלק להיותו כל חות ומות לבדו הוא יותר קטן מהכל, ס"כ ע"כ שהכל גדול מהחלק. — ודע כי בעלי הבירון זמכנו תלמו זמופתים והקדים כחלה על המושכלות הלמדוכות, כי ילמדו, משל מלבד שאין לורך להם, הנה יותר הם מלפילים ומבלבלים בדיקת המושכל ומשל יבדלו וימירו מותו ואין שוה להחזיקם ולהשתמש בם. — בדברי הרמב"ן: שין זה מוכח כ"ש גדל כו' ר"ל כי השניים הוא לך גדר לזוג ושין זה מושכל נמשון: בדברי הרמב"ן, בד"ה: ומס תעיין תמלא כו', תוכן וכוונת הדברים, שמושגים מלה א הוא ב, וכן ג הוא ב הם מושגים תמוריים שיתהפכו הפוך מלא; ומזה יתהוה ויתלמת תמונת ההקש (מתמונה שני) ותולדתו זזה:

כל א הוא ב, וכל ג הוא ב; ס"כ (התולדה) כל ג הוא א. —

בדברי הרמב"ן בד"ה: ויקרא המין הלמשון הטעה נחומר ההקש כו'; כך נקראים הקשי הטעה בכלל, הטעה נחומר (מאטעריעלע) והטעה נלורה (פֿארמעלע טרוגשליסעע) נלשר יפרשם הרמב"ן, כי ההקש: כל וויי נעל חמשה חושים הוא מוטעה נחומר (מיט פֿעהל מין דער מאטעריע) כי לא כל חי יש לו ה' חושים כ"א קנת החי; וההקש: כל חלש מדגים כו' הוא מוטעה נלורת ההקש: כי יען המושגים הללה נלתי תמורייס הם, ס"כ לא יולידו כ"א עפ"י תנאים המנוחלים נדיני התמונה הזאת (עיי' שער ז' יתר נאור)

כִּי גֶּבֶר הִתְבָּאֲרָה אֲמִתּוּתוֹ בְּכָלָל מַה (ז) שֶׁסִּפֵּר מִמֶּנּוּ ׳
וְאוּלָם הַמּוּחָשׁוֹת וְהַמְשֻׁכָּלוֹת ׳ אֵין חִלּוּף *) בֵּין־הַשָּׁלֵם
בְּחוּשִׁים בְּיִצִּירָה ׳ וּבֵין זוּלָתוֹ ׳ (ח) מִבֵּין הָאָדָם וְהַנִּכְבָּד
בָּהֶם וְהַפְּחוֹת בָּהֶם ׳ וְאוּלָם הַמְּפֻרְסָמִים ׳ הִנֵּה יֵשׁ בָּהֶם
חִלּוּף וְיִתְרוֹן ׳ כִּי יֵשׁ מִשְׁפָּטִים הִתְפָּרְסְמוּ אֵצֶל אֻמָּה אַחַת
וְלֹא הִתְפָּרְסְמוּ אֵצֶל אֻמָּה (ט) אַחֶרֶת ׳ וְכָל־מַה שֶּׁיִּהְיֶה
הָעִנְיָן מְפֻרְסָם אֵצֶל אֻמּוֹת רַבּוֹת ׳ תִּהְיֶה הָאֱמִתּוּת בּוֹ יוֹתֵר
חֲזָקָה ׳ וְכֵן הַמְּקֻבָּלוֹת ׳ פְּעָמִים שֶׁיִּהְיֶה הַמְּקֻבָּל אֵצֶל אֻמָּה ׳
זוּלַת הַמְּקֻבָּל אֵצֶל אַחֶרֶת ׳ וְכָל מַה שֶּׁיִּשַּׂג בְּחוּשׁ (י) שָׁלֵם
יִהְיֶה הַמַּגִּיעַ מִמֶּנּוּ אֱמֶת בְּלִי סָפֵק ׳ וְכֵן הַמְשֻׁכָּלוֹת בְּלֵן

הראשונות

פי׳ הרמב״ן

לתורה שבע״פ, והכה למיתת נדותת משה התגלה נמעתק הנדחל שהיו כל עם
ה׳ נגילי׳ כנתוב פנים נפנים דנר ה׳ עמכם וגו׳, לף כי לין נתורה דנר סותר
לחכמה לך מעשה הנסיס נמיני הטנע לא יעילו על למתתו כמ״ש הרמב״ם
והכוזד ז״ל, לף כי כנר הופיעה רו״קק על מעתיקי הדת ולהולות כתן נלנבו
ממן הנמיס הסכימו על כל דנריהם נפי׳ התורה וכל דנריהם למת ונדק והוא
מנד ניתן למשה נסיני, עכ״ה: (ז) שסופר ממנו · כלומד לחדי שכנד עמדת
נחקירתך על למתות מדם לחך ולמונתו נכלל, לא תחקור על כל מאמר ומאמר
ממנו נפרט, לס הוא למת או לא, כ״א תסמוך על הקבלה: *) (הגהה) נין
השלם נחושים, תנאי הי׳ דנרי הרמב״ם שהמוחש המולנם ממיש השלם נחושים
מין הנדל נו נין לס הי׳ המיש המרנים מיש כנדך או פחות וכזה כמו נמפורסמי׳,
וזה לפס מקום לספק שהעיד הנד המפרש נסי׳ יו״ד מזה, עכ״ה: (ח) ממין
המדם · כלומד שמין לחלק נין למתות מה שילנים המדם היותר השלם נחושיו
לממות מה שילנים מדם לחל נימוני רק שיהיו מושיו נריאים ונלי מסרון,
והסנות הנכנד ממין המדם מינן נדלות מהסנות הפחות שנהם כי המת לנריהם
שויס מנלי חלוף ויתרון: (ט) למרת · כנון ממשלת מלך למך או שרים רנים
יש לך לומות שיגנו ממשלת מושל למך, ויש שיגנו מלך שלנים שריה: (י) שלם ·
מין זה סותר למה שמר הנד למעלה שמין הנדל נין השלם נחושו ונין זולתו,
כי למעלה כיון על מעלות ושלימות החושי נדקות ושולם הרנשתם, יהיה
השלם נחושיו (דער דיא פאלקמאמנמטע זיננע האט) ופה יהיה שלם נל״מ
(גמנץ), ויהי׳ החוש השלם (מיין זינן דער גמנץ מיוט) נריא נלי מסרון ומולשה,
ונמת דקות החושים והנחנתם לא יולילו חלוף ויתרון נמתות הרנשתם · ומולם
נדריותם וחולשתם מין ספק שתתלף המתות חלוף גדול שהרי נעל היקרון
יסיג כל הנדרים ידוקי׳, ומשר נשפך מדתו יעשם המתוק מר, ומז לא היה
המגיע מן החוש למת נלי ספק · נכמן גלה הנד ז״ל מת לעתו נעניין עדות
החושים נגד המנדרים המומרי׳ שהחושים יחעמו נהסנותיהם · והנד ז״ל סונר
שהחוש השלם נלי חסרון יהיה המגיע ממנו למת נלי ספק · ומולם כשתתנונן
היטנ תרמה שלם די נשלימות החוש לנד מל היות הסנתו למת נלי ספק כי מס

תלטרך

כען זאָ וויסען וויר צ"ב בלאָס דורך דען זינן דעס זעהענס דאס דיעזע פֿארבע וויים, יענע שוואריץ; אונד דורך דאז געפֿיהל אָדער דען זינן דעס געשמאקס, דאז דיעזעס זים, יענעס אבער ביטטער איזט. (ג) משכלות ראשונות, אקזיאמע, אָדער גרונד אונד הויפטזעטצע, אָדער, זעטצע פֿאָן אונמיטטעלבארער אייגזיכט; ד"ה, זעטצע אָדער בעגריפֿפֿע, דערען וואהרהייט אונזער פֿערשטאנד אָהנע אללען בעווייז פֿאָן זעלבסט אייגזיהט. זאָ וויסען וויר צ"ב אויס אונמיטטעלבארער אייגזיכט, דאס דאז גאנצע גרעסטער איזט אלס איין טהייל דעסזעלבען, אונד דאס מעהרערע דינגע, דיא אן אונד פֿיר זיך אייגעס דעס אנדערן גלייך זינד, אויך אללע צוואממען גלייך זיין מיסטען. (ג) המפרסמות, דאז אנשטענדיגע אונד אונאנשטענדיגע, קאָנוועניענץ; נעהמליך, דינגע אָדער בעגריפֿפֿע פֿאָן דענען וויר צוואר ניכט זאגען קעננען, דאס זיא

וואהר

פי' הרמב"ן

לנו ע"י הגדת החוזי' כגון מתן תורה נמעמד הנמחר, ושלמותינו לשו ושמעו מת הקולות ומת הלפידים שו נזקיעת ים סוף שרשו מת היל הגדולה והשמינו זה' ונמשה עבדו, ושולם שם יהי' נמה שעבד לא יתמת לנו כי שם מלך הקדלה, ושעות גדולה היא ושגיאה רבה למצקם תופת שו הקש תשחי על חמתות משפט מחלט עבד כי נמה יתמת לנכיכו שו לנבי נכיכו, ד"מ שמלך פרידריך השני עשה מלחמות רבות ועלומות, והי' תפלת המלכים, ועם כל זה לא יסתפקו בזה, ויסמכו על המקובל שלש משלותיהם שם מפיהם ושם מפי כתבם, כן הדבר נאמנת הנימים, ומי שיבקש תופת חותך על מיתתם מינו שלא טועה כי לא יפול תופת על מה שהי', ושם נאמין שהית' מקדם מלכות רומי עדיבה ותקיפה, לחדי שהיה הדבר גלוי ומפורסם לכל נימים ההם, ומקובל שלינו מפי רבים קלתם נאמנים וקלתם נלתי נאמנים, על לחת כמה וכמה שנאמין נאותות ומופתים אשר נעשו לאבותינו נפרסום גדול ובהמון רב, ומקובלים שלינו מאבותים נכונים נבונים ועובדי השם שובני האמת ושונאי רמיה, ושא אאריך בזה לפי שאין כאן מקומו: *) (הגהה) מאחר שנאחר' רומז לתורה שבכתב: שו רבים נאחרים, רומז לתורה

יתר באור מהמתרגם

אדם, וכן ע"י הבדול שו הגדל: מקום מגבל מג' קוים, כלע נבדול מה הוא מצולם, וכלומה. —

בדברי הרמב"ן להלן בסמוך: והגדלים הם הקדמות להן וכו', ר"ל שבהקדמות בדול וגדל שלשת המלות הכל, יותר גדל, מהחלק, יולד מופת במוסכל הלאמון הזה, ותוכן דברי הרב שנאמן ותמונת ההקש שזכר בזה:

הקטנה . . . ג — היא שוה לב שהיא חלק מהכל ר"ל מכל אלפ"א בית"א, וגדלו כל שהוא חלק מהכל הוא יותר קטן מהכל,

הגדולה . . . כל שהוא שוה לחלק מהכל, הוא יותר קטן מהכל, . . . א"כ

הבולה . . . ג — היא יותר קטן מהכל ר"ל מכל אלפ"א בית"א. — והקש הזה תלוי על כל אות ואות מאותיות אלפ"א בית"א, הרי לך בתופת שהכל

מִן־הַחֵלֶק • (ג) וְשֶׁהַשְּׁנַיִם מְסַפֵּר הַזּוּג וְשֶׁהַדְּבָרִים הַשָּׁוִים
בֶּעָצֶם בְּעֵינָם לְדָבָר אַחֵר (ד) כֻּלָּם שָׁוִים • (ה) וְהַמְפֹרָסָמוֹת
כִּידִיעָתֵנוּ שֶׁגְּלוּי הֶעְרֵוָה מְגֻנֶּה • וְכִי־חֶסֶד הַמֵּטִיב בַּיּוֹתֵר
נִכְבָּד נָאֶה וּמְקֻבָּל • (ו) וְהַמְקֻבָּלוֹת • וְהוּא כָּל־מַה שֶׁיְּקֻבַּל •)
מֵאֶחָד נִבְחָר אוֹ רַבִּים נִבְחָרִים • כִּי אֲנַחְנוּ נְבַקֵּשׁ רְאָיָה עַל־
הֱיוֹת הָאִישׁ אֲשֶׁר יְקֻבַּל מִמֶּנּוּ • אֲמִתִּי בְּכָלָל • וְלֹא יְבֻקַּשׁ
רְאָיָה עַל כָּל־מַאֲמָר וּמַאֲמָר • אֲבָל יְסֻמַּךְ בַּקַּבָּלָה לֹא זוּלָתָהּ •

כי

פי' הרמב"ן

מגדל הימם המלטרף זין גדול וקטן כאחד זכרנו: (ג) ושהזנים מספר הזוג •
מין זה תוכח כי מס גדל, ותמה על הרב שבלל הגדלים עם ההכחות: (ד) כלם
שוים • כלומר מס ילמנת שהשבר הנקלח מ' שוה מל ג' וילמת שגם ג' שוה מל ג' •
מי מפשר לך להכחיש שגם פניס שגם מ' שוה מל ב', ומס תעיין תמלח שגם
למוסכל הזה דרך מופת, כזה מ' שוה מל ג', כל לשר יתחלק שוה לו מצלי שיעורי
הכמות (כי זה גדל השוה כמו שזכרנו) מ"כ יתחלק מ' עס ג' גלי שיעורי הכמות,
והנס ג' שוה מל ג', קח ג' וזיס מ' תחתיו לח יקלה שיעורי שכמות, מ"כ ב' שוה
עס מ', וזהו מה שלינו לשאר: (ה) והמפורסמו' • הס הלשרים שלח יפול שהס
שקר לו לחת כי מס כאה ותגונה, ולח כל כאה ומגונה מן המפורסמות, כי
מס הנחה והמגונה שמלות, והס ההתפעליות הנולדת שלב המדס שרחותו לשרים
המועילים ולח מזיקים לחשלת שני המדס ושלימות המין שקנולו, ל"ש החמס
והגלק, העושק, גמילות החסך ומניעתו, החניכה והמכזליות, וה' מלהים שלח
חת העולס לשזת לח תוהו, ונתן שלב המדס שיתפעל מהרגשה כעימה ועדיפה
ומקובלת שרחותו הגלק והמשפע החסך והחניכה וזומיהס, וירגיש כאד במקלות
חרב שרחותו חמס וריב ועושק שני המדס • וגולמי שמפשר להניח עופת על
היות הלשרים הללו קלתס מועילים וקלתס מזיקים לתקון הקיון, חלח שלב המדס
שכוונה מלהית גלויה ומגולרת, תתפעל ותרגיש הנאה והמגונה טרס יחקור השכל
מחרי הטוב והרע בחמתי והשקרי ומיך שרחותו שני מכשיס גלים, והאחד מכה
חת רעהו על לח חמס, יתאנף וימיד לרשע למה תכה רעך, ופעמים שיסים
חת נפשו שכפו להגיל חת העושק מיך עושקו, והמשפעים הללו וזהו נאה וזהו
מגונה יקראו מפורסמות מחרי שגל שני המדס הסכימו עליהס שלשים מדס
לחשילו, שס מיכס נוגעים שלשר, כי מס יגיע להס מזה נזק חו תועלת מפשר
שיחשרו שחמס וירחיקו חת הגלק לתועלת גופס חו קניניס • ומולס שלשרים הנוגעי
לחים מחר ולחי שיהנה מן הגלק ותגעל נפשו שחמס, ולזה יחמרו המפורסמות
מיכן לריכות רמיס: (ו) והמקובלות • הס הלשרים חשר יתחמתו לנו מפי מדס
מחר כאמן חו מפי לשים נאמנים חשר לח יפול הספק שהס, וכעניו מזה קשל
תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ואנחנו כאמין חת התורה שנעל פה מנך הקבלה,
מחרי שקבלנו חיס מפי כאמן מפי כאמן עד משה ע"ה שזאת היא התורה
המסורה לו מסיני, ואלו הן המדות חשר נהן תדבר • וכן כאמין שהיה ביתי
הקמונים מלך מלכסנדר נונס מרנות לשות תחת יד ממשלתו והוא הי' בן פוליפ"ו
ותלמיד מריסט"ו, כל זה כאמין ממי שקבל מפי כאמנים חו מתוך כתבס • ועד
מתה הקולח שכל משפע מחלט (עיין לעיל שער ד') • חס יהי' הווה עתה יתאמת

לנו

פֿאָן אונמיטטעלבאַרער אייגזיכט נעגנעט) זינד פֿאָלגענדע: (מ) דיא זיננליכע עמפֿינדונגען, ד"ה, דיא בעגריפֿפֿע, אָדער פֿאָרשטעללונגען דיא אונס אונזערע זיננע צו פֿיהרען אונד אָהנע אללען בעווייז קעננבאר מא־

כען

פי' הרמב"ן

בעדר הלוות, לך עכ"פ התחלת הלמת המה החוזים מס ע"ל ההעדרה לעיון שעל גך ההעדרה ומס ע"ל דקות הבחינה הנסיונית לעיון הלוקק בלמת הבחינה, עכ"ה: (ב) והמוכלות הלחטונו': המציין בספרי ההנדסה כגון מקליד"ו ומרכימיד"ו ודומיהם, יראה שהם לא נתו עירת מופתיהם על יסוד המוחזים כי מס על הגדרי ועל המוכלות הלחטונות, והגדרי הם מאמרים מאשר על ידם יתבדר לנו מהות כל דבר ומהיגיו העלמותי' ד"מ גדר המלם הוא חי מדבר, גדר המשולש הוא מקיש נגבל משלשה קויס. גדר העגול הוא קו עקום כולך מתנוחות הקו היושר שביב לנקודה קימת ודומיהם, והמוכלות הלחטונות הם מהפטים בלתי מסופקים בעלמם ומי לפשר להכחישם בשום פניס כגון שהכל יותר גדול מן החלק וכו', שמיד כשתבין המלות הללו הכל יותר גדול מן החלק, מי לפשר לך להסתפק בלמיתות המשפט, לכן לא ינעדך על מופת, ובספרי מקליד"ו ומרכימיד"ו נקדמים הנחות. ודע שאף שלא נצטדך להביא לא דמיה ולא מופת על למתות המוכלות הלחטונות, עם כל זה לפשר לגדר בעופת למיתי והן בלמת תולדות הגדרים לשר זכרנו, והגדרים הם הקדמות להן ד"מ מוסכל לחטון שהכל יותר גדול מן החלק, מס תתבונן על גדר כל מלה ומלס יתבאר לך דרך מופתי המלמת מת המוכלת הזה, כי גדר הכל הוא לאוך המחובר מדגים, והדגים הם יהיו חלקי הכל, ד"מ ה' ג' ד' וכו' יחדיו בקבון יקראו כל, וכל לחת מהם יקרא חלק, והנה כאמר שה' שוה אל ח' מס תוכל להמיר ה' עס ח' מבלתי שינוי הכמות, ומס (גי"ח לא) תוכל להמיר חלק מן ה' עס כל הח' מבלתי שינוי הכמות אז יקרא ה' גדול וח' קטן, והנה בשוה תיבת גדול או קטן הוא יחס מצטרף בין שני דברי אשר חלק ח' (גי"ח בלתי) שוה בכמות עס השני כל, מעתה על כל החלקים ה' ג' ד' וכו' הנזכרים, ד"מ על ג', לאמר ג' הוא שוה לחלק מן הכל, וכל שהוא שוה לחלק מן הכל הוא יותר קטן מהכל, ה"כ ג' יותר קטן מהכל וכן בשאר החלקים, ויהי' זה הקש יאר משמי, הקטנה תבוחלת כי כבר הנחנו שג' יהי' חלק מהכל, והגדולה גס היא אי אפשר להכחישה, לאחי שהוא

מגדר

יתר באור מהמתרגם

[ב] בלתי למתיים מעלמם ד"ל שלא נדע למיתותם מאליהם ומעלמם כ"א בכח הרמי' והמופת עליהם כגון מס אומר לך: החומע מרגיש; ואתה תשאל מיכה מדע הדבר הזה תן לי מופת? ומשיבך כזה: הן כל אי מרגיש, והחומע אי; מ"כ החומע מרגיש, ונדומה; ונקראים בל"א (יעטלע פֿאן איטטעלבאַרער מיינזיכט, געפֿאלגערטע יעטלע). — מעתה תבין דברי הרב, כי רק על מותן הקדמות לשר ממין (הא') יבדר הרמ"בס.

בדברי הרמב"ן סימן (ב) בד"ה: והגדרים הם מאמרים כו' המלה גדר הוא כמו בירור הדבר ע"י סימניו ומשניו ונקרא בלוע הגיוני (לאגישע דעפֿיניטיאן), ובבר בתלתי הדבר זה לעיל שער ה' עיי"ש, ובמשלים שתפס הרמב"ן כאן הנה, אי אדבר, הוא בלוע וגדר האדם, ר"ל שעי"ז יודע מה הוא

אדם

כִּידִיעָתֵנוּ שֶׁזֶּה שָׁחוֹר וְזֶה לָבָן • וְזֶה מָתוֹק וְזֶה מָר •
(ג) וְהַכְּשִׁכָּלוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת • כִּידִיעָתֵנוּ • שֶׁהַכֹּל יוֹתֵר גָּדוֹל

מן

פי' הרמב"מן

וקיס מס לס, שהרי המדדי' ממרו שהחושים לס יתנו האמת תמיד, כאשר זכר הרב בעלמו בשורה ח"ל פ' ע"ג, ובאמת רואה רואינו שהטעות מצוי' בהם מחוך כי היושב בספינה יראה לו כאלו הספינה עומדת במקומה והחוף נזוז לאחור, וכן יראה לנו שגוף השמש שטחו קטן מחוך מגיף הארץ, ושהלבנה גוף מאיר, ושאינה קרובה לארץ מן השמש ושאר הגוכבים, ובמראות הטעות מפורסם, כי בחולי היקרון יראה לנו כאלו כל המראות ממוזגות עם המראה הירוקה, וכן לס נכיר ובנדיל המראות לאור הכל כאשר אנו מבירים אותן לאור היום, וכן בטעם ובשאר החושים ישאר זגרם וא"כ אין לסמוך על עדי' חסולים כאלו, ולאמר שאין לריכות שום רואיה? אף אם הרב חולק על המדדים במקום הנזכר, וגם מצאו מחדושי המוקדים דברים ממתיים להשמר מטעות החושים מ"מ אין כאמר עליהם שלא יצטרכו שום ראיה לו מופת אם רבים חולקים עליהם, אלא שאחר העיון תראה שכל הספיקות הללו אין אלא בנחינת המוחש שפעמים שאין המוחש כמו שהגידו עליו החושים וא"כ הסומך על הגדת החושים בנחינת המוחשים האלוניים לא יאמר מן הטעות והמבוכה. ואולם בנחינת ההרגשות עלמן גודלי שרשן בזה ספק אם אנו מרגישים כך וכך, אם לאו, ואין לך שום מתעקש שיפקפק על זה, ד"מ היושב בספינה שזכרנו יראה לו כאלו הכוף יתנועע לאחור, והוא שקר בנחינת המוחש שהוא החוף, אבל אמת הוא בלי ספק בנחינת ההרגשה בעלמה, כי כן אנו מרגישים ולא יפול שום ספק אם אמת הוא שכך יראה לנו אם לא, ואם החולי יטעו' האתוק מר ויאמר על המוחש שהוא מר טועה הוא, אבל אם יאמר מרגיש אני טעם מרירות, אין ספק שהאמת אתו ולא יצטרך על זה שום ראיה או מופת, כי די לו שיאמר כך אני מרגיש. וא"כ בזה יש לנו משפטים מגודלי' ומתאמתים אצל עלמם בלי מופת והקשה ואלו המשפטים יולידו תולדותם שהתחדש ולי בזה לכוונת הרב ז"ל כי כל כוונתו בזה הפרק לא הי' כי אם למנוע משפטים אמתיים שלא יצטרכו אל מופת כדי שלא ילך בעורך הרמי' והמופת אל בלי תכלית כלשון זכרנו: *)(הנה) המוחשים, הרב המפרש המריך למעניתו בעיון הכלל המונח שהחושי' לא יתנו האמת ודברים מחכמי האומות העמיקו בעיון לבאר מהות האמת ובדרו שהיות שהחושים מעשים את ההרגשה וגם הרב ז"ל מנר ספר יקר על זה בל"א המכונה בשם שעת השחר, אך בזה אין להניאל התלמידים בעומק העיון רק לידע ולסודיע שבדר האמת הוא ההרגשה אשר לה שם בשלשה קשרי ההסכמה המכונה בזה בשם חלת קשרי דמהימנותא ר"ל שיהיו המוחש החילוני וההרגשה הפנימית ודיוור הפה בלא שום בהסכמה אחת ותהיה אלת ההרגשה בזמני' השלימו' כפי המפשרות שהי' שלימה בזמני החושים השלימים ובפי מרחק המקום הנאות להרגשה היות וכמו שהתנה סרמנ"ס אח"ז אך עכ"ז לא יתנו האמת שהרי חוש הראות יגזור לומר לפי הרגשתו שהשמים הם בשם זך מקשי ונצעו תכלת והכוכבים הם קטני הכמות והאין שאר יותר מאחד והירח הוא הגדול שבכוכבים וכאר התאחד בזמני' כאמני' טעותו כי הירח הוא היות' קטן שבכל הכוכבי' רק בעצום קירובו אלינו יותר מכל הכוכבי' נראה גדול מהם ושכל כוכב יותר גדול הרב פעמי' מכדור הארץ ושים שם שמות רבות לאין חקר ובעצום רוב מרחקם מינם נראי' לעיבינו, ושכל הכוכבי' מעופפי' ע"פ הראיה והראיה הוא לרוב מרחקו מן בעין נראה בנצב התכלת שהוא אמנעי' בין תכלית אור עם חושך ר"ל תכלית

בעדר

דריטע פֿיגור, [ד] מיני תמונות ההקש, דיא ארטען דער שליסעל, [ה] הקשים המשאיים, קאטעגארישע, אָדער אונבעדינגטע שליסעל, [ו] הקשים תנאיים, היפאָטעטישע, בעדינגטע שליסעל, [ז] תניי מדובק, קאניונקטיוע בעדינגונג, [ח] תניי נחלק, דיסיונקטיוע בעדינגונג, [ט] הקש משאיי ישר, דירעקטער בעוויז, [יו"ל] חקש החילוף, אונדי־ רעקטער בעווייז, [יא] הקש החפוש, אינדוקציאָן, [יב] חקש הדמיון, ההמשל, אנאלאָגישער בעווייז. —

שער ח

דיא זעטצע צו דערען ריכטיגקייט אונד וואהרהייט מאן קיינען בעווייז בעדארף (אונד אינסגעואמט אנשויליכע זעטצע, אָדער, זעטצע

פֿאָן

פי' הרמב"ן

גלל, ויעיל הנסיון על דבריהם, מלמ טיס לפקפק על דבריהם, מבל נמקום שלמ יתלמו המיתדי' ההם היולמים מן המוח, מין ספק שלמ תמלמ שם טוס הלבזה כלל וכלל. והנה כל מלו הלבזות מוזיות מעידות על המלמ בוף מוחם מבחון מוליך התמונה היים, ופעמים תלביש הנפש הלבזות בשלה מבלי המלמ שם נעמ ההיא טוס מוחם כלל, כבון שם תלייר בנפשך ליול מילן מו פרי מו מלם שבל דמית מקדם ומבשיו מיבבו והם נקדמי' הלבזות למיוניות, היו הלבזות מוזיות נמה שעבד בעוך המוחם לפניך שלמ מעתה בשוך המיוחם שבו והיו לדמיונו, והחלומות כיולמ בהן שבל החלומו' הטבעיו' הם הדהורי־ליומת ולעיוני החלם בהקיץ ישלו על משבבו וילמו מליו כשלו מוחשם כמלמ מבגל, ויש לך בוך הלבזות שלמ ישלו כלל על המלמ טוס מוחם מחון לבוף, כבון הלעבון והלמחון, ותאות המשבל, והבחב והבחת, וגם שלו שלשם בתבועות הבולות בבוף המלבים שם בשמולמם מו בשבד שחר מלידני החי, וכן חף שלו לריך שתהייר' בחיתרים ההם הבזבלים כשבוחל בלבועות, ויש לבו הלבזות בפנימיו' שמקורן בבתם המלבזת ובבל אין להם עם הבוף ומיתליו ותבועותיו, כבון ההלבזה הפנימית, שאני כמלמ מבאל יודע וזוכר, שאני מוהב או טוכם, חומל או משטין שאני שמח או עצב, מקום או משולל מתקום, כל שלו הם הלבזות פנימיות שאין להם מוחם חילוני, ועל כל ההלבזות הללו שמר הלב שאין לריכות טוס רחי' או מופת. והנה יש בזה מקום עיון, שהרי נפל מחלוקת בין לשוני החוקרים שם כל שבל יעידו החושים בבון וקיים

יתר באור מהמתרגם שער ח

בפתיחת הרמב"ן בל"ה: שהמושבלים יתממתו בו', תולדות ההקשים יקדמו מושבל או מושבלים, יען כי נעשו בבח השבל בשלם, ויתורגם מלת המושבלים (פערנונפטוארטהיילע), — ולמען תבין דברי הרמב"ן על בבון מעירך על דבר מבללי הבינון. דע כי הקדמות ההקש הם בבלל שני מינים [א] מתחיים בעצמם, ר"ל שאינם לריבים לא רחי' ולא מופת על מתחתם כ"א מתבארים ומשליהם בבדיהם כי מתחיים המה, ובקראים אקסיאָמע, (זעטצע פֿאן מונאיט־ טעלבמרער מיינוגט) כמו שידענו בלי מופת ורחי' כ"א בבח השבל לבד, שהבל גדול מהחלק, ובבח חוש הטעם לבד שהדבש מתוק, והלעבה מרה,

[ב] בלתי

מלות הגיון שער ז

בַּמֶּה שֶׁאָנַחְנוּ בְּדַרְכֵיהֶם • הִנֵּה כְּלָל מַה־שֶּׁיְּכֻלְּלֵהוּ זֶה, הַשַּׁעַר מְפֹרוּשׁ הָעֲנָיְנִים שֶׁנִּים־עָשָׂר שֵׁמוֹת הֵם • וְהֵם • [א] הַתְּמוּנָה הָרִאשׁוֹנָה מִן־הַהֵקֵשׁ • [ב] הַתְּמוּנָה הַשֵּׁנִית מִן־הַהֵקֵשׁ • [ג] הַתְּמוּנָה הַשְּׁלִישִׁית מִן־הַהֵקֵשׁ • [ד] מִינֵי תְּמוּנוֹת הַהֵקֵשׁ • [ה] הַהֵקֵשִׁים הַמַּשְׁאִיִּים • [ו] הַהֵקֵשִׁים הַתְּנָיִים • [ז] הַתְּנָיֵי הַמְּדֻבָּק • [ח] הַתְּנָיֵי הַנֶּחְלָק • [ט] הַהֵקֵשׁ הַמַּשְׁאִי הַיָּשָׁר • [י] הַהֵקֵשׁ הַהֲלוּף • [יא] הַהֵקֵשׁ הַחְפוּשׁ • [יב] הַהֵקֵשׁ הַהַמְשָׁלָה :

שער ח

הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר יִוָּדְעוּ וְלֹא נִצְטָרֵךְ אֶל־רְאָיָה עַל אֱמִתּוּתָם ד' מִינִים • (א) הַמּוּחָשִׁים • כידיעתנו

פתיחת הרמב"ן שער ח

אמר המפרש ידוע ממה שקדם שהמושכלים יתלמדו מהופת והמופת מחוזר מהקשים שוים והקש מורכב משלשה משפטים התולדה הוא המשפט אשר רצינו ללמדו, וההקדמות הם משפטים מגולדים לנו ועל ידם יתוודע הנלמדי נודע, ומוכח מזה שיש הקדמות מגולדות שעלמן מצלי שלטרך לא מופת ולא רמזי על אמתותם, כי אם תמיד שכל המשפטים לא יתלמדו כי אם ע"י הקש, משלשה מהם יתלמדו הקדמות הקש ההוא אם תאמר ע"י הקש אחר, אשכח ואשלש את שאלתי ואחזי אמי אשר אפשר שילך זה עד אלתי תכלית ע"כ שנגיע אצוף אל משפטי' נודעים שעלמם ומגולדים גלי שוס פקפוק עד שלא יסתפק שהם שוס משכיל ויצטרך לך הדבר שזה השער מיני המשפטי' הללו:

פי' הרמב"ן שער ח

(א) המוחשים • הם ההרגשי' המתילדות מחלשו' נומלעו' החוצים ומספר החוצים ידוע שהם הלשות והשמע והריח הטעם והמשוש וכולם ע"י הרגשת החוץ', כי כשאתה תרגיש את קדני החוש הילמי' מן הגוף המחיל והנכפלים מן הגוף הענוד אל תוך העין שהולך על ידם תנועה שמיתל הלשת היולא עשם אל החוש, ושמע תרגיש את רעדת אלקי האויר המתפולגים מהכאת גוף קשה וללול שגוף אחר כדומה לו כי האויר ההוא הנרעד יכנס אל תוך האוזן, ויוליך תנועת הרעדה שמיתרי השמע שבשם שמוח, והריח הוא הרגשת התנועה הנולדת שמיתרי הריח שהפעלם מן החידים הריחני' היולאים מן גוף הסולח אל תוך האף וכן הטעם והמשוש, וכבר ימלאו חלקים שגוף החי שאין לכם הרגשה כלל שעלמם, כגון השערות והלפרנים והעלמות והקלנים והטלפים, והוסיפו עליהם האחרונים עוד חלקים רבים שלא מלאו להם שום הרגשה כלל, כי אין הדבר כחי, כי אם שמיתרי שקורין (נערווען), שבשם שמוח ומשם יבאו ויפשטו שרוב חלקי הגוף, ועל המוח שעלמו יאמרו קלת האחרונים שהוא שלתי מרגיש

כלל

לורך דיא ווירקליכע אינרוקטיאָן, נעהמליך וועז וויר דען אנאלאָגישען שלוס ניכט בלאָס אויס צווייא עהנליכען דינגען, זאָנדערן, צו מעהרערעם בע־ וויזע, אויס מעהרערען עהנליכען דינגען פֿאָלגערן. ווייר שליעסען צ"כ: וועז איין מאנאצין, איין שטוהל, איין לייכטער אונד דערגלייכען קערפער־ ליכע דינגע, בלאָס דורך קונסט ענטשטאנדען; זאָ מוס דער היטמעל, וועלכער עבענפֿאלס איין קערפער איזט, אויך נור דורך קונסט ענטשטאנ־ דען זיין. — ווייר ב' האבען נאָך אנדערע שלוסארטען, אלס דיא בע־ קאננטען 13 שלוסארטען דעס ר', דיא אבער נור צוס תלמודישען, ניכט אבער צום לאגישען פאכע צו רעכנען זינד. — דער ערקלעהרטען דינגע אונד וועזטער אין דיזעם קאפיטעל זינד אלזאָ 12: [א] תמונה ראשונה, דיא ערשטע פֿיגור, [ב] תמונה שני, צווייטע פֿיגור, [ג] תמונה שלישית, דריטטע

פ' הרמב"ן

«זפע בלתי כמנע מס מאת ומס סקל בהנדח: (ז) הקם החפוז. כלומל פעמיס שלס ידענו מס כל נוזמי המזפע יש להס הכזוח הזוח מס לא, נאפס מחלי מיזי מין הנוזח, מס דומס יש להס הכזוח הזוח, נחליט המזפע ונאמל כל נוזח מ' יש לו נוזח ג', (והלדך מזה מיכנו מופתי, כאזל תולה נאזל שהניח הלג ז"ל). החלטנו המזפע ואמלנו כל גזס נעזה נאלאכט, אחלי שלאינו לוג מיזי מין הנוזח כגון בית החולל, הכזח, והאנולה ולומיהס נעזים נאלאכה, הלכנו אחל הלוג נאפוז, וגזלנו אומל לף על הזמיס, אע"פ שאין מגלל הגזס (גי"ח הזמיס) נאכלח שיעזה נאלאכה? [א] הקזי הדינים התולייס: הס על לדך י"ג המלות שזכל ל' ישמעאל:

אמר

יתר באור מהמתרגם

אחב גופו; מי שיבלבל מזג גופו, יחליש בריאתו; מי שיחליש בריאת גופו, מקלל חייו; ולכן (התולדה) אונן יקצר חייו. — המין ההקש הזה הוא כגון ומגלל מלוך לגרל למיתת לגר מה בדרך קללה והקש לאחד, תחת אשר עפ"י הדרך הפשוט והקשים המשמיים הי' לריך שלזה הקשים לגרל למיתת התולדה הזאת, כגון: [א] מי שילגו בגד עליו, יבלבל מזג גופו; אונן ילגו בגד עליו; ולכן (התולדה) מוכן יבלבל מזג גופו. [ב] מי שיבלבל מזג גופו, יחליש בריאתו; מוכן יבלבל מזג גופו; לכן (התולדה) מוכן יחליש בריאתו. [ג] מי שמחליש בריאתו, יקלל חייו; מוכן מחליש בריאת גופו; לכן (התולדה) מוכן יקלל חייו. — בדברי המאמר: ומי מאמול לך משל מס תלנה וכו' כגר מצוטל זה בדברי הרמב"ן לעיל סער ל' ובייתר באור שלי עיו"ש —

בדברי המאמר: הקש החפוז, כלומל פעמיס וכו' גם זה מצוטל לעיל סער ל' בייתר באוז עיו"ש. —

בדברי המאמר: ולכן הקש אחל נקללהו הקש הלמיון וכו' ומס נקש לאמיה וכו' נקלל הקש החפוז וכו' ע"כ. הכוונה, כל זמן שלא יתגלל הלגל כ"א עפ"י הלמיון לגל שנחללה הלגל הזוח לגל אחל אחלינו (דורך דיא אנאלאגי, מדעל עהנליכקייט מויין) יקלל הקש הלמיון או המשלי: מולס מס נתגלל עפ"י הלמיה והלוג בצותו מין, אז יקלל הקש החפוז, ובאו עליך מהלמיון וקל להבין. —

בפתיחת

הַמִּשְׁפָּט בְּדֶרֶךְ אַחֵר · וְהוּא שֶׁנִּנִּיחַ סוֹתֵר הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר נִרְצֶה לָדַעַת אֶמְתּוּתוֹ · וְנַחְבֵּר הַהֵקֵשׁ שֶׁיִּהְיֶה־לָנוּ הַמּוֹפֵת בּוֹ · וְיוֹלִיד שֶׁקֶר הַסּוֹתֵר אֲשֶׁר הִנָּחְנוּ · נֹאמַר כִּי הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־הִנָּחְנוּ הוּא אֶמְתִּי בְּלִי סָפֵק · וְאָז הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר נִרְצֶה לְאֶמְתּוֹ · נִקְרָא הֵקֵשׁ הַחִלּוּף · וְלָנוּ מִין אַחֵר מִן־הַהֵקֵשׁ · נִקְרָאֵהוּ · (ז) הֵקֵשׁ הַחִפּוּשׁ · וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁפָּט מָה נוֹדָעוּ חֶלְקָיו וְהִתְאַמֵּת בְּחִפּוּשׁ קְצָת חֶלְקָיו · הִנֵּה נִכַּת הַמִּשְׁפָּט הַהוּא כְּלָלִי · וְנִשְׁמְהוּ הַקְּדֻמַּת הַקֵּשׁ · וְלָנוּ הֵקֵשׁ אַחֵר נִקְרָאֵהוּ הֵקֵשׁ הַדִּמְיוֹן · ר״ל הַהַעְתָּקָה · וְהוּא שֶׁנִּמְצָא שְׁנֵי דְבָרִים מִתְדַּמִּים בְּעִנְיַן מָה · וְנִמְצָא דִּין בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי הַדְּבָרִים · בִּלְתִּי נִמְצָא בָּאַחֵר · הִנֵּה נָרוֹן אֶת־הַדִּין הַהוּא עַל־הַדָּבָר הָאַחֵר · דִּמְיוֹנוֹ שֶׁיִּשְׁאַל שׁוֹאֵל · אִם הַשָּׁמַיִם נַעֲשׂוּ בְּמַלְאָכָה · וְנֹאמַר בֵּן רָאִיתִי זֶה · כִּי־הַשָּׁמַיִם גֶּשֶׁם · וְהַכּוֹתֵל גֶּשֶׁם · וְהַכּוֹתֵל נַעֲשָׂה בְּמַלְאָכָה אִ״כ הַשָּׁמַיִם נַעֲשׂוּ בְּמַלְאָכָה · הִנֵּה זֶה הוּא הַהֵקֵשׁ הַמְשָׁלִי · וְאִם נִסַּח רְאָיָה עַל הֱיוֹת הַשָּׁמַיִם בְּמַלְאָכָה · כְּשֶׁנְּחַפֵּשׂ הַגְּשָׁמִים אֲשֶׁר־הִתְהַוּוּ כֻּלָּם אוֹ־רֻבָּם וְנִמְצָאֵם נַעֲשִׂים בְּמַלְאָכָה · וְנֹאמַר הוּא הַדִּין לַשָּׁמַיִם · הִנֵּה אֲנַחְנוּ נִקְרָאֵהוּ הֵקֵשׁ הַחִפּוּשׁ · דִּמְיוֹנוֹ שֶׁנֹּאמַר הַגֶּשֶׁם הוּא בֵּית־הָאוֹצָר וְהַכְּפָפָא וְהַמְּנוֹרָה וּמַה־שֶּׁדּוֹמֶה לָהֶם · וְהֵם נַעֲשִׂים בְּמַלְאָכָה וְהַשָּׁמַיִם מִכְּלָל גֶּשֶׁם הֵם · אִם כֵּן נַעֲשִׂים בְּמַלְאָכָה וְזֶה־הוּא הֵקֵשׁ הַחִפּוּשׁ · וְלָנוּ הַקֵּשִׁים אֲחֵרִים נִקְרָאִם (ח) הֵקֵשׁי הַדִּינִים הַתּוֹרִיִּים · וְאֵין פְּנִים לְזִכְרָם ·

במה

פי' הרמב״מן

דמלת״ה קצי', מו ומס״ל כן וכך קצי', כנר שמצו בהקש החלוף, ומף בלמודיות נועלהו רבה, כנודע למעייניס בספרי מקלידו״ס, ומכי ממצול לך משל מס תרגה לחמת המשפע הזה, תמונה מוגבלת משתי בלעות ישרות נמנעת, תניח סותרו, תמונה המוגבלת משתי בלעות ישרות מפגרית, ותחמר כל תמונה המוגבלת מכל לד בקויס ישריס יש לה יותר משתי זויות מ״כ גם לתמונ' הזאת יותר משתי זויות, ותחמר עוד מי מפגר לשלש זויות משלי שלשה קויס, מ״כ גם לתמונה משל לפניכו שלשה קויס, ומכחנו הנחנו סותר המשפע משל רצינו לחמתו, ועשינו התמונה בעלת שני קויס מ׳כ סותר המשפע שקל, ובהנחת המשפע ההוא חמת, כי כל

משפע

וויא פֿאלגט: עס איזט מעגליך דאס איינע פֿיגור פֿאן צווייא גראדען ליניען גאנץ אומגעבען זיין קענען; יערע פֿיגור דיא פֿאן אללען זייטען פֿאן גראדען ליניען אומגעבען איזט, האט מעהר אלס צווייא ווינקעל, אונזערע פֿיגור מוס אלזאָ אויך מעהר אלז צווייא ווינקעל האבען; דריא ווינקעל אָהנע דריא ליניען איזט אבער אונמעגליך, אונזערע פֿיגור מוס אלזאָ אויך דריא ליניען האבען. אים קאנטראדיקטארישען זאטצע אבער גאבען וויר דער פֿיגור נור צווייא ליניען, ער מוס אלזאָ פֿאלש, אונד דער ערשטע, נעהמליך דער אנא־ליטישע מוס וואהר זיין. — (3) הקש החפוש, איין בעווייז דורך דיא אינרוקטיאָן (זיהע יתר באור שער ד'); דיעזער קאן אהער אויך צווייא־ערליי ארטען געגעבען ווערדען, ערשטענס, דורך דיא בלאָסע אנאלאָגי, אָדער, עהנליכקייט (הקש הדמיון, או המשלי), צ"ב: עס זאָללטע יעמאנד פֿראגען, אָב דער הימעל דורך קונסט ענטשאנדען זייא; ווייר מיסטען אנטוואָרטען: יא; דען, ווייר פֿינדען צוויישען דעם הימעל אונד אינער מויער אינע עהנליכקייט, נעהמליך, דאס דער הימעל איין קער־פער, אונד דיא מויער אויך איין קערפער איזט; וועז נון דיעזע (דיא מויער) וויא ווייר געווים וויססען, בלאָס דורך קונסט ענטשטאנדען, זאָ איזט אויך דער הימעל בלאָס דורך קונסט ענטשטאנדען. — צווייטענס,

דורך

יתר באור מהמתרגם

מלינס הנה נדרך קלרה להלות תמונתם ומספרם; המין הלחל נקלח: הקש הכפול, או הקלני (דופּעלטער, מדער געהערנטער שלום) והוא הקש המחובר מחנים וחלמה מספרים ועוד יותר, מהם נחלים ומהם נדלים (פֿאן בעדינגטען מונד דיסיונקטיפֿען זעלטען זוזאמען גענעטלט); הלמין זה נתחומת חכם מחך לשומל שחל מותו, אם טוב לשאול לחוזים בכוכבים על העתיד? והשיב המכם זה הלמון: מס כשמול להחוזים בכוכבים, הנה או טוב או לע יודיעו לנו; והועלה זאת מס מתת ומס שקר תהי', וכל מופן יהתלו בנו ויהוללו מותנו; כי מס לבר טוב ומתת יגידו לנו, הנה יענו מותנו או בתוחלת

ממוכה, או בהפחן והיגיעה לגעת אל הטוב ההוא; (מחר גס מבלי טולת ויגיעה הגיעה מותנו מס לא ילעטו מותה) ומס טוב יגידו והוא שקר, הנה בתוחלת טוא יכזבו בנו; ומס לע ומתת יגידו לנו; הנה הפחד תגדיל לעתנו; ומס לע ושקר יגידו לנו, הנה לטוא נפחד ונלטער מפני הרעה; — ולכן אין טוב למדם כ"א שלא לשמול ולא להאמין כלל בחוזים. — ומין ההקש הזה נכון ומבגל מאוד להזיק מחרים מות לשומל ומסתפק או טועה בדבר, ולכן נקלח ההקש הקלני כי מספטי ההקש כקרניים המה לנגח ולהדוף בהם מחזקות הטועה והמתנגד. — והמין השני הוא ההקש השלשלת, (זאָריטעס, קעטטענטוס), הוא ג"כ הקש מחובר ממספטים הרבה אשר תמיד נשוא המספט הקדוס הוא נושא המספט שאחריו, עד שלבסוף התולדה תחבר נשוא המספט האחרון עם נושא המספט הראשון; למשל: אונן ילדו בבר עליו; עי שילדו בבר עליו, ילבבל

וְהַקֵּשׁ • (ג) הַתְּנָיִי הַמְחֻלָּק • ר״ל הַמְבֻדָּל הַמְזֻוָּג לְעֵיל • בֶּאֱמָרֵנוּ זֶה הַמִּסְפָּר אִם זוּג אִם נִפְרָד • אוֹ נֹאמַר אֵלּוּ הַמַּיִם אִם חַמִּים אִם קָרִים אוֹ פּוֹשְׁרִים • וְאַחַר־כָּךְ נִתְּנֶה וְנֹאמַר בַּדִּמְיוֹן הָרִאשׁוֹן • אֲבָל הוּא נִפְרָד • הִנֵּה יִתְחַיֵּב שֶׁלֹּא יִהְיֶה זוּג • אוֹ נִתְּנֶה וְנֹאמַר בַּמָּשָׁל הַשֵּׁנִי • אֲבָל אֵלּוּ הַמַּיִם חַמִּים • הִנֵּה יִתְחַיֵּב שֶׁלֹּא יִהְיוּ קָרִים וְלֹא פּוֹשְׁרִים • וְכָל־הַקֵּשׁ יֶחֱבַר בֵּן יִקָּרֵא הַקֵּשׁ הַתְּנָיִי הַמְבֻדָּל • וְכָל־מִינֵי הַקֵּשִׁים הַתְּנָיִים הַמּוֹלִידִים • חֲמִשָּׁה מִינִים • (ד) הַמְזֻוָּג שְׁנֵי מִינִים • (ה) וְהַמְחֻלָּק ג׳ מִינִים וְרַאָיוֹת זֶה וְהַמְשִׁלֵּיהֶן • אֵינָן בָּנוֹת זֶה הַמַּאֲמָר • וְלָאֲנָשִׁי וְאֶת הַמְּלָאכָה • מִן מִמִּינֵי הַהֵקֵּשׁ יִקָּרְאוּהוּ • (ו) הַקֵּשׁ הַחִלּוּף • וְזֶה כִּי־אֲנַחְנוּ כְּשֶׁרָצִינוּ לַאֲמֹת מִשְׁפָּט מָה • וּבְאֶרְנוּהוּ בְּהַקֵּשׁ אֶחָד מִן־הַהֵקֵּשׁ הַמַּשְׁאִיִּים • וְהוֹלִיד לָנוּ הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־רָצִינוּ שֶׁנֵּדַע אֲמִתּוּתוֹ • הִנֵּה אֲנַחְנוּ נִקְרָא אוֹתוֹ הַהֵקֵּשׁ הַמַּשְׁאִיִּי הַיָּשָׁר • וְאִם אֲמַתְּנוּ המשפט

פי׳ הרמב״ן

מ״כ עתה הוא יום, ותהיה ההקדמה הקטנה תמצע לישי: (ג) התניי הנחלק: מס תרגה תרפכנו אל התמו׳ הרלחזוכה ויהיה הקש תזמי, ל״מ מס תזמל כל מספר נפרד היכו זוג, התספר הזה נפרד, מ״כ התספר הזה איכנו זוג אי כל מיס חעיס איכם לא קריס ולא פוזריס אגל וגו׳: (ד) המלופק שני מיכיס: המין האחד אס היתה הזמת עולה הנה הוא יום, אגל הזמת עולה, מ״כ עתה יום: המין השני אגל אין עתה יום מ״כ אין הזמת עולה, כי מחיוב הקודס יוליד חיוב התלחר ותלילת התלחר שליתית הקודס אגל שלילת הקודס וחיוב התלחר לא יולידו תלותה ויהיה זהמין הרלחזון התולה תחיבת: וזהמין השני תהיה התולה שוללת: *) (הגהה) תזה תבין ת״ש הדב התזרחי בפילושו על רס״י ז״ל ע״פ לשל אס יוכל איש למנות את עפר האדץ וגו׳ (רלחזי י״ג), כי הכל תנאי היו לבדיו עיי״ש: עכ״ה: (ה) והנחלק שלשה מינים: כי פעמים תהיה התולה תחיבת ופעמים שוללת, ופעמים תנאי המין הא׳ התולה תחיבת, ל״מ זה התספר אס זוג אס נפרד אגל הוא איכנו זוג מ״כ הוא נפרד או בהפך, וכן אלו המים או זמים או קרים או פוזרים, אגל הס לא חמים ולא קרים מ״כ הס פוזרים: והמין השני בשתהיה התולה שוללת, ל״מ זה התספר אס זוג אס נפרד, אגל הוא זוג, מ״כ הוא בלתי נפרד, או בהפך, וכן בשאל השני, אלו המים קרים מ״כ איכם לא פוזרים ולא חמים: המין השלישי בשתהיה התולה תנאית, כגון בשאל השני שלפניו, אס תאמר אלו המים או קרים או פוזרים או חמים, אגל הס איכם קרים מ״כ הס פוזרים או חמים, זאת כוונת התאמר וזהי הוספתי קלת בלול למען תרוץ בדברי הרב ז״ל, ולא יהיו לך כדברי ספר החתום: (ו) הקש החלוף: המין הזה מלוי מלול בתלמול, כי בכל מקום שאמרו, דאלת״ה

הייס (אים צוויישטען ב"ש) זינד קאטעגאָרישע זעטצע׳ — דיא קאָנקלוזיאָן
רעס (תניי׳ מדובק) קאן אויף צווייאערלייא ארטען, נעהמליך, ענטוועדער בעם
יאהענד אָדער פֿערנייענד זיין׳ זיא איזט בעיאהענד, וועז דער קאטעגאָ־
רישע נאכזאטץ איינען טהייל רער אים פֿאָרדער זאטצע פֿאָראויסגעזעצ־
טען בעדינגונג בעיאהעט, וויא אים אָביגען ב"ש: דיא זאָננע איזט אבער
ווירקליך אויפֿגענאנגען, נון איזט עס טאג; פֿערנייענד איזט זיא, וועז
דער נאכזאטץ איינען טהייל רער פֿאָראויסגעזעצטען בעדינגונג פֿערנייענט,
צ"ב ווען דער נאכזאטץ אים אָביגען ב"ש ווערע: עס איזט אבער יעצט
ניכט טאג, (זאָ ווערע דער שלום) נון איזט דיא זאָננע ניכט אויפֿגע־
נאנגען׳ — דיא קאנקלוזיאָן רעס (תניי נברל) קאן אויף דרייאערלייא אר־
טען געפֿאָלגערט ווערדען, נעהמליך: (א) בעיאהענד, (ב) פֿערנייענד,
(ג) דיסיונקטיוויש, (זיהע באור הרמב"ן)׳ — דיא לאָגיקער האבען פֿער־
נער נאָך פֿאָלגענדע ארטען דער פֿערנונפֿטשליסס׳ נעהמליך: (א) דען
הקש החילוף, אינדירעקטער בעוויז, אָדער, איין בעוויז דורך דיא
קאָנטראדיקטיאָן; צ"ב מאן זאָללטע דען אנאליטישען זאטץ: (זיהע יתר
באור שער ד׳) איינע גאנצע אומגרענצטע (ד"ה פֿאָן אללען זייא
טען איינגעשלאָססענע) פֿיגור, קאן אונמיטעלביך אויס צוויי־א
גראדען לינייען בעשטעהען, דורך איינען בעוויז בערעכטיגען
וואָללען; זאָ מיסטע דיעזעס נור דורך דיא קאָנטראדיקטיאָן געשעהען

וויא

יתר באור מהמתרגם

פנים תולך: מוסס מס דבר התנאי לא הוא לבדו יסוד וסבת המותנה כ"א יחבא
עוד סבה מחלת להמותנה מלבד סבת התנאי, (וועז מבאר מויפֿער דיעזער
בעדינגונג נאך מיינע מנדערע מורזאכע דיעזעס ערפֿאלגס זיין קמן) כגון:
אם קין נהרג, הנה הוא מת, נזה דווקא מחיוב המקדש יולך חיוב המתמחל
לומל: אבל הוא נהרג, הנה הוא מת, מבל נחיוב המתמחל לא יולך חיוב
המקדש לועד: אבל הוא מת, מזה לא מוכח כי נהלג, כי סבת המיתה לא
מחת היא דהייבו ההריגה, כי גם מבלעדי ההריגה יוכל למות, כי תולמות
למות; וכן בחלית המקדש לא יולך תולדה בחלילה, כי מס תאמר: אבל אינו
נהדג, לא יתחייב מזה לומל: הנה מיבו מת, מטעם המוכל יען כי התנאי
המקדש והוא ההריגה, מיבו לבדו סבת המותנה, הנה הוא מת, כי יכול למות
אף בלא הריגה׳ — מעתה תבין, מבר דין וכלל זה שבאר הרמב"ן בהקש תנאי
מס שהוא אמת, מ"מ מיבו מכוון אבל מותו ההקש שהוא בן, דהייבו עשלייית
השמש ויום וכו' יען כי הוא תמיד הלאמון שהבאתי בחסוד וסבה אחת לתנאי
והמותנה, כי בשמת סבת היום עשליית השמש לבדו, ומס יש שמש, יש יום, ומס
יש יום, יש שמש, ומס אין שמש אין יום, ומס אין יום אין שמש, כללו של דבר
במוכנים התמודיים (וועקסעלבעגריפֿפֿע) אין דין מוקדם ומאוחר בחיוב ובחלית
התולדה כ"א במוכנים בלתי תמודיים (זובמרדענירטע)׳ — ויש עוד שמי מיני
הקשים בחלבת הגיון מבד לא זכרום הרמב"ם בס הרמב"ן, ויש תועלת בדולה
בידיעתם בס בתלמוד, בס בכל תשא ומתן ופלפול בכל דבר חבמה ומדע, ולבן

הֵם לֹא יַחֲיִבוּ דָּבָר אַחֵר בְּהַכְרֵחַ · וְאָמְנָם הָרְאָיָה עַל־בְּטוּל
הַחִבּוּרִים הָהֵם · וְקִיּוּם אֵלּוּ הַמִּינִים וִידִיעָתָם · הוּא חֵלֶק
גָּדוֹל (א) מִמְּלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן וְאֵין־זֶה כַּוָּנַת הַמַּאֲמָר · וְאֵלּוּ
"ר הַמִּינִים מִמִּינֵי הַהֵקֵשִׁים · יִקָּרְאוּ הַהֵקֵשִׁים הַמַּשְׁאִיִּים · ·
וְאוּלָם הַהֵקֵשִׁים חֲתֻנִּיִּים · הִנֵּה הֵם שְׁנֵי מִינִים : תְּנָיִי
מְרֻבָּק · וּתְנָיִי נִבְדָּל · (ב) וְהַהֵקֵשׁ הַתְּנָיִי הַמְּרֻבָּק הוּא ·
כְּאָמְרֵנוּ אִם הָיָה הַשֶּׁמֶשׁ עוֹלֶה · הִנֵּה עַתָּה־הוּא יוֹם וְאַחַר
נִתְנָה וְנֹאמַר · אֲבָל עַתָּה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָה · הִנֵּה יִתְחַיֵּב
שֶׁיִּהְיֶה עַתָּה יוֹם · וְכָל הַהֵקֵשׁ מֻחְבָּר כֵּן יִקָּרֵא תְּנָיִי מְרֻבָּק ·

והקש

פי' הרמב"ן

ואלה הם תמונות מיני ההקשים התניים

המדובק (א) אם הי' השמש עולה, הנה עתה הוא יום, אבל עתה השמש עלה, א"כ עתה הוא יום: (ב) אם הי' השמש עולה הנה עתה הוא יום, אבל אין עתה יום, א"כ אין השמש עולה · וזהרה שחיוב הקודם יוליך חיוב המתאחר, ושלילת המתאחר יוליך שלילת הקודם, לא הפך זה, והתולדה מחייבת, או שוללת, לכן הם ב' מינים:

הנחלק [א] זה המספר אם זוג אם נפרד, אבל הוא לאינו זוג, א"כ הוא נפרד · [ב] זה המספר אם זוג אם נפרד, אבל הוא זוג, א"כ אינו נפרד · [ג] אלו המים או קרים או פושרים או חמים, אבל הם אינם קרים, א"כ הם פושרים או חמים · וזהרה שתהי' התולדה או מחייבת, או שוללת, או תניית, לכן הם ג' מינים: (ד) ממלאכת ההגיון, אמר המפרש, מלישט"ו בן דסד, מגומת"ך, ומבן סינ"ף, ודניס מן המחדושים העמיקו מאוד בתכונות ההקש, ואני בחרתי לך בקלות מופלג מיני ההקשים המולידים, והעקרים, וכללי התמונות וסימניהם, עד שבקל תוכל לגדר האמת מן השקר ולהוליך היקר מן הזולל · והנה בעלי ההגיון מלאו שכל הקש מן התמונה החנית או השלישית אם הוא אמת, כגד יחוב אל התמונה הלאחורה אם תהפוך אח' מן ההקדמות בענין שתשאל לורקת, ולזה אין לנו בחמת כי אם תמונה אחת כי שאל התמונות תחוברה אל הלאחורה בהפוך ההקדמות, וכגד האליכו בזה רבים מבעלי מלאכת ההגיון, ובאלו הדרכים הנם, אשר על ידם תעשה מכל הקש מהקשי התמונה החנית או השלישית, הקש אחד מן התמונה הלאחורה תוליד בדמותו כלאתו, ואחרי שהבדלים עמוקים לא רציתי להכביל בהם את התלמידים, *) (הגהה) ההקשים המשאיים, רומז להקשים המשתתפים בגבול האמצעי והמלה מעשם כי תשה בדעיך משאת מאומה כי חלקי ההקש נושים אית בחיו אלות משותפות: תניי מדובק, נקרא כן על שם שהתולדה בזה בו על הדבוק בספק ב' משא"כ השין הב' שהתולדה בגללת מבילוד הספק הא' כי לא יתן אמת גמור עד יבורר הספק הב' ג"כ עכ"ה: (ג) והקש התניי המדובק · גם הוא יחוב ב' הקש משאי מן התמונה הלאחורה, אם תאמר, כל עת שהשמש עולה, הנה הוא יום, אבל עתה השמש עולה, א"כ

ערינגונג (תניי נבדל), צ"ב: וועז דיא זאננע אויפגעגאנגען וועדע, זאָ וועדע יעצט מאג; דיא זאננע איזט אבער ווירקליך שאָהן אויפגעגאנגען. (שלום) נון איזט עס אויך מאג' — דיעס איזט איין קאניונקטיוויש בעדינגטער זאטץ' — איין ב"ש איינעס דיסיונקטיוונז זאטצעס איזט פאָלגענדעס: דיעזעס וואסער איזט ענטוועדער היים, אָדער לויא מארם, אדער קאלט; עס איזט אבער ווירקליך היים, (שלום) אלזאָ איזט עס וועדער לויאוארם נאָך קאלט' — דער קאָניונקטיוע מיט דען דיסיונקטיוון זאטץ אונטערשיידען זיך דארין, דאס אים ערשטען אים פאָרעזאטצע בלאָס דיא בעדינגונג דורך דאז וועדטכען וועז, אים צוויי טען אים פאָרדעזאטצע דיא וועדטער ענטוועדער, אָדער אלס טרענונגס וועדטער אויסגעדרוקט וועדדען; דער נאכזאטץ אבער כוס אין ביידען קאטעגאָריש זיין, ויא אוים דען אננעפיהרטען ב"ש צו ערזעהען איזט; דען, דער נאכזאטץ: דיא זאָננע איזט אבער ווירקליך אויפגעגאנגען (אים ערשטען); אונד דער נאכזאטץ: עס איזט אבער ווירקליך

היים

יתר באור מהמתרגם

עפ"י מה שהקדמתי בזאת לתמונה הנ', אך ע"ז אעיר את המעיין לדעת שנפלו לזה נתינות בדברי הרמ"ן פה, אם טעות הקולמס או טעות הדפוס כמו שירגיש המעיין בעצמו התבוננת מתוך ההקש המתחיל: ואולם אם וכו' כל הכללים חומרים, ואין שכל מפזר הומו וכו'; אין זה ההקש מתמונה הנ' כ"א מתמונה השלישית יען שהתוך נמצא בתי הקדמות; גם התולדה שלמה: יתחייב מזה שיש מפזר הומו שאינו שכל, היכה מובחת מתוך ההקש זה, כ"א התולדה המתחייבת מזה היא: א"כ אין חומר מפזר הומו, ואו לא מילי' —

בדברי המאלד ל"ה: כי מחיוב הקודם יוליך חיוב המתאחר וכו' שכלל זה אמת שהקדמים התנאים, אבל לא בכל התנאים, כי יש הקדמים תנאים שיולידו גם בחיוב המתאחר ובשלילת הקודם כגון: אם לאונן נדיק הוא, נפשו ישלה גו (וואן רואבן טוגענדהאפט מיוט, וא האט ער מיין רוהיגעם געוויסענן) אבל נפשו ישלה גו, הנה הוא נדיק, (נון האט ער מיין רוהיגעם געוויסענן, אזוא מיוט ער טוגענדהאפט) הרי שבחיוב המתאחר יולך חיוב הקודם; וכן בשלילה: אבל אינו נדיק, א"כ נפשו לא ישלה גו (ער מיוט אבער ניכט טוגענדהאפט, אזוא האט ער אויך קיין רוהיגעם געוויסענן) הרי שבשלילת הקודם יולך שלילת המתאחר: והכלל בחיתי שבהקדים התנאים, אם כבל התנאי וכבל המותנה יסול אחד וכבה אחת להם, (וואן דיא בעדינגונג אונד דאז בעדינגטע מיין אונד דענזעלבען גרונד האבען, וויא מין מונדערעק ב"ש, וואר טוגענדהאפט מיוט, אום אויך מיין רוהיגעם געוויסענן זהאבען, וואר מיין רוהיגעם געוויסענן האט, אום אויך טוגענדהאפט זיין, זא אויך, וואר ניכט טוגענדהאפט מיוט, האט אויך קיין רוהיגעם געוויסענן, אונד וויעדער אומגעקעהרט, וואר קיין רוהיגעם געוויסענן האט, מיוט אויך ניכט טוגענדהאפט) הן בחיוב הן בשלילה, כמו בשאל שלפנינו, שהלקות ויסרת הנפש יסול אחד וכבה אחת להם זה לזה וזה לזה, כי בהכרח מי שהוא נדיק נפשו ישלה גו, ומי שנפשו ישלה גו הוא בהכרח נדיק, וכן בהפך, מי שאינו נדיק נפשו לא ישלה גו, ומי שנפשו לא ישלה גו, אינו נדיק, בהקש הנכוי נזה לא דין ולא בלל בשפט תולדתו, כי בכל

פניס

מלות הגיון שער ז

אֵינָנוּ א׳ הַשְׁשִׁי כָּל־ב ג׳ וְקָצָת ב אֵינָנוּ א ׳ אִם־כֵּן קָצָת־
ג אֵינָנוּ א ׳

עי כאן שלא מן המאמר : מזה והלאה מן המאמר לסוף שער ז

וְכָל מַה־שֶּׁהוּא זוֹלֶת אֵלּוּ י״ד הַמִּינִים מִן־הַחִבּוּרִים ר״ל
אַרְבָּעָה וְתִשְׁעִים הַחִבּוּרִים הַנִּשְׁאָרִים ׳ אֵינָם הַקְּשִׁים ־ כִּי־
הם

פי׳ הרמב״ן

מזה על מפזר הוכו שלש יהא מלם, ומולם מס מתרתי כל בסכלים סומלים, ומין
ב א ב ג
סכל מפזר הוכו, יתחייב שים מפזר הוכו שמינו סכל, ומס תהי׳ הגדול׳ סוללת
ותשלול מקלת הפרטים מן המין, לף מס תחייב הקטנה לת הסוג לכל מין,
ב
מין להוליך מזה התולדה הסוללת כפרטים ממקלת הסוג, ומס קלת הסומלי׳
ג ג א
שלתי כוזגים, לף מס כל בוזג נכל לש יתחייב מזה על נכל שלש יהי׳ סומל.
ב ג ג א
מכל מס מין חכס כוזג ובל כוזג נכל יתחייב שים נכל שלתי חכס, מעתה הגדולה
מו סוללת כוללת מו מחייבת כוללת מו מחייבת חלקית, מכל לש תוכל להיות סוללת
חלקית, כי מס תהי׳ לחת מן התקדמות סוללת תהי׳ גס התולדה סוללת׳ ובכל
ממלכו בדין הסליסי שתמונה הזאת הרביעית מס התולדה סוללת לריכה הגדולה
להיות כוללת, ומס הגדולה כוללת מחייבת תוכל הקטנה להיות מו כוללת מחייבת
מו כוללת סוללת׳ מכל לש תוכל להיות חלקית בשום פנים מדין הלאמון שזכרנו,
ומס הגדולה כוללת סוללת לריכה הקטנה להיות מחייבת, שהרי תשתי הקדמות
סוללת לש תולך שום תולדה׳ מכל תהי׳ מו כוללת מו חלקית ומס הגדולה חלקית
לריכ׳ הקטנ׳ להיות מחייבת כוללת, מחייבת מדין הסליסי, שמס תהי׳ סוללת
מ״כ שגס התולדה סוללת ומז היתה לריכה סגדול׳ להיות כוללת ומנחנו הנחנו
שהיס חלקית וכוללת נריכ׳ שתהי׳ התולדה לחרי שב׳ הקדמו׳ חלקיות לש תולדו׳
מלומ׳ הרי לך ה׳ מינים׳ [א] מחייבת כוללת, מחייבת חלקית׳ [ב] מחייבת
כוללת סוללת כוללת׳ [ג] מחייבת חלקית מחייבת כוללת׳ [ד] סוללת כוללת
מחייבת כוללת׳ (ה) סוללת כוללת מחייבת חלקית, ומה שלש מנה הרב ז״ל לת
מיני התמונה הזאת, הוא מפני שנקל יבונו אל התמונה הלאחרונה, שמס תהפוך
לחת מן הקדמותיהם או תולדותיהם נריכי ההפוך המבוארים לך בשער ג׳ וכמעט
אין בהם שום תועלת כמבואר לכל משכיל במעט עיון׳ (ע״כ הפילוס על תחלת
שער ז׳):

ואלה

יתר באור מהמתרגם

דברי הרמב״ן בכללי וליכי התמונה הרביעית מבוארים תמה שהקדמתי בתמונת
הקדמות ובינותל בתמונה השלישית הסמוכה עי״ש, ולא אאריך עוד
בזאת, ובפרט שהיה ללא לנוך ואין שום תועלת בה כדברי הרמב״ן בשלמו בסוף
הענין זה׳ ומי שיכסוף לעיין בה לחבודי הרי לנבי הרמב״ן לפניו ומבוארים
עפ״י

מאנכער איזט אלזאָ איין שוועכלינג אונד דאָך איין העלד (ג) קיין פֿער־
נינפֿטיגער איזט איין גייצהאלז, יעדעס פֿערניגפֿטיגע איזט מענש; (שלום)
מאנכער מענש איזט אלזאָ קיין גייצהאלז. (ל) קיין געשעפֿף האט איין
נאָטהוועניגעס ראזיין, אייניגע געשעפֿטע זינד גייסטער; (שלום) אייניגע
גייסטער האבען אלזאָ קיין נאָטהוועניגעס דאזיין; (ה) אייניגע מענשען
זינר טאָרען, יערער מענש שפריכט; (שלום) אייניגע שפרעכענדע זינד
אלזאָ טאָרען: (ו) אייניגע געשעפֿטע זינד אונקערפערליך, אללע גע־
שעפֿטע האבען אין דאזיין; (שלום) אייניגע פֿאָרהאנדענע וועזען זינד אלזאָ
אונקערפערליך. — דיעזע 14 פֿרוכטבארע שלוסארטען נעננעט מאן
אויך (הקשים משאיים) קאטעגאָרישע, אָרער, אונבעדינגטע שלוסאר־
טען. — אויסער דיעזען גיבט עס אויך נאָך (הקשים תנאיים) היפאָטע־
טישע, אָרער בעדינגענדע פֿערנונפֿט שליססע, דיא וויערער פֿאָן צוויי־
פֿאכער ארט זינד, נעהמליך (ס) (תניי מרובק) קאניונקטיווע, אָדער,
דיא פֿערבינדענדע בעדינגונגי (ז) דיסיונקטיווע, אָדער, דיא טרענענדע
בעדינ־

יתר באור מהמתרגם

2 כל מוזל גדולו גדול, יש תש כח ומוזל גדולו, מ״כ: יש תש כח הגופני וגדול

ו — כל גדול מוסרי מוזל גדולו, יש מוזל גדולו ותש כח, מ״כ: יש תש כח הגופני וגדול

3 מין כילי מזכיל, כל מזכיל מדס, מ״כ: יש מדס מחיצו כילי

ו — מין מזכיל כילי, יש ג״מ מזכילים, מ״כ: יש מדס מחיצו כילי

4 מין מחויב המציאות נבדל, קנת נבדלים שכלים נפרדים, מ״כ: קנת שכלים נפרדים נלתי מחויבי מציאות

ו — מין נבדל מחויב המציאות, קנת השכלים נפרדים נבדלים, מ״כ: קנת השכלים נפרדים נלתי מחויבי מציאות

5 קנת ג״מ שכלים, כל מדבר מדס, מ״כ: קנת מדברים שכלים

ו — יש שכל והוא מדס, כל מדס מדבר, מ״כ: יש מדבר והוא שכל

6 קנת מיכס גשמים נבדלים, כל נבדלים נמנאים, מ״כ: קנת הנמנאים מיכס גשמים.

הָאַחַת וְנָשׁוּא בָּאַחֲרֶת • הִיא עַל־אַרְבָּעָה פָּנִים • הָאֶחָד כָּל־ג ב • וְכָל־ב א • אִם־כֵּן כָּל־ג הוּא א • הַשֵּׁנִי כָּל־ג ב • וְאֵין־דָּבָר מִב א • אִם־כֵּן אֵין דָּבָר מִג א • הַשְּׁלִישִׁי קְצָת ג ב • וְכָל־ב א • אִ״כְּ קְצָת ג א • הָרְבִיעִי קְצָת ג ב • וְאֵין־דָּבָר מִב א • אִ״כְּ קְצָת ג אֵינָנוּ א • הַתְּמוּנָה הַשֵּׁנִית וְהִיא • שֶׁהַנָּדָר הָאֲמָצָעִי נוֹשֵׂא בְּשֶׁתֵּי הַהֶקְדָּמוֹת הִיא נַ״כְּ עַל־דְּ׳ פָּנִים • הָאֶחָד כָּל־ג ב • וְאֵין־דָּבָר מֵא ב • אִ״כְּ אֵין־דָּבָר מִג א • הַשֵּׁנִי אֵין־דָּבָר מִג ב • וְכָל־א ב • אִ״כְּ אֵין־דָּבָר מִג א • הַשְּׁלִישִׁי קְצָת ג ב • וְאֵין־דָּבָר מֵא ב • אִ״כְּ קְצָת ג אֵינָנוּ א • הָרְבִיעִי קְצָת ג אֵינָנוּ ב • וְכָל־א ב • אִם־כֵּן קְצָת ג אֵינָנוּ א • הַתְּמוּנָה הַשְּׁלִישִׁית וְהִיא שֶׁהַנָּדָר הָאֲמָצָעִי נוֹשֵׂא בְּשֶׁתֵּי הַהֶקְדָּמוֹת • הִיא עַל־שִׁשָּׁה פָּנִים • הָאֶחָד כָּל־ב ג • וְכָל־ב א • אִ״כְּ קְצָת ג א • הַשֵּׁנִי כָּל־ב ג • וְאֵין־דָּבָר מִב א • אִם־כֵּן קְצָת ג אֵינָנוּ א • הַשְּׁלִישִׁי קְצָת ב ג • וְכָל־א ב • אִ״כְּ קְצָת ג א • הָרְבִיעִי כָּל־ב ג וְקְצָת ב א • אִ״כְּ קְצָת ג א • הַחֲמִישִׁי קְצָת ב ג • וְאֵין־דָּבָר מִב א • אִ״כְּ קְצָת ג אינו

פי׳ הרמב״ן

וכל שלשתן מקלת הסוג לפ יכנס תחת המין ופרטיו, ולימי התמונה הזאת שלמה • הראשון שהם תהי׳ הגדולה מחייבת, לריכה הקטנה להיות כוללת, כי הנה הגדולה אם תהי׳ מחייבת תגיד על פרטי המין שהם נכנסים תחת המין, ולולי שתגיד הקטנה על כל המין הזה ותחייב או תשלול ממנו הסוג, לפ תוכל מציאתן התולדה הראוי׳ לחיוב או לשלול פרטי המין ממקלת הסוג, ואולם אם תשלול הגדולה פרטי׳ או חייבם ממין, אז תוכל הקטנה להיות חלקית כי אם תחייב הסוג לקלת המין, תשלול התולדה הפרטית או החייבם הנה ממקלת הסוג • המין השני אם תהי׳ הקט׳ מחייבת תהי׳ התולדה חלקית, כי אם תחייב כסוג ממין תחייב ותשלול משיגי המין ופרטיו ממקלת הסוג לפ מכללו, ואולם אם תשלול הסוג ממין, כגד שוללת משיגי המין ופרטיו מכל הסוג • הלין השלישי שהם התול׳ שוללת לריכה הגדול׳ להיות כוללת, שהרי אם התולדה שוללת ע״כ שתחת מהקדמו׳ ההקש מחייבת והחת שוללת שהרי שני משפטים שוללים לפ יולידו מחומה, ושני מחייבים לפ יולידו שולל, מעתה אם הגדולה מחייבת, שהיינו שתגיד על הפרטים שהם נכנסים תחת המין, לולי תחייב על כל הפרטים ההם, אף אם תשלול הקטנה את הסוג מכל המין, אי אפשר לשלול פרטי המין ממקלת

ב ג ג א

הסוג, ואם קלת שני קלים חומדים, אף אם לין חומד אפשר הוכו לפ יתחייב

מזה

פרעמיססע זאָ וויא בייא דער ערשטען פֿיגור, בעיאהענר (איבריגענס אבער אללגעמיין אָדער פארטיקולער) זיין, דיא אָבערע פרעמיססע אבער קאן בעיאהענד אָדער פֿערנייענד, אללגעמיין אָדער פארטיקולער זיין, אונד דיא קאָנקלוזיאָן איזט איממער נור פארטיקולער, איבריגענס אבער בעיאהענד אָדער פֿערנייענד' — דיא זעקס שלוסארטען ריזער פֿיגור זינד
ג ב
וויא פֿאָלגט: (ס) יעדער פֿערנינפֿטיגע ליעבעט דיא וואהרהייט, יעדעס
ג א
פֿערנינפֿטיגע איזט מענש; (שלום) אייניגע מענשען ליעבען אלזאָ דיא
ב ב
וואהרהייט. (ג) וואר זיין געמיהט בעהערשעט הייסט איין העלר, מאנ-
ג א
כער בעהערשעט זיין געמיהט אונד איזט לאָך איין שוועכלינג; (שלום)
מאנ-

יתר באור מהמתרגם

בהרב המצלר ל"ח: וכלל סתמונה הג' כזה וכו' כוונת הדג כזה: הלש כנר מגולר שהסוג הוא יותר כולל ממין, והמין מפלטי; ונעזור זה מציג כל הפרט (דהו אטרקאמהל מיינעם גאנצען מיינלעלנטן בעגריפֿפֿעם) לא יהי' כ"ת מציג מקנת המין, וכן כ.ציג כל המין לא יהי' כ"ת מציג מקנת הסוג, בן נחיוב והן נשלילה, נמו זמין (הא') מתמונה זאת שג' מוחגיו הן
ב א ג ב
מזכיל. מוהב מת, מלס; שמוצב מלס יותר כולל ממזכיל, ומוהב מת.
ג ב
והוא קוג נערך שניהם; ומס הגדולה שהיא כל מזכיל מוהב מת, תגיל שכל מוצב ג' (מזכיל) יש לו מציג ג' (שהוא מוהב מת) הנה לף שהקטנה תגיל שכל מזכיל הוא מלס, לא יגיע המציג מוהב מת כ"ת לחלק מהמלס, נעזור שכל המוצב משכיל מינו כ"ת חלק מהמלס ומכ"ש המציג מוהב מת שמינו כ"ת חלק מהמלס; ולכן נתמונה זאת שהקטנה לזוקא מחייבת ותגיל על המין שבגדולה שהוא נכלל בסוג הקטנה, מ"כ התולדה נכל שזת מיני התמונה הזאת תמיל לא תהי' כ"ת חלקית, מס מחייבת ומס שוללת, כפי מה שתשפוט הגדולה בין המין ומציגו בחיוב או בשלילה, — גס תנאי התמונה זאת שלריכה הקטנה להיות
ג ב
מחייבת לא יתקיים רק כשהגדולה מינה מתהפכת הפוך מלא כגון: כל מלס מי,
ג א
וכל מלס מינו מעופף; לא יתחייב מזה על מעופף שלא יהי' חי; מבל מס
ג ב ג
הגדולה מתהפכת הפוך מלא החנאי נשל; כגון: כל מלס מדבר, כל מלס מינו
א ב א
מעופף, מ"כ כל מעופף מינו מדבר, או, כל מדבר מינו מעופף' — והא לך כל זאת מיני התמונה הזאת נתנגית התמונה הלאחרונה עפ"י דיני ההפוך והתמורה הנזכרת' בזה:

ג ב ג א ב
א כל מוהב מת מזכיל, כל מזכיל מלס, מ"כ: קלת ג"ת מוהבי מת
ג ב א ב א
או — כל מזכיל מוהב מת, קלת ג"ת מזכילים, מ"כ: קלת ג"ת מוהבי מת

וְרָצוֹנִי בְּהַכְדֵּל בְּכַמּוּת • כִּי הַשְּׁלִישִׁית תּוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנָה
שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ הֱיוֹת הַגְּדוֹלָה כּוֹלֶלֶת • וּבָזֶה בְּעַצְמוֹ תֶּחְסַר
מִמֶּנָּה שֶׁלֹּא תּוֹלִיד כּוֹלֶלֶת • הַשֵּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית הָפְכִיוֹת
בְּכַמּוּת וּבְאֵיכוּת • וְרָצוֹנִי בָּזֶה הַשֵּׁנִית תִּשְׁמוֹר סֵדֶר הַכְּלָלוֹת •
וְלֹא תִּשְׁמוֹר סֵדֶר הַחִיּוּב • וְתוֹלִיד כּוֹלֶלֶת וְלֹא תּוֹלִיד מְחַיֶּבֶת
רַק שְׁלִילָה • וְהַשְּׁלִישִׁית בְּהִפּוּךְ • כִּי הִיא שׁוֹמֶרֶת הַחִיּוּב •
וְלֹא תִּשְׁמוֹר סֵדֶר הַכְּלָלוֹת וְלָכֵן תּוֹלִיד מְחַיֶּבֶת וְלֹא תּוֹלִיד
כּוֹלֶלֶת • וּבְכָלָל שֶׁהַשֵּׁנִית לֹא תִּשְׁמוֹר סֵדֶר הַחִיּוּב וְלֹא
תּוֹלִידֵהוּ • וְהַשְּׁלִישִׁית לֹא תִּשְׁמוֹר סֵדֶר כְּלָל וְלֹא תּוֹלִידֵהוּ •
הַתְּמוּנָה הָרִאשׁוֹנָה • וְהִיא שֶׁהַגֶּדֶר הָאֶמְצָעִי נוֹשֵׂא בְּהַקְדָּמָה
האחת

פ' הרמב"מן

המלעי נוסח נחת מן ההקלמות ונסוף נסכי', והיא הנקלת התמונה הלמטונה,
מו סיהי' כסוף נסתיכן ותקלת התמונה הסכי' מו סיהי' נוסח נסתיכן ותהי' התמונה
הסליסית, ומולס נמלינו"ס העמיל מספל התמונות על מרנעה ולעתו עם הגדול
המלעי נוסח הגדולה ונסוף הקטנה תקלת התמונה הלמטונה • ומולס עס יהי' כסוף
הגדולה ונוסח הקטנה מז היא תמונה נפני עלמה ותקלת הרניעית ודיכים ומספיה
סוכים מדיכי ומספטי סלס התמונות הנסלמות, ולה מיכים ממסה כאסד מפאד לך •
(והנה מות א הדומז על הסוג יהי' פה הקלה המחדון והקטן • ומות ב הדומז על
מזיגי המין יהי' פה הקלה הגדול • ומות ג המורה על פרטי הסוג יהי' הגדול
המסתף ויהי' סדר סלסת מספטי ההקס נתמונה הזאת הרניעית גא, בג,
אב) • ומלו הן המין הלמטון כל ג א, נל ב ג, מ"כ קלת א ב ל"מ נל
ג א ב ג א ב
חי מלניס, נל מלס חי, מ"כ קלת מלניז מלס • המין הסני כזה מין ג א,
ג א ב ג
נל ב ג, מ"כ מין א ב, ל"מ מין כללס מחויב המליחות, נל גסס כללס,
א ב
מ"כ מין מחויב המליחות גסס • המין הסליסי כזה נל ג א, קלת ב ג, מ"כ
ג א ב ג א
קלת א ב, ל"מ נל גוף נתפס נמקוס, קלת המלמיס גופות, מ"כ הנתפס
ב
נמקוס נמלס • המין הרניעי נל ג א, מין ב ג, מ"כ יס א סמינו ב, ל"מ
ג א ב ג א ב
נל כוגס מת יגלו נגוד, מין כנהל להון כוגס מת יגלו, מ"כ יס נגוד סמינו נגהל
ג
להון • סמין החמישי כזה קלת ג א, מין ב ג, מ"כ יס א סמינו ב יס מסכיל
א ב ג א ב
זולל, מין הולך על מרגע מסכיל, מ"כ יס זולל סמינו הולך על מרגע, הרי לך
ממסה מיכים, וכלל לתמונה הזאת כל שנכנס תחת המין מו פרטיו יהי' מקלת
הסוג מכללו • וכל שלא נכנס תחת המין מו פרטיו יס מקלת הסוג סמינו מכללו,

וכל

ג ב
קיין פֿיערעק האט דרייא זייטען; (שלום) אליאָ, קיין פֿיערעק איזט איין
א ב ג
דרייאעק; (ג) קיין דרייאעק האט פֿיער זייטען, אייניגע פֿיגורען האבען
ב א ג
פֿיער זייטען; (שלום) אליאָ, מאנכע פֿיגור איזט קיין דרייאעק; (ד) יעדער
א ב ג ב
דרייאעק האט דרייא ווינקעל, מאנכע פֿיגור האט קיינע דרייא ווינקעל;
ג א
(שלום) אליאָ איזט מאנכע פֿיגור קיין דרייאעק׳ — אין דער דריטטען
פֿיגור, ווען זיא ריכטיג שליסען זאָללן, מוס ווידער דיא אונטערע
פֿרעמיססע

יתר באור מהמתרגם

מיינעס מנדערן בעגריפֿעס זיין קען, זי אום דאך דיזער מנדרע בע־
גריף מין דעם ערשטען ניכט ענטהאלטען, מונד פֿאן מנדרער מרט זיין),
כמו נמשל מין המ', מס מאמד שמשיג ל' נלעות, שהס מסיג וסימן המוזנע,
לפ יסיב לזוס מסולס, ע"כ שכל מסולס מיזו נכלל המוזנע (ווען דאז מערק־
מאהל דער 4 זיניען, וועלכעס דאז מערקמאהל מיינעס פֿירעקס מיזט,
קיינעס דרייעק זו קמאטען קען, זי קען מויך קיינדרייעק מיין פֿירעק
זיין); והכך רומה שתמונה זאת שתמיד מחת מהקדמות שוללת, לכן המולדה
ב"כ תמיד שוללת כלך החלוסה שהקש; וכן היא פעמים חלקית כלך החלוסה
שהקש כאשר נאמרתי לעיל. — גס תנאי התמונה זאת שלישה הגדולה להיות
כוללת, ומיכות הקטנה הפוך הגדולה, לא יתקיימו כ"א כהקשים שלא ימלא
משפטיהם דין ההפוך והתמורה שאמרתי לעיל, אבל כהמלא דין ההפוך והתמורה
א ב ג
נאחד ממשפטי ההקש נשלו התנאים, והא לך המופת: כל מי מלגים, כל מלס
ב ג א ב ג ב
מלגים, ש"כ כל מלס מי; או כל מלס מי, וכל מלגים מי, ש"כ, קלת מלגים
מלס, או כל מלס מלגים; הרי לך הקשים מתמונה הזאת משפטיהם מחייבים
א ב ג ב א
זעולידים; וכן ההקש זה: קלת המי מדגר, כל מלס מדגר, ש"כ קלת המי
ג א ב ג ב
מלס, או כל מלס מי; או קלת המגדלים חיים, כל מלגים חי, ש"כ קלת מלגים
מגדל; הרי לך ג"כ הקש מתמונה הזאת ומוליך לף שהגדולה חלקית, וזה נעזוב
ההפוך והתמורה שימלא תמיד נאחת הקלמות כאמור. —

ואתה תלמד, שהתמונה הזאת שנגזל המלעי הזה הוא נשוא ב'
הקלמות, נקל תצוג לתמונה הלאזנה, שיהי' הנגזל המלעי נושא
נאחת ונשוא נאחת, עפ"י דיני ההפוך והתמורה הלזקת שאמרתי לעיל, ותוליך
כלמותה ולשמה והא לך כל ד' מיניס.

1 אין לאחד מנעלי ד' נלעות משולש, כל מלוג נעל ד' נלעות, ש"כ, אין
מלוג משולש.

2 כל נעל ג' נלעות הוא משולש, אין מלוג נעל ג' נלעות, ש"כ, אין
מלוג משולש.

3 אין נעל ד' נלעות משולש, קלת הלזות נעלי ד' נלעות, ש"כ, קלת הלזות
אינס משולשים.

4 כל נעל ג' זויות משולש, קלת הלזות אין להס ג' זויות, ש"כ, קלת הלזות
אינס משולשים.

בהרב

מְשֻׁתֶּפֶת לָרִאשׁוֹנָה בָּאֵיכוּת • וְנִבְדֶּלֶת מִמֶּנָּה בְּכַמּוּת • וְזֶה
גַּ"כְּ בְּהַקְדָּמוֹת וּבַתּוֹלָדָה וְרִצּוּנִי בְּשִׁתּוּף בְּאֵיכוּת בָּהַקְדָּמוֹת •
שֶׁהַשְּׁלִישִׁית תִּשְׁמוֹר סֵדֶר הַמְּחַיֶּבֶת • ר"ל שֶׁהִיא בְּהַכָּרַת
הַקְּטַנָּה מְחַיֶּבֶת • כְּמוֹ בַּתְּמוּנָה הָרִאשׁוֹנָה • ר"ל שֶׁצְּרִיכָה
לִהְיוֹת מְחַיֶּבֶת עַל־כָּל־פָּנִים • וְרִצּוּנִי בַּתּוֹלָדָה שֶׁתּוֹלִיד גַּ"כְּ
מְחַיָּבֶת • וְלֹא שְׁלִילָה כּוֹלֶלֶת • כִּי־אִם שְׁלִילָה חֶלְקִית •
ורצוני

פרוש הרמב"ן על תחלת שער ז

אמר המפרש עתה מני שד לגמר את תחילת שער ז', כי דברי הרב שם כאמרים בקלות מופלג, ומחמת הקדמתו מאד הלעתי לפניך יובנו דברי עמל: (א) הקש בלי ספק • כלומר אף אם יתתפו שני משפטים בנושא או בנשוא אינו מן ההכרח שיולד מזה הרכבתם הקש אמתי, כי לפעמים הם שניהם שוללים או שניהם חלקיים ואז לא יולידו תמונה, כמבואר בשער עיון, ובעלי ההגיון קראו הרכבת המשפטי' אשר לא יולידו תולדה אמתית, הקש העקר: (ב) מאד ומאוכ מבוארים • כי ההקדמו' הן או שתיהן עחידות או שתיהן שוללות, או הגדולה עחידת והקטנה שוללת, או הגדולה שוללת והקטנה עחידת, הרי כאן לרבעה פנים, ולכל אחד מאלו החופנים תשעה חבורים, כי אם תהיינה שתיהן מחידת: [א] פעמים ששתיהן כוללת: [ב] ופעמים ששתיהן חלקיות: [ג] ופעמים ששתיהן לישיות: [ד] פעמים שהגדולה כוללת והקטנה חלקית: [ה] ופעמים הגדולה חלקית והקטנה כוללת: [ו] פעמים שהגדולה כוללת והקטנה לישית: [ז] ופעמים שהגדולה לישית והקט' כוללת: [ח] פעמים שהגדולה לישית והקטנה חלקית: [ט] ופעמים שהקטנה לישית והגדולה חלקית, הרי תשעה על חופן הלאזון, וכן לרבעה החופנים שזכרנו, הרי שסה ושלשים על אחת מן התמונות שזכר הרב, וכן לכל תמונה משלש התמונות, יעלו מ"כ יחד מאה ושמונה חבורים: (ג) י"ל חבורים • כי המשפט הלישי הוא למשפט הכולל כמבואר בשער ג', ולא ישאלו כי אם משפטים כוללים וחלקי', מעתה בתמונה הגדולה לוקח כוללת והקטנה לוקח מחידת, ולא ישאלו מ"כ כי אם לרבעה מינים • המין האחד הגדולה כוללת מחידת והקטנה כוללת מחידת • המין השני הגדולה כוללת, והקט' מחידת כוללת • המין השלישי הגדולה כוללת, והקט' חלקית מחידת • המין הרביעי הגדולה כוללת מחידת, והקט' כוללת • המין החמישי הגדולה חלקית, והקטנה כוללת מחידת, ובתמונה השנית הגדולה לוקח כוללת, והקט' מחידת כוללת • המין השלישי הגדולה כוללת מחידת והקטנה חלקית • המין הרביעי הגדולה חלקית והקטנה כוללת מחידת • המין החמישי הגדולה חלקית והקטנה חלקית מחידת, ובתמונה השלישית הקטנה לוקח מחידת ויחלקו שסה מינים • המין האחד הגדולה כוללת מחידת והקטנה כוללת מחידת • המין השני כוללת מחידת, חלקית מחידת • המין השלישי כוללת מחידת • המין הרביעי כוללת מחידת, חלקית מחידת • המין החמישי חלקית מחידת, כוללת מחידת • המין הששי חלקית שוללת, כוללת מחידת, כי שני משפטים חלקיים לא יולידו מאומה, הרי לך ל' לתמונה הראשונה ל' לתמונה השנית ושסה לתמונה השלישית, ומספרם מרבע עשר מינים מולידים, ול"ל המינים הנשארים עקרים לא יולידו מאומה, כמו שזכר הרב • והנך רואה שהלך הרב בעקבות מרסע"ו ומפרשיו ולא מנה כי אם שלש תמונות להיותן לו שיהי' הגדול

אונד ווילדום פֿערניינענד, וועז דיא אבערע בעיאהענד אייט; אונד דיא
קאנקלוויאן מום דאהער אויך איממער פֿערניינענד שליסען. — דיא 4
שלוסארטען דיעזער צווייטען פֿיגור זינד וויא פֿאלגט: (מ) קיין דרייאעק
האט פֿיער זייטען, יערער פֿיערעק האט פֿיער זייטען; (שלום) אלזא,
איין פֿיערוינק איזט קיין דרייאעק. (ז) יערער דרייאעק האט דרייא זייטען,
קיין

יתר באור מהמתרגם

נעלו דוד הכללים והדיוקים נתמונות ההקפים) וכן נמצת נעלי הניון זמנכו לא
היכו נכל הקפים כולם כ"ח זתי תנאים, [מ] זמצת מההקדמות לדיבה להיות
תמיד כוללת יהי' מיזה זיהי', יען כי ג' הקדמות חלקיות לא תולדנה, [ז]
זמצת מההקדמות לדיבה להיות מחייבת יהי' מיזה זיהי' כי ג' זוללת לא תולדנה
מאומה כמבואר נמעט עיון, כי נזתי זוללת אין נתוף וקצור ואין יולידו,
כגון: כל מלם אינו מעופף, וכל מעופף אינו מלבר, לא תולך מג' מלה טוס
תולדה; וכן אם נתיכן חלקיות כגון: קלת החי מלבר, קלת החי מעופף;
לא יוכל לבזור מג' מלה התולדה לומר: מ"כ קלת מעופף מלבר, אז קלת מלבר
מעופף, כי זה כוזב נמעט, וגם אין זה מוכח כלל מתוך ההקש, כי נקל יוכל
לומר בלותו מקלת החי נים לו המציב מלבר, אינו אותו מקלת החי שהוא
מעופף, וכן נהפך. כי החי הוא יותר כולל ממלבר, וממעופף; ואתה תדמה
אמיתת כלל זה מהקש זה, כגון: כל נפש נמצא, קלת נמצא הוא רוחני, מ"כ
יש רוחני שהוא נפש, זה ברור, ואף זאחת מהקדמות היא כוללת; אולם אותה
הכוללת אינה כוללת נאמת, כי אף נכל נפש נמצא, לא כל נמצא נפש כ"א קלת
נמצא הוא נפש והרי היא כחלקית ולא תוליך כלין ג' הקדמות חלקיות ודע זאת. —

בדברי המחבר נד"ה: כי מלת אינה וכו' כ"א חלק מהנפש וכו', פי' הנפש
אינה גוף, ר"ל הנפש הוא דבר שאינו גוף, (דיא זעעלע איזט אונ-
קערפערליך) וכל שאינו גוף אינו מתחלק, (אללעם אונקערפערליכע איזט
אונטהיילבאר) ומ"כ התולדה, אין הנפש מתחלק (אללזא איזט דיא זעעלע
אונטהיילבאר) והכלל בזה, כי יש מחמטים ונלות, טוניס נלטון וטוויס נכווכה
(עקווימאלענטע, מדער, גלייך פיל) אונגענדע זעעלע אונד אומדרינקען),
וכן הוא כאן. הנפש אינה גוף (נזלילה) והנפש הוא דבר שאינו גוף (נאיכט)
טוניס נלטון וטוויס נכווכה, ומ"כ הזולל הוא כמחייב; והרי כל שלשת משפטי
ההקש זה כמחייבים לפיינו, הקטנה, הנפש הוא דבר שאינו גוף הגדולה, כל דבר
שאינו גוף הוא דבר שאינו מתחלק, והתולדה, מ"כ הנפש הוא דבר שאינו מתחלק. —
בדברי המחבר נד"ה: וכדי להקל על המעיין וכו' ויהי' מ"כ נכאן הקלה הגדול וכו',
ר"ל אם שהוא נתמונה מ' הגדול המשתתף, הנה נתמונה הנ' הוא הקלה
הגדול; וכן האות הלומז, או המוצג שהוא נתמונה מ' הקלה הגדול, הוא נתמונה
נ' הגדול האמצעי או המשתתף, ואינם טוויס כ"א נקלה הקטן, כי האות הלומז
או המוצג שהוא הקלה הקטן נלשונה, יהי' גם נזאת הסניית הקלה הקטן. והוא
הדבר שאמרתי לעיל שאינוי מלג המוצגים נהקש הוא קנת אינוי התמונות. —
בדברי המחבר נד"ם: הדבר אשר לא יאנוהו משיני המין וכו', פי'
משיב או סימן מוצג מאת שאינו יכול להיות ב"כ משיב או
סימן למוצג אחר, ע"כ שמותו מוצג האחר אינו מתיין אותו המוצג האחר,
(וועז דאז אערקאאחל איינעם בעגריפֿענם גיכט אויך דאז אערקאאחל
איינעם

תוסיף עלי הראשונה · בהקדמה הקטנה שאינה צריכה שתהיה מחייבת בקטנה · ובזה בעצמו תחסר מהנה · שלא תוליד מחייבת · ורצוני בתולדה · שתוליד ג"כ כוללת כמו הראשונה · ולא תוליד מחייבת ר"ל שאינה צריכה *) (הגה"ה שאין בכתה) להוליד מחייבת · והתמונה · (ט) השלישית

משתפת

פי' הרמב"ן

להוליך מחיב ע"ס הוא, כי בתמוך השניה התולדה על כל פנים שוללת: (ט) השלישית· פי' לתמוך השלישית שיהי' נושא הגדולה הוא בעצמו נושא הקטנה · וגם בתמוך הזאת יהי' התוצאת א דומה על כל הסוגים · לפי הוא יהי' פה הקלה הקטן והתוצאת ב על מציני הפרט, והוא פה הקלה הגדול, והתוצאת ג על הפרט בעצמו ויהיה פה גיגול המשתתף וסדר שלשת משפטי התקש הוא גא, גב, אב, ולה שסה מיניס· המין המחל (כל ג ב) (כל ג א), מ"כ קלת א ב · ל"מ כל מסכיל מוהב המעת, כל מסכיל מדם, מ"כ קלת בי מדם מוהבי מעת· המין השני (כל ג ב), (קלת ג א), מ"כ קלת א ב, ל"מ כל מוסל בדומו בגוד, יש מוסל בדומו ותש כח, מ"כ יש תש כח הגופני ובגוד· המין השלישי, (מין ג ב), (כל ג א), מ"כ קלת א מיכנו ב, ל"מ מין מסכיל כילי, כל מסכיל מדם, מ"כ יש מדם שמיכנו כילי· המין הרביעי, (מין ג ב), (קלת ג א) מ"כ קלת א מיכנו ב, ל"מ מין כנרת מחויב המליחות, קלת הנגרמים שכלים כפרקי, מ"כ קלת השכלים הנפרדי' בלתי מחויבי המליחות· המין החמישי (קלת ג ב), (כל ג א), מ"כ קלת א ב, ל"מ קלת בני מדם שכלים, כל מדם מדבר, מ"כ קלת מדברים שכלים· המין הששי, (קלת ג מיכנו ב), (כל ג א), מ"כ קלת א מיכנו ב, ל"מ קלת הנגרמים מיכם גשמים, כל הנגרמים נמלחים, מ"כ קלת הנמלחים מיכם גשמים, וכלל התמונה השלישית כזה אם חיבת או שלילת דבר מכל המין או מקלתו, כבר חיבת או שלילת הדבר ההוא בעצמו מקלת הסוג לא מכללו· לכן הגדולה או שוללת או מחיבת דבר מכל חיבי המין או מקלתם והקטנה תגיד על המין שהוא נכלל תחת הסוג לכן היא מחיבת על כל פנים ואולם תוכל להיות חלקית אם הגדולה כוללת כי שתי הקדמות חלקיות לא תולדה מתומה, והתולדה חלקית על כל פנים כי כל המין מיכו כי אם קלת הסוג, לפי תוכל להיות או שוללת או מחיבת בפי מה שתהיה הגדולה אם שוללת אם מחיבת:

על כאן הפירוש על באור שלא מן המאמר·

אמר

פענשען אונצופֿרידען; — אין דער צווייטען פֿיגור, ווען זיא ריכטיג שליסען זאָלל, מוס דיא אָבערע פרעמיססע, זאָ וויא אין דער ערשטען פֿיגור, איממער אללגעמיין (איבריגענס אבער בעיאהענד אָדער פֿערנייננענד) זיין, דיא אונטערע פרעמיססע אבער קאן אללגעמיין אָדער פֿארטיקולער, הינגעגען אין דער קוואליטעט איממער דער אָבערן פרעמיססע ענטגעגען געזעצט זיין; נעהמליך, זיא איזט בעיאהענד ווען דיא אָבערע פֿערנייננענד,

אונד

יתר באור מהמתרגם

פחת מהקדמות חלקית כמו שתלמה לפניך שכל התמונות למיניהם — המין (הג')
א ב ג א
כל גוף יש לו ג' מדחקים, קלת הנמלאים גופות; הג' מוסגים, גוף —
ב ג א ב ג
מדחק — נמלא; סוג — סוג (העליון); ז — ז מוסגים תמוליים הם, כי כל גוף יש לו מדחק, (רויק, מוסדעהנונג) וכל שים לו מדחק הוא גוף; ומוסב ג' הוא יותר כולל מא — ז, כי הנמלא כולל גופים ומינים והמה הדוחות או הסכלים כפרלים (גייסטער) שאין להם מדחק, וא"כ התולדה:
ג ב א ב
קלת הנמלאים יש להם ג' מדחקים; כמין (הל') אין חומר שמח שחלקו, קלת
ג א א ב ג א ב
שני מלם חומלים; הג' מוסגים, חומר, שמח שחלקו, מלם; פרטי — פרטי —
ג
(ומשיב הפרט ח') אין; ז — ז מוסגים תמוליים, כי החומר אינו שמח שחלקו, והאינו שמח שחלקו חומר, ומוסב ג' והוא אדם יותר כולל מא — ז, כי כולל חומלים ואינם חומלים, שמחים ואינם שמחים שחלקם, וא"כ התולדה: קלת ז"ל אינם שמחים שחלקם. — והנה הלד המצלר הוכיח שכאן שמלות "ל"ל לף כוללת" ט"ס, ודלייתו כמו שתצלר שדברו, מולם הלמי' מוכחת מלך ח' ולא "כל לך, ור"ל מלך ח', לם ההקדמה הקטנה אינה מתהפכת הפוך מלא, אבל לם הקטנה מתהפכת הפוך מלא והגדולה אך הפוך לדלי, אזי הגדולה אינה
א ב ג א
לריכה להיות כוללת, כגון: קלת החי מלם, וכל מדגים חי; הנה מאחר שהגדולה
ב א
מתהפכת הפוך לדלי (ממין הסכי המצוחל לעיל בפתיחה) לומר: כל מלם חי;
א ג
והקטנה הפוך מלא לומר: כל חי מדגים; ע"כ שתוליך התולדה: לם כן כל
ב ג
מלם מדגים, או קלת מדגים מלם. ולפ"ז לא יהי' זה טעות מוכח להגיה; אמנם לם זאת היתה כוונת הלמצ"ס, גם דין התנאי דקטנה שלריכה להיות מחייבת דבל; כי עיקרו דוחות לם גם הגדולה מתהפכת הפוך מלא, או אך הקטנה לדלה, אז אינה לריכה להיות מחייבת, כגון: כל חי מדגים, ואין אדם חי, א"כ אין אדם מדגים; או, כל מלם חי, וכל חי אינו אדם; וא"כ כל אדם אינו מלם, או, כל מלם אינו אדם; אלא ע"כ צריך מתהפכים קאמיילי הלמצ"ס ולריכה הקטנה להיות מחוייבת ואז גם הגדולה לריכה להיות כוללת ושפיל הגיה הלמצ"מן. — והא לך מופת אחר אשר בכללי דיני ההפוך והתמורה (שצמלתי לעיל בפתיחה — (דורך דיא זובסטיטואירונג דער בעגריפֿען) —

זעלף

לִהְיוֹת חֶלְקִית · וְלַאוַּדַּוְקָא כּוֹלֶלֶת · (ו) הַשֵּׁנִית מְשַׁתַּתֶּפֶת
לָהּ בְּכַמּוּת · וְנִבְדֶּלֶת מִמֶּנָּה בֶּאֱיכוּת · (ז) וְזֶה בְּהַקְדָּמָה
וּבְתוֹלָדָה · וְרָצוֹנִי בְּשִׁתּוּף בְּכַמּוּת בְּהַקְדָּמוֹת שֶׁיִּשָּׁמֵר סֵדֶר
הַכְּלָלוֹת · רָ"ל שֶׁתִּהְיֶה עַל כָּל־פָּנִים הַגְּדוֹלָה כּוֹלֶלֶת ·
(ח) כְּמוֹ הָרִאשׁוֹנָה וְרָצוֹנִי בְּהַבְדֵּל בֶּאֱיכוּת · כִּי הַשֵּׁנִית

תוסיף

פי' הרמב"ן

ושמור זה הכלל בידך: (ו) השנית משתתפת לה בכמות · כלומר שכמות התמונה
השני' שוה לכמות התמונה הראשונה אלא שהיא נבדלת ממנה באיכות: (ז) וזה
בהקדמה ובתולדה · שהשתוף וההבדל הזה ימצאו בחלק מן ההקדמות ובתולדה,
ועתה יפתח דבריו, ובדי להקל על המעיין מקדים לך שהאות א הלומז בתמונה
הראשונה על כלל המין או הסוג, והוא מ"כ שה הגדול המשתתף, הוא ירמוז
גם שכאן עליו ויהיה מ"כ שכאן הקלה הגדול, והאות ב הלומז בתמונה הראשונ'
על מציגי המין או הסוג, והוא מ"כ שה הקלה הגדול, הוא ירמוז גם שכאן
עליהם, ויהי' מ"כ שכאן הגדול המשתתף, והאות ג הלומז בתמונה הראשונה
על מיזם פרט מפרטי המין או הסוג והוא מ"כ שה הקלה הקטן, הוא ירמוז גם
שכאן עליו ויהי' מ"כ גם שכאן הקלה הקטן, ויהי' מ"כ סדר שלשת מציגי ההקש
גב אב גא: (ח) כמו הראשונה, התמונה השנית היא על הדגשה מופלים
ויקדמו הדגשה מיניס, המין המחל (מין מחל מן א ב) (כל ג ב) מ"כ מין
א א ב ג
מחל מג א, ר"ל מין מחל מהמשלשי' שעלי הדגשה נלעו', כל מלוזע שעל
ב
הדגשה נלעות, מ"כ מין מלוזע משלש · המין השני (כל א ב) (מין ג ב) מ"כ
א ב ג ב
(מין ג א), ר"ל כל משלש שעל שלש נלעות, מין מלוזע שעל שלש נלעות, מ"כ
א ג
מין מלוזע משלש, והמין השלישי (מין א ב) (קלת ג ב) מ"כ קלת ג מינו א,
א ב ג ב
ר"ל מין מחל מהמשלשים שעל הדגשה נלעות, קלת הלוזות שעלי הדגשה נלעות
ג א
מ"כ קלת הלוזות מינם משלשים, המין הרביעי כזה, (כל א ב) (קלת ג מינו
א ב ג
ב) מ"כ קלת ג מינו א, ר"ל כל משלש שעל שלש זויות, קלת הלוזות מין
ב ג א
להן שלש זויות, מ"כ קלת הלוזות מינם משלשים, סימן לתמונה השנית שיהי'
נשוא הגדולה הוא נעלמו נשוא הקטנה וכלל התמונה השנית כזה, הדבר מחל לא
יציגוהו מציגי המין או הסוג, הדבר הזה לא יכנס תחת המין או הסוג ההוא,
מעתה יתולדו לדבי הדב ז"ל, בי הנה בכל המדות הללו, הגדולה כוללת · ומולם
תהיה פעמים מחיצת ופעמים כוללת לפי שהיא תבאר מציגי המין או הסוג, והם או
כוללים או מחיצים, כמו בתמונה הראשונה, והקטנה תלמד על הקלה המחדון שאין
לו מציגי המין לכן תהיה כוללת אם הגדולה מחיצת ומחיצת אם הגדולה כוללת,
ופעמים כוללת ופעמים חלקית, ובתולדה תקים על הקלה המחדון שלא יכנס תחת
המין או הסוג לפיכך היא כוללת על כל פנים · ומה שכתוב בפנים ר"ל שהיה בדיב'

להוליך

אלואָ האבען אייניגע וועזען אייגע אויסרעהנונג; (ד) קיין גייציגער איוט
צו פֿרידען, אייניגע מענשען זינד גייציג; (שלום) אלואָ זינד אייניגע
מענשען

יתר באור מהמתרגם

כחכם למצ"מן, לורך בקרך שרך גו שלא נתנין זה, ולא יעכבוך עלוג ובלבול מחזרות נתנין המוסגים. דע שהלא ז"ל תפס בכל מקליו ג' מוסגים בשופן שיהי' מוסג לאחל לו *) סוג לו מין, והוא יהי' עפ"י רוב המוסג לו הקלה הגדול; ומוסג שני מין מאותו סוג, לו פרט מאותו מין, והוא המוסג לו הקלה, הקטן; ומוסג שליש, והוא הגדול המלעי, יהי' לו סוג, לו מין, לו פרטי (וקלח הלא תמיך כשוא כל תשפע מציג, (רמז אטרקאמהן מיינעם בעגריפֿפֿענם) וכבל שלחתי זאת לעיל); ופעמים יהיו שניים מהמוסגים מהתחוליים, והשליש מתחת התחוליים; ופעמים שכל ג' מוסגים שלתי תחוליים. — (ועפ"י החילוק הזיכוי אלא המוסגים שהקש, יתחלפו התמונות והקשים ותולדותיהם) ל"מ, שתמונה דשטוכה שמין (הא') כל חי מדגים, כל אדם חי; הנה שלשת המוסגים הם, חי, מדגים, אדם; סוג — סוג — מין; ויהיו ג' — ג' תחוליים והפוך מלא, וג' — ג' מתחת התחוליים והפיך שלחי ולכן התולדה: כל אדם מדגים, מבל שלא שהפך, כל מדגים אדם, כ"ש קלת מדגים אדם; שמין (הב') אין כשלא מחויב המליחות, כל בשם שכלא; שלשת המוסגים: שכלא, שמלא, בשם; סוג — סוג — סוג; אולם בל אחד יותר כולל מחבלו (וויטער זובמרדיניריטע בעגריפֿפֿענ) כי שכלא יותר כולל מבשם, שבון המלאכים והשמים, והבשם ע"ב מין שערך אל שכלא; ושמלא יותר כולל משכלא, והוא הגוף שלא שהפך, כל מדגים אדם; סוג — מין; ויהיו ג' — ג' תחוליים והפיך שלחי ולכן התולדה: כל אדם מדגים, שלא שהפך, כל מדגים אדם, כ"ש קלת מדגים אדם; שמין (הג') אין כשלא מחויב המליחות, כל בשם שכלא; שלשת המוסגים: שכלא, שמלא, בשם; סוג — סוג — סוג; אולם בל אחד יותר כולל מחבלו (וויטער זובמרדיניריטע בעגריפֿפֿענ) כי שכלא יותר כולל מבשם, שבון המלאכים והשמים, והבשם ע"ב מין שערך אל שכלא; ושמלא יותר כולל משכלא, והוא הגוף ג"ה שהוא שמלא ומין שערך אל שכלא, ומ"כ שמלא הוא סוג העליון, ושכלא המלאי ומין שערך אל שמלא, ובשם סוג התחתון, ופלטי שערך אל הסוג העליון; ויהיו ג' — ג' תחוליים, וג' — ג' מתחת התחוליים, ומ"כ התולדה: אין בשם מחויב המליחות, או, אין מחויב המליחות בשם, וזה שעבור שהוא והוא התולדה (שהם ג' קלות הקש) הם מוסגים תחוליים שלילה, משמ"כ שמין הלאחון; — ודע עוד, שהקלה הגולת או החלקית שקש תקלא הקלה החלוקה (דיא טוערלערע פרעמיסען) וזה כלל שתולדות הקש שהיא נוטה תמיד אחרי הקלה החלוקה, להיותו שהיא גולת אם אחת מהקלות גולת, והיא חלקית אם אחת

*) סוג (גאטטונג) הוא דבר הכולל מינים רבים, כגון סוג החי שכולל תין האדם, תין הבהמה, עופות ורמשים וכו'; תין (מיינע אָרט) הוא דבר הכולל חושים חו, פרטים רבים כתו תין האדם שכולל חושים רבים מצ"ח רחובן, שמעון, לוי וכו'; פרט או פרטי, הוא דבר חו חים יחידי תכל תמין כגון רחובן הוא פרטי שתין האדם, ושבשר הוא פרטי שמין העוף; ועיין להלן פרק עשירי שספר זה שחלוקות הסוגים והמינים, כי יש סוגים תחתונים, אמלעיים, ועליונים, וכן שמינים.

(והתולדה ג"כ כוללת) • (ה) ר"ל אף כוללת • אבל תוכל להיות

פי' הרמב"ן

בום א), מ"כ קלת ג מינו ב ד"מ (מין חומר שמח נחלקו), (קלת בני א ב
המלס, חומלים), מ"כ קלת בני המלס מינס שמחים נחלקס, הרי לך ל' מינים ג ב א
לתמונה הלחסונה: (ה) ר"ל אף כוללת וכו' • טעות סופר הום, כי בתמונה הלחסונה הגדולה דוקא כוללת ולא חלקית, ואם תהי' חלקית לא תוליך שום תולדה, כי הנה כלל לתמונה הלחסונה כזה, כל דבר אשר מינת או שללת מינין או מסוג, כבר מינת או שללת את הדבר הנום שנעלמו מכל פרטי המין או הסוג הנום, ד"מ כל אשר מינת או שללת ממין המלס, כבר מינת או שללת את הדבר הנום שנעלמו מכל מיני בני מלס הנכנסים תחת המין הנום, ואם אמרת בל מלס מדגים, יהיו כל מיני בני המלס כן, ואם אמרת מין מלס מעופף, גם בל מיני בני המלס כן, ואזה המין או הסוג אשר ממנו נזדכו מיוב או שלילה יהי' הגדול המשתתף (וסימנו אות א), ומשיגי המין או הסוג יהיו הקלה הגדול (וסימנם אות ב), ופרטי המין או הסוג אשר עליהם תגזור התולדה אם מיוב ואם שלילה, יהיו הקלה הקטן (וסימנם אות ג) ,ויהי' סדר שלשת משפטי ההקש וזה גם אב נב משתם הגדולה לא תחסר מהיות כוללת על כל פנים, כי לולא שתחיב או תשלול הכתוב מכל המין נכלל לא תוליך מאומה, ואולם תוכל להיות או מחיבת או שוללת, כפי אשר יהיו משיגי המין או הסוג, אם מחויבים עליהם או נשללים מהם, כאשר נאמרו, והקטנה לוקח מחיבת כי לולא שתחיב ותאמר על ענין פלוני שהוא נכנס תחת המין או הסוג אשר ממנו מינת או שללת דבר מה, איך תולך הדדיפה או התולדה, ואולם תוכל להיות או כוללת או חלקית, ובלבד שתדבוק על ענין מן הענינים שהוא נכנס תחת מין ההקדמה הגדולה, והתולדה תהי' בכמות כפי מה שתהי' הקטנה או כוללת או חלקית, ובאיכות כפי מה שתהי' הגדולה אם שוללת או מחיבת, מעתה ע"כ המלות הללו, ר"ל לא כוללת, עד ולמו דוקא כוללת, ט"ס הום • (ויתכן ג"כ שהמלות הללו יתישבו על נכון, אלא שנשמטו מיזה מלות בדברי הרמב"ם ז"ל, וכן ל"ל: והגדולה כוללת, ותוליך ג"כ כוללת, ר"ל לא כוללת, אבל תוכל ג"כ להיות (התולדה) חלקית, ולמו דוקא כוללת, מפי הדב החכם המדקדק מהו' יצחק הלוי מסטנחב) • וכהלין דבריו ממה שכתב הדב למעה בנגד התמונה השנית וז"ל: ולגוני בתולדה, שתוליך ג"כ כוללת כמו בלחסונה, ירלה שגם בתמונה הלחסונה זכר הדב מענין התולדה, ולו"ק • ודע שגם אם אמרנו בתמונה הלחסונ' שהקטנה לוקח מחיבת • מ"מ בנגד תמנח לפעמים שהקדמה הקטנה מלמה כמלמה במשפט השולל, והיא מחיבת בלמת, ד"מ אם תאמר בל ג מינו א, ובל שמינו א מינו ב, מ"כ מין ג ב א ב ג ב
ג ב, הנפש מינה גוף, ובל שמינו גוף מינו מתחלק, מ"כ מין הנפש מתחלקת, ההקש הזה הוא מן התמונה הלחסונה • ומ"מ הקטנה דומה לשוללת אלא שאחד העיון תבין, כי מלת מינה בהקדמה הקטנה ממין השולל, כי אם חלק מהנשוא, כאשר היא חלק מנושא הגדולה כי באמרך בל שמינו מ', הני הום בלו מ
אמרת בל דבר שמינו מ', וכן הדין לקטנה, כי באמרך ג' מינו מ', כאמרך ג' הום דבר שמינו מ', וזה בבר שב נושא הגדולה להיות בשום הקט' באיזה מן השלילה, *) (הגהה) לא בשלילה בל"ל כי לפי הגי' אן בשלילה הדלת קושיא לדוקתה איך יתכן להיות הקטנה שוללת, עכ"ה ילחק הלוי • וזה אמרת בתמונה הלחסונה, ותדע שלולא כך איך תולך התולדה מבין שתי ההקדמות השוללות, וזה אין הכתוב

ושמור

ערשטען פֿיגור, וועלכע זיא ריכטיג שליסען זאָלל, מוס דיא אונטערע פרע-
מיססע איממער בעיאהענד, (איבריגענס אבער אללגעמיין אָדער פֿארט-
קולער) זיין, דיא אָבערע פרעמיססע איממער אללגעמיין (איבריגענס אבער
בעיאהענד אָדער פֿערנייענד) זיין; אונד דיא קאָנקלוזיאָן גלייכעט איממער
אין דער קוואנטיטעט דער אונטערן, אונד אין דער קוואליטעט דער אָבערן
פרעמיססע. — דיא 4 שלוסארטען דיעזער ערשטען פֿיגור זינד וויא פֿאָלגט:

(ס) אללעס וואס לעבעט עמפֿינדעט, יערער מענש לעבעט; אלזאָ
(שלום) מיססען אללע מענשען עמפֿינדען. (ז) אללעס וואס ערשאפֿפֿען
איזט האט קיין נאָטהוועניגעם דאזיין, יערעס קערפערליכע איזט ערשאפֿפֿען;
(שלום) אלזאָ האט קיין קערפער איין נאָטהוועניגעם דאזיין. (ג) יערער
קערפער האט איינע אויסדעהנונג*), אייניגע וועזען זינד קערפער; (שלום)
אלזאָ

פתיחת המעתיק

פֿיר דען מבערן, מין מוֹעטע וואס פֿון דיעזע גע׳מאָגט וועדרען קאָן, מוין
מיינע פֿאָזיטיפֿע מונד נעגאטיפֿע וויזע זובסטיטומירען) כגון: קלת החי
מדס, כל מדס חי; ומ״כ, מס כל מדס מדבר גס כל מדבר מדס, וקלת החי
מדבר. — מבל לא נהפך כי המוסג הגדול לא יתהפך נהקטן כ״א נמקלת להיינו
הפוך לדלי (דער מבערע פֿיר דען מונטערן בעגרינ לעסט זיך נור פֿאר-
טיקולער זובסטיטומירען) כגון: כל מדס חי, קלת החי מדס; ומ״כ מף
סכל מדס מדבר, לא כל חי מדבר, כ״א קלת החי מדבר. — נמין השלישי,
והמה המוסגים המקריים לא יתהפכו לעולם כ״א תמורה חלקית (קאָמבינירטע
בעגריפֿפֿע נאָטסען זיך נור פֿארטיקולער זובסטיטומירען) כגון: כל כותב
מדס, קלת מדס כותב; ומ״כ מס כל כותב יודע ספר, לא כל מדס יודע ספר
כ״א קלת מדס יודע ספר; וכן, כל שמח נחלקו עזיל, קלת עזירים נמחים
נחלקס; — כי לא כל עזיל שמח נחלקו — ומ״כ מף סכל שמח נחלקו מחוסר,
לא כל עזיל מחוסר כ״א קלתס. — הן חלה מבני הנחיכה ומחזקי הלדק נאמיתית
ההקדים, וגס יבחן ויבדל כל מסגט והקש לדק ואמת, מהמעוקל והכוזב.
ואתה תחזה עוד נתמונות ההקדים בזעד הזה לכל מיניהס וכללותיהס, כי יסודו
וימעטו כולס ויחסרו הלך וחסור עד לתמונה הראשונה (כי היא יסוד ההקדים
ולא תבטל לעולס) עפ״י הכללים האלה נדרכי ההפוך והתמורה, — כאשר
מרחק והחכם רמב״ן ז״ל העיר ע״ז לבלן סימן (ס) נד״ה ממלאכת הגיון וכו׳
עיי״ש — מולס נכ״ז אין לזוז מדרכי ההקדים האלה נאמור כי התועלת נס
גדולה נדרכי הלימוד והחכמות וביותר להלמידים כאשר קדמתי להעיר ע״ז. —

יתר באור שער ז

בפי׳ הרמב״ן נד״ה: מעתה הקדי תמונה ג׳ על ל׳ חופנים וכו׳. למען הקל
מעליך אתה המעיין טולח העיון נתמונות ההקדים ונמשלים שתפס
החכם

*) כ״ג, נחורך וגוגם ורוחב, והיינו ג׳ מרחקים.

כְּלָלָם בִּשְׁלֹשֶׁת הַתְּמוּנוֹת (ג) מֵאָה וּשְׁמוֹנָה חִבּוּרִים׳ וַאֲשֶׁר־
הֵם הַקְּשִׁים בָּאֱמֶת יוֹלִידוּ בְּאֵלּוּ הַחִבּוּרִים׳ וְהֵם (ג) י״ד
חִבּוּרִים׳ כָּל־חִבּוּר יִקָּרֵא מִין׳ יֵשׁ מֵהֶם אַרְבָּעָה מִינִים
בַּתְּמוּנָה הָרִאשׁוֹנָה׳ וְאַרְבָּעָה בַּתְּמוּנָה הַשֵּׁנִית׳ וְשִׁשָּׁה
בַּתְּמוּנָה הַשְּׁלִישִׁית׳ וְכֻלָּם כָּתְבוּ וְסִדְּרוּ אוֹתָם עַד שֶׁתֹּאמַר
דַּ״מ׳ זֶה הַהֵקֵּשׁ הוּא הַמִּין הָרְבִיעִי מִן־הַתְּמוּנָה הָרִאשׁוֹנָה׳
וְזֶה הַהֵקֵּשׁ הוּא הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי מִן־הַתְּמוּנָה הַשֵּׁנִית׳ וְזֶה
הַהֵקֵּשׁ הוּא הַמִּין הַחֲמִישִׁי מִן־הַתְּמוּנָה הַשְּׁלִישִׁית׃

באור שלא מן המאמר

(מ) **בַּתְּמוּנָה** הָרִאשׁוֹנָה׳ (ג) צְרִיכָה שֶׁתִּהְיֶה׳ (ג) הַקְּטַנָּה
מְחַיֶּבֶת׳ (ד) וְהַגְּדוֹלָה כּוֹלֶלֶת (* הגה״ה)
(והתולדה

פי׳ הרמב״ן

פרוש על באור שלא מן המאמר

(א) **בתמונה** הראשונה׳ היא על הדרך שזכר הרב בשער הקודם, והיינו
שם יהיה הגדול המלעיז נושא, נחת משתי הקלמות ונשוא
נחת מהן, (כגון כל אדם חי, וכל חי מדבר, מ״כ כל אדם מדבר): (ב) צריכה
שתהיה׳ כלומר לא תחויב התולדה לולא שתהיה על הדרך הזה: (ג) הקטנה
מחייבת׳ דהיינו שתחבר הקלה המחלון עם הגדול המלעיז, ותאמר כל אדם חי,
וכלל לריך שתביא נושא ג יש לו נשוא א ויהיה ג הקלה המחלון, וא הגדול
המלעיז: (ד) והגדולה כוללת׳ כלומר ההקדמה הגדולה לו תחויב הקלה הלחלון
לכל חיבי הגדול המלעיז, ותאמר כל א יש לו ב, ויהיה ב הקלה הלחלון,
ולז תחויב התולדה נחבור הקלות ותאמר ג יש לו ב, כגון כל חי מדבר ותהיה
התולדה מ״כ כל אדם מדבר, לו שההקדמה הגדולה תשלול הקלה הלחלון מכל
חיבי הגדול המלעיז, ותאמר כל א אינו ב, ולז תשלול התולדה שהבדל הקלות
לאמר ג אין לו ב, כגון אין חי אבן, ולז תהיה התולדה׳ מ״כ אין אדם אבן,
מעתה הקבי התמונה הלחלונה על־לרבעה לופנים ויקלאו מיני התמונה לו
המבול, המין הלחלון הזה, כל (א הוא ב), (כל ג הוא א), מ״כ כל ג
א ב ג א ג ב
הוא ב, ל״א (כל חי מדבר), (כל אדם הוא חי), מ״כ כל אדם הוא מדבר,
המין השני הזה (אין א הוא ב), (כל ג הוא א), מ״כ אין ג הוא ב, ל״א
א ב ג א ג ב
(אין כשרא מחויב המלילות), (כל נפש נשרא), מ״כ אין נפש מחויב המלילות,
המין השלישי הזה, (כל א הוא ב), (קלת ג הוא א), מ״כ קלת ג הוא
א ב ג א ג ב
ב, ל״א (כל נוף יש לו שלשה מרחקים), (קלת המלאים נופות), מ״כ קלת
ג
המלאים יש לו ג׳ מרחקים, המין הרביעי הזה (אין א הוא ב), (קלת ג
ב
הוא

דער פֿערנונפֿטשליסעס. דיעזע דרייא פֿיגורען מאכען דען הויפּטטהייל דער גאנצען זילאגיאָסטיק אויס, אונד געבען הונדערט אונד אכטערלייא ארטען דער פֿערבינדונגען, אָדער אונטערגעאָרדנעטע שליסעס, פֿאָן דענען אבער נור 14 פֿרוכטבאר זינד, דאז הייסט, אייניע ריכטיגע קאָנקלוזיאָן געבען; דיא איבריגען אבער אונפֿרוכטבארע שליסעס זינד, ד"ה, קיינע ריכטיגע קאָנקלוזיאָן געבען קענען (עיי' באור הרמב"ם להלן) — פֿאָן דיעזען 14 פֿרוכטבארען שליסעס פֿאללען 4 אויף דער ערשטען; 4 אויף דער צוויי־טען, אונד 6 אויף דער דריטטען פֿיגור. — אין הינזיכט דיעזער ריכטיגען שלוסארטען, האט יעדע פֿיגור איהרע בעזאָנדערע רעגעל. — אין דער ערשטען

פתיחת המעתיק

מדות דבר מל דבר נפלס ומחזי המקדים המתניים המלה מסר לס יכזבו. כן מלה קלת דלכי המקדים תועלפס ומזפעס כפי הסבמת מכמי סחכמה הזאת וחכמי עס ועס, ולפן מלחכת ההגיון כיס כמעט למזית מלימוד החכמות בכל נתי הועך ומדלם (מוניווערזיטעטען מונד גימנאזיען) למען הבן התלמידים זה למסר החכמות המעופדים להס, ע"ל סמכו ז"ל התקן עלמך נפלוזדול כדי שתכנס לטרקלין. — ודע עוד מסר נעלי הבינון המחרוזים וחכמי זמכנו מסר עדחו ויגעו לזקק ולטהר הדברים וסכללים מסר נגלו הלמחרוזים, ומלחכת הקילול נכל דבר חכמה ומדע, מלאו לעיניס ולמחן נוחן לכל מזפע נדק וממת, דרכיס וכללים יותר קלריס ויותר פשוטים ומתניים מפלה התמונות נהקדים, וקדמו לתמונות ההקדים המלה מלאכת מחשבת החקש (טעכניטע זיגמליסטיק, חרער, דיא קינסטליכע מרט דעס טויסענס) וגזרו לומר, כי ממנס עובה המלחכה הזאת לחדד ולחבן נה התלמידים, להרמותס דלכי הכפס ומזפעי הזכל כי יבין לחפוץ; פולס בעיקדים והיסודות נכל מזפע ודקד ממת ונדק מסר לריך להחקיף ולעיין עליהס כתלמיד כמולה, כמבין נחכמה כמתחנך נה הן מלה: — נבר ידעת מאחר קדמתי נשערים הקודמים, מסר המוזגים נכל חקד המה נכלל שלשה מינים [א] מוזגים תמוריים (וועקסעל בעגריפֿפֿען) — עיין יתר נאור שער ה' — [ב] מוזגים תחת התמוריים (זובמרדינירטע בעגריפֿ־פֿען) [ג] מוזגים מקריים (קאָמרדינירטע בעגריפֿפֿען) והמה המוזגים שיתקללו ויפאחדו יחד קשר מקרה. ומתה תדע מסר מהיות פל מזפע נדק וממת נהקד, הוא ככון וכשען על ההתהפכות המוזגים עפ"י דיני ההפוך (קאָנווערזיאָן) המנופלים נבר לעיל שער ה'; ונדיך מ"כ לעיין נכל הקש על המוזגים שנזכדיך ונאיזה אופן יתהפכו ויבואו זה תמורת זה ויעמדו זה תחת זה (וויא דיא בע־גריפֿפֿע זיך זובסטיטואירען (אבסטען). והנה הגלל לגלות מיני המוזגים המלה נדין ההפוך והתמורה נס כזה; — נהמין הלאחון יתהפכו ויבואו זה תמור זה הפוך זך ומלא הן נחיוב ואין נשלילה, (וועקסעל בעגריפֿפֿע (אב־סטען זיך דורכאוים, אין אללען פאָזיטיפֿען אונד נעגאטיפֿען בעשטיאונגען פֿיר מיינאנדער זובסטיטואירען) כמו: כל חי מרגיש, כל מרגיש חי כל אחד מיגו מי, כל חי חיגו אחד; ומ"כ נהכלח הדבר (להיותו המזיג והסימן) מסר ימלא בחי ימלא ג"כ במרגיש; והדבר מסר נמנע נחי נמנע ג"כ נמרגיש, כגון, שס כל חי מתנועע, גס כל מרגיש מתנועע; ושס כל חי חיגו אחד, גס כל מרגיש חיגו אחד'. — זמין הסני, המוזג הקטן יתהפך ויבוא נכל לך תמורה המוזג הגדול, (בייא זובמרדינירטען בעגריפֿפֿען לעסט זיך דער מונטרע בעגריף

פֿיר

נוֹשֵׂא בְּשִׁתֵּי הַהַקְדָּמוֹת יָחַד · בְּאָמְרֵנוּ כָּל־חַי מַרְגִּישׁ · קָצָת הַחַי לָבֶן · וְכָל מַה־שֶּׁיִּתְחַבֵּר מִזֹּאת הַהַרְכָּבָה · נִקְרָאֵהוּ הַתְּמוּנָה הַשְּׁלִישִׁית מִן הַהַקֵּשׁ · הִנֵּה תִּהְיֶינָה תְּמוּנוֹת הַהַקֵּשׁ שָׁלֹשׁ · וְדַע כִּי לֹא מִכָּל־שֶׁנִּי מִשְׁפָּטִים אֲשֶׁר־יִשְׁתַּתְּפוּ בַּגָּבוֹל הָאֶמְצָעִי עַל־אַחַת מֵאֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַדְּרָכִים · יִהְיֶה מֵהַרְכָּבָתָם (ח) הַקֵּשׁ בְּלִי סָפֵק · אֲבָל כַּאֲשֶׁר תִּשְׁפְּטֵהוּ הַחֲלוּקָה · כִּי בְּכָל־תְּמוּנָה מִשְּׁלֹשֶׁת הַתְּמוּנוֹת יִפָּלוּ בָהּ חִבּוּרִים וְיִהְיֶה בללם

פתיחת הרמב"ן

צכל הקש מחובר משלשה משפטים דהיינו משתי הקדמות ומתולדה, ולולא שתשתפנה שתי ההקדמות בחלק אחד, לא תולד מציניהם התולדה, והשתוף ההוא כדי יוכל להיות על שלשה חופנים אם שיהיה נושא אחד משותף לשתיהן, או שיהי' נשוא אחד משותף לשתיהן, או שיהיה נשוא האח' בעצמו נושא האחרת, הרי לך שלשה חופנים הנקראים לבעלי ההגיון תמונות ההקש: (א) הקש בלי ספק, בשור כל חלה עד סוף השער שתלא בשוף בחולדו למה שלא מן המשתר, כי אם מקומו הנאה לו:

(א) בתמונה

פתיחת המעתיק

לשפוט מיודעים בלעדי ותבונה בכל חכמה ומדע אשר אתה מטרת חפלך ומגמת לבך ומלאכים עמך · — ואתה כי תשור לבשת, דוש, ואשמיעך דבר עדם תבנה והלאה, מעידך על ענין ותוכן התמונות והקשים בשער הזה, ועל המשפט אשר חדשו בעלי הגיון האחרונים על חורותיהם להתנהג בהם, ואתה תלך בעטח דרכך ולא תכשל · — דע כי התמונות ודרכי הקשים בשער הזה אם אמנם כי גדולים ומתייחס המה עפ"י יסוד החקירה והתבוננת מחכמים גדולים ודגים מחכמי כל זמן, הנה בג"ז הקשים האלה לא לבד לבד משפט האמת, ולא המה לבדם דרך המיוחד בחכמים וחקירה בחדעות לבחות ולבעוע בתבונתם ותמונתם, לחקור ולחפש אחרי האמת אך עפ"י דרכי בתיבותיהם ועקבותיהם בזה, כי מי יחבום ויעבור בכח הנפש המשכלת בחלק בחות לו לאמר: זה הדרך תלך, זאת המסילה תעלה, וזה הנתיב אשר ילוך בך? ואלא אין מעבור לכח הנפש בחלק לבוע בבחי הבינה לדום התבונה לכל קבועי החכמה אשר אדוכה אחלק אלה ואחבה מיני יש ודרכי החכמה ותהלוכי הנפש לחפש ולחקר אחרי האמת, לחלק חלקים לבחות ולבעוע למים ומבבים, רבים בדמים דבוקים בחבבים! ומי הוא אשר יחנה ויספוד ויבבול תותם לבוש קן למספרם? אולם דרכי ההקשים האלה אשר בגלו הלאבותים מחכמי הגיון, המה לך הלאשיים מכל המון לבחות תהלוכי הנפש, והפבותים והתורגלים בכל חכמה ומחקר אשר לא ימלט מהם כל מבין בחכמה כתלמוד כתורה בקטן כבדול, וכל שובה בהם ותושלת כבבן תושלת בפשו ויולים משפט עעוקל, הן בדת ודין הן בחכמה ומחקור · לבן מהסבדח והלוך הבדול לכל מבין בחכמה ובינתך לתלמידים, ליסד את דבתם ולזכך את שכלם את"י דרכי ההקשים האלה, לפלס ולשקול כל תולא דבר חכמה בפלפול וסברה,

בדמות

דאז אָבערגליר מרגיש בעפֿינדעט, דער אָבערזאטץ הייסט׳ — דער אין דיעזעם קאפיטעל ערקלערטען לאָגישען וועגען, וועלכע דיא פֿאָרציג׳ ליכסטען אין דער לאָגיק זינד, אונד דערען בעקאנטשאפֿט אם נאָטהוועני דיגסטען איזט, זינד 10: [ס] (הקש) זילאגיסמום, פֿערנונפֿטשלום, [ז] (הקדמה), פֿאָרדערזאטץ, פריאָפאָזיטיא, [ג] (תולדה), קאָנקלוזיאָן, שלוסזאטץ, [ל] (גבול האמצעי), טערמינום מעדיאום, דאז מיטטעלגליד, [ה] (הקצה ראשון), דאז אָבערגליד, טערמינום מאיאר, [ו] (הקצה האחרון), טערמינום מינאר, דאז אונטערגליד, [ז] (הקצה הגדול), דאז אָבערגליד, [ח] (הקצה הקטן), דאז אונטערגליר, [ט] (הקדמה הגדולה), אָבערזאטץ, פריאָפאָזיטא מאיאר, [י] (הקדמה הקטנה), דער אונטערזאטץ, פריאָפאָזיטא מינאר:

שער ז

אוים דעם ביזהער גיזאגטען ערהעללעט, דאם דאז נעמיינשאפֿטליכע, אָדער דער מיטטעלבעגריף (טערמינום מעדיאום) צווייער פרעמיס׳ סען אויף דרייערליא ארטען שטאטט פֿינדען קאן; נעהמליך: (ס) ענט׳ וועדער איזט דער מיטטעלבעגריף דאז סוביעקט דער איינען, אונד דאז פרעדיקאט דער אנדערן פרעמיססע, וויא אים פֿאָרערוועהנטען ב"ש: יעדער מענש לעבעט, וואס לעבעט עמפֿינדעט; אונד דיעזע ארט הייסט מאן דיא ערשטע פֿיגור; אָדער (ג) דער מיטטעלבעגריף איזט דאז פרעדיקאט ביידער פרעמיססען, אלס צ"ב: יעדער מענש לעבעט, קיין שטיין לעבעט; אונד דיעזע ארט הייסט: דיא צווייטע פֿיגור; אָדער ענדליך, (ג) דער מיטטעלבעגריף איזט דאז סוביעקט ביידער פרע׳ מיסען, אלס צ"ב: וואס לעבעט עמפֿינדעט, מאנכעס וואס לעבעט איזט וויים; אונד דיעזע ארט הייסט דיא דריטטע פֿיגור

דער

פתיחת המעתיק שער ז

השער הזה הוא העיקר ממלכת הגיון, והקצה נספר הזה, כי הוא יולה דרכי הקצים כולם ממלכת הקצ (דיא גאנצע זילאגיסטיק) כללותיהם ופרטותיהם, דיניהם ומשפטיהם, אשר כולם נלוים וממתיים כפי חוקי הנפש ודרכי השכל נאלם לשפוט מישריס נדעת ותבונה, לדמות דבר אל דבר, להוציא דבר מדבר והיקר מהגולל, להכיר את האמת ולהבדילו מן הכזב והשקר; — ואתה הקורא והמעיין, נלאותך השער הזה כי גדול הוא, כי תמונותיו שלשה שהן מדעע, (לדעת הלמ"מן ונעלי הגיון המחלוניס) מיניהם תשעה עשר, כללותיהם ודיניהם רבים ושוניס זה מזה, אל יבהלוך כל אלה ואל תסוג לאחור נעזור זה שגבת אל השער הזה ופנימה! כי אך דמות למויל חכמות נשער לא יפתח פיהו; ואתה אשר תכסוף לחכמה ודעת לנפשך יבעס, פתח לבך וקרב הנה נגח שכלך אשר חנוך אלהים, להתבונן נתבנית השער ולהשכיל נתמונותיו בחוקותיהם ומשפטיהם, וילוו עיניך והחכמה תשוז את נעשך להשכיל נדרכיך

לשפוט

הַשַּׁעַה׳ י״א שְׁמוֹת הֵם׳ וְהֵם [א] הַהֶקֵּשׁ׳ [ב] הַהַקְדָּמָה׳
[ג] הַתּוֹלָדָה׳ [ד] הָרְדִיפָה׳ [ה] הַגְּבוּל הָאֶמְצָעִי׳ [ו] הַקָּצָה
הָרִאשׁוֹן׳ [ז] הַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן׳ [ח] הַקָּצֶה הַגָּדוֹל׳ [ט] הַקָּצֶה
הַקָּטֹן׳ [י] הַהַקְדָּמָה הַגְּדוֹלָה׳ [יא] הַהַקְדָּמָה הַקְּטַנָּה׃

שער ז

וּמָמָה שֶׁהִקְדַּמְנוּ הַתְּבָאֵר׳ כִּי הַשִּׁתּוּף הַנּוֹפֵל בֵּין־שְׁתֵּי
הַהַקְדָּמוֹת׳ אִם שֶׁיִּהְיֶה הַגְּבוּל הָאֶמְצָעִי נוֹשֵׂא
לְאַחַת מִשְּׁתֵּי הַהַקְדָּמוֹת׳ וְנָשׂוּא בָּאַחַת׳ כְּמוֹ הַמָּשָׁל
שֶׁהִמְשַׁלְנוּ׳ כְּאָמְרֵנוּ כָּל־אָדָם חַי׳ וְכָל־חַי מַרְגִּישׁ׳ וְכָל
מַה שֶׁיִּתְחַבֵּר בָּזֶה הַדֶּרֶךְ מִן הַחִבּוּר׳ נִקְרָאֵהוּ הַתְּמוּנָה
הָרִאשׁוֹנָה מִן הַהֶקֵּשׁ׳ וְאִם שֶׁיִּהְיֶה הַגְּבוּל הָאֶמְצָעִי נָשׂוּא
בִּשְׁתֵּי הַהַקְדָּמוֹת יָחַד׳ כְּאָמְרֵנוּ כָּל־אָדָם חַי׳ וְאֵין אֶבֶן
חַי׳ וְכָל מַה־שֶּׁיִּתְחַבֵּר מִזֹּאת הַהַרְכָּבָה נִקְרֵאת הַתְּמוּנָה
הַשְּׁנִית מִתְּמוּנַת הַהֶקֵּשׁ׳ וְאִם שֶׁיִּהְיֶה הַגְּבוּל הָאֶמְצָעִי׳

נושא

פתיחת הרמב"ן שער ז

אמר המפרש כבר הודעתיך כוונת בעלי ההגיון בזאת לשון לנו דרכי ההקש
והמופת, אחד על ידם יעלה במדע המכיל מן המוחזי׳ והמוכלות
הלאזונות אחד לא תסופק למתחם אל דוס החכמות, לבדר החמת מן הספק
ויגיע אל ההכרה החמתית בלתודיות ובכל חכמה ומדע יקר, והן חמת שהחכ׳
המציג ידרוש לפעמי׳ בחכמות בעלמות ולא יתן אל לבו דרכי ההקש הללו, אחד על
ידם השביל למתות הדברים, אלא שעם כל זה לא סר מהשתמש בהם׳ מחרי שהן
הן הדרכים אחד הנדיע היוצר בילודים, ואין לסור מהן ימין או שמאל, כי אם על
דרך השפעה גדילה מאת אדון הכלומה, ואולם כל מכיל נבעי לא יציג שום
מוכל ולא ידעהו כי אם בהמצינות הדרכים שזכרנו׳ אלא שלפעמים לא יתכוין
בהשתמשו בהם, וידמה לו כאלו הגיע אל החקירה בהסקפה אחת מבלתי הבין
על משענת קנה ההגיון, והרי הוא כאדם המשתמש בחבריו וגידיו ועודקיו מבלתי
הבין איך יתנועעו הגידין, ומי מניעם ואיך יניעו הגידין את העודקים, והעורקים
את העלמות וכו׳׃ או כאדם המשתמש בכלי הברזל והלבון׃ ולא ישים אל לב
להבין דרכי הפעמים בהם, כאשר יעשה המדקדק החוקר לאחד מולא כל הנדה
והנדה׃ והנה בעל ההגיון בערך אל הדבור הפנימי והמחשבה, כמו שמדקדק
בערך אל הדבור החילוני והבגיוי׃ או כערך החוקר הטבעי והרופא המומן הבקי
בלמלאכת] בתוך כל בשר אל תנועות הגוף שהוא יתבל לידע טבע כל תנועה
מתנועות האבדי׳, ומי מולידן, איך בדבר קטן תתחדש תנועת הגוף מחפץ הנפש
וברומה, וידוע שתועלת החקירות הללו רבה עד מאוד׃ והנה מבואר ממה שקדם

שכל

מאן בעטראכטט פֿערנער דיא צווייא ׳מהי לע דער קאָנקלוזיאָן אדם מרגיש, אונד בעמערקע אין וועלכעם דער ביידען פֿאָרדערזעטצע דאז פֿרעדיקאט דער קאָנקלוזיאָן דאז עקגליד איזט. דיעזעם עקגליד אלזאָ (אלם נשוא דער תולדה) הייסט דאז אָבערגליד, אָבערע בעגריף; דער זאטץ זעלבסט אין וועלכעם דער אָבערבעגריף שטעהט, הייסט: דער אָבערזאטץ. דאז סוביעקט דער קאָנקלוזיאָן, וועלכעם וויעדער איין עקגליד דעם אנדערן זאטצעם איזט, הייסט: דאז אונטערגליד, אונטערע בעגריף; אונד דיעזער אנדרע זאטץ זעלבסט הייסט: דער אונטערזאטץ. — צו מעהרערער דייטליכקייט דעם עבען גענאנטען, וואללען ווייר דאז בייאשפיל דעם אָביגען גאנצען פֿערנונפֿטשלוססעם מיט בייאפֿיגונג דער בוכשטאבענצייכען וויעדערהאָלען, אונד יעדעם איינצעלנען טהיילע דעסזעלבען דיא גענעריגע בענענונג בייאלעגען וויא פֿאָלגט: אללע מענשען (כל ג׳) לעבען (הוא א׳), אללעם וואס לעבעט (כל א׳) עמפֿינדעט (הוא ב׳). — שלום — אלזאָ, מיסטען אללע מענשען (כל ג׳) עמפֿינדען (הוא ב׳). אין דיזעם (הקש) פֿערנונפֿטשלוסטע, זינד אדם, ח׳, מרגיש (ג׳ א׳ב׳) דיא דריא הויפטבעגריפֿפֿע, אונטער דענען ח׳ (א׳) דער מיטטעלבעגריף, אונד אדם מרגיש (ג׳ ב׳) דיא עקגלידער אויסמאכען, דער בעגריף אדם (ג׳) אלליין אלס סוביעקט דער קאָנקלוזיאָן, איזט דער אונטערע, אונד דער בעגריף מרגיש (ב׳) אלליין אלס, פֿרעדיקאט דער קאָנקלוזיאָן, איזט דער אָבערע בעגריף; דאהער אויך דער זאטץ אדם ח׳, אין וועלכעם זיך דאז אונטערגליד אדם בעפֿינדעט, דער אונטערזאטץ, אונד דער זאטץ ח׳ מרגיש, אין וועלכעם זיך

דאז

פתיחת המעתיק

מבער גליד) והמוסג הקטן, הקלה הקטן (דהיי מונטערגליד); והמשפט הסליסי שהוא התולדה נכל הקט, הוא רק חצוי שתי הקלוות הקלה. — והנה היסוד והעיקר מה שצריך להסקיף ולעיין עליו נכל הקט, הוא שתוף שתי הקלוות עם גדול הממעי, (דער נמטהוועגדיגע זוממענהמנג דער ביידען עקגלידער, מרער עקבעגריפֿפֿע, איט דעם איטטעלבעגריף) כי מן הסדר הזה הוא מוגח ויסול התולדה למיתית (דהיי סוספֿונדמאענט בערוהעט מויך פֿחל= גענדען גרונדזאטץ) כי מכחנו נממל, והשכל מחייב לממל: אם שני מושגים יתאחדו עם מושג אחר שלישי, בהכרח שיתאחדו גם שנים ההם יחד (וועו זוויי בעגריפֿפֿע איט מיינעם דריטטען מיבערמיין קמאטן, זיי קמאטן זיי מויך איט מיינעדער מיבערמיין) כמו שהקט שלנו, מס מוסג אדם יתאחד עם מוסג חי, ומוסג מרגיש יתאחד ג״כ עם המוסג חי, ע״כ שיתאחדו ויסתפו ג׳כ שני המוסגים אדם מרגיש יחד, והוא התולדה. ולכן כל ג׳ משפטים נכללים שאין שתוף ביניהם כמו כמשל הרמב״ם: כל אדם חי, וכל חי חמה; אז׳ הקלוות לא יתאחדו עם הגדול למעני, הנה בהכרח שלש יתאחדו ב״כ הא׳ קלוות יחד, ויסתלו נכללים ונפרדים זה מזה ולא יולידו. —

השער

הַקָּצֶה הָרִאשׁוֹן וְהַגָּדוֹל • תֶּקֶר הַהַקְדָּמָה הַגְּדוֹלָה • וְנוֹשֵׂא
הַתּוֹלָדָה • הוּא אֲשֶׁר־יִקָּרֵא מִן־הַהֵקֵשׁ הַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן
וְהַקָּטָן וְהַהַקְדָּמָה מִן הַהֵקֵשׁ אֲשֶׁר בָּהּ הַקָּצֶה הַקָּטָן הַהוּא
הִיא אֲשֶׁר נִקְרֵאת הַהַקְדָּמָה הַקְּטַנָּה • הַמָּשָׁל בָּזֶה • שֶׁנֹּאמַר
כָּל ג' הוּא א' וְכָל־א' הוּא ב' • וְיֵחָיֵב מִזֶּה שֶׁתִּהְיֶה הַתּוֹלָדָה •
כָּל־ג' הוּא ב' • אוֹ כָּל־ג' הוּא א' • וא' אֵינָנוּ ב' אִ"כ אֵין
דָּבָר מג' ב' • וַאֲנַחְנוּ נִקְרָא נוֹשֵׂא הַדְּרוּשׁ בְּהַקְדָּמָה הָרִאשׁוֹנָה
שֶׁהוּא ג' הַקָּצֶה הַקָּטָן • וְהַהַקְדָּמָה שֶׁבָּהּ הַקָּצֶה הַקָּטָן
הַהַקְדָּמָה הַקְּטַנָּה • וְנָשׁוּא הַדְּרוּשׁ בְּהַקְדָּמָה הַשֵּׁנִית שֶׁהוּא
ב' הַקָּצֶה הַגָּדוֹל • וְהַהַקְדָּמָה שֶׁבָּהּ הַקָּצֶה הַגָּדוֹל • הַהַקְדָּמָה
הַגְּדוֹלָה • וְהַגָּבוֹל הַמְשֻׁתָּף בֵּינֵיהֶם שֶׁהוּא א' הַגָּבוֹל הָאֶמְצָעִי
(וְנִקְרֵאת הַהַקְדָּמָה אֲשֶׁר־בָּהּ הַקָּצֶה הַקָּטָן • הַקְּטַנָּה •
וַאֲשֶׁר־בָּהּ הַקָּצֶה הַגָּדוֹל • הַגְּדוֹלָה) • וְנַחֲזוֹר מְשָׁלֵנוּ כְּדֵי
שֶׁנּוֹסִיף לְשֵׁמוֹת בֵּאוּר • וְהַהֵקֵשׁ אֲשֶׁר הִמְשַׁלְנוּ בּוֹ הוּא •
כָּל־אָדָם חַי • וְכָל חַי מַרְגִּישׁ • וְתוֹלֶדֶת זֶה הַהֵקֵשׁ הִיא •
כָּל־אָדָם מַרְגִּישׁ וְחָלְקֵי זֶה־הַהֵקֵשׁ שְׁלֹשָׁה • הָאָדָם • וְהַחַי •
וְהַמַּרְגִּישׁ • וְהַגָּבוֹל הָאֶמְצָעִי מִמֶּנּוּ הוּא הָחַי • וְהַקְּצָווֹת הֵן
הָאָדָם וְהַמַּרְגִּישׁ • וְהַקָּצֶה הַקָּטָן וְהָאַחֲרוֹן הוּא הָאָדָם •
וְהַקָּצֶה הָרִאשׁוֹן וְהַגָּדוֹל הוּא הַמַּרְגִּישׁ • וְהַהַקְדָּמָה הַקְּטַנָּה
הִיא • אָמְרֵנוּ כָּל־אָדָם חָי • וְהַהַקְדָּמָה הַגְּדוֹלָה הִיא •
אָמְרֵנוּ כָּל־חַי מַרְגִּישׁ • הִנֵּה כְּבָר הִתְבָּאֲרוּ עִנְיְנֵי אֵלּוּ
הַשֵּׁמוֹת • וְהֵם גְּדוֹלֵי הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר יֵדַעְתָּם רְאוּיָה בְּמְלָאכֶת
הַהֶגְיוֹן • הִנֵּה כְּלָל הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר הִתְבָּאֲרוּ עִנְיְנֵיהֶם בָּזֶה

פתיחת המעתיק

ותכת חי הגדול המלשי ; ויקלמו ג"כ שכי המשפטים הרמזיים שהקש על שם
תוכנם שהם , להיותו ההקדמה הגדולה (פרעמיסיטיא מאיאר , דער פֿאר־
דערזאטץ) והקדמה הקטנה (פרעמיסיטיא מינאר , דער אונטערזאטץ) ,
ויהיו מ"כ שהקש שלפניהו , כל חי מרגיש , ההקדמה הגדולה , ע"ש המוכן
הגדול שהו , וכל אדם חי , ההקדמה הקטנה , ע"ש המוכן הקטן שהו ; ויקלמו
עוד (בפי המחבר) שכי המוכנים , להיותו הגדול והקטן , הקלות (דיא מיטעלן
גליד ער , אדער דיא עקגלידער) • ויקלא המוכן הגדול , הקלה הגדול (דיא

אינסבעזאָנדערע אבער הייסען דיא צווייא ערשטען, אָדער, חויפטזעטצע, דיא פֿאָרדערזעטצע (הקדמות), אונד דער, אויס דער פֿערבינדונג דיעזער בידען זעטצע געפֿאָלגערטע דריטטע, ניע זאטץ הייסט קאָנקלוזיאָן, שלוסזאטץ (תולדה). ווען מאן דען פֿערנונפֿטשלוס אין אונזערעם בייאשפילע גענויא בעטראכטעט, זאָ ווירד מאן פֿינדען, דאס אין פֿערנונפֿטשלוס בלאָס אויס דרייא הויפטטהיילע בעשטעהט; דען, דא דיא בידען פֿאָרדערזעטצע, דיא צוואר אין יעדער איינען (נושא) אונד איינען (נשוא) האבען, דאָך צוזאממען ענטוועדער אין געמיינשאפֿטליכעם סוביעקט, אָדער אין געמיינשאפֿטליכעס פרעדיקאט האבען; זאָ זינד אים גאנצען פֿערנונפֿטשלוססע בלאָס דרייא הויפטטהיילע צו רעכנען, נעהמליך דאז געמיינשאפֿטליכע דער בידען זעטצע (אין אונזערעם ב"ש דער בעגריף חי) וואס ווייר דען מיטטעלבעגריף נעננען, אונד דיא צווייא אבגעזאָנדערטע בעגריפֿע (אין אונזערם ב"ש אדם מרגיש), דיא ווייר דיא עקגליידער נעננען, דיא פֿערבינדונג דיעזער בידען עקגליידער נעבען דיא קאָנקלוזיאָן: —

כזאן

פי' הרמב"ן

איזה הסיג אז המין הכולל תחתיו מינים או מיושים רציס מש"כ הנושא שהוא נאמר על הפרט ועל המיום ע"כ נקרא הנושא הקלה הראיון והנגזל כי כלל זה משפט הראיה והנגזל על הפרט עכ"ה (יגחק הלוי):

אמר

פתיחת המעתיק

השתוף שני משפטים או יותר, (דען זוימאטהאנג, מדער דאס פֿערהעלטנים צוויישר מדער מעהרערער זעטצע מוזד מורטהיילע מיינזוזעהען) ולהוליך מהם משפט חדש הכולל מציהם (מוק מוים דענזעלבען מיינען ניין זאטץ מדער מורטהיילן זו פֿאלגערן). והנה כלל הקש (פֿערנונפֿטשלוס) לריכים להיות לכל הפחות שני משפטים משותפים שתוף מה, אם כוללים ואם נכללים כגון: כל אדם חי, כל חי מרגיש; יהי' השתוף ג' משפטים אלה, נכלל הא', ונכלל הב'; ומזין שני אלה יולד משפט שליש זה: א"כ כל אדם מרגיש. והכן לומה, לשר כל הקש שלשה משפטים הן, דהיינו שני משפטים משותפים, ונקראים המשפטים הראשיים, או הקדמות (פרעמיסען, פֿארדערזעטצע) ומשפט שליש הנולד מהם, ויקרא התולדה (קאָנקלוזיאָן, שלומזאטץ). ואם תתבונן עוד בכל הקש, וכן בהקש שלפניכו, ותמצא אותו לחלקים, לא תמצא בו כ"א שלשה חלקים לראשיים והם: אדם, חי, מרגיש, ונקראים המוצגים הראשיים (דיא דריי הויפטבעגריפֿפֿע). ולכל אחד מהמוצגים שם מיוחד [א] המוצג הגדול (טערמינוס מאיזאר, דער אבערע, גרעסערע בעגריף) והוא יהי' תמיד כחוק התולדה; [ב] המוצג הקטן (טערמינוס מינאר, דער פֿונטערע, קלייניערע בעגריף) והוא יהי' תמיד נושא התולדה; [ג] הנגזל המתלי (טערמינוס אעדיאוס, דער מיטטעלבעגריף, פֿערבינדונגס בעגריף). ויהי' ח"כ הקש שלפניכו תנת מרגיש, המוצג הגדול, (כי הוא נושא התולדה הקש זה) ותנת אדם המוצג הקטן (כי הוא נושא התולדה הקש זה),

ותנת

(ג) מַרְגִּישׁ הַמִּתְחַיֵּב מֵחִבּוּר זֶה בְּהָכֵרַח הוּא׳ כָּל־אָדָם מַרְגִּישׁ׳ וְזֹאת הִיא הַתּוֹלָדָה הַמִּתְחַיֶּבֶת בְּהֶכֵרַח מִזֶּה הַחִבּוּר׳ וְאוּלָם אִם־תִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה אֲשֶׁר־הִמְשַׁלְנוּ בּוֹ׳ תִּמְצָא חֶלְקֵי הַהֵקֵשׁ ג׳ חֲלָקִים׳ כִּי כָּל־מִשְׁפָּט הוּא שְׁנֵי חֲלָקִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ׳ נָשׂוּא וְנוֹשֵׂא׳ וְהִנֵּה נָפַל הַשִּׁתּוּף בֵּין־שְׁנֵי הַמִּשְׁפָּטִים (ג) בְּחֵלֶק אֶחָד׳ וְהִנֵּה־הֵם שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים׳ הַחֵלֶק הַמְשֻׁתָּף לִשְׁנֵי הַמִּשְׁפָּטִים׳ נִקְרָאֵהוּ גְּבוּל אֶמְצָעִי׳ הַחֲלָקִים הַנִּבְדָּלִים׳ נִקְרָאִים (ד) הַקְצָוֹות (ה) וְחִבּוּר שְׁנֵיהֶם׳ הַתּוֹלָדָה אוֹ־הָרְדִיפָה וְהִתְבּוֹנֵן גַּ״כ (ו) בְּשְׁנֵי חֶלְקֵי הַתּוֹלָדָה׳ כִּי הַנָּשׂוּא בַּתּוֹלָדָה הוּא אֲשֶׁר יִקָּרֵא מִן־הַהֵקֵשׁ׳ הַקָּצֶה הָרִאשׁוֹן וְהַגָּדוֹל׳ וְהַהֵקֵשׁ הַהוּא מִן הַהֵקֵשׁ׳ אֲשֶׁר־בָּהּ

הקצה

פי׳ הרמב״ן

(יצחק הלוי): (ב) מרגיש׳ כלומר שכי המשפטים הללו כל מקום שי, וכל שי מרגיש, מתחפים, לפי שנושא המשפט הראשון הוא שנעלמו נושא המשפט השני, ומכין הרכבתם יולך לנו משפט שליש׳ המחבר נושא הראשון עם נשוא השני, כי מחרי שאמרת כל מקר יכנס תחת גדר השי הוא מרגיש, והוספת ואמרת שכל מקום יכנס תחת גדר הסוג הכולל שהוא שי, מ״כ כל מקום מרגיש בהכרח: (ג) בחלק אחד׳ כלומר שלשני המשפטי׳ חלק משותף, שם שיתחפו בנושא, או בנשוא, או שנושא האחד שעלמו יהיה נשוא השני, ולא ישאלו מ״כ כי שם שלשה חלקים, כגון כמשל שלפניכו, מקום, שי, מרגיש: (ד) הקצות׳ ר״ל בהקש שלפניכו תקרא מלת שי החבור האמצעי, ומלות מקום מרגיש תקראנה הקצות: (ה) וחבור הקצות׳ ר״ל כל מקום מרגיש, או יש מרגיש מקום, נקרא התולדה או הרדיפה: *) הנה התולדה, להיות זו ידיעה חדשה נולדה מחיבור וציווג שתי ההקדמות הנודעות על כן נקראת תולדה, ונקראת ג״כ רדיפה כי כמו הדוקף להשיג הכדף ילבג מדחג מקום בל יעבור בדבל בגבול האמצעי שבין דילוג לדילוג, כן בכל הקש יוצב האמצע החדש בעזיבת גבול האמצעי אשר בשתי הקדמותיו, ועל שם זה ניתנו לכנות בל השכלה בשם הזה׳ ר״ל השגת הכדף והמבוקש, עכ״ה (יצחק הלוי): (ו) בשני חלקי התולדה׳ כלומר אחרית שהתולדה לא תחדש זוש חלק, כי אם תחבר הקצות, והם החלקים אשר לא יתחפו בשתי ההקדמות, ר״ל מקום מרגיש, כאשר בילדנו, מ״כ תהיה תמיד אחת מהקצות נושא התולדה, והשני׳ נשוא, ובעלי ההגיון קדאו לנשוא התולדה, הקצה הראשון והגדול, ולנושא הקצה האחרון והקטן, ולזה ההקדמה אשר בה הקצה הראשון והגדול שהוא נשוא התולדה, תקרא ההקדמה הגדולה. ואשר בה הקצה האחרון והקטן, תקרא ההקדמה הקטנה, מעתה בל הקש מחובר משלשה משפטים משתי הקדמות ותולדה אחת, ההקדמה האחת תחבר הקצה הגדול עם הגבול האמצעי. ר״ל בל מרגיש, והיא ההקדמה הגדולה, והשניה תחבר הקצה האחרון עם הגבול האמצעי ר״ל בל מקום חי, והיא ההקדמה הקטנה, והתולדה תעזוב הגבול האמצע ותחבר הקצות ר״ל בל מקום מרגיש: *) הנה הקצה האמצעי, נהיות נשוא התולדה הוא

מציג

שער ו

דאז פֿאָן צווייא פֿערשיעדענען, ניכט איבעראיינשטיממענדען זעטצען זיך ניכטס שליסען לעסט, איזט לייכט איינצוזעהען; צ"ב: אויס דען זעטצען: יעדער מענש לעבט, יעדעס פֿייער איזט היים; לעסט זיך ניכט פֿאָלגערן (שליסען) דא זיא אין קיינעם פֿערהעלטניסע שטעהען. אונד, ווערען דער ניכט איבעראיינשטיממענדען זעטצע נאָך זאָ פֿילע, זאָ קעננטע אויס דענזעלבען ניכטס געפֿאָלגערט (געשלאָססען) ווערדען. שטעהען אבער צווייא זעטצע אין אירגענד איינעם איבעראיינשטיממענדען פֿערהעלטניסע, זאָ, דאס זיך אויס דענזעלבען נאָטהווענדיג איין דריטטער נייער זאטץ פֿאָלגערן לעסט, אלס צ"ב: יעדער מענש לעבט, אללעס וואס לעבעט עמפֿינדעט, אלזאָ, (נאָטהווענדיגע שלוס־פֿאָלגע) מוס יעדער מענש עמפֿינדען; זאָ בעקאָממען דיעזע דרייא זעטצע צוזאממען דען גענוגפֿטשלוס; אינס־

יתר באור מהמתרגם

גענערדען) ולא תוכל להפך את הגדול ולומר: ליוני המחזות המה המלות; ולא תגדל דעיון המשולש היזל (דען בעגריף פֿאָן מיינעם רעגעלמעסיגען דרייאעק) ותאמר: המשולש היזל הוא מקום מגדל מג' נלעות, הנה הוא קצר (זא מיזט דיא דעפֿיניטיאָן גו עגנ) כי אין במגדל הזה די גאל להכות משולש יזל; כי למה הוא אמת אל מגדל מקום מגדל מג' נלעות הוא משולש, אבל למו דוקא משולש יזל מזויות שוות, כי גם בלתי שוות יוכלו להיות; והמגדל המכוון על קו היזל הוא זה: המקום המגדל מג' נלעות שוות המלה, הוא משולש יזל. — מעתה, במשל שתפס הרב המגלה לומל: כל גבור כובש את ילדו וכו' לפי שאמרו ז"ל מיזהו גבור הכובש את יצרו, אין כוונתם ז"ל שיהי' זה המגדל „הכובש את יצרו" די גאל הכותב גבור מכל נל, כי בלתי ים גבור שאיני כובש את ילדו. כגון מס הוא לפי חזק מתגים, ולפה נפש הסכלית, וא"כ המגדל יש בו חסרון והוא קלר. משלם כוונתם ז"ל לומל: מיזהו גבור ר"ל מיזהו שרצוי לקלמתו בגבור חמיתי, שהוא בגבור מוסרי (אמ־מויסער העלר), הוא לפי שרצוי לגרום למשול בילדו הטבעי, וכן בהפך, מי לפי שרצוי לגרום למשול בילדו הטבעי, הוא בגבור מוסרי. וא"כ המשל הזה מיני מלוייק, כי לפי שרצוי לגרום לפי תכונתו, מ"מ מיני מכלח מלך חמלו, יען הכותב בגבור, שהוא חומל הרעיון, הוא יותר כולל ממומל המגדל: הכובש את ילדו, ולא יוכל לומל בפשט ולפי: כל גבור כובש את ילדו, וכל כובש וכו' הוא בגבור, כי בפשט יש גבור, והוא בגבור טבעי' שמיני כובש את ילדו, ויש כובש את ילדו ומיני בגבור טבעי. ולהלן בשעל ו' תמוכה ג' תפס הרב המשל את המשל הזה בעלמו להפוך לדלי עיי"ש. ודע זפט. —

פתיחת חמעתיק שער ו

להבנת השעל הזה ומה שינה, מקדים מה שנליך לדעת יליעה בדויה טלם בה פנימה; העיקל בתלמות הגיון הוא יליעת הקצים (דיא לעהרע דער זילאגיסטיק, מדשר, פֿערנונפֿטשליסען) והוא, יליעת והבנת חבול

ושתוף

שער ו

יָדוּעַ עִם מָעַט הִתְבּוֹנָנוֹת · כִּי כָּל־שֶׁנִּי מִשְׁפָּטִים (ו)
נִבְדָּלִים לֹא־יִתְחַיֵּב מֵהֶם דָּבָר כְּלָל · כְּאָמְרֵנוּ עַדָ"מ
כָּל אָדָם חָי · וְכָל־אֵשׁ חַמָּה · וְכָל שֶׁלָּג קַר · וְכֵן אִם הָרְבּוֹת
הַמִּשְׁפָּטִים הַנִּבְדָּלִים הָרְבֵּה מְאוֹד · לֹא יִתְחַיֵּב מִכְּלָלָם
דָּבָר אַחֵר · וְאִם־הִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִין אֶחָד מִן הַשִּׁתּוּף עַד
שֶׁיִּתְחַיֵּב מֵהֶם יַחַד מִשְׁפָּט אַחֵר אָז יִקָּרֵא הַקֶּשׁ · וְכָל אֶחָד
מִשְּׁנֵי הַמִּשְׁפָּטִים · אָז יִקָּרֵא הַקְּדָמָה · וְהַמִּשְׁפָּט הַשְּׁלִישִׁי
הַמִּתְחַיֵּב מֵחִבּוּר שְׁתֵּי הַהַקְדָּמוֹת · יִקָּרֵא תּוֹלָדָה · וְיִקָּרֵא
גַּ"כ הָרְדִיפָה · הֵמָּיוֹן זֶה אָמְרֵנוּ כָּל־אָדָם חָי · וְכָל־חַי

(3) מרגיש

פתיחת הרמב"ן שער ו

אמר המפרש נלוך המלמד למנוח דיכה ומחיל עיני זכלו ללמוד סתום
מן המפורש, והבלתי יקוע מן הנודע עד כי יעלה מעלה מעלה
על סתום מכל סתום וכעלם מכל נעלם, ועל על מלים הסם חוזך סתרו
ידבר נפלאות, ולא יגיע המדם אל הסנות המוסכלות הרמות, כי אם
בהמלעות השקל' השכלי והמופת להיינו על דרך הטבע והתולדות ולא נחיכה
בדילך מאת חוכן הדעת כאזל יאמר לכניאי' מאל רוח ה' עליה', שהם
מיכם לדיכין להקש ולתבונה שכלית והי' המופת מחוב' מהקש' דבי' מתולדי' כמין
פולם, דאלו האחד מאוז במוסכלות הראשונות, אזל מין ספק בהם, והשני מגיע
אל חקירות כטבעות, ל"ג מוסכל לאחון שכל מולכב מאוחד לאחקיו אזל עהם
הולכב, לזה כל מולכב מחולם, ואחרי שאין לבל מחולם מולכח המליאות, מ"כ
אין מולכב מולכח המליאות, ולזה מליאות המולכב מקלה קלה לו, וכן יעלה
השכל ממדרגה למדרגה ומחילה לתולדה עד הגיעה אל מאוז חפניה, והנה
לא תציג הנפש שום מוסכל כטבע כי אם בהקשה, להיינו שתאבד שני משפטים,
ותתבונן על התולדה הנולדת מהן שהיה ל"ג אם תאחין על (חלקיו וגופו ואינדיו',
(הנהה) חלקי גופך ואבריך, ותאמר גופי מולכב, ואח"ז תשוטט (בדעיוניה)
(הנהה) בדעיוניך, ותזכור כי כל מולכב מחולם, אז תציג התולדה הנולדת מהן
שני המשפטים הללו, להיינו אם כן גופי מחולם · וכן בהקש הזה, לדבי התורה
והשכל לדקו יחדיו וכדומ' · וילוע לך בטעם ההשכלה שיש משפטים שוני' שאין
ביניהם שום חבור והלכבה כלל והם ג"כ לא יכנסו בכלל ההקשים ויש אשר
שביניהם חבור והלכבה, אלא שלא יולד מהם שום תולדה לודקת והם הקשים
העיקריים לא יולידו, ויאחר לך הדב הנה בחיזה מן הדרכים יוליך ההקש, ובחיזה
מהם יאחר עקר, ואתה הקורא בין תבין מה אזל לפניך כי זהו יסוד החקירה
השכלית, ושולא הבחינה:

(א) נבדלים, כלומר לא ישתתפו לא בשם ולא בהגדה, לא יתחייב מביניהם
שום משפט שלישי כלל: *) (הנהה) הקש, ענינו דמיון
בלמדש ז"ל מקיש דבר לדבר והטעם דמיון ד' ההקדמות בבנול המלשי עכ"ה
(ילחק

קעהרונג עבען זאָ ריכטיג וויא ער עס פֿאָרהין וואר, אלס צ"כ: קיין מענש קאן פֿליגען, קיינער דער פֿליגעט איזט איין מענש; זאָ הייסט דיעזע אומקעהרונג דיא ריינע פֿאָללע קאָנפֿערזיאָן (הפוך צורק ומלא). ווירד דער זאטץ אבער דורך איינע זאָלבע אומקעהרונג, נעהמליך אָהנע פֿערענדערונג דעס כמות אונד איכות אונריכטיג אונד פֿאלש, אלס צ"ב: אללע מענשען לעבען, אללעס וואס לעבעט איזט מענש; זאָ הייסט דיעזע אומקעהרונג, פֿערדרעהונג דעס זאטצעס, קאָנטראפֿאָזיציאָן, (משפט הפוך, הפוך כוזב). ווירד אבער בייא דער אומקעהרונג צוואר דאז כמות (קוואנטיטעט) פֿערענדערט, דאז פֿאָריגע איכות אבער בייאבעהאלטען, אונד דער זאטץ בלייבט ריכטיג, אלס צ"ב: אללע מענשען לעבען, איין טהיל דער לעבענדיגען וועזען זינד מענשען; זאָ הייסט עס (הפוך צודק וצדדי) דיא איינזייטיגע ריכטיגע אומקעהרונג' — איבערהויפט קאָממט אללעם, בייא אייניגע ריכטיגען קאָנווערזיאָן, אויף דער בייאבעהאלטונג דעס פֿאָריגען איכות אן. — ווייר האבען דעמנאך, דער אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען לאָגישען ווערטער 4: (מ) קאָנווערזיאָן, אומקעהרונג דעס זאטצעס, (נ) פֿערדרעהונג דעס זאטצעס, קאָנטראפֿאָזיטיאָן, (ג) אומגעקעהרטער זאטץ, פריאָפֿאָזיטאָ קאָנווערזא, (ד) פֿערדרעהטער זאטץ, פריאָפֿאָזיטא אינווערזא.

דאז

פי' הרמב"ן

סיכות: [א] כפוך המשפט. (אומקעהרונג דעס זאטצעס), קאָנווערזיס פרימֶפּוזיטיוֹנים: [ב] כפך המשפט. (פֿערדרעהונג דעס זאטצעס), אינווערזיט פרימֶפּוזיטיוֹנים: [ג] משפט מהופך. (אומגעקעהרטער זאטץ), פרימֶפּוזיטיוֹן קאָנווערזיס, [ד] משפט הפוך. (פֿערדרעהטער זאטץ), פרימֶפּוזיטיוֹן אינווערזיס:

אמר

יתר באור מהמתרגם

ד"מ, מס תחפון לדעת יקיעה נדולה נפש האדם מה היא? ויאמר לך: "הנפש נאדם הוא הכלל מכל יחסוב וילמה נדלון חפצי, (דיא אענטוויקלע זעע מיט דאז, וואס מין דעם אענטען דענקט מונד ווייז) "הנה יהי' הנדול הזה שום על קו היסל (מדעקווֹאט) נלי עוקף וגלעון, יען כי מין נדעיון הנושא לא פחות ולא יותר ממה שהוא נדעיון הנשוא, וכן נהפך, כי הנפש הוא הכלל מכל יחסוב וילמה, והכלל מכל יחסוב וילמה נאדם הוא הנפש. מולס מס תחפון לנדל דעיון המלות (דען בעגריף פֿאן ווערטער) מה המה, ותאמר: המלות המה ציוני וסימני המחשבות (ווערטע זינד נייכען דער נעדאנקען), הנה נאדל הזה יתרון, והוא רחב (זא מיט דיא דעפֿיניטיאָן לו ווייט) יען כי הוא יותר כולל מהאדל (שהוא הנושא) כי נאמת יש עוד ניונים אחרים להכיל תלעת ע"י המחשבות, מלבד המלות, כגון תנועות הפנים והאנדים (אינען, נעבערם

אוֹ מִשְׁפָּט הָפוּךְ׃ דְּמְיוֹן זֶה אָמַרְנוּ לֹא אָדָם אָחָר (ו) מְעוֹפֵף׃
וְהִפּוּכוֹ לֹא מְעוֹפֵף אֶחָד אָדָם׃ זֶה נִקְרָא הִפּוּךְ הַמִּשְׁפָּט׃
שֶׁהוּא יִשְׁמוֹר הָאֵיכוּת׃ (ז) וְהַכַּמּוּת׃ וְהַצֶּדֶק׃ וְעִקַּר הַכֹּל
שֶׁיִּשְׁמוֹר הַצֶּדֶק׃ (ח) וְהָאֵיכוּת׃ אֲבָל אִם־תֹּאמַר כָּל־
אָדָם חָי׃ הִנֵּה אִם תֹּאמַר קְצָת חַיֵּי אָדָם הָיָה זֶה הִפּוּךְ
צֶדֶק׃ כִּי־הוּא אֱמֶת׃ וְאוּלָם אִם־נַהֲפְכֵהוּ כְּשֶׁנֹּאמַר כָּל חַי
אָדָם׃ הִנֵּה יִהְיֶה־זֶּה הֵפֶךְ וְלֹא הִפּוּךְ׃ הִנֵּה כְּלַל־הַשִּׁמּוּת
שֶׁעָנְיָנֵיהֶם מְפֹרָשִׁים בָּזֶה הַשַּׁעַר׃ אַרְבָּעָה הֵם׃ וְהֵם [א] הִפּוּךְ
הַמִּשְׁפָּט׃ [ב] הֵפֶךְ הַמִּשְׁפָּט׃ [ג] מִשְׁפָּט מֵהֵפֶךְ׃ [ד] מִשְׁפָּט
הָפוּךְ׃

פי׳ הרמב״ן

(א) **מעופף**׃ נוסף זה המשפט המדמה, וכשולו מעופף, ולפי תהפכו ותחזור
כשולו לנוסחו ונוסחו לכשולו, ותמצא לא מעופף מחך המדמה,
לז תשמור החיכות דהיינו סלילות המשפט: (ב) והכמות׃ דהיינו הקף לא
מחך, וגם ישאר לוקה כמו שהיה, ולז יקרא הפוך המשפט או משפט מהופך:
(ג) והחיכות׃ כמו שיבאר למטה, כי אין שמירת הכמות הכרחי לו: (ד) מדמה
חי׃ לפי תשמור הכמות והחיכות ותמצא כל חי מדמה, יהיה המשפט כוזב,
ויקרא הֵפֶךְ המשפט, או משפט הָפוּךְ, ואולם לפי תשנה הכמות ותמצא
קצת חחי מדמה, יהיה המשפט לוקה ויקרא הִפּוּךְ המשפט או משפט מהופך׃

ושמור זה הכלל בידך כל משפט מחייב מתהפך ונשאר לוקה, לפי תעזוב הכמות,
ומקצתם תוכל לשמור גם הכמות, כי לפי יהיה המשפט חלקיי, כגון יתהפך
וישאר לוקה מחלי שעל כרחך תחייב גם לנוסח מקצת הכשול, (כי בהיות חלר ג׳
הוא מקצת מ׳ מן הכמיעה שלפי יהיה דבר מג׳ מ׳ מ״כ קצת ג׳ מ׳): *) הנה
כי בהיותך אומר קצת ג׳מ׳ מן הכמיעה שלפי יהיה דבר מן מ׳ ג׳, מ״כ קצת מ׳ ג׳,
כל״ל יצחק הלוי)׃ ד״מ לפי תמצא קצת העשירים אוהבי האמת, ע״כ גם קצת
מאוהבי האמת עשירים, ולפי יהיה המשפט כללי, לפעמים יתהפך בלי שכוי הכמות,
כגון לפי אין בכלל הכשו׳ מה שלפי יכנס תחת גדר הנוסח׃ כגון לפי תמצא כל
גבור כובש את ילדו שבזה אין הכשול יותר כולל מן הנוסח, לכן לפי תרצה תהפוך
המשפט בלי שיכוי הכמות, ותאמר כל כובש את ילדו גבור, ולפעמים תצטרך
לשכות הכמות, כגון לפי יהיה הכשול יותר כולל מן הנוסח ד״מ לפי תאמר כל
מדמה חי, הנה הכשול יותר כולל מן הנוסח׃ לכן לפי תרצה להפוך אותו לא ישאר
לוקה לולי שתעזוב הכמות ותאמר קצת החי מדמה, כי בחמת אין כל חי מדמה,
ולפי יהיה המשפט כולל כללי לעולם יתהפך בלי שכוי הכמות וישאר לוקה, מחרי
שלפי שלמת ד״מ ג׳ מכל מ׳ ע״כ שתכלול גם מ׳ מכל ג׳, לפי אין מדמה מעופף
מ״כ שאין מעופף מדמה, ולפי אין מילן חי ע״כ שאין חי מילן ואולם המשפט הכולל
החלקי, לפעמים לא יתהפך כלל, כגון לפי יהיה הנוסח כוזב, והכשול אין׳ ד״מ
קצת הקי מיכו מדמה, לא יתהפך מחר שכל מדמה נהכרח חי, ומ״כ הפוך מיכו שומר

שער ה

אי"ן זאטץ, דעסטען פרעדיקאט מאן (אהנע פֿערענדערונג דער קוואלי־
טעט אונר קוואנטיטעט, איבות אונר כמות) אן דיא שטעללע דעס
סוביעקטעס, אונר אויך אומגעקעהרט, דאז סוביעקט אן דיא שטעללע
דעס פרעדיקאטעס זעטצען קאן, אונד דער זאטץ בלייבט בייא דיעזער אום־
קעהרונג

יתר באור מהמתרגם

מיינזייטיגע קאָנווערזיאָן) וזה, מס לא יתהפך המשפט בשמירת המיכות והכמות כ"מ בשמירת המיכות ושיכוי הכמות, כגון: כל אדם חי, קצת חי אדם, [ג] הפוך מתנגד (קאָנטראַפאָזיטיאָן, דיא ענטגעגען געזעלטע מוקטעה־
רונג' וזה מס לא יתהפך כ"מ גם בשיכוי המיכות, כגון: קצת חי אינו מדבר, כל מדבר חי; או קצת מלומדים מיכם חכמים, קצת מיכם מלומדים חכמים. — והכלל בדיני ההפוך, מס הנושא והנשוא, המה מוסגים תמוליים, (וועקסעל בעגריפֿפֿע) דהיינו, שאין בכלל דעיון הנושא יותר ממה שהוא בכלל דעיון הנשוא וכן בהפך, (וועו פרעדיקאט מוזד סובייקט, פֿאן גלייכעם מינהאלטע, פֿאן גלייכער מוירדעהנונג זיינד, מוזד זיך אויף פֿערוועקסלען (אססעו) בשופו שכשם שהנשוא הוא שאין לנושא כך הנושא שאין לנשוא, כמו בשאל הלשון (חכם, כסיל) שכיכם שוים בהתפשטות (בייזע זיינד פֿאן גלייכער מוים־
דעהנונג) וכשם שאין חכם כסיל, כך, אין כסיל חכם, והמה ס"כ מוסגים תמוליים; לז ההפך תמיד הפוך זך ומלא. מולא מס הנושא והנשוא המה מוסגים בלתי תמוליים, (קיינע וועקסעל בעגריפֿפֿע) כ"א המחל הוא מוסג גדול (מבערער בעגריף) והכלי הוא מוסג קטן ממנו (מיין מונטערער בעגריף) והוא תחתיו (כמו הסוג (גאטטונג) והאדם (מיינע מרט) והאין הוא לך חלק מהסוג, והוא תחתיו, ונקרא האין והסוג מוסגים תחת התמוריים, (וובאראדיגירטע, מונטערגעאָרדנעטע בעגריפֿפֿע) כגון כשאל הכלי, מלא, אי, שמוסג אי הוא סוג ומוסג גדול ומוסג אדם הוא אין והוא תחת הסוג אחי וחלק ממנו ומוסג קטן, המה ס"כ מוסגים תחת התמוליים; לזי לא יתהפכו כ"מ הפוך נדדי (מיינ־
זייטיג) ולומר: קצת האי מלא; או הפוך מתנגד, דהיינו שלא יתהפכו כלל כ"מ בשיכוי הכמות והמיכות כמו כשאל הקלישי, קצת אי אינו מלבד, כל מלבד אי. ומעתה תבין דברי המחבר והמשאל ודע זאת. —

בדברי המשאל: כגון אם אחרת כל גבור בונש וכו' אעיקך פה על כלל גדול בהגיון, משאל צריך לדעת בשילול המשפט נקן (נור קאָנהייט מיינעס ריכטיגען מורטהיילס) ובזה תבין ג"כ משאל הזה שתפס הרמב"ן אם שהוא מכוון לפי הענין שהוא בו, דהיינו שיתהפך וישאל נוקב בתמוכתו, אינו מדוייק כפי חמדו, (ער מיינט ריכטיג דער פֿאַרם נאך, אבער ניכט דער אמטעריע נאך) כי כלל מונח בהגיון, שכל משפט הגיוני (יעדער וואָגישע זאטץ) צריך להיות מגודל מכל צד בלי ספק ונקרא, בשילול הגיוני (וואָגישע דעפֿיניטיאָן) ר"ל שרעיון הנושא צריך להיות מגודל מכל צד בלי ספק, עפ"י הנשוא שהוא סימנו. ונקרא הנושא, המגודל (דעפֿיניטום, דאס ערקלעהרטע) והנשוא, המברר (דיא דעפֿיניטיאָן, דיא ערקלעהרונג). והנה מתכוני המשאל, שלא יהי' לא רחב ולא קצר, דהיינו שלא יכלול לא יותר ולא פחות משאל צריך שיובל ויסומן רעיון הנושא בו סימן מובהק והכל שלם (דיא דעפֿיניטיאָן דמרך וועדער צו וויסן נאך צו ענג זיין) כ"מ מכוון על קו היסל (מדעקווחט, ריכטיג מוזד גענוים מנפחסטענד)

שער ה

כָּל־מִשְׁפָּט שֶׁיַּחֲזוֹר נְשׁוּאוֹ לְנוֹשְׂאוֹ • וְנוֹשְׂאוֹ לְנָשׂוּאוֹ • אִם
נִשְׁאַר צוֹדֵק כְּמוֹ־שֶׁהָיָה • קָרָאנוּ אוֹתוֹ חֲפוּךְ הַמִּשְׁפָּט •
וְאִם־לֹא יַעֲמוֹד הַיָּדָק • אֲבָל יָכֹזֵב • נִקְרָא־זֶה הָפָךְ הַמִּשְׁפָּט •

או

יתר באור מהמתרגם

דוקא , כי גם מלים יוכלו להיות , כמו שמימי הים כמעט כלם תדיס המה ;
לכן מסדר מלימו בדרך הנעה ונסיון (דורך דימ מינדוקליטן) שמימי הנהרות
הידועים מתוקים הם , גזרנו לומר על כל מימי הנהרות שהמה מתוקים • מעתה
הם תנעת נספתיך ל"מ המשפט הזה : יש נהר בעולם שמימיו מרים , הנה
מאחר שאין בכח הקדם להוט בכל קלווי המדן לרחות הם ימלא כן , ואין ג"כ
סתילה במשפט הזה ל"ל לא בנוסחו ולא בסומתו (על הדרך המנומר בכלול)
כלמור , הנה בעבור זה ישאר מפסדי תמיד • וכן הם תבזור לומר : מוזן פומעת
ועיז רומה , מלקים עשה נם שניהם , ל"ל שתבזור למחד : מפסד שיולד מדם
בעין לחת ומוזן מחת , ויהי' מה שהוא בשתי עיניים וכ' מזכים ; הנה לף שלא
כמלא כן בעבע , מ"מ ידענו שבעבע המדם מספיק , רחיית עין א' ושמיעת
חזן ב , וא"כ הזוב מינו בהברח בעב מדם , ובעבור זה המשפט המחור : המדם
מפסד שיולד בעין א' וכו' , ישאר מפסדי לעולם • — ועל היסוד הזה נוסדו
ויכוחים הרבה בין חכמי תלמוד והמיניס , כמו הוויכוח שבסנהדרין פ' חלק •
א"ל הלי מינא לבניה' בן פסיס': מוי לבון חייבי' דלמדיתון מתי חיין , דחיין
מתי' למתי חיין ? מ"ל בניה' מוי לבון וכו' דלמדיתון מתי לא חיין דלא הוו
הוו , דהוו לא כ"ש , ע"ב • תוכן ענין הוויכוח שהמין שלא ילמין שהבנתה
ודבר נשבב משנה הבעב בלבונו , ע"כ התחייה בעיניו כמעט בעבע ; מולם
החפס בניה' לף שהוא מלמין בתחיי' ע"ל המעונה לבדה , מ"מ השיבו לפי שעתו
והלחה לו בעותו בם עפ"י הבעב • וזה כי מאחר שלמינו בבף הבעב שתפעל
בדבר אין מו בלין (והוא הזבע) לעשותו בלא מדם חי ובדוק , הנה ב"כ מינה
דחוק ומינו כמעט שתפעל בדבר שהי' ובפסק שיתבווה שוב מה שהי' ולף שלא
למינו עוד פעולה זאת • (חוץ בעלמות שהחי' יחזקאל , והמין לא ילמין זאת בי
ילמד משל הוא בדעת ים מרז"ל) מ"מ תשאר מפסדי ואין בכח השכל להכחיבה
בלא מחלט והכרח • —

בדברי' המחבר בל"ה : ומן הידוע וכו' , בלור הדבר בך הוא • יש מספרים
שלופן לידות הנשוא בנושאו מפורש בם (דיא מרט מונד ווייב ווים=
דא: פרעדיקאט דעם סוביעקטע זו קאמאעט , ווירד דעם זאטצע מוים=
דריקליך ביימגעפיגעט) ונקלמים מיאדאלזעטצע , והמופנים הם: (ד) ההבנה ,
המצע , המפסד , ומפסד מחלט (דא: זופעלינג פערהאנדענע) •

יתר באור שער ה

כל משפט וכו' קלאמי אותו הפוך המשפט , (קאָנווערזיאָן) ע"כ , דע כי מיכי
בהפוך המה בכלל שלשה , [א] הפוך זך ומלא (דיא רייגע פאלצע קאָנ=
ווערזיאָן) וזה , אם יתהפך המשפט בלי שינוי הכחות והמיגות ויחאר לדק כמו
שהי' בלון : אין הכם בכיל , אין בכיל חכם ; או , קצת עשירים אוהבי אמת ,
קצת אוהבי אמת עשירים • [ב] הפוך בלתי כולא , או , הפוך צדדי , (דיא

דיגע, אונד נאטירליך אונמעגליכע נענעט מאן נאָטהוועדיגי — דאז מעגליכע ווירד אלס מעגליך בעשראכטעט אונד בענענעט, זאָ לאנגע עס ניכט צור ווירקליכקייט געקאָממען; איזט עס אבער צור ווירקליכקייט געקאָממען, זאָ הייסט עס ניכט מעהר (אפשרי) מעגליך, זאָנדערן (מחלט) או נמצא) צופעלליג ווירקליך פאָרהאנדען; זאָ איזט צ״ב דער זאטץ, דער געלעהרטע עזרא קאן שרייבען; איין צופעלליג ווירקליכער זאטץ (משפט מחלט). — דער אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען לאָגישען ווערטער זינד 12, נעהמליך: [א] דיא ענטגענגעזעטצונג, אָפפאָזיטיאָן, [ב] דיא אומקעהרונג, קאָנטרערא, [ג] דער ווידערשפרוך, קאָנטראָדיקטיא, [ד] ענטגענגעזעצטע, [ה] דיא אומגעקעהרטע, [ו] זובקאָנטרערא, [ז] דיא זיך ווידערשפרעכענדע זעטצע, [ח] דאז אונמעגליכע, [ט] דאז מעגליכע, [י] דאז נאָטהוועדיגע, [יא] דאז פאָרהאנדענע, [יב] דאז ווירקליכע.

אי״ן
יתר באור מהמתרגם

יתלת דהכל (מכ גמנלען) ע״כ גס נחלק ממנו יתלת; מולס מס המשפט הכללי שקל מין מהכרח שיהי׳ גס החלקי שקל, כגון כל ג״ת מלומדים (שקל) קלת ג״ת מלומדים (חמת), והטעם מלחר שהכתוב לימו סימן מכלח לכוזב (לכל מין מדם) מ״כ לף שלח יתלת בגלל המין, דב״ג יוכל להמלח בחלק ממנו. — מכן, מס המשפט החלקי הוח שקל, דהכלח גס המשפט הכללי שקל, כי מס נחמר: קלת אדם מעופף (והוח שקל) ע״כ שכל אדם מעופף שקל; והטעם, כי הדבר מחל לח יוכל להמלח (דהכלח נמנע) דהחלק, גס דהכל לח יוכל להמלח. —

בדברי הלב המגלה מל״ה: הכלח ומפחד וכו׳ עד סוף הענין. תוכן ויסוד הענין הזה הוח עפ״י כלל זה. המשפטים מחל נכוחים מכלח ניתוק לו בנמנע להיוכו, שמגדל ועלמות הכוזב יתלת גו הכתוב זה דהכלח, לו שלח יתלת גו בנמנע כגון המיות והעופפות למדם כמבואר לעיל יקלחו מנחליטיטע ינטלע (מין זיך מויגלענדע ינטלע), והמגן בוחן על מחיתתם הוח סותרים, (דער גרונד דער מנחליטישען ינטלע מיזט דער גרונד דעם ווידערשפרוכם, קאָנטראדיקטיאָנים) הלמיון שמוכלחים כגון: הכלול הוח עגול (שהכלח) הכתוב עגול מכלח ניתוק לכוזב כלול, כי זה מגדל ותכונת הכלול להיות עגול (דער באָל מיזט רונד); כ״ש שלח יהי׳ עגול, מ״כ יהי׳ כחל כלול ולינו כלול (זא זוערע עך לוגלייך מיין באָל, מונד לוגלייך קיין באָל) ויהיו ג׳ הפכיים שכוזב אחד והוח נמנע, שלח ע״כ שהוח עגול. — והלמיון שמשפט הנמנע שעלמו כמו שמשל שהביח הלמ״מן. — ובחיבה שסותר על לחיתית משפט מה שגיל מחוך שם״ם כגון ריש פ׳ שניים מוחזין. ליתא מתני׳ שלח שסומכוס, שלי שסומכוס הלמר ממון המוטל שספק חולקין שלח שבועה, ושמתני׳ לחר ישבע, וח״כ יהי׳ ג׳ הפכיים שכוזב ח׳ שלח ע״כ מתני׳ שלח שסומכוס, וכלומה הלבה. — **בהמבאר** שד״ה: כי יש שבר שפשרי שלח יסוד לשנולס וכו׳ שלול הלבר, כי יש משפטים שלחיתת שכוזבים מיוסד לך על ההנחה והכסיון (בחם חויך ערפאהרונג גענגרינדעט) ושקלים אינדוציאָנם ועטצע, כגון: כל מימי נהרות מתוקים (חלעס פלוסווחם בר מיזט זיס) הכתוב מתוק מינו מכלח שעלמות שכוזב נהר, לח ניתות ולח נמנע, כי מינו מגדל ועלמות הרבים שיהיו מתוקים

(ה) בְּהִוָּלְדוֹ • רְאוּבֵן זֶה כּוֹתֵב • אוֹ רְאוּבֵן זֶה אֵינוֹ כּוֹתֵב •
אָז נִקְרָא זֶה הַמִּשְׁפָּט אֶפְשָׁרִי בָּאֱמֶת • וְאוּלָם כַּאֲשֶׁר אָמַרְנוּ
בֶּן מֵעָזְרָא הַסּוֹפֵר • דַּ"מ בְּעֵת מְצִיאוּת (ו) עָזְרָא הַסּוֹפֵר •
הִנֵּה לֹא־נִקְרָא זֶה־הַמִּשְׁפָּט אֶפְשָׁרִי • אֶבֶל נִקְרָאֵהוּ מִשְׁפָּט
מֻחְלָט • אוֹ מִשְׁפָּט נִמְצָא כִּי כָל־אֶפְשָׁר אֲמֻנָּם הוּא־אֶפְשָׁר
עַל־הָאֱמֶת בָּעֲתִיד • קוֹדֶם שֶׁיָּצָא מֵצִיאוּת אֶחָד מִשְּׁנֵי
הָאֶפְשָׁרִים • אֲבָל אַחַר צֵאת מְצִיאוּת מַה־שֶּׁיָּצָא • הִנֵּה
הִסְתַּלֵּק אוֹתוֹ הָאֶפְשָׁר • כִּי רְאוּבֵן הָעוֹמֵד אֲצָלֵנוּ הוּא עוֹמֵד •
וְאֵין הָעֲמִידָה אָז לֹא־אֶפְשָׁרִית • אֲבָל תְּדֻמֶּה לְדָבָר הַמְּחֻיָּב
בָּזֶה אָז • הִנֵּה כָּל־הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר הִתְבָּאֵר עִנְיָנָם בָּזֶה הַשַּׁעַר •
"ב שֵׁמוֹת • וְהֵם [א] הַהִתְנַגְּדוּת • [ב] וְהַהֶפֶךְ • [ג] וְהַסְּתִירָה •
[ד] וְהַמִּתְנַגְּדִים • [ה] וְהַמִּתְהַפְּכִים • [ו] וּשְׁהֶם תַּחַת
הַמִּתְהַפְּכִים • [ז] וְהַסּוֹתְרִים מִמִּין הָרִאשׁוֹן וְהַסּוֹתְרִים מִמִּין
הַשֵּׁנִי • [ח] הַנִּמְנָע • [ט] הָאֶפְשָׁרִי • [י] הַהֶכְרֵחִי • [יא]
הַמֻּחְלָט • [יב] הַנִּמְצָא:

כל

פי' הרמב"ן

הגמע שקל בהגלח : (ה) בהולדו • כלומר כל עוד שלא הגיע היות לאדם כותב על גלתי כותב או להפך , יהי' המשפט לאדם כותב משפט ספקי בעתי , כלומר מכל לך שפקר שיהי' ספקר שלא יהי' כותב : (ו) עזרא הסופר • כלומר אחרי שהתגלגלו הסנות אשר על ידן שב עזרא כותב בעתי , כבר ילא המשפט הזה , עזרא כותב , מכלל הספקי בעתי , אחרי שהגיע היותו כותב על גלתי היותו כן , ועם כל זה אין לקלותו משפט הכרחי , כל עוד שלא יסור המשפט שהגלגלו , עזרא גלתי כותב מלהיות ספקי בעתו לזה ייחדו לו בעלי מלאכת ההגיון שם מיוחד וקלאוהו משפט מוחלט או משפט נמלא , כלומר משפט ספקי שב נמלא ע"י הסבות אשר הולידוהו מן הכח אל הפועל , כי יש בכר ספקי שלא יצוד לעולם להיות נמלא , וזה אם לא יהי' בכח כלל . ועם כל זה הוא ספקי , אחרי שלא יהי' סתירה לא בו ולא בסותרו אשר זכרנו : ואולם אם יהי' ספקי בכח , אין שיהי' בכח לאחר או בכח קרוב , הנה יהי' כאו נמלאי אין נמלא לאמת , אחרי בעתו אין הכח אל הפועל , ילאה לבבר המחויב , ויקלא מוחלט או נמלא :

(א) מעופף

יתר באור מהמתרגם

בעתי , ולאוי לקלאתם , תחת המתנגדים , והנך רואה בזה אם המשפט הבלתי הוא אמת , גם החלקי אמת , כי החלק בכלל הכל , והבבר אז הסימן אשר
ימלא

אראריקטאריש, זיך ווידערשפרעכענדע זעטצע. — אין הינזיכט דער קוואליטעט, אדער דעם פערהעלטניסעס צווישען פרעדיקאט אונד סוביעקט האט מען נאך פאלגענדעס צו בעאכטען. — עס איז בעקאננט, דאס דאזיניגע (פרעדיקאט), וועלכעס מען איינע זאכע (סוביעקטע) בייאלעגעט אדער אבשפריכט, ענטוועדער אלס נאטהוועניג, אדער מעגליך, אדער אונמעגליך, בייאגעלעגעט אדער אבגעשפראכען ווירד, צ"ב: עס איזט נאטהוועניג דאס דער מענש לעבעט, עס איזט אונמעגליך דאס דער מענש פליגע, עס איזט מעגליך דאם דער נייאגעבאהרנע דאובן ווערדע שרייבען קעננען. — ביידעס, דאז נאטירליך נאטהוועניגע

יתר באור מהמתרגם

בחמת הפרד גס בחלק דרכים וכללי הגיון בין בעלי הגיון הקדמונים כגון אריסטו וסיעתו, ובין בעלי הגיון המחדושים כאשר יבא להלן בחלוק הרמב"ן ובחולי; ולפסר ג"כ שגגה המעתיק ולא דק בהעתקתו כלשון שכתיב ע"ז הרמב"ן ז"ל לעיל שער ג'. — ולפיכך פה לעין הקורא והמעיין, החלוקה היטבה ומדוייקת בעיני התנגדות המספרים מבעלי הגיון זמננו; וזה, כל התפכות גג' מספרים יקרא בכלל התנגדות, (מפסקוויליטעט); אולם מיני ההתפכות הם שלשה [ג] מה המספרים הם מיוחים כמו, לאובן חכם, ויקלמן (קאנטראדיקטאריש ועטצע). וזה המין, תמיד במחל מהם אמת, והשני כזב, ולשוי לקראתם הצובים. [ב] מה המספר המחיב כללי, והשני שולל כללי, כגון: כל בני אדם מלומדים, אין אחד מג"א מלומד; לזה יקרא (קאנטרערע זעטצע), וזה השין, שניהם יוכלו להיות שקר אם הכזוב לפי שימן מכרח לכזוב (ווען דאס פרעדיקאט קיין נאטהוועניגעם אערקאהל דעם סובייעקטעם מיזט) כמו בדוגמא שלפנינו, שאין זה הכרחי בשלם שיהיו למוד או שלתי למוד; אולם אם הכזוב הוא שימן הכרחי להכזב (מיין נאטהוועניגעם אערקאהל) כמו, כל שלם חי, אין שלם אחד חי, אזי האחד אמת והב' שקר, כי החיות מגדל השלם ושימן הכרחי הוא. — אולם אין זאת מופן בזה השין שניהם יוכלו להיות אמת; ובכלל השין בזה ג"כ, אם המספר הא' מחיב כללי והב' שולל חלקי, או שהמספר הא' שולל כללי והב' מחיב חלקי כגון: כל שלם חי, אין בל שלם חי; לא שלם אחד מעופף, קצת שלם מעופף; גם בזה המספרים אחד מכזב כל אחד הוא שימן מכרח למוזמו, זה בהכרח ויזות, וזה בנמנע והנגד, כ"ל החיות לשלם הוא שימן מכרח ניזות (מיט פאזיטיוועלען זיננע, נאטהוועניג בעפינדליך) והעופפות בשלם הוא שימן מכרח בנמנע והעדר (מיט נעגאטיוועלען זיננע, נאטהוועניג ניכט בעפינדליך) הנה ע"כ שג"כ אחד מהם תמיד שקר. ויקלמו ג"כ, (קאנטרערע זעטצע). ולזוי לקרות המספרים מכל השין הזה, הסותרים או כוזבים, כי המה סותרים וכוזבים תמיד אם בשניהם ואם באחד מהם. — ויש עוד שין אחד מתנגד, וזה, ג' מספרים שויים בזיכות ולא בכמות כ"א האחד כללי והשני חלקי כגון: כל בני שלם מסוגלים להיות גדולים, (אללע מענטשען זיינד דעם וואהלבעפינדענם פעהיג) קצת ג"א מסוגלים להיות גדולים; או, אין שלם יודע הכל (קיין מענש מיזט אללע וויסענד) קצת ג"א מיכם יודעים הכל; ולזה השין יקראו (זובאלטערנע זעטצע), כ"ל שהם נאמים כמתנגדים ואינם מתנגדים ממש, כי אף בנמנע המה נבדלים (מין דער שמרק) ולא בזיכות (מין דער מאטעריע) ואין זה התנגדות והפוך בשמת

איין אללגעמיינבעיאהענדער זאטץ, אונר דאז וואָרט, אָדער דער אויסדרוק: יעדער, אללע, דער אללגעמיין בעיאהענדע אומפֿאנג הייסט; אָרער זיא (דיא בעיאהונג) קאן פארטיקולער זיין, ד"ה, דאז פרעדיקאט ווירד ניכט דעם גאנצען, זאָנדערן נור איינעם טהיילע דעם סוביעקטעם בייאגעלעגט, אלס: אייניגע מענשען (קעננען) שרייבען; אונד דער זאטץ הייסט: איין פארטיקולעדער זאטץ, דאז וואָרט אייניגע, דער פארטיקולער (בעזאָנדערס) בעיאהענדע אומפֿאנג — עבען זאָ דיא פֿערנייננונג אין איינעם זאטצע; דיעזע קאן ענטוועדער אללגעמיין, ד"ה, דאז פרעדיקאט דעם סוביעקטע גאנץ אונד דורכגענגיג אבגעשפריאָכען זיין, אלס: קיינעס דער לעבענדען וועזען איזט איין שטיין, וואָ דאן דער זאטץ, איין אללגעמיין פֿערנייענדער, אונד דאז וואָרט קיינעס, דער אללגעמיין פֿערנייענדע אומפֿאנג הייסט, אָרער זיא (דיא פֿערנייננונג) קאן פֿארטיקולער, ד"ה, דאָז פרעדיקאט ווירד ניכט דעם גאנצען, זאָנדערן בלאָס אייניגע טהיילע דעם סוביעקטעס אבגעשפריאָכען, אלס: ניכט אללע, אָדער, ניכט יעדער מענש קאן שרייבען, וואָ דאן דער זאטץ איין פארטיקולער פֿערנייענדער זאטץ, אונד דיא ווערטער, אָדער דער אויסדרוק, ניכט יעדער, דער פֿארטיקולער פֿערנייענדע אומפֿאנג הייסט. — אונטער דען אים עברעאישען דרייא פארטיקולער-פֿערנייננוגען, זינד אין כל, אָדער בלתי כללי דיא דייטליכסטען — עם זינד דעמנאך דער אויסדריקע אָדער ווערטער, וועלכע (אים עברעאישען) דיא קוואנטיטעט אָרער דען אומפֿאנג אייניגע זאטצעס בעצייכנען 4, נעהמליך: (א) כל אללע, יעדער, (ב) קצת, אייניגע, (ג) אין אחד, ניכט אייניגער, (ד) אין כל ניכט אללע, ניכט יעדער. — נאך דיעזען 4 קוואנטיטעטס-צייכען, זינד אויך דיא זעטצע צו בענענען, נעהמליך: (א) אללגעמיין בעיאהענדער, (ב) פארטיקולער בעיאהענדער, (ג) אללגעמיין פֿערנייענדער, (ד) פארטיקולער פֿערנייענדער זאטץ. — ווירד דעם סוביעקטע אייניגע זאטצעס גאר קיין קוואנטיטעטס-צייכען בייאגעזעצעט, אלס צ"ב: מענשען קעננען שרייבען, זאָ הייסט דער זאטץ איין אונבעשטימטער זאטץ, אונד ווירד איממער (זיהע עברע. אנמערקונג), אלס איין פארטיקולערער זאטץ גענאָממען; דען, ווען מאן זאגט: מענשען קעננען שרייבען, הייסט עס זאָ פֿיל אלס: אייניגע, אָדער, איין טהיל דער מענשען קאן שרייבען, ניכט אללע.

איזט

פתיחת המתרגם

בדברי המחבר: וזיכו מגלגו כדין החלקי תמיד ע"כ. לפ כן הוא לדעת חכמי הגיון המחלוקים. כי נחמת ים מספט סתמי שלינו דין מספט כללי

ספר חכמת הלשון . מה שאינו מן הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו : (ב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (י) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (טו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (טז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (יט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (כט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ל) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (לט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (מט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (נט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ס) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (סט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ע) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (עט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (פט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (צט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ק) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קי) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קטו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קטז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קיט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קכט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קל) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קלט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קמט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קנט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קס) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קסט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קע) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קעט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קפט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצ) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (קצט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ר) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (רט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ש) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שב) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שג) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שד) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שה) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שו) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שז) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שח) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (שט) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (ת) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (תא) הלשון . ספר חכמת הלשון , ואין ספרי הלשון עוסקין בו . ומה שאינו מן הלשון , אין ספרי הלשון עוסקין בו : (תב) ה

[א] המשפט השני׳ • [ב] המשפט השלישי׳ • [ג] הצד • [ד] הדבור • [ה] דבור המציאות:

שער ד

כל שני משפטים אשר נשואם ונושאם אחד בעצמו • זולת שהאחד מחייב והאחד שולל • הנה נקרא אלו שני המשפטים מתנגדים ונקרא החיוב והשלילה המתנגד • דמיון זה • אמרנו ראובן חכם • ראובן אינו חכם • או האדם כותב • האדם אינו כותב • הנה אלו שני המשפטים נקראים מתנגדים • וכל מה־שהומה להם • ואולם אם־היתה ההתנגדות בין (ו) שני משפטים בעלי הקפים • הנה זה ישלו שם יחדהו • וזה כי־שני המשפטים המתנגדים אם חבר עם כל־אחד משניהם הקף כללי • באמרנו כל־אדם חי • ואין־אדם אחד חי • הנה שני המשפטים נקראים מתהפכים • וזאת ההתנגדות נקראת הפך • ואם־חבר בכל־אחד משניהם הקף חלקי׳ • באמרנו קצת האדם כותב • וקצת האדם אינו כותב • נקראם תחת המתהפכים • ואם חבר באחד משניהם הקף כללי • ובאחר הקף חלקי׳ • הנה נקראים משפטים סתרים • וזה הענין נקרא הפתירה • (ז) ואלו הם שני מינים • המין האחד שיהיה האחד מחייב כללי והאחד שולל חלקי׳ • באמרנו כל־אדם חי • אין כל־אדם

פי׳ הרמב״ן

[ד] הצד • (רמז פערבינדונגסווארט מיט דעם פרעדיקאט צוזאמען) • [ה] הדבור המציאות • (רמז זעלבסט בעטעניגע נייטווארט, זיין, ווערבום סובסטאנטיפום):

פתיחת הרמב״ן שער ד

בשערים הקודמים לזה זכר הצד כי אם מציגי המשפט האחד ומעתה יקדום על שנים מהם שהתנגדם • ומה שיתחייב מציוים, וידבר בשער הזה מג׳ משפטים שנושאם ונושאם אחד, שהיינו שנושא המשפט האחד הוא שנושא המשפט השני וכן נושאם, רק הם מתחלפים בציות שהיינו שהאחד יחייב דבר לדבר והשני ישללו ממנו • וזה התנגדות שהיוא מתנגד לשלילה, ויזכר הצד כל מופתי ומיני ההתנגדות בזאת, ויקדים שם לכל אחד מהם, ונסיים הפרק יהוא לזכר תנאי המשפט האחד, ומופן התאמתו:

שטענדליך, עז מום אלזא, צור פֿערשטענדליכקייט דיעזעס ואטצעס נאָך איין דריטטעס וואָרט, נעהמליך דיא קאפולא צור בעצייכנונג דעס פֿערהעלטניסעס נעבסט דעם מיטבעגריף דער צייט, הינצו קאָממען, אונר עס מום הייסען: ראובן שטעהט יעצט, איזט געשטאנדען, אָדער ווירד שטעהען, אונד דער זאטץ ווירד הירדורך אויף דריא גלידיגער זאטץ. — אינדעססען איזט דיא אויסדריקליכקייט דער קאפולא בייא אונס עברעער ניכט איממער נאָטהוועניג, דען, ווען דער עברעער זאגט: הערב שחור, אָהנע קאפולא, איזט זאָפֿיל אלס ווען ער זאגטע: הערב הוא שחור, דער ראבע איזט שווארץ: — דיעזעס קאפולא, וועלכעס דאז פֿערהעלטניס צווישען סוביעקט אונד פרעדיקאט נעבסט דעם נעבענבעגריף דער צייט בעצייכנעט, איזט געווענהנליך דאז זעלבסטשטענדיגע אָדער הילפֿסצייטווארט זיין, איזט, ואר, ווירד זיין, אונד וואז נאָך דאפֿאָן אבגעלייטעט ווירד. אָפֿט ווירד דעם פרעדיקאט, זאָוואָהל אים דריא אלס צווייאגלידיגען זאטצע, צור בעצייכנונג אייגעס אומשטאנדעס אָדער אייגער בעשאפֿענהייט, נאָך איין ווערט כען בייאגעפֿיגעט, צ"ב: עז איזט מעגליך דאס דער מענש שרייבע, עז איזט נאָטהוועניג דאס דער מענש לעבע, עז איזט שהן וועך לערנעט אי ד' ג', דיעזע אונד דערגלייבען ווערטער אין אייגעס זאטצע נענעט מאן הצדדים, חילפֿסווערטער. ווייר נענגען פֿערנער דאז צייט ווארט דבור דעדע, אָדער פֿערנינפֿטיגער אויסדרוק. — דער אין דיעס זעס קאפיטעל ערקלעהרטען לאָגישען ווערטער זינד 5, נעהמליך: (ה) דער צווייא

יתר באור מהמתרגם

ר"ל שאינו נדיך למלא שליחית המורה יחס הערך והמיכות בין נסוא המשפט למשאו, כ"א מוכן נכח הנסוא פעל בעלמו, והלשון: בשיזה נסוא, כמו, בשיזה ערך ומיכות וכו' ויתולנס, (דאס פֿערהעלטניס) וכו'. (ג) הלדין וכו' ומחלקו בלשונות העמים למינים שונים, (בעטאפֿענהייטס ווערטער, מואטטאנדס ווערטער, נעבענווערטער), וכזומה; ולכלם שם אחד כללי, (היולפֿסווערטער), בעבור שהם עוזרים לשלמות ההגנה בחלקי המאמר, שהם השם והפעל, ולמאמר כלו. (ד) ומכאן נקלה הפעולה הדבור וכו', שלא דבור יורה על ביטוי שפתיים בתבונה, (מיין פֿערנינפֿטיגער מויסדרוק), כי המבול והקשור מדבור המלימות היה עם הנסוא בשלא אחת, יורה על כח שפיטת השכל בשלא לדעת ולהבין לאחד ולקשר ענין פעולה אחת עם הזמן, הגוף, המין, והמספר בתבת אחת, ובכון מ"כ לכנות כל פעל, (נייטוואָרט), בשם דבור, משא"כ הלדין או הדבור המלימות דָּיָה, זיין, או שם הפעולה לבד או המקור, שהוא הנסוא מבלי דבור המלימות כמו עָבוֹד (שטעהען), אָכוֹל (עסמען), שהין בהולאתם שפיטת השכל (מבטטרמהירען מונד מורטהיילען) כ"א לדעת לבנות דבר מה בשם ולשטת אותו בשפתיו, ומיכו רמוי לקולאתו דבור כ"א אומר, או בטה, (בוחסט בענענונג).

הנה

ג׳ יְקָשׁוֹר הַנָּשׁוּא בַּנּוֹשֵׂא בִּזְמַן יָדוּעַ עָבַר אוֹ עָתִיד׳ כְּמוֹ־
אָמְרֵנוּ רָאוּבֵן הוּא־עָתָה עוֹמֵד׳ אוֹ הָיָה עוֹמֵד׳ אוֹ יִמָּצֵא
עוֹמֵד שָׁוֶה אָצְלֵנוּ (ז) בְּמָה בַּדְּבוּר הַזֶּה אוֹ־לֹא בְּמָה׳ וְלָכֵן
נִקְרָאֵהוּ הַשְּׁלִישִׁי׳ וְנִקְרָא הַדְּבוּר אֲשֶׁר־יְקָשׁוֹר הַנָּשׁוּא
בַּנּוֹשֵׂא בִּזְמַן יָדוּעַ עָבַר אוֹ עָתִיד (ח) דִּבּוּר הַמַּצִּיאוּת וְהוּא
הָיָה׳ אוֹ הֹוֶה׳ אוֹ־יִהְיֶה׳ וּמַה־שֶּׁנִּגְזָר מֵהֶם׳ כִּי־הֵם יוֹרוּ
עַל־מַצִּיאוּת הַנָּשׁוּא בַּנּוֹשֵׂא בִּזְמַן מְיֻחָד׳ וְאִם תַּחְבֹּר בְּנָשׁוּא
הַמִּשְׁפָּט מִלָּה תּוֹרָה עַל־אֵיכוּת מַצִּיאוּת נָשׁוּאוֹ לְנוֹשְׂאוֹ׳
כְּמוֹ־אָמְרֵנוּ׳ אָמֵץ׳ וְנִמְנָע׳ וְסוֹבֵל׳ וְהַכָּרַח׳ וּמְחֻיָּב׳
וּמֻגָּה׳ וְנָאֶה וְרָאוּי׳ וְצָרִיךְ׳ וּמַה שֶּׁדּוֹמֶה לָהֶן׳ וּפְעָמִים
תִּהְיֶינָה אֵלּוּ הַמִּלּוֹת וְהַדּוֹמֶה לָהֶן בַּמִּשְׁפָּט הַשֵּׁנִי׳ אוֹ
בַּמִּשְׁפָּט הַשְּׁלִישִׁי׳ אֲנַחְנוּ נִקְרָא אֵלּוּ הַמִּלּוֹת וְהַדּוֹמֶה
לָהֶן׳ (ו) הַצְּדָדִין׳ כַּאֲמְרֵנוּ הָאָדָם־אָפְשָׁר שֶׁיִּכְתּוֹב אֶפְשָׁר
שֶׁיִּרְכּוֹב׳ (ז) אֶפְשָׁר צָד׳ וְכֵן בַּאֲמְרֵנוּ כָּל־אָדָם בְּהַכְרַח חַי׳
הִנֵּה נֹאמַר כִּי בְּהַכְרַח צָד׳ וּבַאֲמְרֵנוּ רָאוּבֵן צָרִיךְ שֶׁיַּעֲמוֹד׳
רָאוּבֵן מֻגָּה שֶׁיְּקַלֵּל׳ רָאוּבֵן צָרִיךְ שֶׁיְּלַמֵּד׳ רָאוּבֵן צָרִיךְ
שֶׁיֵּעָשֶׂה כָּךְ׳ כָּל־אֵלּוּ נִקְרָאִים צְדָדִים׳ וַאֲנַחְנוּ נִקְרָא
הַפְּעֻלָּה הַדִּבּוּר׳ וְהַפְּעֻלּוֹת הַדִּבּוּרִים׳ הִנֵּה כָּל־אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת
אֲשֶׁר הִתְבָּאֲרוּ עִנְיָנֵיהֶם בָּזֶה הַשַּׁעַר הֵם חֲמִשָּׁה וְהֵם׳

פי׳ הרמב"ן

(ער טטעהט) הוא פועל ניכוי, והיה לו להמעתיק להרגיש בזה, ולין המלה
כלין הטס, אלא לאחרי שהמלה לין הולאתה שלמה מבלי שם מן פעל, כי אתה
אם תשלל מכה לאמן ותאמר על, או לפני, עדיין לא נשלמה המענה, על
כן לין לוך לגברה ניחוך: (ד) נעה או לא נעה. כלומר אין שהוליך נשפטיו
בדבור המורה על הזמן, כמו העובד הוא שחור, או שלא הוליאהו, ואמר
העובד שחור: (ה) דבור המליאות. והולאתו קשל הנשוא עם הנושא מחובר
עם הולאת הזמן: (ו) הלדין. שהם תנאי המשפט, ואופן התקשרות נשואו
בנושאו הנהנרח אם נאפשר, או נמנע, ונל"ש (היפם וועריטער), כגון מוז,
קאן, מאג, דארף וכו׳: (ז) אפשר לך. כלומר תיבת אפשר תקרא לך. וכן
הכרח ומנע: [א] המשפט השני. (רמז מורטהיין איט דעם ניישטוארט,
יודיליוס קוס וועריבא): [ב] משפט השלישי. (רמז מורטהיין איט דעם
ערבינדונגסוועריטין, יודיליוס קוס קופולא): [ג] הנל. (רמז היפם־
אויריטער, ל"מ קאן, אום, זאלן, מאג, דארף וכו׳ וועריבא מויזקמיליאריס):

ער מאג איבריגענס בעיאהענד אָדער פֿערניינענד זיין, אלס צ"כ: ראובן שטאנר, ראובן שטאנד ניכט, דיעזע ביידען זעטצע, דיא בלאָס אוים איינעם סוביעקטע אונד איינעם פרעדיקאטע בעשטעהען, אונד קיין דריטטעם וואָרט (דיא קאפולא), אלס בעצייכנונג דעס פֿערהעלטניסעם צווישען ביידען ענטהאלטען אונד אויך קיינעם בעירפֿען (אינדעם דיעזעם שאָן אים צייטוואָרטע זעלבסט, וועלכעם היר דאז פרעדיקאט איזט, ענטהאלטען איזט), נענגעט מאן צווייא גלידיגע זעטצע' איזט אבער דאז פרעדיקאט איין נענן' אָדער הויפטוואָרט, זאָ מוס אים זאטצע, אויסער דעם סוביעקטע אונד פרעדיקאטע נאָך איין דריטטעס וואָרט (דיא קאפולא) קאָממען, אום דאז בעשטיממטע פֿערהעלטניס צווישען ביידען צו בעצייכנען אונד אנצוציינען, דער זאטץ ווערע צ"ב: ראובן שט' העז, לא דיעזעס פרעדיקאט שטעהען איינע בלאָסע בענענונג אָדער בלאָסעס נענוואָרט איזט, וועלכעס דען בעגריף, אָדער דיא אידעע דעס פֿערהעלטניסעס צווישען סוביעקטע אונד פרעדיקאט, אויך דיא בעשטימ' מונג דער צייט, ניכט אין זיך ענטהעלט; זאָ ווערע דער זאטץ אונפֿער' שטענד'

פי' הרמב"ן

נלתי קיס ' *) (הגב"ה) המקרה הנלתי קיס הוא פעולה או הפעלה נזחי' קרו המקרה כמו שכתב הרמב"ם ומ"כ אין צורך לביאורו ההעתקם יגחק הלוי ' נקראהו מספט שני' וכו' ' אבל אם הי' כוונת המספט שם מורה על מקרה קיס, או על דבר שהוא נעלמות, הנה נקראהו הבדול השלישי: (ג) ראובן שומר אלת שומר נבמן שם ולא פועל ביאורי, ואולי נלטון הערב תיבת השם נבדל' מתיבת הפועל הביאורי, כמו נלה"ע (מיין שטעהענדער), הוא שם ' אבל

ער

פתיחת המתרגם

נענוואָרט מיזט), כי אז אין זכח וטבע הלטון להדגיש ולהסתיר בו לעיון הערך והמיכות, ולא יכון לומר ל"מ: והארץ תהו' נמספט שני', כ"מ: והארץ היתה תהו, נמספט שלישי ' — והכלל, שם הנכוח אך שם דבר מה, יהיה תמיד (ולכל הפחות לרוב) מספט שלישי, ושם נהולמתו פעולה או הסתכות מה, בן נטבע או נתלכה, (דורך נאטור מדער קונסט) בן לטונית או נלתי לטונית (ווילקיה־לינ מדער מונוויללקיהרלינ) יסתמך העגדי נמספט שני', דהיינו שיסתיר ויגדיר לעיון המדך והמיכות עם הנכוח נמלה אחת הנקלת פעל, (צייטוואָרט) והמספט הזה נקרא מספט שניי'; ומעתה תנין לעת המצוד:

יתר באור שער ג

(א) כל מספט וכו' פעולה וכו' ר"ל נל מספט שכוונו פעל, (מיין צייטוואָרט), בין שהוא פעולה, (מיין טהעטיגקייט), או הפעלה, (ווידערנדעם, מדער, נוריקקעהרענדעם צייטוואָרט); ומה שיתחנל עמה, ר"ל ומשאל הולמות פעל, שיהיה עוד הפעל נלטון עגדי על שיכוי ותמורה נזמן ונטבע מנלי פעולה ולא הפעלה, (עיין פתיחה) כל זה נקרא וכו': (ב) להודיע נמיזה כוונה וכו'

ר"ל

תיוב או שלילה׳ דמיון זה׳ אמרנו ראובן עמד או אמרנו׳
ראובן הרג את שמעון׳ כל אלו נקראים המשפטים השניים
בעבור שהם כללם בלתי צריכים אל־דבור שלישי׳ יקשור
בין־נשואם ונושאם׳ להודיע באיזה נשוא הם המשפטים׳
(ג) אבל אם־היה נשוא המשפט שם׳ הנה נקרא אותו
השלישי׳ וזה כי־אמרנו (ג) ראובן עומד׳ לא־תורה זאת
המלה על־קשר נשוא זה־המשפט בנושאו׳ באיזה זמן
היה׳ אם ראובן הוא־עומד עתה או־היה עומד במה שעבר׳
או שיהיה עומד במה שעתיד׳ ואי אפשר מבלתי הבור

ג׳

פי׳ הרמב״ן

הנה הנפעל או תי״ו התפעל כי הולמתו על המתפעל יחק הלוי׃ (ב) מגל
מס היס נשוא המשפט שם ׃ והשם מין מכללו להורות על פעולה או שנוי נהכרח
על שיפול תחת זמן מיוחל ׃ ועתה שעשית ממנו נשוא המשפט , נהכרח שתיחל
ותאמר מתי הגיע זה הנשוא לנושאו, ולזה יצטרך המשפט אל דבור שלישי להורות
על קשר הנשוא בנושאו , וליחל הזמן מתי הי׳ הקשר הזה ע״כ נקרא המשפט
השלישי ׃ מעתה כל משפט שיכליל בין קשר המשפט לנשואו , ולא יכללם שתיהם
יחת מורכב שהכרח משלשה תיבות׳ מנושא , «נשוא ומקשרם ונכללו הולמת הזמן»
לכן יקרא המשפט השלישי ׃ והולם אם חברת נשוא המשפט עם קשרו ועשית
ממנו פעל אז יקרא המשפט השני׃ והענין השלישי שהוא קשר הנושא עם הנשוא
מחובר עם הולמת הזמן יקרא דבור המליחות ((דמי: ווערבסטטעמדיגע ווייטע
ווערט) , היות (זיין) ׃ ודע שכל זה בלשון הערביים ושאר לשונות העמים ׃
אבל בלשון הקודש ימצאו דבורים שהם שניים ומע״כ אין נשוא המשפט לא פעולה
ולא העדר פעולה , כי אם שם שאל מתאלי הנושא , כמו חסך מחסור , פי׳ הי׳
חוסך , מלאי גדלת , פירושו גדול אתה , הנסת לגדל ממך , פי׳ אתי׳ גדול ,
אדמו עלם, יחלימו כתולע ילדיכו, יחכמו , זקנתי , שבתי , קטנתי , בכל אלה
העשלים ודומיהם אין רעיון הנשוא לא שנוי ולא העדר שנוי , לכן אם תרצה
להעתיק את הדבורים האלה ללשון העמים אי אפשר מבלתי שתשתמש בדבור
המליחות שהוא הענין השלישי שזכר הרב , כי חסך מחסור נאמר (וואר פֿינסטער),
לגבל, (איך וועדע גרעם זיין) , אדמו (זיא זינד רעטה , וועדען רעטה,
ווייב , וויזע זיין) ודומיהם , והוא מסכים למה שזכר הרב כי הולמת הנשוא לא
פעולה ולא הפעלה ולא העדרם , ומ״כ נריך שנשתמש בדבור השלישי , מבלעדו
לשוניו הקדושה יולא מן הכלל שזכר הרב ואינו מסכי׳ עמו כלל וכלל , כי בלה״ק
אם נשוא המשפט מקרה משתנה כלומר הנופל תחת השנוי , נשתמש במשפט
שני , לף אם אין הכוונה עתה לדבר על ענין השנוי או העדרו , וכל המשלים
שזכרנו עניניים מקריים משתניים ובלתי עלמותיים לנושא , לכן ישתמש בעל לה״ק
בפעלים ׃ והולם אם נשוי המשפט מקרה בלתי משתנה או תואל עלמותי , אזי
נשתמש בדבור השלישי ונניח את הנשוא כמות שהוא כי כל פועל מורה על דבר
המשתנה או הנופל תחת השנוי , ואלו כתב הרב ספרו בלה״ק היתה לע״ל שכך
הי׳ כותב , כל משפט שיהי׳ נשואו פעולה או הפעלה , או שם מורה על מקרה
בלתי

געמיין פֿערניינענד, (ו) פארטיקולער פֿערניינענד, (ז) דער אונבעשטימטע, (ח) דער אינדיווידועללע, אדער איינצעלנע זאטץ, (ט) דער אללגעמיין בעיאהענדע אומפֿאנג, (י) דער פארטיקולער בעיאהענדע אומפֿאנג, (יא) דער אללגעמיין פֿערניינענדע, (יב) דער פארטיקולער פֿערניינענדע אומפֿאנג, (יג) דיא קוואנטיטעט, מענגע, (יל) דיא קוואליטעט, אדער בעשאפֿענהייט דעס זאטצעס.

שער ג

איין זאטץ, דעסצען פֿרעדיקאט איין טהעטיגעם אדער ליידענדעם צייט, וואָרט איזט, נענגען וויר איינען זאטץ פֿאן צוויי גלידער;

ער

פי' הרמב"ן

כמו היתה תהו, יהיה אחד, והיה למלך, ונלומה. מעתה אחרי שהולה הפעל על פעולה או הפעלה או העדדם, והם שני, או העדר השני, וכל שני נופל תחת הזמן, אי אפשר לפועל מבלתי זמן מיוחד, מתי נשתכה, או מתי היה דאוי להשתנות ולא נשתכה. ולזה כללו מניחי הלשון גם הזמן עם שאר הולות הפועל, וחברו אתם תיבה אחת כמו שזכרנו. והמשפט המורכב מנושא ומפועל, אחרי שלא יעדך אל ענין שלישי שיקחול בין כשוא לנושאו שיורה על הזמן, יקרא לעת הרב המשפט השני: *) (הגה"ה) הפעלה הפ"א נקנס כנ"ל להגליע סנו"ן

שער ג' פתיחת המתרגם

חלקי כל משפט המה תמיד שלשה, דהיינו [א] דעיון הנושא (דיא מיידעט דעם סוביעקטעס) [ב] דעיון הנשוא (דיא מיידעט דעם פרעדיקאטעס) [ג] דעיון העדך והמיכות בין הנושא להנשוא, (דאס פֿער־העלטניס צווישען סוביעקט מונד פרעדיקאט) אם נאמור וקטול, או נפלוך והנדל (אָב זיא מיבערמיינסטיאענד מרער ניכט מיבערמיינסטיאענד זינד; אדער, מין גלייכען אדער מונגלייכען פֿערהעלטנימסע שטעהען). פולס דעיון העדך והמיכות לא יבא תמיד מפורש במשפט, כ"א לפעמים הוא נסתר ונתון הנשוא, כמו: יוסף היה מֶלֶךְ, או, יוסף מֶלֶךְ, במשפט הלשון דעיון העדך והמיכות, שהוא מלת היה, מפורש, ולכן נקרא משפט שלישי (מיין זאטץ פֿאן דריי גלידער) נעזוגן שלשת חלקיו; ובמשפט השני מלת היה שהוא דעיון העדך והמיכות, נסתר ומרכב בנשוא מֶלֶךְ, ולכן נקרא משפט שני (מיין זאטץ פֿאן צוויי גלידער). והנה ההסתרה והרכבה זאת נותנת בשאר לשונות בעברית, שם בהולאת הנשוא פעולה, או קבלת פעולה מה, (וויר קענן מדער ווידער) כמו לשון הָרֵג, שמעון נֶחְרָג; מושיף עליהן לשון העבדית בהרכבם זאת גם בנשוא שאין בהולאתו לא פעולה ולא קבלת פעולה, כ"א שינוי ותמורת בלבד בשעת הזמן וסיבוב (מיינע בלומטע פֿערענדערונג דורך ציט מיטל נאטור) כמו: לשון חָכַם, ושר ווייזע, שמעון זָקֵן, ושר אלט, יוסף חָשַׁךְ, ושר פֿינסטער. — לא כן, שם הנשוא אך שם לבד הוא, (מיין בלומטע

נענג־

הַחֶלְקִי׳ [ה] הַשּׁוֹלֵל הַכְּלָלִי׳ [ו] הַשּׁוֹלֵל הַחֶלְקִי׳ [ז] הַסְּתָמִי׳
[ח] הַפְּרָטִי׳ [ט] הַהֵקֵף הַכְּלָלִי הַמְחַיֵּב׳ [י] הַהֵקֵף הַחֶלְקִי
הַמְחַיֵּב׳ [יא] הַהֵקֵף הַכְּלָלִי הַשּׁוֹלֵל׳ [יב] הַהֵקֵף הַחֶלְקִי
הַשּׁוֹלֵל׳ [יג] כַּמּוּת הַמִּשְׁפָּט׳ [יד] וְאֵיכוּת הַמִּשְׁפָּט׃

שער ג

(א) כָּל־מִשְׁפָּט שֶׁיִּהְיֶה נִשּׂוּאוֹ פְּעֻלָּה אוֹ *) הְפָעֻלָה וּמַה
שֶּׁיִּתְחַבֵּר עִמָּהּ נִקְרָאֵהוּ מִשְׁפָּט שְׁנִי׳ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה
חיוב

פי׳ הרמב"ן שער ג

(א) כל נושא זיכי׳ וכו׳, יקוע ממה שקדם שכל מאמר מורכב על המעש
משלש תיבות, מנושא, מנשוא, ומתיבה המרכבת הנושא עם הנשוא,
ר"מ יעקב היה הולך, לשון יהיה חי, ומל יהי׳ מת, העורב הוא שחור׳
והנה מיחי הלשון כללו לפעמים התיבה השלישי המרכבת, בתוך הנשוא, והוכיפו
עליהם הולאת הזמן׳ ולפעמים לף הגוף והמין, מלא שאין זה הכללי, ויחדו
לשלשתם תיבה אחת הנקראת פעל, ר"מ שמקום יעקב היה הולך, שחלו לאמר
יעקב הלך׳ וכללו עם כן שלשת הלך, את התיבה המקשרת הנושא עם הנשוא׳
וכן שמקום לשון יהיה חי ומל יהיה מת, כאמר יחי לשון ומל ימות, ויהי׳
ר"ל הולאת התיבות הללו מורכבת מנשוא משפט, וקשורי׳ עם הנושא, ומשיכת
הזמן כגון עבר הוה או עתיד, ותיבה כזאת תקרא למדקדקים פעל (בל"א
צייטווארט, וועריבום), ומיה זה שנסמכה ממיחי הלשונות לאחת הקלוד׳
ואולם עיקרו הולאות שלא שכל עת שחלו להשתמש שפועל שמקום הנשוי והקשר,
כי לפעמים הניחו התיבות כאות שהן ולא כללו כשוי המאמר עם המלה המקשרת
ועם הולאת הזמן שתוך תיבה אחת, ר"מ כאמר העורב הוא שחור, הארץ היתה
תהו וכלומה, ואולם מלות הוא והיה ויהיה על קשור הנשוא עם הנושא ועל
הזמן, ולכשוי תיבה מיוחלת כגון שחור, תהו, וכלומה׳ והנה ההסכמה הזאת
לא נפלה על לך הקלי וההזלמן כי אם שנוכה מיוחלת ממיחי הלשון ועל לרך כלל
מתי נשתמש שפועל, ומתי נניח כשוי המאמר כמו שהוא, כי שלשון העבר ושאר
לשונות העמים שחלו להשתמש שפעל, אם היה כשוי המשפט פעולה או הפעלה,
או קללת הפעולה (ווירקען מודער ליידען) או הפכו שהוא העדר פעולה או
העדר קללתה, והכלל שיהיה לעיון הכשוי שכוי ותמולה ע"י פעולת הפועל
שמקבל הפעולה, או העדר הזכוי והתמולה הזה (פערענדערונג דורך וועריקען,
מדער אמנגעל דער פערענדערונג), ר"מ הלך (גינג), מי (לעבטע), ימות
(ווירד שטערבען) ינוע (ווירד זיך בעוועגען) ולומיהם, העניין מאל עליו
יולה כשוי המשפט הוא פעולה או קללת הפעולה, או הפכו שהוא העדר
הפעולה או העדר קללת הפעולה הלשוי׳ וכל מלה כשתמש כפעל וכלול כשוי
המשפט, עם מלת הקשר שבינן מאל, אבל אם יהיה כשוי המשפט לא שכוי
ולא העדר שכוי, כי אם שקלה תואר או מציג תמציגי הנושא כמו שחור, תהו,
מאל, גדול, קטן, חכם, יכול וכלומיהם, אזי לא יתאחו כפעל מיוחל,
כי אם יניחו הכשוי כמו שהוא, ויתאחו כמלה המרכבת הנושא עם הכשוי,

כמו

איזט אבער דאז סוביעקט איינעם זאטצעס איין אינדיווידיאום, ד"ה איינע
אייגצעלנע פערזאָן אָדער זאכע, אלס: ראובן לעבעט, גאָלד איזט
שווער; זאָ הייסט דער זאטץ איין אינדיווידועללער, אָדער,
איינצעלנע זאטץ, אונד וירד (מיינסטענס) אלס איין אללגעמיינער
זאטץ בעטראכטעט. דיא ארטען דער זעטצע זינד דעמנאך 6, נעהמליך:
(א) אללגעמיין בעיאהענד, (ב) אללגעמיין פֿערנייענד, (ג) פארטיקולער
בעיאהענד, (ד) פארטיקולער פֿערנייענד, (ה) דער אונבעשטימטע,
(ו) דער איינצעלנע זאטץ; (מעלכע ביידען לעצטערע עבענפֿאללס בעיא-
הענד אָדער פֿערנייענד זיין קענען). דאז, וואז דיא אללגעמיינהייט
אָדער פארטיקולאריטעט איינעם זאטצעס בעצייכנעט אונד אנצייעט,
הייסט דיא קוואנטיטעט (מענגע); אונד דאז, וואז דיא איבעראיינ-
שטימונג (בעיאהונג) אָדער ניכט איבעראיינשטימונג (פֿערנייענונג) אים
זאטצע אנצייגעט אונד בעצייכנעט, הייסט קוואליטעט (בעשאפֿענ-
הייט) דעס זאטצעס, צ"ב אין דעם זאטצע: אללע מענשען לעבען,
איזט דיא קוואנטיטעט אללגעמיין, אונד דיא קוואליטעט בעיא-
הענד; אין דעם זאטצע: אייניגע מענשען קענען ניכט שרייב-
בען, איזט דיא קוואנטיטעט פארטיקולער, אונד דיא קוואליטעט פֿער-
נייענד. — ווייר האבען נון, דער אין דיעזעם קאפיטעל ערקלעהרטען לאָ-
נישען וועהרטער 14, נעהמליך: (א) בעיאהענד, (ב) פֿערנייענד, (ג) אלל-
געמיין בעיאהענד, (ד) פארטיקולער אָדער בעזאָנדערס בעיאהענד, (ה) אלל-
געמיין

פי' הרמב"ן

כי תיכת קלת תקלט החיקף החלקי, הפלס, נוסף, נלתי הסלילה, כותב,
הכתוב: ולכן יהיה המשפט טולל חלקיי:

(א) כל

פתיחת המתרגם

כגון: כגופים יש להם שטח (התפשטות) (דיא קערפער זינד מוימגעדעהנט)
הוא שהכלח כללי להיותו כל גופים, לף שהוא סתמי נלי הקף כלל; וכן,
הגופים ליכס חוסגים, (דיא קערפער דענקטן ניכט) הוא ג"כ נללי לף שהוא
סתמי; אולם גזרו אומר זה, מכל מקום שפט סתמי לריך להסקיף על הכתוב,
אם הוא מציג וסימן הכרחי לנוסף (מיזט דאס פרעדיקאט מיין נאטהוועגדיגעס
אערקאמהל דעס סוביעקטעס) אם נחיוב ואם נשלילה, אז הוא כללי, כמו
זג' משפטים שלמינו, שהתפשטות הוא סימן ומציג הכרחי נעגע לכל גוף
נחיוב, והמחשבה אז הכח החיוב הוא סימן הכרחי נעגע לכל גוף נשלילה ר"ל
העדל המחשבה. אולם אם הכתוב הוא סימן נלתי הכרחי להנוסף כ"א מקרה
(מיין בלאם נופעליגעס אערקאמהל) כמו נמשל הרמב"ם, שהכתיבה היא
נלתי הכלחית נעגע האדם, אזי ליז בסתמי תמיד כדין חלקי, ודע זאת.

חלקי

צוויאגלידיגע, (ג) דער דרייאגלידיגע זאטץ, (ד) דאז הילפסווארט, (ה) דאז צייטווארט, (ה) דאז זעלבסטשטענדיגע, אדער תילפסצייט. וואָרט. —

שער ד

צווייא זעטצטע, דיא איינערלייא סוביעקט אונד פרעדיקאט האבען, דער איינע זאטץ אבער בעיאהענד, אונד דער אנדערע פערניינענד איזט, זא, דאס איינער דעם אנדערן ענטגעגען גזעצט איזט; זא הייסט מאן דיזעם איבערהויפט דיא ענטגעגענזעטצונג. אין הינזיכט דער פערשידענהייט דער ענטגעגענזעטצונג אבער, האט מאן יעדער ארט איינע בעזאנדערע בענענונג בייאגעלעגט, ווייא פאלנט: זינד עם איינצעלנע זעטצע אדער אויך אונבעשטימטע, אלס: דאובן איזט ווייזע, דאובן איזט ניכט ווייזע; אדער, דער מענש קאן שרייבען, דער מענש קאן ניכט שרייבען; זא הייסען דיא (מתנגדים) ענטגענגען גזעצטע זעטצע. זינד עם בעשטימטע, אונד צוואר אללגעמיין בעשטימטע זעטצע, אלס: אללע מענשען לעבען, קיין מענש לעבעט, זא הייסען זיא (מתהפכים) אומגעקעהרטע, קאנטרערע זעטצע; זינד עם פארטיקולערע זעטצע, אלס: אייניגע מענשען קענען שרייבען. אייניגע מענשען קעננען ניכט שרייבען; זא הייסען זיא (תחת המתהפכים) זובקאנטרערע. איזט אבער דער איינע זאטץ אללגעמיין בעיאהענד, דער אנדערע פארטיקולער פערניינענד, אלס: אללע מענשען לעבען, ניכט אללע מענשען לעבען; אדער, דער איינע זאטץ איזט אללגעמיין פערניינענד, דער אנדרע פארטיקולער בעיאהענד, אלס: קיין מענש קאן פליגען, אייניגע מענשען קעננען פליגען; זא נעננעט מאן דיעזע (סותרים) קאנ-

פי' הרמב"ן שער ד

(א) שני' מזפטים בעלי הקפיס. בלוד מלת הקף עיין למעלה שער ג', וכוונתו בזה כי בזמה שקדס לא רצה כי מס המזפטים בלתי מוקפים לא בכל ולא בקלת ולא בלון כל ולא בלון מחל, כי הדמיון הלאזון הוא מזפט לוזיי והבני הוא מזפט סתמי, עמ"ם למעלה שער ג', ומולס מס יהיו בעלי הקף, אז ייחל בעל מלאכת ההגיון לסתירתס בס בפני עלמו, ולא יקלאו עוד המתנגדי' לבך בסמלנו: (ב) ואלו בני מינים

יתר באור מהמתרגם שער ד

הנה אלו ג' וכו' בקלמיס מתנגדים ע"כ. החלוקם הזאת אינה מדוייקת, כי המשל שהביא טרם האדם כותב וכו' שהוא מזפט קתמי, ולינו תמיך לבעת

אָדָם חָי׳ הִנֵּה נִקְרָא אֵלּוּ הַשְּׁנַיִם סוֹתְרִים׳ וְהַמִּין הַשֵּׁנִי שֶׁיִּהְיֶה הַמִּשְׁפָּט הָאֶחָד שׁוֹלֵל כְּלָלִי וְהָאֶחָד מְחַיֵּב חָלְקִי׳ כַּאֲמָרֵנוּ לֹא אָדָם אֶחָד מְעוֹפֵף׳ קְצָת אָדָם מְעוֹפֵף׳ שְׁנֵי אֵלּוּ גַּם־כֵּן סוֹתְרִים׳ וּמִן הַיָּדוּעַ כִּי־כָל מַה־שֶּׁתְּחַיֵּב דָּבָר לָעִנְיָן מָה׳ אוֹ תִּשְׁלוֹל אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ׳ לֹא־יֶחְסַר הַדָּבָר הַהוּא אֲשֶׁר תְּחַיְּבֵהוּ אוֹ־תִּשְׁלוֹל אוֹתוֹ׳ מְהֻיּוֹתוֹ (ג) הַכָּרְחִי אֵלָיו׳ אוֹ אֶפְשָׁר לוֹ אוֹ נִמְנָע (ד) וְהַנִּמְנָע הַכָּרֵחַ׳ וַאֲנַחְנוּ נִקְרָא הַמְחַיֵּב וְהַנִּמְנָע הַכָּרְחִי׳ כִּי־אֲנַחְנוּ נֹאמַר הָאָדָם חַי בְּהַכָּרֵחַ׳ וְהָאָדָם אֵינוֹ מָעוֹפֵף בְּהַכָּרֵחַ׳ וְכַאֲשֶׁר אָמַרְנוּ דָּ"מ מְרֻאוּבֵן (ה) בהולדו

פי׳ הרמב"ן

בלומד מיני הסתירה שניים: (ג) הכלח ומפסל ונמנע׳ מלינם גם לפניך בלומ מלות הללו, מחרי שתועלת הנמתס רבה בחלהות. ועצעיות ומלות כיוצ למשכילים, כל מדפט וכל גזרה לחל כשולו סותר לו מתנגל לנוזלו, בין שהמשפט מחיב ובין שהוא שולל, יקרל נמנע בעלמו ובמוחלט, ל"מ המשפט הזה מחוגה היה בעלת צויות, נמנע, כי מגדל המחוגה שלם יתולל בזויות, ול"כ הכוזב הוא שתל לכשול׳ וכן אין למשלש שלם זויות, נמנע, כי כתפלל בשעה עיון, שלכל משלש בהכלח שלם זויות, והנה אם יש לך משפט בנמנע תלע שסופלו הכלחי, ל"מ אם תאמל המשפט הזה מחוגה היה בעלת זויות, הוא נמנע, תלע ע"כ שסופלו בלומל אין למחוגה זויות, משפט הכלח׳ וכן לאחרי שהמשפט אין למשלש שלם זויות, נמנע, לזה סופלו, בלומל כל משלש הוא בעל שלם זויות, משפט הכלחי׳ מעתה כל משפט שיכלול סתירה בעלמו יקרל נמנע׳ ואם תמלא הסתירה בהמשפט שסופל לו יקרל הכלחי׳ ואולם אם לא תהי׳ שום סתירה לא בו ולא בסופלו, אז יהי׳ משפט אפשרי, למשל לזה מה שהניח הרב ז"ל, אם תאמל כל אדם הוא חי, יהי׳ המשפט הכלחי, לפי שסופלו אין אדם אחד חי כולל סתיל׳ בעלמו, לחרי שהחיות מגדל האדם, ואם לאמרנו כל האדם מעופף, יהי׳ זה המשפט נמנע, לחרי שהעופפות גלי כנפים סתירה, ומגדל האדם שלא יהי׳ לו כנפים, ואם נאמל קלת האדם כותב יהי׳ זה המשפט האפשרי, לפי שאין סתירה לא בהמשפט ההוא בעלמו ולא בסופלו, לחרי שאין מגדל האדם לא הכתיבה ולא הכלח מניעת הכתיבה, כי אם האפשרות על שניהם: (ד) והנמנע הכרח׳ כלומל כמו שהמשפט ההכלחי אמת בהכלח, כן המשפט הנמנע

יתר באור מהמתרגם

לקעת הרמב"ם לעיל שער ג׳, כחלקי, ומ"כ איך יקראם כאן המתנגדים, ומ"כ ייחל להם שם אחל לקרואתם תחת המתהפכים? ושוק שלת מתנגד, או התנגדות, איכה שם מיוחל לאין ממיני התחפכות נמשפטים, כ"א שם כללי לכלל מיני ההתהפכות, (דיא קאפאזיציאן עניטגעגענזעטצונג)׳ — ואפשל שניתי הרמב"ם היתה החלוקה נקלת ע"ל אחלת מאשל היא עתה בזעלי הגיון זמנינו, כמו שים בשמת

אָדָם חָי׳ וְזֶה נִקְרָאֵהוּ מְחַיֵּב כְּלָלִי׳ (ה) וְנִקְרָא כֹּל הַהַקֵּף
הַכְּלָלִי הַמְחַיֵּב׳ וּפְעָמִים יִהְיֶה שֶׁהַמִּשְׁפָּט הַמְחַיֵּב יְחַיֵּב
הַנָּשׂוּא לְקָצָת הַנּוֹשֵׂא׳ כַּאֲמָרְךָ קְצָת הָאָדָם כּוֹתֵב׳ וְזֶה
נִקְרָאֵהוּ מְחַיֵּב חֶלְקִי׳׳ (ו) וְנִקְרָא קְצָת הַהַקֵּף הַחֶלְקִי׳׳
הַמְחַיֵּב׳ וּפְעָמִים יִהְיֶה שֶׁהַמִּשְׁפָּט הַשּׁוֹלֵל יִשְׁלוֹל הַנָּשׂוּא
מִכָּל הַנּוֹשֵׂא כַּאֲמָרְךָ אֵין אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַחַיִּים אָבֶן׳ וְזֶה נִקְרָא
הַשּׁוֹלֵל הַכְּלָלִי׳ וְנִקְרָא אֵין אֶחָד׳ הַהַקֵּף הַכְּלָלִי הַשּׁוֹלֵל׳
וּפְעָמִים יִהְיֶה שֶׁהַמִּשְׁפָּט הַשּׁוֹלֵל׳ יִשְׁלוֹל הַנָּשׂוּא מִקְּצַת
הַנּוֹשֵׂא׳ כַּאֲמָרְךָ אֵין כָּל־אָדָם כּוֹתֵב׳ אוֹ קְצַת הָאָדָם בְּלָתִי
כּוֹתֵב׳ אוֹ אֵין קְצַת הָאָדָם כּוֹתֵב׳ וְזֶה נִקְרָא הַחֶלְקִי הַשּׁוֹלֵל׳
(ז) וְאֵין הַבְדֵּל אָצְלֵנוּ בְּאֵלּוּ שְׁלֹשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת בַּשְּׁלִילָה
הַחֶלְקִי׳׳ אֲבָל אֲנַחְנוּ נִבְחַר תָּמִיד שֶׁתִּהְיֶה לְשׁוֹנֵנוּ בְּשִׁלּוּל
חֶלְקִי׳׳ אֵין כָּל׳ בְּלָתִי כְּלָלִי׳ וְנִקְרָא אֵין כָּל הַהַקֵּף הַחֶלְקִי
הַשּׁוֹלֵל׳ וְיִהְיוּ הַהַקָּפִים אַרְבָּעָה׳ כָּל׳ וְקָצָת׳ וְאֵין־אֶחָד׳
וְאֵין־כָּל׳ וְיִהְיוּ הַמִּשְׁפָּטִים בַּעֲלֵי־הַהַקָּפִים אַרְבָּעָה׳ מְחַיֵּב
כְּלָלִי׳ מְחַיֵּב חֶלְקִי׳׳ וְשׁוֹלֵל כְּלָלִי׳ וְשׁוֹלֵל חֶלְקִי׳׳ וְאִם
לֹא־יֵחָבֵר בְּנוֹשֵׂא הַמִּשְׁפָּט הַהַקֵּף כְּלָל׳ כַּאֲמָרֵנוּ הָאָדָם
כּוֹתֵב׳ קְרָאנוּ זֶה הַמִּשְׁפָּט סְתָמִי׳ וְרָצוֹנֵנוּ לֵאמֹר שֶׁהוּא
סָתוּם וְלֹא נְגַדֵּר בְּהַקֵּף׳ (ח) וְדִינוֹ אָצְלֵנוּ כְּדִין הַחֶלְקִי׳ תָּמִיד
בֵּין מְחַיֵּב אוֹ שׁוֹלֵל׳ כִּי אָמַרְנוּ הָאָדָם כּוֹתֵב׳ (ו) כֹּחוֹ
אָצְלֵנוּ כֹּחַ קְצָת הָאָדָם כּוֹתֵב׳ וְכֵן אָמַרְנוּ אֵין הָאָדָם כּוֹתֵב׳
(ז) כאמרנו

פי׳ הרמב״ן

ונאמר דלונן מיכנו מכס: (ב) ונקלח כל׳ כלומר מלת כל תקוף הסיקף בכללי, כי מלות כל וקלת כמו הקף גדל המשפט מחלי שעל ידס ילמוז המדבר מס יקיף המשפט ויכלול מת כל מישי מין הנושא, מו לא יקיף כי מס על קלתס׳ ולכן יקלח כל הקף הכללי וקצת הקף החלקי: (ג) קלת׳ כלומר מלת קלת פקלס הקף החלקי המחייב וכן מלות מין מחד, ומין כל נקלמות הקף הכללי השולל: (ד) ומין הגדל מללנו׳ ר״ל שלם לשוכות הללו, מין כל, וקלת בלתי, ומין קלת, כוכתן שוה׳ מגל מנחנו נבחר תמיד בלשון מין כל, מו בלתי כללי, שהוא קלת ובלתי׳ מגל הלשון השלישי מין קלת, כמעט שהוא נועה לשולל כללי: (ה) ודינו חללנו׳ כלומר לנו בעלי מלאכת ההגיון שים המחמד הסתמי למחמר החלקי: (ו) והוא משפט סתמי מחייב׳ דינו כדין קלת הלקס כותב, והוא

משפט

פֿאכע זעטצע מאכען צוואממען איינען איינציגען צוואכזמען גענצצטען זאטץ אוים, פֿאן דעם דער ערשטע איינפֿאכע זאטץ דאז סוביעקט, דער צווייטע איינפֿאכע זאטץ דאז פרעדיקאט איזט׳ — יעדע עהנליכע צוואממענ־ זעטצונג הייסט: איין צוואממענגעזעצטער אָגישער זאטץ׳— דיא צאהל דער וועדטער אָרער אָגישער בענענונגען, דיא אין דיעזעם קאפיטשל ערקלעהרט וואָרדען, זינד: (א) דאז סוביעקט, (ב) דאז פרעדיקאט, (ג) אָגישער זאטץ, אורטהייל, (פראָפאָזיטיאָן):

שער ב

אין איינעם זאטצע קאן איינע זאכע דער אנדערן, נעהמליך דאז פרעדי־ קאט דעם סוביעקטע, ענטוועדער בייאגעלעגט, צוגעאייגנעט זיין, אלס: דאובן איזט ווייזע; אָרער אויך ניכט בייאגעלעגט, איינעם דעם אנדערן אבגעשפראָכען זיין, אלס: דאובן איזט ניכט ווייזע׳ אים ערשטען פֿאללע הייסט דער זאטץ, איין בעיאהענדער; אים צווייטען פֿאללע אבער, איין פֿערנינענדער זאטץ׳ — דיא בעיאהונג קאן פֿערנער, ענטוועדער אללגעמיין, דאז הייסט, דאז פרעדיקאט ווירד דעם סוביעקטע זיינעם גאנצען אומפֿאנגע נאך, בייאגעלעגט, אלס: יע־ דער מענש, אָרער, אללע מענשען לעבען, וואָ דאן דער זאטץ:

איין

יתר באור מהמתרגם

פשוט, (זיינפאכער זאטץ, מיינפאכעם פאָרטהייל): [ג] משפט מרכב (זוזאמענגעזעטצטעם פאָרטהייל) · המשפט פשוט הוא כל משפט שאין בו כ״מ רעיון אחד פשוט מחובר מכוסף מ׳ ומכוסף מ׳, כמו לחובן עמל; והמשפט מרכב, הוא משפט מחובר מג׳ משפטים קטנים, שאל כל אחד מהם הוא משפט פשוט וקלל בפני עצמו, וכתחברו יחד למשפט מ׳ לדוך כמו שמשל שהביא המחבר · ויש עוד משפטים מדוכים ומרכבים יותר מג׳ וג׳ משפטים פשוטים וקלרים ויבואר להלן ·

פתיחת המתרגם שער ב

ידוע, כי כתבות או המלות שאנו הנה נזונים וסימנים להמחבות והלעיונות שאל יסיגם האדם בכתב שהוא (דיא וואָרטע זינד גייכען דער גענאָנקען אונד בעגריפֿען, אונזערער דענק־ונוג פֿארשטעהונגם קראפֿט) יהיו המחבות או הלעיונות האלה מוחזים (זינליכע גענענשטענדע, זינ־ ליכע בעגריפֿען) כמו, זיח, אדם; או בלתי מוחזים (אינטעלעקטועלע, נייכט זינליכע) כ״מ משפטים (אבסטראקטע בעגריפֿען) כמו: חכמה, תבונה, נפש, (וויזהייט, פֿערנונפֿט, גייסט) וכדומה; מעתה, כל אלה יולה מוסב שאל מה (יעדעם וואָרט בעצייכענט דיא פֿארשטעהונג מירגענד מיינעם בעגריפֿענם) ולריך ס״כ הזומע שאלי מדבר, או המתבונן בשאלי ספר, להסקיף ולעיין בכל אלה לדעת ולהבין ממנו שאל ההשגה בעלמה, אשל יצוייר בנח האלה שהיא · — מעתה תבין שאלי המחבר ושאלי המבאל בפתיחה ובשער הזה ובכללים · —

עַל־יֶה • הִנֵּה כְּלַל הַשֵּׁמוֹת שֶׁעָנְיָנֵיהֶם מְפֹרָשִׁים בָּזֶה הַשַּׁעַר •
אַרְבָּעָה: [א] הַנּוֹשֵׂא • [ב] וְהַנָּשׂוּא • [ג] וְהַמִּשְׁפָּט •
[ד] וְהַמַּאֲמָר הַפּוֹסֵק:

שער ב

כָּל מִשְׁפָּט • אִם שֶׁיִּתְחַיֵּב־בּוֹ דָּבָר לְדָבָר • כַּאֲמָרְךָ רְאוּבֵן
חָכָם • אוֹ שִׁמְעוֹן עוֹמֵד • אוֹ תִּשְׁלָל־בּוֹ דָּבָר מִדָּבָר •
כַּאֲמָרְךָ אֵין רְאוּבֵן חָכָם • אוֹ לֹא־עָמַד שִׁמְעוֹן • וְכַאֲשֶׁר תִּתְחַיֵּב
בּוֹ דָּבָר לְדָבָר • נִקְרָאֵהוּ הַמִּשְׁפָּט הַמְחַיֵּב • וְכַאֲשֶׁר תִּשְׁלָל־
בּוֹ דָּבָר מִדָּבָר • נִקְרָאֵהוּ הַמִּשְׁפָּט הַשּׁוֹלֵל • וּפְעָמִים יִהְיֶה
שֶׁהַמִּשְׁפָּט הַמְחַיֵּב יְחַיֵּב הַנָּשׂוּא לְכָל הַנּוֹשֵׂא • כַּאֲמָרְךָ כָּל־
אדם

פי׳ הרמב"ן

כלומר וכן נכיולא זה: [א] הנושא • נלה"ע (טוביעקט): [ג] הנשוא
(פרעדיקאט): [ג] והמשפט • או המאמר הפוסק (מורטהיין או זאגן,
יורילליום, פרופוזיליא):

פתיחת הרמב"ן שער ב

בשער הזה ידקדק הדב מחלי כל תיבות המאמר או המשפט, כלי
ליחד לכל מחד שם מיוחד, ולנאמר מת כל מציניהם בפרט • והנה
מחלי שמעת שכל משפט מורכב מנושא ומנשוא, ע"כ שתיחד בדבור החלוקי
שימן לנושא ושימן לנשוא, והם התיבות מאשר כשמעם תתעורר נפש השומע
להעלות על לוחו הליולים והרעיונים ההם ולהדקיק עליהם, ולריך שתוסיף על
שניהם עוד שימן המחבר וההרכבה או הפרוך וההתנגדות, כי בחמרך שלם חי
או מאן מרגיש, לא ישמע ממנו השומע יחס הנשוא עם הנשוא לא שהרכבה ולא
שהתנגדות, ולריך ע"כ שתדמוז להשומע מת כוונתך ותחמר ר"ל השלם הוא חי
או המאן חיבו מרגיש וזהו הנקרא שפי שעלי ההגיון מיכות המשפט כי על ידו
יודע יחס הנשוא אל הנושא הבחיוב הוא שם שלילה, ולשל מזה תלטרך עוד
לשימן מאשר על ידו ידין השומע שם שפרת הספול ההיא מכל חיזי מין הנושא
או מקלתם ויקרא לשעלי ההגיון כמות המשפט • מעתה שימני המשפט מרבעה •
שימן הנושא ושימן הנשוא • שימן החיוב או השלילה והוא המיכות • ושימן
הכללי או הפרט והוא הכמות, ר"ת כל ו' הוא ג' • יהיה כל שימן הכללות •
א שימן הנושא • הוא שימן החיוב • ב שימן הנשוא: קלת ו' חיבו ג' יהיה
קצרת שימן הכמות • א שימן הנושא • איננו שימן השלילה, ב שימן
הנשוא • ולפעמים הרכיבו שעלי הלשון ג' או ג' שימנים שתיבה מחת, כאשר
תראה שדברי הרב בשער הזה בשערים הבאים:

(א) כל משפט שם וכו' • כלומר כל משפט לא ימלט מאחת משתי שלשה שם
שבאשר הנושא עם נשואו, ר"ת שם תאמר לאוכן חבש, הנה מצרת
שעיון המכמת עם ליול השלם ההוא בנקרא לאוכן, או שבשלול הנשוא מנושאו
ונאמר

ערצעהלונג בעיאהונגסווייזע (איבעראיינשטימענד) אלז: ראובן
שטעהט, אדער פערניינונגסווייזע (ניכט איבעראיינשטימענד) אלס:
ראובן שטעהט ניכט, אויסגעדריקעט ווירד; זאָ איזט, אים עלשטען
פאללע, ראובן דאז סוביעקט, שטעהט דאז פרעדיקאט, אונד זא אויך
אים צווייטען פאללע, ראובן דאז סוביעקט, שטעהט ניכט דאז
פרעדיקאט. עבען זאָ ווען ווער זאגען: ראובן איזט געשטאנדען,
ראובן ווירד שטעהן; זא הייסט ראובן דאז סוביעקט, איזט גע-
שטאנדען, ווירד שטעהן, דאז פרעדיקאט. עבען זאָ: ראובן
איזט דרינגען (אים הויזע), זאָ איזט ראובן דאז סוביעקט, דרינגען
דאז פרעדיקאט: אויף גלייכער וייזע פערהעלט עס זיך ווען דיא ערצעה-
לונג אדער דאז ערצעהלטע (דאז פרעדיקאט) צוואר ניכט דייטליך,
דאך אבער (פערשטעקט) דעם אינהאלטע נאך פערשטאנדען ווירד, עס
זייא דורך איין נעננוואָרט, צייטוואָרט אָדער זאָנסטיגער צוזאממענפיגונג
אונד פערבינדונג, צו פערשטעהען איזט, זאָ הייסט דיעזע, דעם אינהאלטע
נאך פערשטאנדענע ערצעהלונג, דאז פרעדיקאט; דיא, דורך דיא
פערבינדונג דעם סוביעקטעם מיט דעם פרעדיקאטע ענטשטאנדענע רעדע,
זיא מאג בעיאהענר אדער פערניינענד זיין, הייסט זאטץ, אורטהייל.—
אין זאטץ אדער אורטהייל בעשטעהט אבער ניכט אימער בלאָס
אוים איינעם אייגיגען סוביעקטע אונד איינעם אייגיגען פרעדי-
קאטע (אין וועלכעם פאללע עס אין איינפאכער זאטץ הייסט), זאָנ-
דערן אויך אוים מעהרערען קלייגען זעטצען (צוזאממענגעזעצטער זאטץ),
זאָ, דאס דער איינע דער קליינערן זעטצע בלאָס דאז סוביעקט, אונד
דער אנדערע דיעזער קליינערן זעטצע בלאס דאז פרעדיקאט דעם גאנ-
צען צוזאממענגעזעצטען זאטצעס אויסמאכען, צ. ב. דער זאטץ: ראובן
דער עברי, דער אין שמעונם הויז געשטאנדען (אין איינפאכער גאנ-
צער זאטץ) — דיעזער ראובן — האט דעם לבן ארמי זאהן ער-
שלאגען (אבערמאהלם אין איינפאכער גאנצער זאטץ). דיעזע צווייא איינ-
פאכע

יתר באור מהמתרגם

עתה, וכן, העורב שחור, סהכסום שחור הוא סס, וחסר מלת הוא מסר
נו סולמת הקסול והזמן, ומוכן מגילתו: (ד) אם בפעל; כגון: יחי ראובן,
סמילוסו ראובן יהי' חי, ומ"כ עקר הספוד סהוא יהי' חי, כגלל זמלת יחי
סהוא פעל (צייטוואָרט): (ה) או מה שהתחבר עמו; יש לפרש על ג' פניס,
או סמוסב על מלת בפעל הסמוך, וכוונתו על המקוד סהוא חבר זהולמתו לפעל
(דער בעדייטונג דעס צייטוואָרטעס גלייך) או סמוסב גל מלת הספור הקדוס,
וו"ל: כגל מופן סיחוכר הספור (הכתוב) עס ההתחלה (הכתוב), כגון האדם
הוא לבדו, סהספור מדבר בלן ממלת הקסול הוא וממלת לבדו סהוא מלה,
וכלומה, כגל ענין סיהא הספור יקרא נסוא. ויכולר זה יותר להלן שער ג':
(ו) והמשפט ג"כ יש לו וכו', כוונתו כי המשפט יחא על ג' דרכים [א] משפט

פשוט

שֶׁיִּהְיֶה הַסִּפּוּר חִיּוּב אוֹ שְׁלִילָה דְּמְיוֹן זֶה אָמְרוּ רָאוּבֵן
עוֹמֵד · נֹאמַר רָאוּבֵן · נוֹשֵׂא · עוֹמֵד · נָשׂוּא · וְכֵן רָאוּבֵן בְּלִתִּי־
עוֹמֵד · נֹאמַר רָאוּבֵן · נוֹשֵׂא · בְּלִתִּי עוֹמֵד · נָשׂוּא · וְכֵן כַּאֲשֶׁר
נֹאמַר רָאוּבֵן עָמַד · אוֹ יַעֲמוֹד · נֹאמַר אָנַחְנוּ · רָאוּבֵן נוֹשֵׂא ·
עָמַד אוֹ יַעֲמוֹד נָשׂוּא · וְכֵן כַּאֲשֶׁר נֹאמַר · רָאוּבֵן בַּבַּיִת רָאוּבֵן
נוֹשֵׂא · בַּבַּיִת נָשׂוּא · וְכֵן כַּאֲשֶׁר־בָּא הַסִּפּוּר (ח) בִּכְלָל · אִם
בְּשֵׁם · אִם בְּפֹעַל אוֹ־מַה שֶׁהִתְחַבֵּר עִמּוֹ · כָּל־זֶה נִקְרָאֵהוּ
נָשׂוּא: (ט) וְכָלָל הַדִּבּוּר הַמֻּרְכָּב מֵהַסִּפּוּר וְהַמְסֻפָּר מִמֶּנּוּ ·
הָיָה חִיּוּב אוֹ שְׁלִילָה · ר״ל הַנּוֹשֵׂא וְהַנָּשׂוּא יָחַד · יִקָּרֵא
מִשְׁפָּט אוֹ־גְּזֵרָה · וְיִקָּרֵא ג״כ הַמַּאֲמָר הַפּוֹסֵק · וְהַמִּשְׁפָּט
ג״כ יֵשׁ־לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים · הַנּוֹשֵׂא וְהַנָּשׂוּא: (י) וְאִם־הָיוּ מִלּוֹת
הַמְסֻפָּר רַבּוֹת · דְּמְיוֹן זֶה · אָמְרוּ רָאוּבֵן הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הָיָה
עוֹמֵד בְּבֵית שִׁמְעוֹן · הָרַג בְּנוֹ לָבָן הָאֲרַמִּי · הִנֵּה אָנַחְנוּ
נֹאמַר · זֶה הַמִּשְׁפָּט · נוֹשְׂאוֹ · רָאוּבֵן הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הָיָה
עוֹמֵד בְּבֵית שִׁמְעוֹן · וְנָשׂוּאוֹ · הָרַג בְּנוֹ לָבָן הָאֲרַמִּי · (יא) וְהַקֵּשׁ
עַל־

פי׳ הרמב״ן

ולא מלות: (ח) בכלל · כלומר אם לא יהיה הנשוא מצומצם היטב, כי אם מוצן
מכלל הקודם או המתאחר, דומה למה שאמרו חז״ל לאו בפירוש מיתנר אלא
מכללא, ומלאנו כזה בתקרא, ויהי ביום לבד ה׳ אל משה אלא מזכר מה היה ·
אלא שהוא נסמך אל הקודם ומוצן מכללו · וכן יהיה אור, ר״ל יהי כמלא, כי
מלת אור הוא נושא ומלת יהי מקטרת הנושא עם הנשוא אחר יחסר בכתוב
ומובנת מכללא, שהוא אלת כמלא · וכדומה: (ט) וכלל הדבור וכו׳ · כלומר
הדבור אחר יכללהו הספור והמסופר או הנושא והנשוא יחד, יקרא משפט או
גזרה · כיון שקטרת הנושא עם הנשוא, ולמרת יש לנושא פלוני נשוא פלוני,
או שהבדלת ביניהם ולמרת אין לנושא זה נשוא זה: (י) ואם היו וכו׳ · כלומר
לע״פ שתיבות הגזרה הרבה רבות ג״כ יש לה שני חלקים, האחד נושא והשני
נשוא · ואולם כל חלק וחלק אפשר שיכלול משפטים שונים המובדלים מנושאים
ונשואים אחרים, ואולם חלקי הנושא או הנשוא הגדול: (יא) והקש על זה ·
כלומר

יתר באור מהמתרגם

כ״מ כלול: (פערשטעקט, ענטהאלטען) בתוכה אחרת או בתוך כוונת הענין
כאשר יבואר להלן: (ג) אם בשם; ר״ל כמו ראובן עומד, שמלת עומד לבעת
הדבר בשער ג׳ הוא שם, וכללו בו מלת הקשר והזמן להיותו ראובן הוא עומד
עתה,

שער א

דאז, (דען בעגריף) וואו דער אראבישע שפראכפֿאָרשער דען אנפֿאנג נעננעט, דאז נעננעט דער לאָגיקער (הנושא) דאז סובייעקט, אָדער דיא הויפּטזאכע, אונר דאז, וואז עבען דיעזער שפראכפֿאָרשער דיא ערצעהלונג, אָדער דאז ערצעהלטע פֿאָן דיעזעם אנפֿאנגע נעננעם, דאז נעננעט דער לאָגיקער דאז פרעדיקאט, אָדער דיא נעבענזאכע, דיא ערצעהלונג (פרעדיקאט) מאג איבריגענס איין נעננ= צייט= אָנער בעשטיממונגסוואָרט זיין; גלייך פֿיל אָב דיעזע ער=

פי' הרמב"ן

התחלה, נעגנוד עמנו התחלת הדבור והמאמר, כי מלימות המסופל על דבר מפלעדי הדבר שיסוף עליו נמנע (ואתה מס תיחס הקולמו הסחלות מוהטעס, על כדאך שתיחסהו ל דבר מה, ויהיה הדבר הזה התחלת המאמר, ובעלי ההגיון יכנוהו בשם נמנ המאמר, והכל אחד: (ב) ספור ההתחלה · הוא הדבר המגובל על ההתחלה ההיא אבל קדמנוה בישם כגון הקול והסחלות וכו' המיוחס אל הכתוב או אל העובד: (ד) הכתוב · כאלו יכשא על שכם הכושא, כי אין לו מלימות בלעדי הכושא: (ה) שם · פעמים שכנעא הדבר המיוחס אל הכושא ע"י התיבה הנקראת אצל המלקלקים שם, ל"מ יעקב חיים תם, יהיה יעקב משא וחיים תם כתוב, או לאונן נכולי, יהיה לאונן נושא נכולי כתוב, או לאונן עומד, כמו שזכר מאג, כי הפועל הציכוני בל"הק לימוד כלין השם: (ו) פוֹעַל · ל"מ לאונן עמד: (ז) מלה · ל"מ ויהי כן, והוא אחליו · יהיה תיבת כן או אחליו נכתב המאמר והם נקראים מלות · והנה במשל שזכר הרב משמע שבמאמר לאונן נבית או נחון יהיה הכתוב מלה, כי אחרי שזכר הרב משל למועל, ומשל לשם, כאשר משלו ואמר גם על המלה, כגון לאונן נבית · ובאמת בל"הק אין זה משל אלא לשם, כי תיבות נבית ונחון למעלה ולמטה הם שמות מלטלפים עם אותיות הכתוב כמו שזכר בשער י"ג מזה המאמר · ולכן עזבתי את המשל שזכר הרב ואחרתי במלות כן, ואחליו · ובאמת בלשונות העתים הוסכם להשתמש במלה שאם תשאל ל"מ אתה לאונן, תשובה (דריננען או דרויסען · אבען או מונטען) וזהו מלה, ואולי גם בלשון הערבי כן, והיה לו למשתיק להרגיש בזה, אחרי שלא השתיק כי אם לבעלי לה"ק ולהם נבית ונחון שמות ולא

יתר באור מהמתרגם שער א

(א) השם אשר וכו', כוונתו כמו הדבר, או המושג (דיא זאכע, דען בעגריף) ולאו דוקא שם (נעננווארט) כי מלאתו התחלה או כותב שאיבו שם ב"מ אקול או תלת הנוף כמו היות המלם לנדו לא טוב (דאס מאנען זיין דעם אענשען מיט נילט גוט) וכן והוא אחריו תלת הוא שהוא תלת הנוף ותוסב על פתח שנכתב, הוא הכותב, ואחליו הוא הכתוב, נגסמוך נפי' הרמב"ן · וכפי הכלל ההגיון ותכונת הדקדוק: (ב) או כלל; ל"ל: שהכתוב נלהי מפרש

כ"א

מלות הגיון שער א

הַשֵּׁם

אֲשֶׁר יִקָּרֵאהוּ (ו) מְדַקְדֵּק הָעֶרֶב הַתַּחְלָה׃ הוּא אֲשֶׁר יִקָּרְאוּ בַּעַל מְלֶאכֶת הַהֶגְיוֹן (ג) הַנּוֹשֵׂא׃ וַאֲשֶׁר יִקָּרֵאהוּ הַמְדַקְדֵּק (ג) סְפוּר הַהַתְחָלָה׃ הוּא אֲשֶׁר יִקָּרֵאהוּ בַּעַל מְלֶאכֶת הַהֶגְיוֹן (ד) הַנְּשׂוּא׃ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה הַסְּפוּר (ה) שֵׁם׃ אוֹ־(ו) פּוֹעַל׃ אוֹ־ (ז) מִלָּה׃ אוֹ־כְלָל׃ כָּל־זֶה יִקָּרֵא נָשׂוּא׃ וְאֵין הַבְדֵּל בֵּין שיהיה

פתיחת הרמב"ן שער א

אמר המפרש׃ תכלית מלאכת ההגיון כאשר זכר הרב בסוף הספר, להכשיר הנפש המושכלת ולהגילה לבחון בין האמת ובין השקר ולזה תשתדל ותשקוד על מחשבות בני האדם, וגם על מולא שפתם עד שתיזר המחשבה (והיא שיכויי הנפש הפנימית ולעיונה שהם המושכלות והמושכלות, החלומות וההרהורים והדמיונות, המיוחסים כלם אל הכח המחשבי)׃ הנקרא בפי החכמים הקדוש הפנימי, ותתקן גם את הקדוש החיצוני (והוא המגיע אשר יגיע האדם בשפתיו ויוליא מפיו את העולה על רוחו, למען יכיר המשכיל דרכי המחשבה והנקש ולהבין דבר מתוך דבר, וילמוד לכלכל דבריו כראוי עד כי) יבין השומע את כל אשר בלב המדבר מבלי תוספת וגרעון כלל, והנה המחשבות הן הן מושכות הנולדות בהתנשאות ההרגשות מבלי נוכח אל מושפע השכלי, כשמיעת הקול, ורמית הלשון, ומשוש המוש (והרגשת הרעיון והתמונה והבאש והנחת ודומיהם, אשר על ידם תתפעל נפש החי ותרגיש את שניוי הגוף ומקריו כהרגשה גרידא מבלי נוכח אל פועל השכל או התנועה)׃ או שיוסף עליהן פועל השכל ויאחד שני מושכים כאלה, ויאמר ר"ל, השכול משמיע קול, העומד שחור, או אין השכול משמיע קול ודומיהם, ואז ימלאו בכל משפט על המעט שני דברים וכח שני המושכים אשר תרכיב או תפריד ברעיונך, כגון העומד והשחרות, השכול והקול וכיוצא בזה, והנה הדבר אשר ממנו התחלת הדבור, כגון כמשל שלפנינו השכול או העומד וכיוצא בזה יקרא למדקדק הערבי התחלת הדבור ולבעל מלאכת ההגיון יקרא נושא, והדבר אשר יחסת אל זאת ההתחלה, כמו כמשל שלפנינו השמעת הקול, או השחרות, יקרא למדקדק הערב, ספור ההתחלה, ולבעל מלאכת ההגיון, הנשוא, והנה הרב הולך ומבאר לך את הדמות המלו׃

פי' הרמב"ן שער א

(א) מדקדק הערב׃ בעל לשון הערביים׃ (ב) הנושא׃ הוא הדבר אשר עליו כחייב או אשר ממנו כשלול דבר מה, ויקרא למדקדק הערב התחלה

פֿארדעד דעם רמב"ם. ו

אײַן געלעהרטער אים תלמודישען פֿאכע, דער צוגלײַך אײַן שפּראכקענער אונד וואהלרעדנער אין דער אראבישען שפּראכע וואר, ערזוכטע אײַנען לאָגיקער, עד מעכטע איהם, איבער דיא אין דער לאָגיק זא הײַם פֿיג פֿארקאממענדע וועדטער, דיא ניכט אין איהרער אײַגענטליכען אונד גרונדבעדײַטונג, זאנדערן אין אונאײַגענטליכער בעדײַטונג, אוים בלאָס ווילל קיהרליכער איבעראײַנשטימזונג דער לאָגיקער אין דיעזער ווײַסענשאפֿט געבראוכט וועדדען, אײַנע דײַטליכע ערקלעהרונג געבען. דיעזע ערקלעהרונג מיסע אבער קורץ, אהנע אונניטצער וויעדערהאָהלונג אונד וויט לײַפֿיגקײַט געשעהען; צוואר וויסע עד וואָהל דאס צוה גרינדליכען קעננטניס דיעזער וויסענשאפֿט (לאָגיק) מאנכע פֿאָר אונד נעבענקענטנים נאָטהוועניג זײַא, אונד אלזאָ אונאומגענגליך וויכטליפֿיג זײַן מיסטע; אבער אין דיעזער וויסענשאפֿט זיך אײַנען רוהם צו פֿערשאפֿפען, זײַא זײַנע אבזיכט ניכט, זאָנדערן בלאָס דיא איבעראײַנשטימזונג דער פֿיגירליכען אונד דער מענגע פֿערבלימטער וועדטער, דעדען דער לאָגיקער זיך בעדיהנט, פֿערלאנגע ער צו וויסען — דער לאָגיקער גאב דעם טהעאָלאָגען צור אנטוואָרט: צור בעפֿרידיגונג דיינעס וואונשעס, מאכע איך זאָגליך דען אנפֿאנג וויא פֿאָלגט.

דאס

יתר באור מהמתרגם על הקדמת הרמב"ם

אמר לגינו וכו' הן לדרי המעתיק הספר זה מלשון הערב שכתבו הרמב"ם נה ללשון העברי. ודברי הרמב"ם נעלמו מתחילים מן: שאל זה וכו' מאל היתה כוונתו וכו' ומס תשאל: מה תועלת בידיעת המלות לבד מדברי דעת החכמה מלאכת ההגיון נעלמה? התשובה, כי מאחר שהשר השואל הי' חכם תורתי וגם השביל בחכמת הלשון הערב, ובל חכמה, מס תורתית ומס בידיעת הלשון על נודיה. לא תמלט מהשען לבל הפחות על מיזה חוקים וכללים ממלאכת ההגיון כמשואל בהקדמת הרמב"ן ולהלן; לבן מהנוך שידע לבל הפחות המלות והתבות המדברים בפי חכמי הגיון, להבין ע"י זאת בימנא מחכמת ההגיון בהחכמות שהם מעלת חפלו ושהוא עוסק בם. — ובאמת, בבלל ענייני השמות וכו' שבל השר השואל, גם למדי ועקרי חוקי ההגיון נכללים, ולאו דוקא הודעות השמות והמלות לבד שאל; כי לולא זאת לא הי' לו למודנו הרמב"ם לבאר בשערים הנאים דברי ההקדים והתמונות אשר הן הן העיקר והתוכן ממלאכת ההגיון בעצמה.

הקדמת הרמב"ם:

אָמַר רַבֵּנוּ מֹשֶׁה: בֶּן כְּבוֹד הָרַב רַבֵּנוּ מַיְמוֹן זְצַ"ל *) שָׁאַל שַׂר אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַחָכְמוֹת הַתּוֹרָתִיוֹת: וּמֵאַנְשֵׁי הַצָּחוֹת וְהַמְּלִיצָה בִּלְשׁוֹן הָעָרָב: לְאִישׁ עִיִּן בִּמְלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן: שֶׁיְּבָאֵר־לוֹ עִנְיְנֵי הַשֵּׁמוֹת הַנִּזְכָּרִים הַרְבֵּה בְּמְלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן: וְיָבֵא לוֹ: (ו) הַסְכָּמַת אַנְשֵׁי הַמְּלָאכָה (ז) לְפִי מַה שֶׁהִסְכִּימוּ עָלָיו: וְשֶׁיְּבָאֵר בָּהֶם לָשׁוֹן קָצָר מִן־הַמִּלּוֹת: וְלֹא יַרְבֶּה (ג) לְכְפּוֹל הָעִנְיָנִים: כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶאֱרְכוּ הַדְּבָרִים: כִּי־אֵין כַּוָּנָתוֹ לָגַדֵּל כְּבוֹדוֹ לִלְמוֹד הַמְּלָאכָה הַזֹּאת: לְמַה (ז) שֶׁסִּפֵּר לוֹ מִמֶּנָּה כִּי־הַקְּדָמוֹת הַמּוּנָחוֹת לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לִלְמוֹד הַמְּלָאכָה הַזֹּאת רַבּוֹת: אֲבָל הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ: יְדִיעַת הַסְּכָמָתָם: (ה) בְּרוֹב הַשְּׁאֵלָתָם: לֹא זוּלָתָה: וְעַתָּה אַתְחִיל בְּזִכָּרוֹן מַה־שֶּׁתִּכְסוֹף וְאוֹמֵר:

השם

פי' הרמב"מן

*) נאום יצחק הלוי ממנס כן דרך תכילי המחברים ליתך חבוריהם למיס מכיל בדבר החכמה ההיא מבר עסק בה בעסק החיבור הסוא וזה מס בחמת ומס במבל ודמיון, מבר כן עבה הרמב"ם ז"ל בדמס חיבורו זה ובדמס חבורו ס' המורה מבר יחסס למחך התלמידים וכמלו יורה בזה מי הוא זה הלמוי לבוא פניתה לקחת למדיו בלבו כי לא בחזקי כסיל יבבר הדב ז"ל ולא מליו פיו קלא, עכ"ה יצחק הלוי:

(א) **הסכמת**: כי בדברים הנוגעים בענין הלחות והלבון, וגם בבאור המלות שיבתמבו בהם החכמים, אין לנו להתבונן כי אם על מה שעלה בהסכמה אלל מניחי הלבון: (ב) לפי מה שהסכימו עליו: (ווילקיהרליך מיבער=מיין גענקמאחטן), כי בחמת אף שלבון הקודם יקרא לכל דבר בשמו הנחות לו ולפי טבעו, והוא הלבון החמתי כמ"ש בעל הכוזרי: מ"מ במלאכת ההגיון אין לנו כי אם ללבת בתהלך ההסכמה, כי פעמים הוכחה נוגת התיבה בלבון על ענין אחד, ובעל ההגיון יעתיקהו על ענין אחר בפי הלורך במלאכה אבל הוא עושק בה, ד"מ תיבות התחלה וספוד המובאים בפרק הבא אין ענינם בהגיון באבל הוכח בלבון, כילוע לכל מתחיל, ומין זה כי אם הסכמה גרידא מבעלי ההגיון: (ג) לכפול הענינים: כמו שעשו הבתבנים אחרי מפרשי אריסטו שהרבו להאריך על למאך, ויולאה הקורא בדוב דברים אבל אין להם קלה: (ד) שסופר לו מהבה: מעומק הענין אבל במלאכה ההיא, והוא אחרי שלא יתהלל כי אם בחכמות תוליות, אינהו חפץ לגדל כבודו במלאכת ההגיון, כי אם לדעת ולהבין המלות שיתהלו בהן בעלי המלאכה ההיא: (ה) בדוב השאלתם: כי בעלי ההגיון על כוחם יתבארו בתיבות מושאלות, בפי אבל יסביבו להשתבש בהן, אחרי שאיך הלבון לא יהיה על לבו לחקר שמות בבללים לעורך מלאכת ההגיון:

פתיחה

שיוכל גו ומניעת לריסתם מחליו, מין זה מהפלא והיולא ממנהג הנהוג בנו: כי ככה מלכו ויגוזו ימים לנים בהכמת הדקדוק וידיעת הלשון על בוריו לף שהיא יקוד וחזוק לשוכנו הקדושה ומדד יקר תפארת כל מים מאד בשם חכם יכונה: ומלאכת וחכמת הגיון בערכה לידיעת דרכי הנפש המשכלת ותהלוכי התנועה ומשפט מעשה החכמה בלדם להשיג ולהבין, לשפוט ולדון בשכל ובינה ודעת ישרה, כערך חכמת הדקדוק מל הלשון מהלשונות לדבר לותה בלמדות טהורות לאות ובדולות; לכן משפט וגורל מחך לשתיהן, בנפול המחת תפול המחרת עמה: כי בהשחת הלשון תשחת מקור החכמה ותללח מעיניה, ובקוס הלשון ילוס נגלה כח הנפש ויקיל מקור החכמה מיס טהורים זכים וללולים — כי הדעות הפנימי והדעות החילוני מחוזים ודבוקים יחד בקשר לתין וחזק כבודע — ולכן עתה בהחיל ד' את עיני עדת ישראל להסקיף על הלשון ולדעת שפת העברית שפה בדולה, גם חשקת ידיעת חקי הגיון ומשפטי החכמה התעודה בס' וקול התור נשמע בלדנו, ומכנף הלרן זמירות שמענו בלזכנו לאמר: מי יכין לנו דרך ומסילה ישרה בספר היקר הזה! מי יפרש לנו הסתום והנעלם בדברי המחבר והמפרש בהגיון לב! ומי יקל מעליהו טורח העמל והעיון גו בהעתקה שלמה קלה ולויה! — ואכי בכח תשוקתי להחליל לזולתי מאשר חנני מלהים ולהועיל בשאר לחל ידי, הקשבתי לקול מבקשי פני, ובדליתי למלאות חשקת דורשי החכמה וחומת התורי' מאכשי גילי ובחורי ישראל התאבים לדבר ה' ומאכשי סודו וחכמיו, קמתי ותרגמתי הספר כלו מראשו עד סופו בלשון האשכנזית קל ונח ומפרש בשום שכל ובינה, וגיליתי כל מלפוניו והסתום גו מעיני המתחיל והמתחבך בחכמה זו בתוספת יתר בחור עבדית מהול בחשכנזית למען הקל על כל מעיין ומתבונן גו בהלשון חשר רגל גו' ובדרתי ושהדתי לת הספר כלו מכל סיג הטעיות ומכל המותל גו מליצה הגבוהת וליודיס חשר לא נאמרו ולא כתבו נעפי משה האדם הגדול, ומשר נאמת מין שום תועלת יולא מהם, כ"א עוד יוסיפו לבלבל דעת הבחורים וימבלו לת לב המתון המבקש בינה וזכות הגיון לב ונפש על בריו ושלשו, ולא תשבע עינו בקויס וליודיס המשוחים על פני הנייר ולא יבוה לת למחבו בלבב הדבה ומשליס מין קץ כאלה, והמה אך להרבות מחיר הספר ולחבד זמן התלמידים והמעייניס בם, לכן נעשתיס והשמטתיס בכל המותר חשר כבר בגעול וחסר ומשר מין שום להניחו כי בעל הוא' ויהי' עתה הספר הזה בעז"ה מבואר ומפורש לכל הובה גו, ופלוס לכל דורש ומבקש בהגיון לב שכל ובינה בשאלה חדשה זכה ונקיה מכל חלאה להתבשות גו לכבוד ולתפארת החכמה, ולחפץ ולבון דורשיה.

פה פרעסבורג ג' חיור תקפ"ג לפ"ק.

משה שמואל ני"אמאן.

הקדמת המפרש

והטוב מן הלע, והרי מין ספק שהחזן למדם דעת נטע בלבו דרכי ההשכל' וקבע לו חוקים ומשפטים ישרים מהר על ידם ילין דבר מתוך דבר ויזיג הנעל' מן הנודע ויבי' אל האמ', מחרי מהר בדא את האדם בלמו מין ספק שלמה שיסכיל האדם הדרכים ההם וישתמש בהם לנחון בפועל ה' ובמעשי ידיו ולהגות בתורתו ולהבין פירושיה ועמקי סודותיה' ומ"כ החוקר בדרכים ההם הרי הוא עושה לעון קומו, ומ"ו שיחסד בעוסק בדברי הבאי אז בקורא בספרים חילונים רחמנא לינלן מהאי דעתא:

אמנם ידעתי שהיום קלל והמלאכה מרובה וכמעט שלא יספיקו ימי שני חיי האדם המעטים והדעים לעסוק בג"פת כמלווה עלינו ללמוד ונלמד לשמור ולעשות והם דברים העומדים בדומו של עולם ואיך יפנה לבו לעסוק בפרפראות לחכמה כאלו, ואולם שבתי וראיתי שהדרכים הללו קלים על מחק ויכול המשכיל להגיע על סופם בזמן שלשה חדשים בלי עמל ויגיעה כלל' ורמוי לבחורים החוקרים על דלתי התורה שיקבעו שעה אחת או שתים בשבוע להתבונן בדרכים הללו אחרי שהם דבי התועלת גם בלמוד הגפ"ת ופלפול חבדים לפי שהם מישרים את שכל האדם ומדריכים לותו בדרך נכונה ומתקנים גם את הדבור החילוני שהוא תפארת האדם ויתרונו על בהמת הארץ, ומי שלא יביץ לבלבל דבריו בלחוי ובמשפט, איך יזיב האמת בפרוש התורה מהמעתיקים ז"ל ובאמת לותים אנחנו שהמפרשים לוקם בבלם לא נמנעו מלעסוק בעניני הללו וקלתם העמיקו בהם עד אחר בגון הרשב"ם והרמב"ן והרמ"ח וכו' והרב בעל מדת אהרן שחב' פירוש על שלש עשרה מדות תורנו לנוף אהבה בללי ההגיון ודי בזה להסיל התלונה מעל התשורה אשר הקדמתי לפניך היום:

והנה הרב ז"ל לא בא כי אם לפרש המלות אשר יתמהו בהן בעלי מלאכת ההגיון לבד, ולכך קרא את הספר הקטן הזה בשם המלות ההגיון והוא כבר כפפ עם שני פרושים אחרונה פעמים' בקיומו' בשנת הר"ם לאלף הששי, בשמזיליאה בשנת הרע"ז לאלף המשר, ובוינילי' פעמים בשנת הס"י והשכ"ז לאלף הששי אבל המפרשים ההם לא הסיגו את דברי הרב ז"ל בלל' וכמעט שלא היה להם שום יריעה במלאכת ההגיון, ובשנת תקכ"ג הפליג בי התורני העוסק במלאכת הרפוא' מוהר"ר שמשון הקלירי לחבר פירוש קלר על דברי הרב ז"ל וכן עשיתי והוא הדפיסן בפרנקפורט למדר' ואולם כפלו בדפוס בהוא טעיות רבות לתין מספר, וגם היה הפירוש ההוא בלתי מספיק להתחילי מרוב קלותו, לכן הלחבתי את הבאור הזיז להועלת המשכיל אשר לא נסה בלבת בדרכים הללו, ובמקום שקלר הרב ז"ל יותר מדאי הוספתי אני על דבריו למען לא יבטרך המשתוקק אל הידיעה הזאת ולדרשה מעל ספרי החכמים אשר לא מצאי עמינו הם, ואתה הקורא קח את בתבתי אשר הובאת לך היום, ואם שגיתי הלל הטוב יכפר בעד שגגתי ויאיר בתיבתי ואתה שלום:

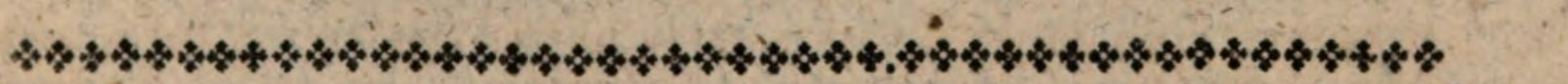

הקדמת המעתיק והמבאר את יתר באור

יקר ערך הספר הזה והתועלת הגדולה הזו לבל איש עוסק בחכמה מהחכמות אם עיונית ואם תלמודית וכל אשר בשם חכמה יבונה הוא מבואר בגלה בתוך הספר, גם מפי קדוש מורנו הרמב"ם בשער י"ד, גם מפי החכם הבולל הרמב"ן בהקדמתו. ואם בעלם הדבר זה מעיני רוב עמנו וחכמינו בשופת מעוט

עיונם

מהלוך להבדיל בין האמת והשקר ולשמור את עצמו מהטעות, בשמועות ודעות
ודיעים והקדוקיהם ופלטיהם ובכל מה שדברו חז"ל מן המדות שהתורה נדרשת
בהם פעמים ילטרך לדעת על כל דבר ופעמים להבדיל ביניהם, פעם להכריח
דרשה ומופת ופעם לשקול בפלס הסברא הנכונה, פעם ילדוש האמת בינו
לבין עצמו ופעם ישא ויתן עם המקשיב לקולו, וים שיתוכח עם החולק על דבריו,
בכל האופנים האלו ילטרך לדרכי השקט והמופת, להכריח הצלתי נודע מן
הנודע וללמוד הסתום מן המפורש, והכלל שכל משכיל וחכם יהי' מי שיהי' נדיך
שיהיה בדרכי ההגיון האלו לעשות משם הקשיש ולומד עמם מופתים נאמנים
מאד לא יכזבו. ואם ימאד איש חכם ולא לשתמש בדרכי ההגיון הרי הוא כאלו
ימאר לעלים את עיניו ולאיש בכוכבי השמים ממעל או מלבר עם בני אדם ולכתוב
ספרים ולא לשתמש בדרכי דיקדוק הלשון, הלא כמלאך יהי' ואתה תראה בפירושי
לשעה ז' מזה הספר שכמו שישתמש איש בכלי המנטף והדפוס ואפשר שלא יבא איש
יתנועעו השפתי' והלשון והחיך והשני' כדי להוליא ההברות הטן. או כמו שאפשר
שילך אדם על רגליים מבלי שום שם על לב איך יתנועעו העצמים והעצבים בדרכון הנפש
להריש את הרגליים לאך מעל הארץ, כן אפשר לאדם שישתמש בדרכי
דקדוק הלשון או בדרכי ההגיון ולא יתבונן עליהם להבין פרטיהם. אלא שעם כל
זה לא סר מהשתמש בהם. ואי"כ יאות למשכיל אוהב האמת שיבחן בהם בדרכי
להשיג אמתותם ומהותם ולהגיל את נפשו בחקירה הזאת כדי שתיסר את שכלו
ותלמדהו ללכת בדורה מישור ובמעגלי צדק, ושלא לסור מדרך האמת ימין ושמאל:
וכי תאמר בלבבך הלא כל המלאכה הזאת התחדש' מאריסטו היוני ותלמידיו,
ומה לי ולבן ניקומאכוס כי אשקוד על לאותיו לשמוע אמתו אורה ההשכלה
ודרכי' הלא הזהירוני רבותינו הפוסקי' מלגעות אחריו, ואסרו לנו לקרות
בספריו כי הם ספרים חילוניים הממשיכים את הלב בשברות בדויות ודעות
בוזבות, ואם בחכמי ישראל אמרו חז"ל אם רואה הוא למלאך ה' בגאות יבקשו
תורה מפיהו ואם לאו אל יבקש תורה מפיהו, ומכ"ש בזה אשר לא תבני
עמינו הוא ולא לאה אור התורה מימיו, ואם המלא ימלא בפיו רבר אמת,
כמעט שיבטל בדוב הטעיות והשגיאות הכמלאו' אתו, רע כא יקירי ירחמך
השם, כי לא לקרות בספרי מריסטו היוני אני מסיתך כי אם לשמוע לדברי חכמה
אפי' אר התורה רבינו משה אר מימון זצ"ל אשר אסף ולקט מובחר מתוך הפסולת
ונהג עם היוני הזה כמנהג ל"מ עם אחר, תוכו אכל וקליפתו זרק ואחרי אשר
שקל המשילה והניח כל מבזול מדרך החכמה ולא קבל מן החוקרים הנכרים כי
אם דברים נכונים ויישרים המזוקקים מכל סוג וחלא' ואשר אין בהם נפתל ועקמי
הוא הרב הגדול הזה לסמוך עליו ולילך בעקבותו ולא ניחא מפתח הרעת המזורה
על דרכי החקירה האמתית אחר שידענו שהי' לבב החכם הזה שלם עם אלהיו
מדונק בתורתו ובמצותיו, ומה גם שיש יתרון לכללי ההגיון מעל שאר החקירות
אחרי שאין תלויות בשקול הדעת ובפלס הסברא, כי אם מצומצמי' ומוכרחים
במופתים חותכים אשר לא יפול בהם שום ספק ומחלוקת, כאשר יארע בחכמות
הטבע ואלהיות והמוסר אשר מעולם לא פסקה בהן המחלוקת וחלוף הסברא
והאומר, בחלוף הזאנים והמקרי' והמזגי' והאומים כנודע, לא כן חכמת
ההגיון כי היא בנוי' על אדני האמת והיא כמו אמ' ההנדסי', וחשבון
תקופו' וגימעדיאו' שאין מקום להטות בהם מדרך האמת ימין ושמאל, אף כי
אין בדרכי ההגיון דבר משגיא ומתעה בפותאו לא דרך ה', כי רחוקים המה מעל
עיקרי הדת והאמונה ויסודי התורה ודבר אין להם עם האלות והאהבות וכל יושבי
תבל ושוכני ארץ אף אם יתחלפו באלות בדעות ובדתות כולם יודו לדברי בעלי
ההגיון אחרי שתבלית החכמה הזאת היא לגזור על דברי האמת ושקר לו רע
וטוב בעלמא כי אם להודיע הדברים אשר בהם נגיע אל הבחנת האמת מן השקר

והשוב

הקדמת המפרש

דרשות חז"ל גורם להם שילמדו לפרש הפסוק כלותו וכפי העולה על רוח תבונתם וגם כי יזקינו לא יניעו מל המקובל והמסור בידינו מיום מפי מיום עד מרע"ה בפרוש הכתוב ולמזיו וסוליו מחלי היותם למודים ומולגלים מטעה. לשפוט בעין שכלם ולהשען מל בינתם, ויהי' מ"כ לפי הדרך הזה ההגיון שזכר ל"ת הדבו' הפנימי והמחשבה, הזהיר מת תלמידיו שימנעו מת בניהם מלסמוך על הגיון לבם (נאכדענקען, אענדיטאליט) בפירוש התורה, כי אם יהו מזכים לשמוע מל הקבלה ולא יסורו מן הדבר אשר הגידו זקניהו ימין או שמאל כי זהו עיקר ויסוד התורה שבע"פ, ולפי' השני שזכר לש"י תהי' הכוונה מניעו מת בניהם מהרהור בשיחה (פארדערן) ולז יהי' פי' הגיון הלבוב המינוקי והמבטל בשפתיה, הנך רואה שמלת הגיון בשקלא ובתלמוד תורה על הלעיון והבטוי (דענקען מונד שפרעכען), מלת למגיקא הילוע מלל בעלי החכמה להורמה על ההגיון בגזרת מן לאגום המורה בלשון יון ג"כ פעם על המחילה והבטוי פעם על הלעיון והמחשבה, ולפעמים על החכמה שהיא הקנין בנפש לחבוב מחשבות מתחיות וכוונות ומין כמוהם בלשון דומי הנקלמת למטיין תיבה המלרפת שתי הכוונות הללו לכך השתמשו הלמט"ימי בזה בתיבה יונית וקרמו מת החכמה הלילא בשם למגיקא, ופעם יקרמוה בשם דיאלעקטיקא, וגם היא מלה יונית בגזרת מן לעגיין, ענינו הדבור, מלא שתיבת דיאלעקטיקא מיוחדת יותר מל המשא והמתן והפלפול בעניני' הללו, ומלת למגיקא מורה על כלי הלמוד שהיחדת השכל ותכונת המבטא וכשמו המעתיקי' בימי הורמנ"ס והרשב"א ז"ל והעתיקו מת ספרי החכמה מלשונות העמים ללשונינו הקדושה מלמו תיבת הגיון מסכמת בכל לך עם תיבת למגיקא או תיבת דיאלעקטיקא שהיא הלמוד שהיחדות השכל והמבטא, ודעת דרכי השמוש והמשא והמתן בהם על נכון ולזה שתיבת ההיא ויחלוה לענין ההוא, ויהיה ענין מלאכת ההגיון (דיא קונסט ריכטיג זו דענקען מונד זו שפרעכען) ומינינו לא ההגיון הנכזר בספוק ולא הנזכר בדברי חז"ל, כי אם תיבה נתחדשה לנוכך העתקת הספרים. ובסמוך תלמה שהילינה הזאת שבוי, על מופתי עשות ההקש והמופ' עד שיתבן לומר שההגיון ילמך למדם דרכי ההקש והמופת ומופתי השמוש בהם. והנה תועלות החקירה הזאת דבות ועלומות ולא יתמם שבן כי אם לב עקש או מי שהו' נעדר מכל חכמה, כי ה' מלקי' נתן למדם לב לדעת ולהבין ולהשכיל בנפלאות הילידה הגדולות והעלומות למין תכלה כדי להכיר גדולתו ולוממותו ולהודות לו על דוב טובו אשר הוא גומל בכל שעה ובכל דגע עם בדוליו מן בבח המלוס שמלו' על הרמס הלומס על המרן כאשר המריך בעל חובות הלבבות בשער הבחינה בתועליות הבחינה בשעלת הבחינה הזאת, אבל בתה יודע מיזו הדרך אשר בלך בו להגיע אל לוס המושכלות הללו ואיך בשמר בהן מן הטעות והמוקש אם לא נתאמן להבין את דרכי השכל ולהשיג' בפי האפשר לנו ואיך תכיר הנפש ותבדיל בין האמ' ובין השקר, בחיזה אופן תגיע ותעל מן המושכלו' הלאמונו' הידועות לכל אדם כאשר בשכיל מעלה מהשגה להשגה עד עלותה אל החקירות הנשגבות תטעם בקלה האטה אשר בידה מבדר החכמ' העליונה הנפלאה והנפוצה ליבדים הולכי תם אשר אליה יתשוקק כל משכיל ידע ה' בתשוקה עזה מבוונת, ואם יתן אים כל הון ביתו בשהב' בוז יבוזו לו, והן אמת ובכון שהשכל האנושי לבד בלעבדי התורה והקבל' לא תשביע נפש שוקק' להתעדן בשור החיים כי אם יטען אים על רוח תבונתו לבד בלי עזר ומבן התורה וקבלה, ישאם בעור בחפילה ולא יספיקו לו דרכי ההגיון להשמר מן המבוכה והמוקש כאשר קדה לחוקקי' רבים ובבדים אשר לא עליה' בבה אור תורת ה' מעולם, או אשר בבה לבם בבואים בדולתו ות

ס' הכוונ' שהגמ' בהנית מלוחנית המשכל והגוף מגזמות המשכל לף שהיא מסכי' עם החקירה האמתי' כאשר יודו גזה המחקרי' המחדושי', שכל משכל יוליך דס ומן הדס יוליך המין הזך והלולו שקורין גל"ח (נערווען ווסט) שהיא מקור התנועה הרלונית, הנה עם כל זה אין בדברים הללו יסוד לפליאה שזכרנו כי המין הזה הנזכר הוא דבר דק וזך ובלתי כופל תכלית החומרים. ומפני זה רחוי לקלותו דבר לוחני, אלא שעם כל זה הוא נתפס במקום, ונגבל בשלשה מרחקי' ומתנועע תנועת ההעתקה ממקום למקום. לא כן הסבת הנפש שהיא לא תתפס במקום, ואינה נגבל' במרחקים, ולא כופלת תחת תנוינה ההעתקה, ומ"כ עדין אין אנו יודעים איך מתנועה מקומית תולד הסבה, וכן להפך, וכבר ינאנו מנוסתנו יותר מדאי שלא רצינו כי אם להורו' הקשר האמין והחזק שבין הדבו' הפנימי והחצוני, ויש עוד בהיכה לחדת יותר עמוקה, וממנה יתבאר לנוכ הדבור הפנימי אל חצוני והיא מיוסדת על הכלל הזה. כל ההסבה חוצית היא בפרטים, וכל הסבה שכלית היא בכללים ר"ל שכל הסבה חוצית מתיחסת אל המוחש שהוא דבר מ' פרטי ואולם ההסבה השכלית תשוטט בכלליות הדברים שהם המציגים הכוללים אותי' רבים ומינים וסוגים כאשר יתבאר למעיין בספר הזה (שער יו"ד) ויאמה הדבר יקוע ומנוסה שמעט אי אפשר לאדם להפשיט כלליות הדברי' ולבדים מחשבתו כי אם בהתלעות הדבור דהיינו שיבייר במחשבתו התיבות המורות על הענינים ההם הכוללים ר"ת המתיקות הגדולה והחכמה, הם ענינים כוללים, ואולם אי אפשר לאדם שיבייר במחשבתו ענין המתיקות מופשט מהדבר המתוק או ענין החכמה מופשט מהאיש החכם וענין הגדולה מופשט מאיש גדול לולי שיבייר בנפשו אותיות או הברות שם המתיקות והגדולה והחכמה כפי אשר ייוחדו בדבור החילוני לענינים ההם, וע"י האותיות או ההברות הם יעיר בנפשו הענין המופשט הנרמה בהתלעות הכח המדבר, כאשר נבאר בפרקים הבאים, ובלעדי התחבולה הזאת כמעט שאי אפשר לאדם לעמוד בדעיונו על ענין תוארי מופשט מהמתואר, דהיינו כל זמן היות נפש האדם קטנה ונאחזה בגוף הזה ונבגלת על ידם, ואחר שכל הענינים הכוללים הם תוארים מופשטים מהתוארים כאשר יבואר בפרקים הבאים, וכל ההסבות השכליות סובבות על ענינים כוללים הנה אי אפשר לאחוז בהן בלעדי הדבו' החילוני, ומבואר מזאת בהיכות הללו מדוע הוצרך בלה"ק תיבה אחת להורות המבטא וההסבה והוא שורש הדבר עם כל המשתעף ממנו בנזכר:

והנה שם הגיון הנגזר מן השורש הזה לא כאשר נמקרא בי אם בספר תהלי' ושם פירושו לפי ענינו, דהיינו בהיכה עלומה וחקירה (בעטראכטונג) ר"ל השתלות הדעיון והמחשבה על ענין כפלא מפלאי הילילה והסבחה אשר התבונן בו השורר אז כמבואר למעיין בפסוקים ההם, אחר נודע ה' משפט עשה בפועל כפיו נוקש רשע, ועל החקירה הזאת אחר נמקום אחר אין לדע ולא ידע ובסיל לא יבין את זאת וכאן הוסיף ואח' הגיון סלה (תהלי' ט') כלומר שרמוי להתבונן סלה בדרכי ההסבחה הנפלא' גאיך יוקש רשע בפועל כפיו יפול בחת יפעל וכל חדילתו והלחתו לא יועילו לו ביום עברה ואז יוודע כי ה' משפט עשה ישלם לרשע כרשעתו ולא יפדחו לשעים ולא יהיו כל פועלי און, כי אם להשמדם עדי עד לפי שהחקירה הזאת אחת מצוות התורה כידוע:

ובגמרא (דברות דף כ"ח ע"ג) ת"ר בשחלה ר"מ נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו ר' למדנו מלחות חיים ומזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון וכו', ופי בערוך שהוא פתרון הפסוק בלותו, ורש"י פירש לא תהגילוכ בחקרת יותר מדאי אמוס למשכל, לבון אחר משיחת הילדים. והנה פירוש רחבון של רש"י הם בחעט בדבי הערוך ז"ל שהתגיל אות בניו בחקרת יותר מדאי חנוך לנער לפי דרכו בקבלות

ודרשות

הקדמת המגיה

המגיון נקרא כאן על דרך ההעגדה והקל לא על גך האמת, ולפ"ז א"כ שקולה המלאכה הזאת ככל העוד אשר גמלנו ה' כי היא תתן לבעליה חלק בגיהה ולהקרא כאן לאיתי על פי פעלה, תלמך את בעליה דעת ודרך תבונות, תכין הדרך לפניו ללכת אחיל אל אחיל בהשגות העיונים גדק לפניו יהלך ויסיס לדרך אחת פניו להבין תעלומות חכמה בדבדי' העומדים בדומו של עולם, תשמרהו מלכת בדרך עיקש בכל דבר חכמת בינה תגלהו מהלמין בשוא נחתה, כלל הבדרים יקרה היא מפניניס והנה זה שלש פעמים בלפס זה החיבור עם פירוש הרב החכם מהו' משה בן מנחם ומרוב חבת הקודם נמכרו עד אפס שנים בעיר כמעט והנה רבים למאיס לשתות מבוקת מזמתה על כן לאיתי כי טוב להעלותה על מכבש הדפוס עם הפי' הבליתי שבתב החכם הרמב"ן הכ"ל והנה אחבי הדומה לתקן הטעיות שנפלו בדמוסי' הראשונים גם שמתי עליו נוספות הגהות ופירושים והכל בדרך קצרה וקלה למען ילון קורא בו, ואתה אחת בדובי ה' הקויס הנבחים לקנותו יזכו במקחם בסך עז"ג פ"ק, בדבי הדורש טוב לעמו יצחק הלוי.

הקדמת המפרש

אמר המפרש תיבת הגיון שם נבזל משלש הגה. והודאתו לפעמי' השתלות העיון והמחשבה (אענדיטאליאהן בעטראכטונג), הנקראת בפי בעלי החכמה הבדול הפנימי והמחשבה ולפעמים יפול גם הבטוי והבדול בכלי המבטא והוא הנקרא הבדו' החילוני והבטוי, כי תם שנאמר והגית בו יומם ולילה (יהוש' ל"מ) והגיתי בכל פעלך (תהלי' ע"ו י"ג וקמ"ג ה') והגות לבי תבונות, (תהלי' מ"ט ל') בל זה יאמר על השתלות העיון וחדילות השכל, אחרי שנאמר על הלב הנופל בלה"ק על הכתו בנפש המשכלת להבין ולהשכיל אמתו' הבדבי'. ואולם מה שנאמר ולשוני תס יהגה רמיה (תיוב כ"ז ל'), פי בדיק יהגה החכמה (תהלי' ל"ז) לשונכם עולה תהגה (ישעי' כ"ט ג'), לא יהגו בגדונם (תלי' קט"ו) והגה מפיו ינא (תיוב ל"ז ג'), הודאתם הבטוי בכלי הבדוד, שהם הגרון, הלשון, והשפתים, ובלשון חז"ל (סנהדרין נ') נאמר ההוגה את השם בותיותיו על תמודי' את אותיות השם מן השפה ולחוץ. והנה כפל על שני העניני' הללו שם אחד מלך היחס שביניהם' לפי שהבטוי והמחשבה הם כמו גוף ונפש דבקים כאחדים זה בזה בקשר אמיץ וחזק שאמו שאם תתפרד הנפש מן הגוף ישאר כאבן ודומם והיא גם היא לולי שתתלבש בגוף תתעלם ותסתר מעיני כל בשר, אחרי שאין תוכל להתודע אל האדם בעודו בחיים כי אם בהתנועות פעולותיה, כן הבדר בבדוד והמחשבה הבטוי בלי כונת הלב ומחשבות השכל, הינו כי אם הבדה בעלמא בקול רעש וקול רעש לא קול לבדים, והלעיון הדק הפנימי לא יתודע ולא יתגלה ולא יעשה שום רושם בעולם חוץ לנפש כי אם אחרי הלבושו מלבושו הגוף בהתנועות הגופניות, בשופן שיאל הלעיון מנפש המבדד אל האוזן ואשם אל מיבדי התנועה, ומכללם כלי הבדוד ואשם אל האויר, ויולך בו תנועות שונות, ומן האויר אל אוזן השומע עד שיבין השומע, כוונת המבדר, והקשר הזה שבין הדובני והבשמי הוא ענין נפלא על אחוק שעליה אנו מבדבי' בכל יום ומפליא לעשות בא"ם הרמ"ח בשמ"ח ס"ו ע"ם וילאה כל אחק' להגיע עד סופו, ולהבין איך אפשרה התנועה הבשמי' שמוא לבדר דובני שהוא השכבה והשלבשה בנפש, וכמו בן איך אפשרה היא הדובנית הולך תנועה בשמית שמוא, ומ"ש הא"ח שם שבש

הקדמת המגיה

הכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח')

נאום הנעיר ילחק הלוי המכונה ר' סילק סטנלב, מה יקר דבר המושל מזר נפש, וזלו לקמות החכמה לאור, וזה כי כאורם בחכמה שתיהן למל ילן להוליף הדבר מן השלם והחסתר אל הגילוי והדלות הלי כי אולחיה האור יגלה וילאה תעלומות מוחזי הדלות והחכמה התעלומות הממונות והנעות כי אמת מחקר תלמח ולבק מחכמה כשקף, ומן מולף הדברים תשכיל ותדע כי כמו שהאור ייטיר דרך לפני כל הולך דרך לבל יפול כמהמולות אך לא ייטירהו עב"פ להוליכו אל מחוז חפלו אם לינכו מכיר את דרכו אבל גם יביע אל מחוז חפלו, כן החכמה עם היותה אור המדע עב"ז יתכן שילכו בעליה נתעה ושוגג ולא ישיגו גה מאמת המבוקש אם לא ידעו יושר דרכי המחקר אבל הוא יובילם כמישרים אל מנוחת הלבב ואל כחלת האמת בלי מבוכה בבל מחקר ודרוש, ואת הידיעה נקראת אלחכת ההגיון ר"ל אלחכת הייאורת לינור הפה עם הרעיון כי דברים חכמים אבל אינם יודעים זאת האלחכה ויקר מקריהם לפעמים שינעלו בשפתם הפך רעיוניהם, אף כי תלמד את בעליה לבבל לאות בדברי העומדים בדומו של עולם, ויותר מזה תלמד את בעליה כשרון ההשבות הנכבדות ר"ל אין יקשרו רעיון ברעיון לעשות ההקשים ההגיוניים ר"ל להוכיח דבר אתון דבר עד שהמשיב יעלה מעלה מההשבה הידועה אל ההשבות הנעלמות עד ידום ונשם ובבה אחד להבין תעלומות חכמה, ובעבור שאין כאה כי אם להרגיל בדרכי החכמה על כן נקראת אלחכת ההגיון כי אלחכה היא ולא חכמה ובלשון מקרא נקראת אזמה וזה כי פעל זעם מורה מחשבה רעה בבל המקרא ובעבור היות זאת הידיעה אבן בוחן לכשות בה בל דבר חכמת בינה אם לא יכנס בה הכוב בשגיאה ע"כ נקראת אזמה ועניבו שמירה ממחשבה רעה אם בתוב לאת לבעל דעת ואזמה (משלי ח') וכל יודע אבין זאת העלאכה נקרא בבון יען על ידה ידע ללבת בדרכי התבונה להבין דבר מתוך דבר. וידעת היום והשבות אל לבבך מ"ש החוקר בם"ה שהפעולות הטבעיות לא יתאלו את בעליהם בשרך בשם התאל על פי אדותיהם הטבעיות אשר הטבעו עליהם בטבעם ד"מ לא יתואל האור בשם יאר בשבור שאיבבו עושה עול בטבעו, ולא תקרא השמית מורבת בשבור עשותה בטבעה הראשות מעשה מורב לגוי בם הכוזבים, ולא יתואל הבלב בשם שהבדם בשבור יציעתו בטבעו שב' בלעני בל עשולם יחד הם אדובי' יותר מהשליטי לבדו, וכן לא יתואל בל הולך על רגליו בשם שיבאני"בשם בשבור יודעו להטות אדבו בבל פעם אל לד הרגל שהוא עומד וביולא בזה בשאר הפועלים הטבעיים שלא יתואלו על פי פעלם שהיות כי לא בשחילה והשבל בזה הבוב בשגיאה ע"כ נקראת אזמה ועניבו שמירה ממחשבה רעה בתוב לאת לבעל דעת ואזמה (משלי ח') וכל יודע אבין זאת העלאכה נקרא בבון יען על ידה יל

באור
מלות ההגיון
להרמב"ם ז"ל

ללמד בני יהודה צחות הגיון הפה והלב להיות יחד
חוברים, להבין בספרים, אשר ברומו של עולם מדברים
כעין חופת הלבבות וספר המורה והעיקרים, לתת
לתלמידים דעת ומזמה לשקול בפלס בחינת
ההקשים משכלותיהם

יען הם יביאו את החוקר אל מנוחת הצדק ואל נחלת האמת בכל
דבר חכמה בינה למען לא יגעו לריק ולא ילדו לבהלה בנים
כחשים,

נדפס זה ר"פ עם פי' הרב החכם מו"ה משה בן מנחם ז"ל

ועתה

נדפס פעם חמישית

עם

תרגום אשכנזי ויתר באור

מאת

משה שמואל נייאמאן

BIBLIOTHECA REGIA MONACENSIS

והושם עליו נוספות הגהות מהטרקדק הגדול מו"ה איצק סאנטנאב ז"ל אשר היו
בראשונים, אפס! רק קצהו תראה וכלו לא תראה כי אותן הערות אשר אין
בהם תועלת לתלמידים השמטנו במבואר בהקדמת המתרגם.

Miloth Higaion.

WIEN,

gedruckt bey ANTON SCHMID, k. k. priv. und N. Ö. Landschafts-deutsch und orientalischem Buchdrucker. 1822.

Ms. Marsden

A. hebr. 723

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Maimonides, Moses,

Be□ur milot ha-higayon le-ha-Rambam z.l lelamed bene Yehudah tse□ot hegayon ha-peh □e-ha-lev

Wien 1822

A.hebr. 723
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10995028-4